

**MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA
KULLANIM BİÇİMLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ**

Handan NUH

**Doktora Tezi
Genel Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Prof. Dr. Besim YILDIRIM
2025
Her Hakkı Saklıdır**

T.C
ATATÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANA BİLİM DALI

Handan NUH

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN
MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Prof. Dr. Besim YILDIRIM

ERZURUM - 2025

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum "MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

25.07.2025

Aslı ıslak imzalıdır

Handan NUH

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokollü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Prof. Dr. Besim Yıldırım danışmanlığında, Handan NUH tarafından hazırlanan bu çalışma 25 /07 / 2025 tarihinde savunulmuş ve Gazetecilik Ana Bilim Dalı'nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Besim Yıldırım	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Abdülkadir Atik	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi: Prof. Dr. Özgül Birsen	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Aslıhan Zinderen	İmza: Aslı ıslak imzalıdır
Jüri Üyesi: Doç. Dr. Aysel Çetinkaya	İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Hanifi ŞAHİN

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	V
ABSTRACT	VI
KISALTMALAR DİZİNİ	VII
TABLolar DİZİNİ	VIII
ŞEKİLLER DİZİNİ	XII
GRAFİKLER DİZİNİ	XIV
ÖNSÖZ.....	XV
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ VE MEDYAYA İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE VE KAVRAMSAL HARİTALAMA

1.1. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR.....	5
1.1.1. Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Tanımı	5
1.1.2. Mevsimlik Tarım İşçisi Kavramı	6
1.1.3. Mevsimlik Tarım İşçisi Türleri	8
1.1.4. Göçerlik, Kırılgan Grup Tanımları.....	10
1.2. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI VE KAVRAMSAL ÇATI	12
1.2.1. Nüfus ve Göç Dinamikleri	12
1.2.2. Türkiye’de ve Dünyada Tarihsel Gelişim ve Dönüm Noktaları	14
1.2.3. Enformel İstihdam, Yoksulluk, Etnik Ayrımcılık, Sosyal Dışlanma ve Ötekileştirilme	18
1.2.4. Eskişehir İlinin Tarımsal Yapısının Özellikleri.....	23
1.3. MEDYA VE İLETİŞİM KAVRAMLARINA İLİŞKİN TANIMLAR	25
1.3.1. Medya Türleri (Konvansiyonel, Dijital Medya)	25
1.3.2. Bilgiye Erişim ve Dijital Uçurum	28
1.3.3. Medya ve Dijital Okuryazarlık.....	30
1.3.4. Kırsalda ve Kırılgan Gruplarda Medya ve Dijital Erişim Dinamikleri.....	31

1.4. KAVRAMSAL HARİTALAMA: MEDYANIN GÖÇER YAŞAMDAKİ ROLÜ	33
1.4.1. Sosyal İlişkiler Ağı.....	33
1.4.2. Temel İletişim İhtiyaçları	36
1.4.3. Medya Erişim Engelleri.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK PERSPEKTİF VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. TEORİK ZEMİN VE LİTERATÜR.....	40
2.1.1. Yoksulluk Döngüsü ve Oscar Lewis'in Yoksulluk Kültürü Kuramı	40
2.1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi	44
2.1.3. Dijital Bölünme ve Eşitsizlik Teorisi	48
2.1.4. Dünyada ve Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanımı ve Erişimine İlişkin Literatüre Genel Bakış.....	50

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİNE İLİŞKİN ARAŞTIRMA VE BULGULAR

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU.....	58
3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	59
3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	59
3.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI	60
3.5. ARAŞTIRMANIN PROBLEM DURUMU VE ALT SORULARI	60
3.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	62
3.6.1. Nitel Bölüm	62
3.6.1.1. Araştırmanın Deseni	62
3.6.1.2. Çalışma Grubu	65
3.6.1.3. Veri Toplama Araçları.....	67
3.6.1.4. Görüşme Formu.....	67
3.6.1.5. Pilot Uygulama (Görüşme Formu)	67
3.6.1.6. Gözlem Formu.....	69
3.6.1.7. Veri Toplama Süreci.....	71

3.6.1.8. Verilerin Analizi	73
3.6.2. Nicel Bölüm	75
3.6.2.1. Araştırma Tekniği	75
3.6.2.2. Katılımcılar	75
3.6.2.3. Veri Toplama Aracı	77
3.6.2.4. Veri Toplama Süreci	83
3.6.2.5. Verilerin Analizi	84
3.7. ARAŞTIRMANIN GÜVENİRLİĞİ VE GEÇERLİĞİ	84
3.8. ETİK ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMACININ ROLÜ	85

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

4.1. NİTEL BULGULAR	87
4.1.1. Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar	89
4.1.2. Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri	98
4.1.3. Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı	100
4.1.4. Yoksulluk Döngüsü	102
4.1.5. Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri	104
4.1.6. İnternete Erişim Pratikleri	107
4.1.7. Dijital Pratikler ve Alışkanlıklar	111
4.1.8. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri	115
4.2. NİCEL BULGULAR	119
4.2.1. Göçer Hayatın Sosyal ve Mekânsal Kısıtları	119
4.2.1.1. Göçer Hayatı Yaşama Süresi	120
4.2.1.2. Göçer Hayatın Zorlukları	121
4.2.1.3. Göçer Hayatın Kısıtladığı Temel Şeyler	125
4.2.2. İnternet Erişim Dinamikleri	128
4.2.2.1. İnternet Erişimi Durumu	128
4.2.2.2. İnternet Kullanım Süresi	130
4.2.2.3. İnterneti Kullanım Motivasyonları	131
4.2.3. Dijital Medya Kullanım Pratikleri	136
4.2.3.1. Sosyal Medya Hesap Durumu	137

4.2.3.2. Sosyal Ağ Kullanım Profili	140
4.2.3.3. Sosyal Medya Kullanım Motivasyonu	143
4.2.4. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri.....	147
4.2.4.1. Kişisel İletişim Teknolojileri Sahipliği.....	147
4.2.4.2. Televizyon Yayın Tüketim Profili.....	150
4.2.4.3. Televizyon Kullanım Motivasyonu	154
4.2.4.4. Gazete Okuma Pratiği.....	158
4.2.5. Medya Bilgisi Yaklaşımı.....	160
4.2.5.1. Medya Algısı ve Çağrışım Dinamikleri	160
4.2.5.2. Medya İçerikleri Tüketim Dinamikleri.....	163
4.2.5.3. Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Medyada İçerik Temsili.....	168
TARTIŞMA	171
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	193
KAYNAKÇA	199
EKLER.....	219
EK 1. Uzman Görüşme Formu.....	219
EK 2. Görüşme Formu	221
EK 3. Gönüllü Katılım Formu.....	224
EK 4. Gözlem Formu	225
EK 5. Anket Formu	227
EK 6. Etik Kurul Raporu.....	235
EK 7. Proje Kabul	237
ÖZGEÇMİŞ.....	238

ÖZET**DOKTORA TEZİ****MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİ:
ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ****Handan NUH****Tez Danışmanı: Prof. Dr. B. YILDIRIM****2025, 239 sayfa****Jüri: Prof. Dr. B. YILDIRIM****Prof. Dr. Abdulkadir ATİK****Prof. Dr. Özgül BİRSEN****Doç. Dr. Aslıhan ZİNDEREN****Doç. Dr. Aysel ÇETİNKAYA**

Bu çalışma, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerine odaklanmaktadır. Eskişehir iline bağlı Alpu ilçesinde yer alan altı mahalle kırsalında yaşayan ve sürekli göç halinde olan mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım alışkanlıkları, sosyoekonomik durumları, eğitim düzeyleri ve kültürel yapıları ile medya tüketim biçimleri etkisi üzerinde durulmaktadır. Bu tezin amacı, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerini irdelemektir. Bu kapsamda, tarım işçilerinin medya tüketim pratiklerini, medya ile etkileşim düzeylerini analiz etmektir. Çalışmada ayrıca Oscar Lewis'in yoksulluk kültürü (culture of poverty) kavramsallaştırması ve Elihu Katz'ın kullanımlar ve doyumlar teorisi üzerinden işçilerin günlük yaşam pratikleri ile ilişkili olarak medya kullanım biçimleri ve bireysel tercih mekanizmaları ele alınması hedeflenmiştir.

Bu tezde yöntem olarak nicel ve nitel araştırma yöntemlerinin birlikte kullanıldığı karma yöntemler araştırma deseni benimsenmiştir. Çalışmada, veri toplama tekniği olarak görüşme, gözlem ve anket kullanılmıştır. Örneklem olarak seçilen 18-65 yaş arası 600 yetişkin kadın-erkek mevsimlik gezici tarım işçileri ile açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan yüz yüze anket yöntemi uygulanmıştır. Elde edilen veriler IBM SPSS 24 paket programında analiz edilmiştir. Bu çalışmada elde edilen veriler ki kare testi uygulanarak çapraz tablolar şeklinde yorumlanmıştır. Çalışmanın nitel yöntem ayağında ise 18-65 yaş arası 30 yetişkin mevsimlik tarım işçisi kadın-erkek katılımcılarla derinlemesine mülakat yapılmıştır. Görüşmeler MAXQDA 24 Pro ile analiz edilmiştir. Bu tez çalışmasının sonucunda, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyokültürel ve ekonomik temelli yaşadıkları yoksunlukların medya kullanım biçimlerini de etkilediği ortaya çıkmıştır. Bilgiye erişim, dijital medya alt yapı eksiklikleri, göçer yaşama pratiklerine bağlı internet kullanım kısıtı, yoksulluk kültürüne bağlı kuşaklar arası aktarılan yoksulluk döngüsü ile medya kullanım biçimleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Göçer Yaşam, Medya Erişimi, Dijital Uçurum, Medya Okuryazarlığı, Yoksulluk Kültürü

ABSTRACT**Ph.D. DISSERTATION****SEASONAL AGRICULTURAL WORKERS' MEDIA USAGE PATTERNS:
CASE OF ESKISEHIR****Handan NUH****Advisor: Prof. Dr. B. YILDIRIM****2025, 239 Pages****Jury: Prof. Dr. B. YILDIRIM****Prof. Dr. Abdulkadir ATİK****Prof. Dr. Özgül BİRSEN****Assoc. Prof. Dr. Aslıhan ZİNDEREN****Assoc. Prof. Dr. Aysel ÇETİNKAYA**

This study focuses on the media usage patterns of seasonal migrant agricultural workers. It examines the media usage habits, socioeconomic status, educational levels, and cultural structures of seasonal migrant agricultural workers who live in six rural neighbourhoods in the Alpu District of Eskisehir Province and are in a state of constant migration, as well as the impact of these factors on their media consumption patterns. This thesis aims to examine the media usage patterns of seasonal migrant agricultural workers. Within this scope, the study aims to analyse the media consumption practices and levels of interaction with the media among agricultural workers. Additionally, the study aims to examine the media usage patterns and individual preference mechanisms of workers in relation to their daily life practices through Oscar Lewis' conceptualisation of the culture of poverty and Elihu Katz's uses and gratifications theory.

This thesis adopts a mixed-methods research design that combines quantitative and qualitative research methods. The study utilised interviews, observations, and surveys as data collection techniques. A face-to-face survey consisting of open-ended and closed-ended questions was administered to a sample of 600 adult male and female seasonal agricultural workers aged 18-65. The data obtained were analysed using the IBM SPSS 24 software package. The data obtained in this study were interpreted in the form of cross-tables using the chi-square test. In the qualitative part of the study, in-depth interviews were conducted with 30 adult seasonal agricultural workers aged 18-65. The interviews were analysed using MAXQDA 24 Pro. The results of this thesis study revealed that the sociocultural and economic deprivation experienced by seasonal agricultural workers also affect their media usage patterns. A meaningful relationship was identified between access to information, digital media infrastructure deficiencies, internet usage restrictions related to nomadic living practices, the intergenerational transmission of poverty cycles linked to poverty culture, and media usage patterns.

Keywords: Nomadic Lifestyle, Media Access, Digital Divide, Media Literacy, Poverty Culture

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojileri
BM	: Birleşmiş Milletler
Çev.	: Çeviren
Ed.	: Editör
DB	: Dünya Bankası
IBM	: International Business Machines
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
MİGA	: Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı
MGTİ	: Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri
MTİ	: Mevsimlik Tarım İşçileri
NTIA	: Ulusal Telekomünikasyon ve Bilgi İdaresi
SAWP	: Kanada Mevsimlik Tarım İşçisi Programı
SPSS	: Sosyal Bilimler için İstatistik Programı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TDK	: Türk Dil Kurumu
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
vs	: Ve diğerleri
yy	: Yüzyıl

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Az gelişmiş Kırsal Topluluklarda Emek ve Statü Hiyerarşisinin Tanımlanması.....	7
Tablo 1.2. Tarım İşçilerinin Sınıflandırılması.....	9
Tablo 1.3. Eskişehir İlinde MGTİ'lerine Ait Geçici Çadır Yerleşim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı.....	24
Tablo 1.4. 2017'den İtibaren Türkiye'de Faaliyet Gösteren Karasal Analog Yayın Kuruluşları.....	26
Tablo 2.1. Yoksulluk Kültürünün Temel Özelliklerine İlişkin Göstergeler.....	42
Tablo 2.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Bağlamında Sınıflandırılması	47
Tablo 2.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Erişim ve Dijital Kırılganlık Göstergeleri	53
Tablo 2.4. Mevsimlik (Göçmen) Tarım İşçilerinin Medya Ekolojisi: Temsil, Erişim ve Dijital Eşitsizlik Pratikleri	55
Tablo 2.5. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Motivasyonlarına İlişkin Tema ve Alt Tema Göstergeleri	56
Tablo 3.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcılara Ait Bilgiler	66
Tablo 3.2. Pilot Çalışmada Yer Alan Katılımcı Bilgileri	68
Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tema, Alt Tema ve Kodların Dağılımını Sembol Büyüklüğü ile Gösterir Kod Matris Tablosu.....	74
Tablo 3.4. Çalışmada Yer Alan Katılımcılara Ait Bilgiler.....	76
Tablo 3.5. Mevsimlik Tarım İşçileri Medya Kullanım Biçimleri Anket Maddeleri	78
Tablo 3.6. Uzman Görüşü Sonrası Geriye Kalan Anket Maddeleri.....	80
Tablo 4.1. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tema ve Alt Temaların Dağılımını Sembol Büyüklüğü ile Gösterir Kod Matris Tablosu.....	88
Tablo 4.2. "Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz"*** sorusu ile Öğrenim Düzeyi Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	120
Tablo 4.3. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	121
Tablo 4.4. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	123

Tablo 4.5. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	124
Tablo 4.6. "Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçlar	126
Tablo 4.7. "Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	127
Tablo 4.8. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	128
Tablo 4.9. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	129
Tablo 4.10. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	130
Tablo 4.11. "İnterneti ne kadar sürede kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	131
Tablo 4.12. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	132
Tablo 4.13. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	133
Tablo 4.14. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	135
Tablo 4.15. "Sosyal medya hesabınız var mı?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	137
Tablo 4.16. "Sosyal medya hesabınız var mı?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	138
Tablo 4.17. "Sosyal medya hesabınız var mı? Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	139
Tablo 4.18. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?" *** Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	140
Tablo 4.19. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz? Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	141
Tablo 4.20. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	142

Tablo 4.21. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	144
Tablo 4.22. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	145
Tablo 4.23. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	146
Tablo 4.24. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?""** Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	147
Tablo 4.25. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	148
Tablo 4.26. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	149
Tablo 4.27. "Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	150
Tablo 4.28. "Hangi televizyon kanallarını izliyoruz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	152
Tablo 4.29. "Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	153
Tablo 4.30. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	155
Tablo 4.31. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	156
Tablo 4.32. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	157
Tablo 4.33. "Gazete okuyor musunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları	159
Tablo 4.34. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	160
Tablo 4.35. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	161
Tablo 4.36. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları.....	162

Tablo 4.37. "Medyada sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" **

Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları 164

Tablo 4.38. "Medyada sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" Sorusu

ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları 165

Tablo 4.39. "Medyada yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" Sorusu ile

Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları 167

Tablo 4.40. "Medyada tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?"

Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları 169

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Yoksulluk Kültürü Göstergeleri	43
Şekil 2.2. Yoksulluk Kültürü ve Yapısal Eşitsizlik Döngüsü	44
Şekil 3.1. Karma Yöntemler Araştırması Sürecinin Bileşenleri Plano Clark ve Ivankova'dan (2015) uyarlanmıştır.	63
Şekil 3.2. Keşfedici Ardışık/Sıralı Desen Creswell'den (2019) alınmıştır.	64
Şekil 3.3. Saha Araştırmasında Gözlemlere İlişkin Görseller	70
Şekil 3.4. Gözlem Formu Süreci.....	71
Şekil 4.1. Katılımcıların Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtları ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli	91
Şekil 4.2. Banyo ve Tuvalet Ortak Kullanım Alanı.....	92
Şekil 4.3. Sosyal ve Mekânsal Alan Görüntüsü.....	93
Şekil 4.4. Katılımcıların Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Teori Modeli.....	99
Şekil 4.5. Katılımcıların Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli	101
Şekil 4.6. Katılımcıların Yoksulluk Döngüsü ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli	103
Şekil 4.7. Katılımcıların Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Teori Modeli.....	105
Şekil 4.8. Katılımcıların İnternete Erişim Pratikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.	108
Şekil 4.9. Katılımcıların Dijital Pratikler ve Alışkanlıkları ile İlgili Deneyimlerini Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.	112

Şekil 4.10. Katılımcıların Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.	116
---	-----

GRAFİKLER DİZİNİ

Grafik 4.1. MGTİ'lerinin Medya Kullanım Biçimlerine İlişkin Tema Dağılımlarını Gösterir Grafik	87
Grafik 4.2. Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar	90
Grafik 4.3. Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri	98
Grafik 4.4. Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı	101
Grafik 4.5. Yoksulluk Döngüsü	103
Grafik 4.6. Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri.....	104
Grafik 4.7. İnternet Erişim Pratikleri	107
Grafik 4.8. Dijital Pratikler ve Alışkanlıklar.....	111
Grafik 4.9. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri.....	115

ÖNSÖZ

Dünya’da ve Türkiye’de 2019-2025 yılları hem bireyleri hem de toplum ve devlet mekanizmalarını derinden sarstığı zorlu tarihsel bir süreç oldu. Bu süreçte, yaşanan acı olaylar ve edinilen deneyimler bireylerin gündelik yaşam pratiklerini etkilerken, aynı zamanda akademik çalışma yürütmenin de yönünü değiştirdi. Bu toplumsal değişim ve dinamikler bize belirli bir sahada bilimsel araştırma yapmanın meşakkatli bir yolu aşmak gerektiğini bir kez daha gösterdi. Bu tez, böylesi bir tarihsel arka plan ve sancılı dönemde hazırlandı.

İlk olarak, 2019 yılının ilk çeyreğinde Çin’in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve küresel çapta çok ciddi can kayıplarına sebep olan Covid-19 pandemisi, kısa sürede küresel bir sağlık sorununa dönüştü. Bu durum küresel çapta iktisadi, sosyokültürel ve ekonomik yapılarda büyük değişim ve dönüşümlerin yaşanmasına yol açtı. Bu dönemin bir diğer önemli olayı Türkiye’yi de yakından ilgilendiren 2020 Azerbaycan-Ermenistan savaşı oldu. Yıllardır çözüm bekleyen Dağlık Karabağ sorunu bu bölgesel savaş sonunda Azerbaycan’ın üstünlüğü ile çözüme ulaştı.

Pandemi sürecinin etkileri bitmeden, 2022 yılının ilk çeyreğinde ise Rusya-Ukrayna savaşı patlak verdi. Özellikle bu durum Avrupa coğrafyasında enerji ve gıda tedarik zincirinin krize dönüşmesine bağlı olarak, bölge devletleri arasında yürütülen küresel ve diplomatik ilişkilerin oldukça zorlayıcı bir döneme evrilmesine sebep oldu. 2023 yılının ilk çeyreğinde ise 1948 yılından beri devam eden İsrail-Filistin çatışması yeniden tırmanarak Orta Doğu’yu istikrarsız bir girdaba sürükledi. Bu coğrafyada yaşayan sivil halk savaş, göç ve işkence gibi insanlık onuruna yakışmayan olaylara tanıklık etti. İsrail Devleti uluslararası arenada insan haklarını herkesin gözü önünde ihlal ederken, milyonlarca insan sürgün edilerek hapisanelerde işkencelere maruz kaldı.

Uluslararası kriz ve savaş ortamında Türkiye ise bölge ülkeleri arasında denge unsuru olmaya devam etti. Bu bağlamda, Türkiye gerek coğrafi ve stratejik konumu gerekse Avrupa, Asya ve Ortadoğu coğrafyasını birbirine bağlayan köprü işleviyle küresel çapta siyasi, diplomatik dinamiklerin yönünü belirleyen önemli bir sorumluluğu üstlendi. Tarih 6 Şubat 2023’ü gösterdiğinde Türkiye, Kahramanmaraş merkezli meydana gelen depremlerle sarsıldı. 11 ili kapsayan ağır hasar ve ölümün gerçekleştiği asrın felaketinde 14 milyon insanımız depremden doğrudan etkilenirken, 53 binden fazla

insanımız ise yaşamını yitirdi. Ülke genelinde yaşanan ağır kayıplar nedeniyle 7 günlük milli yas ilan edildi.

Özellikle son 5 yılda yaşanan küresel iklim krizi ile birlikte Türkiye’de göç, deprem, orman yangınları, çevresel sorunlar ve ekonomik kriz dönemin belirleyici unsurları oldu. Sığınmacı krizi ve güvenlik sorunu ise kaçınılmaz meseleler arasında yerini korumaya devam etti. 2025 yılı itibariyle, 2011 yılından beri çatışma ve iç savaş halindeki Suriye’de ülkeyi yöneten 61 yıllık Baas Rejimi devrilerek yerini muhalif grubun temsilcilerine bıraktı. Suriye için yeni bir sayfa açılırken, Türkiye’nin tartışmasız siyasi ve diplomatik duruşu önemini sürdürdü.

Teknolojik gelişmelerin hızla ilerlediği, medya gündeminin anlık değiştiği ve küresel boyutta yaşanan böylesi bir kriz ortamında tez çalışmamı hazırlamış olmak benim açımdan da oldukça çetindi. Çalışmamın ortaya çıkmasında desteklerini esirgemeyen tez danışmanım Prof. Dr. Besim YILDIRIM, tez jüri üyeleri Prof. Dr. Abdülkadir ATİK, Doç. Dr. Aslıhan ZİNDEREN başta olmak üzere, katkı sunan tüm akademisyenlere ve yakın çevreme teşekkürü bir borç bilirim.

Bu tezi, yazdığım zor zamanlarda ve hayatın dar yokuşlarında bana eşlik eden, kızım Defne Sultan’a ve eşim Günay NUH’a ithaf ediyorum. Mevsimlik gezici tarım işçileri ise bu tezin asıl sahipleridir.

Bu doktora tezi, Atatürk Üniversitesi Bilimsel Araştırma Koordinasyon Birimi (BAP) (Proje No: SDK-2023-11999) tarafından desteklenmiştir. Sağladığı katkılardan dolayı BAP birimine teşekkür ederim.

Erzurum- 2025

Handan NUH

GİRİŞ

Türkiye’de iktisadi kalkınma ile birlikte sosyokültürel ve ekonomik değişimler tarımsal üretim sürecini doğrudan etkilemiştir. Teknolojik dönüşümlerin hız kazanması, sanayi ve hizmet sektörlerindeki arzın artması, tarım sektöründe işgücü dağılımında oransal değişimlere yol açmış ve zamanla bu alandaki istihdam payında yıllara göre azalma gözlemlenmiştir.Şimşek (2011; 2012), söz konusu çalışmalarında tarım sektörünü ikinci büyük istihdam alanı olarak tanımlamıştır. Ancak, son 5 yıl içinde gerçekleştirilen araştırmalar, bu tanımın güncelliğini yitirdiğini ortaya koymaktadır. TÜİK (2024) verilerine göre tarım sektörünün, hizmet, sanayi ve inşaat sektörlerine kıyasla oransal istihdam payı %20,8 düzeyinde gerçekleşmiştir. Dünya Bankası (2023) ve TÜİK (2024) verileri, 2016 sonrası dönemde tarım sektörünün hizmet ve sanayi sektöründen sonra üçüncü sırada yer aldığını ortaya koymaktadır. Bu durum, tarım sektörünün yıllar bazında azaldığını göstermekte; aynı zamanda sağlık sorunları, ekonomik kriz, çatışma, savaş ve göç hareketliliği gibi küresel etkenlerle sektörel yapının etkilendiğini kanıtlamaktadır.

Son 10 yılda yaşanan ekonomik kriz, çatışma, doğal afet ve göç dalgaları tarım sektörüne bağlı tarımsal üretim hızını ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin (MGTİ) yaşam şartlarını gittikçe ağırlaştırmıştır. Özellikle Covid-19 pandemisi, 2019 itibariyle hem küresel ölçekte hem de Türkiye’de toplumsal ve sosyoekonomik dönüşümlere yol açmıştır. Bu koşullarda bilhassa kırılgan gruplar arasında yer alan mevsimlik gezici tarım işçileri yapısal yoksulluktan kaynaklı savunmasız kalmıştır. Kuşaklararası aktarılan kronik yoksulluk içerisinde geçmişten süregelen enformel istihdam biçimi, kayıt dışılık, işgücü göçünün yaşandığı bölgelerde karşılaşılan korunaksız barınma yerleri, sağlık hizmetlerine erişememe, ulaşım ve güvenlik engelleri, gelir yetersizliği ve çalışma şartlarının ağırlığı vb. durumlar pandemi süreciyle çarpan etkisi yaratmıştır (Yılmaz ve Yıldırım İşler, 2021). *"Pandemi süresince mevsimlik işçilere yönelik sömürü yapıları daha da derinleşmiş ve işçiler sistematik olarak güvencesizlik içinde bırakılmıştır."* (Bogoeski, 2022, s. 687). Bogoeski’ye (2022) göre mevsimlik gezici tarım işçilerinin pandemi öncesindeki izole yaşamı, tarım sektöründe emek sömürüsüne işaret etmektedir. Bu durum, pandemi esnasında da artan iş yükü, uzun çalışma saatleri ve sosyal güvencesizlik anlamı taşımaktadır

Yukarıda paylaşılan argümanlar değerlendirildiğinde, mevsimlik gezici tarım işçileri tarım sektörünün ve tarımsal üretimin bir parçası aynı zamanda önemli bir bileşenidir. Dolayısıyla kırsal bölgelerde yaşayan tarım işçileri, mevsimsel iş gücü ihtiyacını karşılamak amacıyla tarımsal üretim süreçlerinde önemli bir rol üstlenmektedir. Mevsimlik iş göçü hareketliliğine bağlı olarak göç ettikleri yerlerde yaşadıkları sınırlılıklar, ekonomik kısıtlar ve nihayetinde kronik yoksulluk ve kuşaksal bir aktarım olarak tarım mesleği sadece ekonomik temelli bir yapısal sorun değil aynı zamanda toplumsal eşitsizliklerin var olduğunu göstermektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçileri, toplumsal üretim döngüsünde görünürlüğü sınırlı kalan emek süreçleri içerisinde yer almaktadır. Medya temsillerinde ise bu gruba ilişkin mağduriyet söylemleri çoğunlukla dramatik bir anlatı üzerinden inşa edilmekte ve ekonomik kalkınma söylemi çerçevesinde yüzeysel bir biçimde değerlendirilmektedir (Nuh, 2019). Mevsimlik tarım işçilerine yönelik yapısal eşitsizlikler bağlamında alan yazınında kapsamlı çalışmalar bulunsa da,, bu bireylerin medya ile kurdukları gündelik ilişkiler üzerine yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bilgiye erişim olanakları, edindikleri günlük yaşam bilgileri, medya kullanım ve tüketim pratikleri, dijital medya kullanım alışkanlıkları, internet kullanımı ve medya tüketim biçimleri gibi yaşam pratiklerine dair detaylı araştırmalara alan yazınında yeterince yer verilmemektir. Mevcut çalışmalar ise bu ilişkiyi yüzeysel bir perspektifle ele almaktadır.

Bu araştırmanın temel amacı, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerini, medya araçlarının sosyoekonomik ve kültürel yaşamlarına etkilerini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, işçilerin medya kullanım ve tüketim alışkanlıkları ile dijital medya araçları üzerinden bilgiye erişim, günlük yaşam deneyimleri, göçer yaşamın getirdiği kısıtlar ve yapısal eşitsizlikler kapsamında ele alınmaktadır.

Bu eksende, MGTİ'lerinin geleneksel medya ve dijital medya bağlamında tüketim alışkanlıkları, finansal zorluklara ve gelir yetersizliğine bağlı dijital eşitsizlikler, internete sınırlı erişim ya da erişememe durumları, okuryazarlık düzeyinin medya kullanım pratiklerini ne ölçüde etkilediği bu araştırmanın temel meseledir. Bu araştırma, MGTİ'lerinin medya kullanım biçimlerini inceleyerek, bu grup üyelerinin bilgiye erişimi, sosyal ilişki ve iletişim kanallarına yönelik temel ihtiyaç ve yönelimlerini anlamayı

hedeflemektedir. Bu doğrultuda MGTİ'lerinin medya kullanım biçimlerinin belirlenmesi araştırması, işçilerin sahip oldukları temel sosyal haklar konusunda makro düzeyde toplumsal bir bilinç yaratılmasını sağlayacaktır.

Bu çerçevede hazırlanan tez çalışması, dört temel bölüm etrafında yapılandırılmıştır.

Birinci bölümde, mevsimlik tarım işçilerine ilişkin kavramsal çerçeve ele alınmıştır. Bu bağlamda mevsimlik tarım işçiliğinin tanımı, mevsimlik tarım işçisi kavramı, türleri, göçerlik ve kırılgan grup tanımları işlenmiştir. Bu bölümün devamında mevsimlik tarım işçilerinin demografik özellikleri ve kavramsal yapısına yer verilmiştir. İşçilerin nüfus ve göç dinamikleri, tarihsel gelişim ve dönüm noktaları, enformel istihdam, yoksulluk, etnik ayrımcılık, sosyal dışlanma ve ötekileştirilme kavramları, Eskişehir ilinin tarımsal özellikleri etraflıca sunulmuştur. Medya ve iletişim kavramlarına ilişkin medya türleri, bilgiye erişim ve dijital uçurum, dijital okuryazarlık, kırılgan gruplarda medya kullanımı açıklanmıştır. Son kısımda ise kavramsal haritalama bağlamında MGTİ'lerinin göçer yaşamlarında medyanın rolü ele alınmıştır.

İkinci bölümde tezin dayandığı teorik perspektif ve ilgili araştırmalar anlatılmıştır. Yoksulluk döngüsü ve Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü", Elihu Katz'ın "kullanımlar ve doyumlar" teorisi, dijital bölünme ve eşitsizlik teorileri ile dünyada ve Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım ve erişimlerine ilişkin çalışmalar sunulmuştur.

Üçüncü bölümde MGTİ'lerinin medya kullanım biçimlerine ilişkin araştırmanın konusu, amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, araştırma problem durumu ve alt sorularına yer verilmiştir. Bölümün devamında karma yöntemler araştırması bağlamında nitel ve nicel araştırma yöntemlerine ait araştırma deseni, çalışma grubu, veri toplama araçları ve süreci, veri analizi detaylı açıklanmıştır. Son kısımda araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği ile etik çerçeve ve araştırmacının rolü sunulmuştur.

Dördüncü ve son bölümde ise saha araştırmasında elde edilen bulgulara ve değerlendirmelerine yer verilmiştir. Bulgular kısmı nitel bulgular ve nicel bulgular şeklinde iki ayrı bölümde ele alınmıştır. Öncelikle nitel bulgulara ilişkin sonuçlar sekiz tema başlığıyla derinlemesine açıklanmıştır. Bunlar; göçerlikte sosyal ve mekânsal

kısıtlar, kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri, ayrımcılık ve ötekileştirme algısı, yoksulluk döngüsü, medya bilgisi ve erişim dinamikleri, internete erişim pratikleri, dijital pratikler ve alışkanlıklar, geleneksel medya tüketim pratikleridir. İkinci bölümde nicel bulgular beş ayrı tema başlığıyla açıklanmıştır. Bu temaların başlıkları ise şöyledir: göçer hayatın sosyal ve mekânsal kısıtları, internet erişim dinamikleri, dijital medya kullanım pratikleri, geleneksel medya kullanım pratikleri ve son olarak medya bilgisi ve yaklaşımıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİ VE MEDYAYA İLİŞKİN KURAMSAL ÇERÇEVE VE KAVRAMSAL HARİTALAMA

Bu bölümde öncelikle mevsimlik tarım işçiliğinin tanımı, ardından mevsimlik tarım işçisi kavramı, türleri ve göçerlik, kırılğan grupların tanımı açıklanmıştır. Ardından işçilerin demografik yapı ve kavramsal çatısı altında nüfus ve göç dinamikleri, tarihsel gelişim ve dönüm noktaları, enformel istihdam, yoksulluk, etnik ayrımcılık, sosyal dışlanma, ötekileştirilme kavramları ve Eskişehir ilinin tarımsal yapı özelliklerine yer verilmiştir. Bölümün devamında medya ve iletişim kavramlarına ilişkin tanımlar, medya türleri, bilgiye erişim ve dijital uçurum, dijital okuryazarlık, kırsalda ve kırılğan gruplarda medya kullanımı başlıkları ele alınmıştır. Son kısımda ise kavramsal haritalama bağlamında, medyanın göçer yaşamdaki rolü üzerinden işçilerin sosyal ilişkiler ağı, temel iletişim ihtiyaçları, medya erişim engellerine ilişkin argümanlar sunulmuştur.

1.1. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNE İLİŞKİN KAVRAMLAR

1.1.1. Mevsimlik Tarım İşçiliğinin Tanımı

Mevsimlik tarım işçiliği, belirli dönemlerde gerçekleşen bir çalışma şekli olup, iş güvencesinin olmadığı ve kayıt dışılığın yaygınlaşmasında etkili olan bir istihdam modeli olarak ön plana çıkmaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin içinde bulunduğu bu çalışma yapısı, düşük vasıf, düşük ücretler, sosyal güvenceden yoksun, üretkenliği arttırmak amacıyla tarım araçları olarak adlandırılan çavuşların sıkı denetimleri altında uzun çalışma saatlerine bağlı sürdürülen enformel istihdam biçiminin tüm yapısal özelliklerini barındıran iş gücü piyasası olarak tanımlanmaktadır (Baş, 2019, s. 4).

Mevsimlik işler; işgücü ihtiyacının artış gösterdiği yılın belli dönemlerinde, iş yükünü karşılamak amacıyla yürütülen işin süresi niteliğine göre farklılaşan bir istihdam biçimidir. İşçi sayısının sabit olmadığı, işçi sözleşmelerinin ise bir sonraki yıl yenilendiği bir süreci ifade eder (Kaleci, 2007; Yiğit, 2018).

Mevsimlik tarım işçiliği, tarımsal üretimin kendine özgü yapısal dinamikleri hem erken hem de geç kapitalistleşmiş ülkelerde benzer işleyişe sahip olduğu görülmektedir.

Bu işçilik biçimi özellikle, göçmen, yoksul, düşük eğitilmiş, toprak mülkiyetine sahip olmayan hanelerin yoğun bir şekilde yer aldığı bir çalışma biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Baş, 2019; s.38; Dedeoğlu vd., 2019, s. 22). Tarım işçiliği, feodal yapıdan kapitalist üretim tarzına geçişte ortaya çıkmıştır. Mekanizasyona bağlı, sanayi destekli üretim işgücü talebini azaltsa da yeni istihdam alanlarının açılmasını sağlamıştır. Köylülerin topraktan koparak kentlere doğru göçleri ise mevsimlik işçiliğin doğmasına zemin hazırlamıştır (Kaleci, 2007). “*Mevsimlik tarım işçiliği, tarımda kapitalistleşmenin ardından dönüşen işgücü talebinin geçici göç yoluyla karşılanması bir sonucudur*” (Çınar, 2014, s. 22). Dolayısıyla, mevsimlik tarım işçiliği, Türkiye’deki işgücü piyasası ve kırsal dönüşüm süreçleriyle kesişen ve iç içe geçmiş olan çok boyutlu sosyoekonomik dinamiklerin bir ürünü olarak değerlendirilebilir.

Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliği yapan hanelerin özellikleri incelendiğinde, sürdürülebilir ek gelir kaynaklarına erişemeyen kalabalık, eğitim düzeyi düşük kırsal ailelerin oluşturduğu görülmektedir. Bu enformel istihdam biçimi, yoksulluk döngüsünü sürdüren ve kuşaklararası geçişi sağlayan ekonomik bir faaliyet olarak değerlendirilmektedir (Baş, 2019, s.6). Bu doğrultuda, mevsimlik tarım işçiliği finansal zorluklarla biçimlenen, kuşaklararası süreklilik arz eden ve göç temelli kırılgan bir yaşam pratiği olarak tanımlanmaktadır (Dedeoğlu, 2018; Sevinç ve Davran, 2022; Özkan, 2022).

1.1.2. Mevsimlik Tarım İşçisi Kavramı

Türk Dil Kurumu [TDK] sözlüğünde mevsimlik işçi “*genellikle tütün, pamuk, çay veya fındık hasadında çalıştırılan geçici işçi*” olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2025). Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) 184 Sayılı *Tarımda İş Sağlığı ve Güvenliği Sözleşmesi* kapsamında tarım işçisi kavramını bireysel değil; iş kapsamı ve istihdam statüsü içerisinde tanımlamıştır. Bu sözleşmenin ilgili hükümlerine göre tarım işçisini: “tarımsal üretim faaliyetlerinde ücret karşılığında çalışan birey” olarak tanımlamaktadır (ILO, 2001). Makro ve mikro düzeyde, tarım işçilerine ilişkin mevzuat incelendiğinde, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklerde net bir tanımın yer almadığı görülmektedir (Kılıç, 2006).

Boratav (1980), az gelişmiş kırsal yapılarda sosyal tabakalaşma ve toplumsal sınıf bağlamında kategorize ettiği, emek ve statü hiyerarşisinin en altında yer alan toprak

(tarım) işçisini “*tamamen veya büyük ölçüde işgüçlerini satarak yaşayan, dolayısıyla kapitalist ilişkileri temsil eden bir gruptur. Sınırlı ölçülerde toprak mülkiyeti olsa dahi bunu bizzat işleme gücünden yoksundur ve bu hallerde toprağını kiraya vermesi beklenir*” şeklinde tanımlar (Boratav, 1980, s. 60). Boratav’ın (1980) kırsal işgücü kapsamında sosyoekonomik yapıların sınıf çözümlemesi Aşağıda Tablo 1.1’de sunulmuştur.

Tablo 1.1. Azgelişmiş Kırsal Topluluklarda Emek ve Statü Hiyerarşisinin Tanımlanması¹

I.	Büyük Toprak Sahipleri	Toprağa sahip olan gruptur. Alt kategorileri feodal-yarı feodal ve kapitalist ilişkiyi temsil edecek şekilde ayrımı yapılmıştır.
	A. Toprak Ağası	İlki toprağı kiraya vererek, ikincisi ise ücretli işçi çalıştırarak artık ürün elde eder (Boratav, 1980).
	B. Kapitalist Çiftçi	
II.	Zengin Köylü	Bu grubun temel ölçütü ise emek harcayan, eli toprağa değen bir grup olması ve köylülüğüdür.
III.	Orta Köylü	Küçük üreticiliği temsil eden, aile emeğiyle geçinen ve tarım iş aletlerine sahip bir grup olarak vardır.
IV.	Yoksul Köylü	Elindeki iş aleti ve toprak yapısı ailenin geçimini sağlamak için yetersizdir. İşgücünü diğer işletmelere satma zorunluluğu olan bir gruptur. Bu ana özelliği onu orta köylüden ayırmaktadır.
V.	Tarım İşçisi	Yaşamlarını sürdürebilmek için emeğini ücret karşılığı satan, kapitalist üretim ilişkilerini yansıtan bir sınıftır.

Tablo 1.1’e göre Boratav (1980), tarımsal yapı üzerine sınıflandırma yaparken, İngiltere dışındaki örnekleri temel alarak köylü sorununun ön plana çıktığı, Rusya, Doğu Avrupa ve Asya ülkelerine odaklanmıştır. Bu çerçevede geliştirmiş olduğu şema, tarımsal üretim ilişkilerini analiz etmesi ve azgelişmiş tarımsal yapıların karmaşık ekonomik içeriğinin anlaşılması açısından işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Günümüzde, kapitalist tarımsal üretim biçimlerinin ve işletme modellerinin doğru biçimde anlaşılmasına olanak sağlayan bu şema, tarihsel veriler üzerinden yapılan karşılaştırmalar açısından da önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır.

¹ Boratav (1980). Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm kitabından uyarlanmıştır.

Kalkınma Atölyesi, yürüttüğü bir araştırma kapsamında mevsimlik tarım işçisi tanımının resmi kaynaklarda yer almadığına dikkat çekmiştir. Bu doğrultuda kendi çalışmasında *“bitkisel üretim, hayvancılık, arıcılık, ormancılık ve balıkçılık üretim süreçlerine ekonomik gelir elde etme amacıyla en az bir gün katılan, ancak sürekli bu işte çalışmayan kişiyi tanımlamak için kullanılmıştır”* ifadesini tanımlayıcı bir çerçeve olarak önermiştir (Kalkınma Atölyesi, 2013, s. 15).

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin (TBMM, 2015), mevsimlik tarım işçilerine ilişkin hazırladığı raporda, bu işçileri tarımsal üretim sürecinde ekimden hasada kadar çeşitli üretim aşamalarında görev alan, ücretli, yevmiyeli ya da ayni ödeme karşılığında; sözleşmeli ya da sözleşmesiz olarak çalışan yerleşik ya da göçmen statüsüne bağlı bu tarımsal faaliyetleri süreli ya da dönemsel olarak yürüten bireyler şeklinde tanımlamaktadır.

Görücü ve Akbıyık (2010) mevsimlik (gezici) tarım işçilerinin karakteristik özelliklerini dikkate alarak bu grubu; tarımsal üretimin herhangi bir evresinde, üretim faaliyetinin yapıldığı bölgeye dışarıdan gelen, yaptığı işi ücret karşılığında, sözleşmeli veya sözleşmesiz biçimde çalışan gerçek bireyler olarak tanımlamaktadır.

Genel çerçevede mevsimlik tarım işçi kavramına ilişkin resmi kaynaklarda ve alan yazınında net bir tanımlama bulunmamaktadır. Mevzuattaki düzenlemeler (4587 sayılı kanun) kapsamında ise bu işçilerin sınırlı ölçüde iş sözleşmesiyle ilişkilendirildiği tespit edilmiştir (Kılıç, 2006). Bu durum, enformel istihdam biçimlerinin yapısal sorunlarını daha da derinleştirmektedir. Yasal güvence altına alınmayan *"mevsimlik tarım işçileri; işveren tarafından işçi sağlığı ve güvenliği önlemleri alınmadan, sosyal güvencesiz, güvenli ulaşım imkânları olmadan çalıştırılmaktadır."* (Kaya ve Özgülnar, 2016, s. 115).

1.1.3. Mevsimlik Tarım İşçisi Türleri

Mevsimlik tarım işçileri, genellikle iş gücü mobilitesi ve çalışma sürelerinin parametreleri doğrultusunda tasnif edilmektedir (Karlancı, 2018; Örüm et al., 2024; Özpekmezci ve Sahil, 2013). Bu alanda en kapsamlı sınıflandırma ise Çalgüner’in (1943) *Türkiye Ziraat İşçileri* adlı çalışmasında yer almaktadır.

Bu nedenle, mevsimlik tarım işçilerine ilişkin Çalgüner’in 1943, Kılıç’ın 2006, Görücü ve Akbıyık’ın 2010 yılındaki tasnifi ve 4587 sayılı İş Kanunu’yla getirilen yeni

düzenleme dikkate alınarak tarım işçilerinin aşağıdaki şekilde sınıflandırılması mümkündür. Aşağıda Tablo 1.2’de sunulmuştur.

Tablo 1.2. Tarım İşçilerinin Sınıflandırılması

1. Çalışma şekillerine göre tarım işçileri	a. Mahalli (yerli) tarım işçileri b. Mevsimlik (gezici) tarım işçileri
2. Çalışma süresinin devamına göre	a. Daimî tarım işçileri b. Geçici tarım işçileri
3. Cinsiyete göre tarım İşçileri	a. Erkek tarım işçileri b. Kadın tarım işçileri
4. Yaşa göre tarım işçileri	a. Çocuk işçiler b. Genç işçiler c. Orta yaş (yetişkin) işçiler d. Yaşlı işçiler
5. Uyruklarına göre tarım işçileri	a. Yabancı uyruklu (göçmen) işçiler b. Yerli işçiler
6. Sayısına göre tarım işçileri	a. 50’den az (50 dahil) tarım işçisi çalıştıran işletmeler b. 50’den fazla tarım işçisi çalıştıran işletmeler
7. Alınan ücrete göre	a. Yıllıkçılar b. Aylıkçılar c. Gündelikçiler d. Mevsimlikçiler

Tablo 1.2’ye göre, mevsimlik tarım işçileri kapsamlı biçimde sınıflandırılmıştır. Tarım işçilerinin işgücü hareketliliği, çalışma süreleri, ikamet ettikleri yer, alınan ücret, cinsiyet, yaş, sayı ve uyruk gibi parametrelere dayalı olarak yedi kategoride ele alınmıştır. Çalgüner’in (1943) geliştirdiği daha sonra günümüze kadar evrilerek gelen bu

sınıflandırma her dönem farklı bir bağlamda dönüşerek son şeklini almıştır. Söz konusu sistematik yapı, mevsimlik tarım işçilerinin toplumsal ve yapısal konumunu kavrayabilmek adına analitik bir çerçeve sunmaktadır.

1.1.4. Göçerlik, Kırılğan Grup Tanımları

Uluslararası Göç Örgütü'nün (IOM) göç terimleri sözlüğünde “göçebe” kavramı; *“genellikle su, gıda veya otlak aramak amacıyla bir yerden başka bir yere göç eden bireyi (genellikle bir grubun mensubu)”* olarak ifade edilmektedir (Çiçekli, 2009, s.22). Bu çerçevede, göçerlik kavramı ise bireylerin ve toplulukların sürekli yer değiştirmesi ya da farklı bölge ve coğrafyalara göç etme durumunu ifade eder. Bu kavramın ortaya çıkışında etkili olan başlıca faktörler; sosyoekonomik koşullar, kültürel dinamikler, iklim değişiklikleri ile deprem ve sel gibi doğa kaynaklı afetlerdir. Bu eksende değerlendirildiğinde göçerlik, sadece fiziksel mekânın değiştirilmesiyle sınırlı olmayıp, aynı zamanda toplumsal yapı ve dinamiklerden fazlaca etkilenen girift bir olgu niteliği taşımaktadır.

Göçerlik kavramı üzerinden mevsimlik gezici tarım işçilerini incelediğimizde, bu grubun en temel iki özelliği “göçerlik” ve “geçicilik”tir. Her ne kadar günümüzde geçici işgücü kapsamında değerlendirilse de, toplumun belirli kesimlerinde bu iş biçimi asıl meslek haline dönüşmüştür (MİGA, 2012; Özkan, 2022). Mevsimlik işçiler, tarımsal üretimin yoğunlaştığı ve işgücü talebinin arttığı farklı bölgelerde, ücret karşılığında tarım faaliyetlerinde çalışmaktadır. Mart ayında başlayan bu göç hareketi, kasım ayının sonuna kadar devam eden bir döngüsel göç sürecini ifade etmektedir (Arslan 2016, Sevinç ve Davran, 2022).

Mevsimlik tarım işçileri, yaşadıkları bölgelerde geçimlerini sürdürebilecek düzeyde gelir elde edemedikleri için ailece iş bulabilecekleri yerlere göç etmektedir. Bu göç hareketliliği genellikle kırsal alanlardan kent merkezlerine doğrudur (Altın, 2014; Kaleci, 2007). Göçü tetikleyen başlıca etmenler arasında maddi yetersizlikler, aile geleneği ve farklı bir çevreyi tanıma isteği yer almaktadır (Yürük, 2024).

Kırılğan grup kavramına baktığımızda Çelik (2020), kırılğanlık (vulnerability) kavramının ağırlıklı olarak insan hakları hukuku kapsamında çeşitli yaklaşımlarla; ontolojik/evrensel kırılğanlık, özel/grupsal kırılğanlık olarak ele alındığını ifade

etmektedir. İlk yaklaşımda kırılğanlık, bedensel özellikler ve var oluşsal nedenlere bağlı olarak evrensel bir nitelik taşıırken; ikinci yaklaşımda ise hem içsel/bedensel (zihinsel engelliler, çocuklar) faktörlerden hem de sosyoekonomik ve marjinal unsurlardan (sığınmacılar, mülteciler ve Romanlar) kaynaklanan kırılğanlık durumu ön plana çıkmaktadır.

Çelik'e (2020) göre kırılğan gruplar, toplumda üzerinde hassasiyetle durulması gereken nüfus kesimlerini ifade etmektedir. Ayrıca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), bu grupları ayrımcılığa maruz kalma, dışlanma, damgalanma ve dezavantajlı olma durumuyla ilişkilendirerek özel koruma gereksinimlerine vurgu yapmaktadır.

Bu ekseninde kırılğan gruplar; sosyal, ekonomik ve kültürel faktörlere bağlı olarak dezavantajlı konumda bulunan topluluk bireyleri şeklinde tanımlanabilir. Bu bireyler, toplumun diğer kesimlerine oranla daha fazla ayrımcılığa, hak ihlallerine ve düşük yaşam standartlarına maruz kalmaktadır. Türkiye özelinde, tarım sektöründe mevsimlik gezici tarım işçileri, kırılğan gruplar arasında dikkat çeken bir parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Alan yazınında mevsimlik tarım işçileri; yaş, eğitim düzeyi ve gelir seviyesi düşük, sosyal güvenceden yoksun, sosyal dışlanmaya açık sosyal gruplar olarak tanımlanmaktadır (Dedeoğlu, 2018; Şen ve Altın, 2018).

Kanada'nın Mevsimlik Tarım İşçileri Programı (SAWP) kapsamında yer alan Meksikalı ve Karayipli göçmen işçilerin kırılğanlığını ele alan çeşitli çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmalar, geçici ve güvencesiz hukuki statünün göçmen işçilerin toplumsal konumunu etkilediğini ve bu durumun ayrımcılık, sınır kontrolü uygulamaları ve sosyal dışlanma gibi süreçlerle ilişkili olabileceğini ortaya koymaktadır (Cohen, 2017; Fudge, 2012). Özellikle çalışma izinlerinin işveren kontrolünde olması, işçileri işten çıkarılma ve sınır dışı edilme tehdidine karşı savunmasız bırakmaktadır (Cruz-Lopez, 2013; Hjalmarson, 2022; Fudge, 2012). Bu bağlamda, kırılğanlık tanımı "*bireylerin kolektif sosyal yeniden üretimlerini tam anlamıyla güvence altına alma yetersizliği*" olarak ifade edildiği görülmektedir (Green, 2009, akt. Castell Roldan ve Alvarez Anaya, 2022, s.165).

Son tahlilde, mevsimlik tarım işçilerinin göçer yaşam koşullarına bağlı olarak karşılaştıkları eğitim olanaklarına erişim güçlüğü, sağlık hizmetlerine erişim kısıtı, barınma ve yasal haklardan mahrumiyet gibi durumlar ile etnik köken, toplumsal cinsiyet,

ayrımcılık ve dışlanma gibi faktörler, bu grupların kırılgan olarak değerlendirilmesine neden olabilmektedir. Bu hususta, mevsimlik tarımda çalışan çocuk işçilerin başta eğitim olmak üzere temel hak ve özgürlüklerden mahrum kaldıkları bazı çalışmalarda ifade edilmektedir (Akço, 2019). Diğer taraftan, Dedeoğlu (2023), Türkiye’de tarım sektöründe işgücü güvencesizliği olgusunu ele alarak, Suriyeli, Azeri ve Gürcü göçmen işçilerin ekonomik güvensizlik ve ucuz işgücü bağlamında dezavantajlılık durumlarının derinleştiğine dikkat çekmektedir.

1.2. MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN DEMOGRAFİK YAPISI VE KAVRAMSAL ÇATI

1.2.1. Nüfus ve Göç Dinamikleri

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin nüfus ve göç dinamikleri; yapısal eşitsizliklerin, özellikle ekonomik kısıtlar, etnik kimlik, toplumsal cinsiyet rolleri, yoksulluk, sosyal dışlanma, ötekileştirilme, güvencesizlik ve kayıt dışı istihdam gibi faktörlerin kesişiminde ortaya çıkan çok katmanlı ve karmaşık bir yapı özelliği sergilemektedir (Akdağ 2024; Atış, 2019; Çınar, 2012; Tiryaki Yenilmez, 2024).

Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçilerinin sayılarına ilişkin yeterli resmi bir veri kayıt sistemi olmaması veyahut sağlıklı bir şekilde uygulanmamasına bağlı olarak; sayılarının yüzbinleri hatta bir milyonu bulduğu tahmin edilmektedir (Kontaş Azaklı, 2021; Tsutskiridze, 2021). MGTİ’lerinin sayılarındaki artış oranları küreselleşmeye bağlı, sanayileşme, kentleşme ve tarımsal alanlardaki yapısal değişim ve dönüşümlerle bağlantılı olarak yaygınlaşmıştır. Özellikle 1990’lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da çeşitli sosyo-politik süreçlerin sonucunda yaşanan nüfus hareketliliği, kırsal nüfusun toprakla olan bağının kesilmesi sayısal artışa zemin hazırlamıştır (Yıldırım, 2014). MGTİ’lerinin büyük çoğunluğu doğu illerinde yaşayan etnik kimlik farklılıklarına sahip bireylerden oluşmaktadır. Kürt, Arap gibi yerli işçilerin yanı sıra son yıllarda tarımsal üretim faaliyetlerine yabancı ve göçmen işçilerin özellikle Suriyeli işçilerin yoğun olarak katıldığı belirtilmektedir (Dedeoğlu, 2023).

Alan yazınında yapılan çalışmalarda yaygın olarak MGTİ’lerin aile yapılarının kalabalık ve geniş ailelerden oluştukları, akraba evliliklerinin yaygın olduğu (%68), aile

bağlarının güçlü ve grup üyeleri arasında dayanışma ağının gelişmiş olduğu ortaya çıkmıştır (Kontaş Azaklı, 2021; Yürük, 2024). Tarımsal üretim faaliyetlerine MGTİ'lerin tüm aile bireyleri çocuk, yaşlı, kadın katılım göstermektedir (Akdağ, 2024). Bu durum aynı zamanda mevsimlik tarım işçiliğinde yapısal eşitsizliklerin katmanlı olarak artışına neden olmaktadır. Çocuk işçiliği, kadın emeğinin görünmezliği gibi temel toplumsal yapı sorunlarının yaygınlaşmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de mevsimsel tarım işgücü mobilitesi, Doğu ve Güneydoğu'dan gelen bireylerin, tarımsal işgücü talebinin artması ekseninde ülkenin batı ve kuzey bölgelerine yönelen yapısal iç göç formu olarak karakterize edilmektedir (Yıldırım, 2014). Mevsimlik gezici tarım işçiliğinin en tipik özelliği, hane temelli bir göç dinamiğine sahip, tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde mart ayından kasım ayına kadar süren döngüsel bir göç hareketliliği olarak dile getirilmektedir. İstihdam süreleri incelendiğinde ise geçici/günü birlik çalışanlar yakın lokasyonlarda kısa süreliğine faaliyet gösterirken, bir kısmı ise uzun süreli 7-8 ayı kapsayan ikametlerinden koparak mevsimsel bir yaşam şekli olarak sürdürmektedir (Çınar 2012; Yürük, 2024).

Mevsimlik tarım işçiliğinde göç dinamiklerini şekillendiren başlıca etmenler arasında, ekonomik dezavantajlar ve istihdam yetersizliğine bağlı yapısal eşitsizlikler mevcuttur. Bu çerçevede, mevsimlik tarım işçiliğini asıl meslek haline getiren ve bu işkoluna yönelimi arttıran argüman yoksulluk olmaktadır. Hane halkı gelir yetersizliği, borçlanmaya bağlı bağımlılık döngüsü, toprak mülkiyetinden yoksunluk ya da toprağın yetersiz olması, bireyleri mevsimlik işgücü piyasasına zorunlu katılımına neden olan sosyoekonomik sorunların başında gelmektedir (Çınar 2014; Tiryaki Yenilmez, 2024).

Türkiye özelinde göç dinamiklerine ilişkin genel profil; doğu ve güneydoğudan tarımsal üretim yoğun faaliyet gösterdiği bölgelere doğru mevsimsel işgücü mobilitesine entegre olan tüm aile üyelerini kapsayan, yapısal eşitsizliklerle koşullanmış göç örüntüleri ile tanımlanabilir. Bu içsel yapı eşitsizlikleri aynı zamanda sınırlı düzeyde kurumsal mekanizmalar ile hane halkı gelir yetersizliği, kayıt dışı istihdam ile bütünleşmektedir. Bu da karşımıza mevsimsel göç döngüsünü kırılğan, geçim temelli, yapısal eşitsizlikleri yansıtan bir tablo oluşturmaktadır.

Küresel ölçekte ise Hennebry (2008), mevsimsel işgücü hareketliliğini, gelişmiş ulaşım ve iletişim teknolojileri bağlamında göçmen tarım işçilerinin sınırların ötesine

rahat erişim sağladıkları, kalıcı ve güçlü göç ağları sayesinde kurumsal bir yapı özelliği gösterdiğine vurgu yapmaktadır. Aynı zamanda gelişen bilgi ve iletişim teknolojileri (ICT'ler) sayesinde mekânsal hareketlilik hızını artırarak, göçmen işçilerin geçici göç pratiklerini yeniden yapılandırılmasını sağlamaktadır. Bu kapsamda *"Kanada'daki Mevsimlik Tarım İşçileri Programı (SAWP), göçmen işçileri mekânsal ve zamansal olarak kontrol eden bir sistem oluşturmuş ve bu işçileri hedefleyen bir göç endüstrisinin oluşumuna yol açmıştır."* (Hennebry, 2008, s. 341-346).

Küresel çapta, her ne kadar göç endüstrisinin gelişimine katkı sunan denetleyici sistemler ve programlar uygulansa da küreselleşmeye bağlı olarak gelişen iletişim teknolojileri ve altyapı sistemleri işçilerin sınırların ötesine geçişini kolaylaştıran, işe alım sürecini hızlandıran göç politikaları konusunda planlı bir çalışmanın yürütülmesi için kritik bir işleve sahiptir.

1.2.2. Türkiye’de ve Dünyada Tarihsel Gelişim ve Dönüm Noktaları

Mevsimlik tarım işçiliğinin tarihsel seyri, Osmanlı döneminden günümüze uzanan süreçte, tarımsal üretim ilişkilerindeki yapısal dönüşümlerle göç dinamiklerine bağlı sosyoekonomik değişimlerle paralellik göstermektedir. Bu dönüşüm farklı dönem ve dinamiklerle şekillenmiş, günümüzdeki durumu belirleyen çok katmanlı bir yapıya evrilmiştir. Türkiye’de mevsimlik tarım işçilerinin tarihi serüvenini 1950 öncesi dönem, 1950 sonrası ve 2000’den günümüze kadar üç dalga şeklinde ele almak mümkündür. Çınar (2014) bu tarihsel süreci kırsal dönüşüm kapsamında üç dönem, göç dinamiklerine bağlı üç dönem olmak üzere sistematik bir şekilde birbirini takip eden süreçlere ayırmıştır. Kırsal dönüşüm sürecindeki üç dönemin ilki 1948 Marshall planı ile başlayan makineleşme, ikinci dönem 1956 yılı dış ödeme durumuna göre traktör alımlarının durdurulması, 3. dönem 1963-1970 yıllarında sırasıyla birinci beş yıllık kalkınma planı çerçevesinde traktör alımının başladığı, traktör sayısının yüz binlere ulaştığı dönemdir. Göç dinamikleri seyrini beş yıllık periyodlarla karşılaştırmıştır. Birinci dönem 1950-1955 kırsaldan kopuş ve kente doğru göçün 4 kat artması, ikinci dönem 1965-1970 göç dalgasının 2 kat arttığı, 1980-1985 süreci göçün bir önceki dönemlere göre 1,5 kat artışı şeklinde kategorize etmiştir (Çınar, 2014, s.48).

Bu ekseninde Osmanlı dönemi değerlendirildiğinde, Anadolu topraklarında tarım, halkın en temel geçim kaynağı ve ekonomik sürdürülebilirliğin aracı olmuştur. Osmanlı'nın son dönemleri gözlemlendiğinde mevsimsel göç hareketleri, kırsal toplum yapısında sınıfsal farklılaşmalara neden olmuştur. Bu dönemde, kıyılara yakın tarım alanlarında özel mülkiyetin artması, çiftlik üretiminin yaygınlaşması görülmüştür. Çukurova gibi pamuk ve tarımsal üretimin yoğun olduğu, işgücü arzının sürekli arttığı bölgeler ticari çekim merkezi haline gelmiştir (Yasak, 2022; Yıldırım, 2014).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde tarım işçileri, köylü vasfını koruyan ancak aynı zamanda da yarı-işçi özelliği gösteren bir yapı olarak varlıklarını sürdürmüşlerdir. 1920'li ve 30'lu yıllarda tarım işçiliğine yönelik kapsamlı sayısal veri ve düzenlemelere rastlamak oldukça zordur. 1925'te Aşar vergisinin kaldırılmasına dönük atılan adımlara rağmen, işçiler kötü çalışma koşulları ve sosyal haklardan mahrum kayıt dışı ve güvencesiz bir şekilde tarımsal üretim süreçlerine katılmıştır. 1940'lı yıllarda ekonomik daralmanın görüldüğü, 1946'lı yıllardan sonra tarımsal gelişimin yaşandığı dönemdir (Altın, 2014; Yıldırım, 2014).

Tarım sektöründe kapitalist üretim ilişkisi biçimlerinin yaygınlaşmasına bağlı olarak 1930-1950 yılları arasında, küçük ölçekli üreticiler kendi topraklarında geçimlik tarımdan uzaklaşarak, yılın belli dönemlerinde başka üreticilerin arazilerinde çalışmak üzere geçici ücretli tarım işçisi konumuna geçmiştir. Bu durum, mevsimlik işçiliğin belirginlik kazandığı bir evre olmuştur (Elçi Çarıkçı, 2016).

Birinci dalga olarak ele alacağımız dönem 1950'li ve 60'lı yılları kapsayan süreçtir. Özellikle 1950'li yıllar Türkiye'de mevsimlik tarım işçiliğinin ön plana çıktığı kritik bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde tarım sektörünün yapısı, makineleşme, kentleşme ve sanayinin gelişimine bağlı olarak köklü bir değişim yaşanmıştır (Akdağ, 2024; Ata, 2020).

1950 ve 60'lı yıllar birinci dalga olarak ele alındığında kırsal bölgelerden kente doğru kitlesel göçlerin yaşandığı bir dönemi ifade etmektedir. Tarımsal teknoloji ve gelişimlerin yaşandığı bir sürecin yaşandığı görülmektedir. Tarım sektöründe modernleşmenin hız kazandığı, Marshall yardımlarının etkisiyle 1948 yılında 1.800 olan traktör sayısı 1956'da 44.000'e hızla yükselen bir makineleşme sürecine tanık olunmuştur. Tüm bu gelişmelere paralel olarak, kırsal bölgelerde işgücünün ve nüfusun

azalması, daha fazla arazinin tarıma açılmasına ve insan emeğinin yerini ise makinelerin almasına neden olmuştur (Altın, 2014; Afşar, 2018; Cantürk, 2020).

Bir taraftan tarımsal gelişmeler topluma hızla nüfuz ederken, diğer taraftan siyasal değişimler tarım politikalarını etkilemiştir. Çok partili sisteme geçişle birlikte, Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle tarımsal destekler artmış, kredi kolaylığı ve ürün fiyat destekleme faaliyetleri yoğunluk kazanmıştır (Altın, 2014; Yürük, 2024).

İkinci dalga olarak adlandırılacak olan 1960 ve 1980'li yıllar tarımsal yapılarda çözümlere sahne olmuş, ortakçılık sistemi ortadan kalkarken, toplumsal değişim ve tarım teknolojilerinin yapısı hızla değişmeye devam etmiştir. Bu ekseninde, geleneksel yapı içerisinde ortakçılık ve marabacılık gibi toprak paylaşımına dayalı sistemlerin bozulmasıyla birlikte topraksız köylü sayısında artış gözlenmiş ve bu durum mevsimlik işgücünün temel kaynağını oluşturarak 1975'te sayıları 1 milyona ulaşmıştır (Seyrek, 2023; Yıldırım, 2014).

Üçüncü dalga olarak ifade edeceğimiz 1980'li, 2000'li yıllar ve sonrası ise serbestleşme politikalarının, sosyopolitik nedenlere bağlı göç hareketliliği, siyasal ve ekonomik değişimlerin tarım sektörünü etkilediği görülmektedir. 1980'lerden itibaren uygulanan serbest piyasa politikaları ve özelleştirme uygulamaları, tarım sektöründe küçük çiftçi ve üreticilerin direncini zayıflatmış, mevsimlik tarım işçiliğini geçici bir meslek olmaktan çıkarıp, kalıcı bir istihdam biçimine dönüşmüştür (Aykaç, 2024; Cantürk, 2020).

Bu tarihsel seyir değerlendirildiğinde, mevsimlik tarım işçiliği Türkiye bağlamında sadece emek piyasasında ekonomik bir faaliyet, geçici bir istihdam alanı olmaktan çıkmış, derin yapısal formlarla biçimlenen sosyoekonomik, politik ve kültürel değişim ve dönüşümlerin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir.

Global ölçekli araştırmalar ışığında, literatürde mevsimlik tarım işçiliğinin tarihsel gelişim süreci Kanada, ABD, Almanya ve Avrupa Birliği bağlamında değerlendirilmektedir. Bu küresel eğilimler çerçevesinde, bu gelişim süreci üç ana dalga şeklinde ele alınabilir. Birinci dalga 19. yüzyılın ortalarından 1970'lere kadar süregelen dönemi kapsamaktadır. Bu dönem, tarım sektöründeki işgücü açığını gidererek, düzensiz göçün etkilerini azaltmak amacıyla başlatılan işgücü program uygulamalarının başladığı döneme sahne olmuştur (Calnitsky, 2019). Almanya özelinde ele alındığında 19.

yüzyıldan beri tarım ve gıda üretiminin temel işgücü kaynağı mevsimlik göçmen işçilerdir (Bogoeski, 2022). İlk işgücü programları incelendiğinde, Kuzey Amerika göçmen işgücü yönetimi konusunda uzun soluklu bir geçmişe sahiptir. ABD’de 1942-1964 yılları arasında Bracero Programı bu uygulamaların öne çıkan örneklerinden biridir (Calnitsky, 2019). Bir diğer program ise 1966 yılında Kanada Mevsimlik Tarım İşçisi Programı (SAWP), Karayıplı işçilerin Ontario’da geçici istihdam edilmesi şartıyla başlayarak, daha sonra 1974 yılında Meksikalı işçileri de kapsayacak şekilde genişletilerek uygulanmaya başlamıştır. Bu program, tarım sektöründe sürekli işgücü açığını kapatarak, göçmen emeğinin denetimli ve sınırlı bir erişimle düzenleyen devlet mekanizması olarak işlerlik kazanmıştır (Calnitsky, 2019; Cruz-Lopez, 2013).

Almanya bağlamında ise 19. yüzyıldan beri tarım ve gıda üretiminin temel işgücü kaynağı mevsimlik göçmen işçilerdir. Ancak göçmen işçi hakları konusunda gelişmiş bir programları o dönemlerde bulunmamaktadır. Savaş sonrası refah düzeyinin yükseldiği dönemlerde dahi göçmen işçiler koruyucu sosyal yapı ve ağların dışında kalmıştır (Bogoeski, 2022).

İkinci dalga ve neoliberal dönüşümün yaşandığı ve sürekli geçicilik işçi statüsünün ön plana çıktığı 1970’ler ve 2000’li yılların başları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kanada, 1970’li yıllarında itibaren geçici göç programlarını uygulamaya başlayarak kalıcı değil, geçici göçmen emeğine yönelmiştir. Kanada hükümetinin bu yaklaşımı, neoliberal, etnik ve kültürel çeşitliliğin gözetilmemesi, ayrımcı yurttaşlık pratiklerinin bir yansıması olarak yeni işgücü program uygulamaları bağlamında eleştirilmiştir (Cohen, 2017).

Program ayrıca Meksikalı işçileri sürekli geçici ve haklarından yoksun bir istihdam biçimine mahkûm ederek, vatandaşlık, aile birleşimi gibi haklara erişimini kısıtlayarak, işverenlerin etnik kökene dayalı işgücü seçimine bırakarak, kontrolü bağımlı hale getirmiştir (Díaz Mendiburo, 2015; Hennebry, 2008; McLaughlin et al., 2018; Perry, 2022).

Son olarak Üçüncü Dalga kapsamında 2000’li yılların ortasından günümüze kadar gelen süreçte özellikle Covid-19 Pandemi dönemiyle birlikte geçici işgücü sahasının genişlemesi ve mevcut yapıların güçlenmesi şeklinde tezahür etmiştir. Özellikle 2002

yılında Kanada, *Düşük Becerili Pilot Projesini* (Low Skill Pilot Project) uygulamaya başlamıştır (Díaz Mendiburo, 2015).

Pandemi sürecinde bazı Avrupa Birliği (AB) ülkeleri (Fransa, Almanya, İspanya ve İtalya), geçici göçmen işgücü yerine yerli işgücünü mobilize etmeye çalışsa da mevsimlik göçmen işçilerinin yüksek üretkenlik ve iş disiplinlerinden ötürü Almanya başta olmak üzere birçok ülke sınır politikalarını esneterek göçmen işgücünün ülkeye girişini sağlamıştır. Portekiz ve İtalya kayıt dışı istihdamı meşru bir hale getirmiş, İngiltere ise Brexit sonrası yaşanan işgücü krizini aşmak için teknolojik otomasyon altyapı sistemlerine yönelmiştir (Mitaritonna & Ragot, 2020).

Son tahlilde, mevsimlik tarım işçiliği hem küresel ölçekte hem de Türkiye ekseninde, üç tarihsel dalga şeklinde benzer yapısal süreçleri içine alacak biçimde ele alınmıştır. Coğrafi olarak mevsimlik tarım işçilerinin ortaya çıkış tarihleri ve hukuki statüleri ülkeden ülkeye farklılık arz etse de makro düzeyde işçi haklarının güvence altına alınmadığı yeteri düzeyde sosyal politika mekanizmalarının gelişmediği belirlenmiştir.

1.2.3. Enformel İstihdam, Yoksulluk, Etnik Ayrımcılık, Sosyal Dışlanma ve Ötekileştirilme

Enformel istihdam, özellikle 1970 sonrası küresel ekonomik krizle birlikte gelişmekte olan ülkeler arasında yaygınlık kazanmıştır. Bu süreçte birçok işletme rekabet edebilmek için iş yasalarının uygulanmadığı, sosyal güvenceden yoksun ve düzensiz çalışmayı tercih edenleri arama yollarını denemiştir. Bu husus, esnekleşme politikalarıyla birleşerek emek piyasasında enformelleşmenin önünü açmıştır (Lordoğlu, 1998).

Enformel istihdam; yasal korumadan yoksun, çalışma haklarının ihlal edilerek, örgütlenme özgürlüğünün fiilen kısıtlandığı, yoksulluğun ve güvensizliğin yaygınlık kazandığı bir istihdam biçimi olarak tanımlanmaktadır (Altın, 2014).

Lordoğlu'na (1998) göre, enformel istihdam; sosyal güvenceden yoksun olan bireylerin kayıtsız bir şekilde çalışma şeklini kapsamaktadır. Bu durum, asıl işin dışında yürütülen faaliyetleri, aile işçiliğini de içine alan bir yapı özelliği göstermektedir. “geçicilik ve süreksizlik” ise enformel istihdamın ayırt edici unsurları arasında yer almaktadır. Bu ekseninde enformel istihdamın önemli belirleyicilerinden biri de işsizlik olmaktadır.

Bu nitelikler göz önünde bulundurulduğunda tarım sektörü gerek küresel ölçekte gerekse Türkiye’de kayıt dışı istihdamın yaygınlaştığı bir alandır. Bu kapsamda mevsimlik tarım işçiliği kayıt dışı istihdam oranının yaklaşık %95’e ulaştığı, büyük ölçüde geçici ve sosyal güvencesiz emek biçiminin yoğunlaştığı alan olarak karşımıza çıkmaktadır (Arslan, 2016; MİGA, 2012; Özkan, 2022; TBMM, 2015). Son yıllarda yapılan araştırmalar göstermektedir ki; mevsimlik tarım işçiliği, göçmen ve yerli emek işgücü rekabetinin belirginleştiği kayıt dışı, güvencesiz, geçici bir özelliğe bürünmüştür (Şen ve Altın, 2018). Bu durum, işsizlik ve yoksulluğa bağlı olarak ücretlerin düşüklüğü, geçici ve süresiz çalışma şekli, güvencesiz ve kayıt dışı istihdamı yaygınlaştıran bir nitelik taşımaktadır.

Kayıtsız çalışma biçimi, mevsimlik tarım işçilerinin düşük ücretlere bağlı güvencesiz yaşam ve çalışma şartları, sağlıksız barınma koşulları, yeterli beslenememe, temel hizmetlere erişememe ve sosyal dışlanma ve hak ihlallerine maruz bırakılmaktadır (Şen ve Altın 2018, Özkan, 2022).

Yoksulluk kavramı genel olarak sosyal, ekonomik, kültürel ve derin toplumsal psikolojik etkileri olan karmaşık bir yapı olarak tanımlanmaktadır. Göreli yoksulluk, mutlak yoksulluk gibi çeşitli kategorilere ayrılarak değerlendirilmektedir. Yürütülen çalışmaların çoğunda yoksulluğun temel dayanağı ise gelir yoksunluğu olarak görülmektedir. Buğra’ya (2013) göre yoksulluk geçimini sağlamak için emeği satmaya zorlanan, mülkiyetsiz bireylerin yaşam şeklidir. Şenses (2006) bu durumu yetersiz gelir ve tüketim bağlamında “nesnel yoksulluk” olarak kavramsallaştırırken, Güneyan (2019) ise yoksulluğu, birey ve hanelerin açlık ve yoksulluk sınırı ile somutlaştırmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, yoksulluk kavramı ekonomik bir durumun ötesinde, ayrımcılık, sosyal dışlanma pratikleri ile iç içe geçmiş hak ihlalleriyle bütünleşen bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda, yoksulluğun nedenleri; yapısal ve sistemsel sorunlar başta olmak üzere işsizlik, ekonomik bunalımlar ve krizler, gelir dağılımındaki adaletsizlik, demografik ve bireysel faktörlere bağlı; yüksek doğurganlık, okuryazarlık seviyesinde düşüklük, engellilik durumları, mekânsal ve çevresel koşullara bağlı; sağlıksız ve güvenli olmayan barınma şekli, altyapı eksikliğine bağlı çevresel sorunlar, yoksulluk deneyim ve psikolojik etkileri olarak utanç, damgalanma, sosyal dışlanma ve

ayrımcılık, toplumsal izolasyon olarak sayılabilir (Buğra, 2013; Erdoğan, 2016; Şenses, 2006; Türkdoğan, 1998).

Kırsal yoksulluğun bir uzantısı olarak mevsimlik tarım işçiliği, yoksulluğun hem nedeni hem de sonucu olarak görülmektedir (Tiryaki Yenilmez, 2024). Yukarıda belirtilen yoksulluğa ilişkin tespit ve tanımlar mevsimlik tarım işçilerinin de içinde bulundukları bir döngüyü ifade etmektedir. İşsizlik ve ekonomik kısıtlara bağlı olarak her yıl göç etmek zorunda kalan ve özellikle Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinden ülkenin batısına doğru göç eden tarım işçileri enformel çalışma biçimi olan kayıt dışı istihdam kapsamında düşük ücretler, vasıfsız işgücü, gelir yetersizliği, olumsuz barınma koşulları, çocuk işçiliği, temel ihtiyaçlara erişim engeli eğitim, sağlık, ulaşım gibi alt yapı yetersizliği, etnik köken ve göçmen statüsüne bağlı olarak sosyal dışlanma ve ayrımcılık gibi durumlarla karşı karşıya kalmaktadır. Bu da yoksulluk döngüsünü aynı zamanda kronik yoksulluğun kuşaklar arası aktarımını sağlayan bir etken olmaktadır (Ata, 2020; Aygüneş, 2022; Yiğit, 2018).

Balibar & Wallerstein'in (2000) yaklaşımında etnik grup farklı düzlemlerde çok yönlü olarak ele alınır. Bu çalışmada ise söz konusu kavram; kültürel kimlik, kapitalist üretim ilişkileri ve sosyal uyum aracı olma niteliği üzerinden değerlendirilecektir. Bu üç boyutlu tanım ele alındığında etnik grup; kuşaklar arası aktarılan, kültürel kalıtımla biçimlenen, devlet sınırlarını aşan davranış kalıplarına sahip bir topluluk biçimi olarak tanımlanmaktadır. Etnik grup olgusu kapitalist üretim ilişkilerine bağlı olarak sermaye birikiminde ücretsiz emeği yeniden inşa eden hane yapılarına bağlanmaktadır. Bu da emeğin etkinleştirilmesi olarak ifade edilmektedir.

Ayrımcılık kavramı ise bireysel önyargı ve tutumların değil, toplumsal yapıların yeniden ürettiği, kalıp yargılar, toplumsal sınıflandırma ve beklenti mekanizmalarına dayanan bir dışlanma sistemi olarak tanımlanır. Bu olgu, doğrudan ya da dolaylı biçimlerde; etnik kimlik, toplumsal cinsiyet gibi pek çok kategoride kendini yeniden üretir (Çayır ve Ceyhan, 2012; Erdoğan, 2016). Yoksul bireylere yönelik ayrımcı tutumlar, bireylerin mevcut kırılanlıklarını derinleştirirken, etiketleme ve damgalama yoluyla toplumdan dışlanmasına zemin hazırlamaktadır (Çayır ve Ceyhan, 2012). Medyada kullanılan dil ve stereotipleştirici temsiller, yoksulluğu bireylerin maruz kaldığı

yapısal eşitsizlikleri görünmez kılmakta ve bireysel sorumluluklara indirgeyerek meşrulaştırmaktadır (Erdoğan, 2016).

Etnik ayrımcılık kavramı, ulusal ve uluslararası literatürde tarım işçilerinin karşılaştığı etnik ayrımcılık temelli örüntüleri ve bu örüntülerin ortaya çıkardığı çok katmanlı kırılganlık yapılarını detaylı biçimde incelemektedir. Söz konusu ayrımcılık pratikleri işçilerin etnik kimlikleri, dilsel yetkinlikleri ve hukuki statüleri ile ilişkilendirilmektedir (Ramirez & Gabriela, 2013; Soroka, 2023; Yaman ve Kılıç, 2023; Yalçın vd., 2023; Walia, 2010; Weiler et al., 2017).

Sosyal dışlanma, bireylerin toplumsal yaşam pratiklerine katılımını ve temel haklara erişimini engelleyen çok katmanlı ve karmaşık bir olgu olarak tanımlanmaktadır. Bu kavram yoksullukla iç içe geçmiş girift bir özellik taşıyarak yoksulluğu bu bağlamda ekonomik kısıtlarla sınırlı görmeyerek, bireyin toplumsal statüdeki yerini, aidiyetini, ruhsal iyi olma halini ve sosyal bütünleşmesini sekteye uğratan çok yönlü bir süreç olarak değerlendirilmektedir (Güneyan, 2019; Nakiboğlu, 2004; Uyan Semerci, 2010).

Sosyal dışlanma, mevsimlik tarım işçilerinin ağır şartlarda deneyimledikleri dışlayıcı bir pratik olarak ortaya çıkmaktadır. Bu kavram, tarım işçilerinin etnik köken, hukuki statüleri, ekonomik yoksunlukları üzerinden maruz kaldıkları bir dışlanma biçimidir. Mevsimlik tarım işçileri vasıfsız, toplumsal itibarı sınırlı olan bir aktöre dönüşmektedir. Bu bağlamda çeşitli ayrımcı, aşağılayıcı ve dışlayıcı muamelelerle karşı karşıya kalmaktadır (Soroka, 2023; Yalçın vd., 2023, Walia, 2010).

1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu bölgelerinde yaşanan sosyo-politik koşullar, bir iç göç dalgasına yol açmıştır (Nuh, 2019; Seyrek, 2023; Yıldırım, 2014). Bu durum, bölgede yaşayan halkın yapısal eşitsizlikler, derinleşen yoksulluk ve ekonomik güvensizlik ortamı sebebiyle bireyleri mevsimlik tarım işçiliğine yöneltmiştir (Akdağ, 2024). Söz konusu süreçte mevsimlik tarım emek piyasasında etnik kökenli ayrımcılık kurumsal hale gelirken, Kürt, Arap, Roman gibi etnokültürel grup üyeleri sistematik bir sosyal dışlanma ve ayrımcılık pratikleriyle doğrudan etkilenmiştir (Yasak, 2022).

Ötekileştirilme kavramına ilişkin dikkate değer yaklaşımlardan biri Edward Said'in (1982) "öteki" kavramsallaştırmasıdır. Said (1982), bu yaklaşımında Batı'nın kendi kimliğini inşa ederken, Doğu'yu ise karşıt ve dışlayıcı bir imge olarak konumlandığına vurgu yapar. Bu kavramsal yaklaşım, mevsimlik tarım işçilerinin

temsillerinde de görülmesi muhtemeldir. Tarım işçileri “biz ve onlar” ikiliği tanımı içerisinde belirli kalıplarla kodlanarak ve kültürel manada atfedilerek dışlanma sürecine maruz kalmaktadır. Bunun yanı sıra Doğu’nun izolasyonuna ilişkin metaforlar, benzer biçimde mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal ve mekânsal olarak ayrıştırılması ekseninde karşılık bulmaktadır. Bu husus işçilerin çok boyutlu ötekileştirilme süreçlerine dahil edilmelerine ve ötekilik kategorisine yerleştirilmelerini meşrulaştıran bir zemin yaratmaktadır. Bir diğer tanım ise; Simone de Beauvoir ‘ın (2010) toplumsal cinsiyet bağlamında öteki (the other) tanımıdır. De Beauvoir, “ötekiyi” özellikle kadınların toplumsal konumunu açıklamak amacıyla merkezi bir kavram olarak ortaya koymaktadır. Bu yaklaşımda erkek özne olarak inşa edilirken; kadın ise bağımlı ve ikincil bir figür olarak tasvir edilmektedir. Bu ayrım, doğal olarak gelişen bir süreç değil, kültürel ve tarihsel süreçlerin ürünü olan bir sosyal inşa formu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu tanımlamadan yola çıkarak mevsimlik işçiler özelinde kadın tarım işçileri benzeri süreçlerin tam ortasında konumlanmaktadır. Mevsimlik tarım işçiliğinde, geleneksel hâkim ataerkil normlar doğrultusunda kadınlar bakım ve bağlılık rollerine indirgenerek, karar alma süreçlerinden dışlanmakta ve erkeğin gölgesinde varlığını sürdürmektedir. Bu süreç aynı zamanda tarım işçisi kadınların ekonomik bağımlılık ve toplumsal izolasyonlarıyla sonuçlanmaktadır. Ayrıca, De Beauvoir’ın “öteki” tanımı genel olarak yalnızca kadınların değil, aynı zamanda toplumsal ve ekonomik konumları itibariyle marjinalleştirilmiş grupların ötekileştirilme süreçlerinde nesneleştirilerek “öteki” haline getirilmesi anlamı da taşımaktadır.

Enformel istihdam, yoksulluk, etnik temelli ayrımcılık, sosyal dışlanma ve ötekileştirilme kavramları birbirlerine nedensellik ilişkisiyle bağlı çok boyutlu bir yapı sunmaktadır. Bu çok katmanlı çerçeve, enformel çalışma şekli ve etnik kökene bağlı ayrımcı tutumlar yoksulluğun bir sonucu değil, onu yeniden inşa eden bir mekanizmadır. Dolayısıyla yoksulluk ekseninde şekillenen bu yapısal eşitsizlik katmanları, politik yetersizlik ve sosyal adaletin tesisindeki eksikliklerle birleşerek MGTİ’leri üzerinde derin yapısal kırılmalıklar yaratmaktadır.

1.2.4. Eskişehir İlinin Tarımsal Yapısının Özellikleri

Türkiye’de tarım sektöründe istihdam edilen işgücünün yaklaşık dörtte biri, mevsimlik tarım işçisi birey ve ailelerinden oluşmaktadır (Aydın vd., 2016). Bu doğrultuda, Eskişehir’e her yıl ortalama 10.000 mevsimlik tarım işçisinin tarımsal üretim süreçlerine katıldığı ifade edilmektedir (Atalay vd., 2018).

Eskişehir’in doğusuna yer alan ilin 12 büyük ovasından biri olan Alpu ilçesi, il genelinde mevsimlik tarım işçi potansiyelinin en fazla olduğu tarımsal üretim alanı olarak öne çıkmaktadır. Her yıl bu ilçe, Nisan-Ekim ayları arasında yaklaşık olarak 1500 mevsimlik tarım işgücüne eşlik eden aile bireylerinin yoğun olarak geçici göç ettiği merkezlerden biridir (Aydın vd., 2016).

Eskişehir Tarım ve Orman Müdürlüğü’nün (2021) çalışma raporu verilerine göre Türkiye’de, Eskişehir tarım alanları büyüklüğüne göre sekizinci sırada yer almış olup, tarım arazilerinin %98,6’sını yani neredeyse tamamını aktif olarak işlemektedir. Bitkisel üretim değeri açısından 3,3 Milyar TL değeriyle Türkiye sıralamasında 28. sırada ve bölgesel iller arasında ise Konya, Ankara, Afyonkarahisar’dan soran dördüncü sırada yer almaktadır.

Kalkınma Atölyesi’nin (2014) verilerine göre ise Eskişehir’in il sınırları içerisinde yaklaşık olarak 330 bin hektarlık tarla, 10 bin hektarlık sebze alanı ve 4 bin hektarlık meyve-bağ arazisinin yanı sıra 167 bin hektarlık şeker pancarı üretim alanı dikkat çekmektedir. Tarımsal üretim temposunun yoğunlaştığı çapalama ve hasat dönemlerinde özellikle ilkbahar ve sonbahar aylarında mevsimlik gezici tarım işgücüne ihtiyacının arttığı bildirilmektedir (Kalkınma Atölyesi, 2014: 6-7).

Mevsimlik gezici tarım işçileri genellikle devlet hazine arazisine ait kendi imkanlarıyla kurdukları çadır yerleşim yerlerinde yaşamaktadır (Güneş, 2017). Kalkınma Atölyesi’nin (2020) yürüttüğü çalışma kapsamında Alpu ilçesinde 249 çadırda 904’ü çocuk olmak üzere 1.623 kişi konakladığını belirtmektedir. Aşağıda Eskişehir iline ait mevsimlik gezici tarım işçilerinin geçici çadır yerleşim alanlarının ilçe bazında dağılımları Tablo 1.3’te sunulmuştur.

Tablo 1.3. Eskişehir İlinde MGTİ'lerine Ait Geçici Çadır Yerleşim Alanlarının İlçelere Göre Dağılımı²

İlçe Adı	Çadır yerleşimi (Sayı)	Çadır yerleşim (Oran)	Çadır (Sayı)	Çocuk (Sayı)	Kişi (sayı)
Alpu	4	20	249	904	1.623
Beylikova	1	5	65	125	390
Çifteler	1	5	120	590	960
Mahmudiye	1	5	38	149	266
Odunpazarı	6	30	271	778	1.955
Sarıcakaya	1	5	12	31	48
Seyitgazi	5	25	227	690	1.479
Tepebaşı	1	5	50	205	350
Toplam	20	100	1.032	3.472	7.071

Tablo 1.3'e göre, sekiz ilçede yer alan 20 geçici çadır yerleşim alanında toplam 7.071 bin mevsimlik gezici tarım işçisinin yaşadığı saptanmıştır. Özellikle Alpu ilçesindeki toplam MGTİ sayısı diğer ilçeler bazında ikinci sırada yer alırken, 1.623 bin kişi ile dikkat çekmektedir.

Eskişehir Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün 2021 yılına ait güncel raporuna göre, 12 ilçe ve 77 mahalle kırsalında tespit edilen 7.222 MGTİ çalışmış olup, Kalkınma Atölyesi'nin 2020 yılı ve Aydın vd., 2016 yılına ait verileriyle paralellik göstermektedir. Kaynaklar arasında gözlenen veri farklılıkları ise mevsimlik gezici tarım işçilerinin doğası gereği geçici ve mobilite yapısına sahip olmasıyla açıklanabilir.

Bu saha çalışmasında, Eskişehir ilinin Alpu ilçesine bağlı altı mahalle kırsalının seçilmesinin temel gerekçesi, bölgenin tarımsal üretim yoğunluğuna bağlı MGTİ işgücü arzının yüksek olmasına bağlı olarak belirlenmiştir.

²Kalkınma Atölyesi (2020) bulgularına dayanan verilerden derlenmiştir.

1.3. MEDYA VE İLETİŞİM KAVRAMLARINA İLİŞKİN TANIMLAR

1.3.1. Medya Türleri (Konvansiyonel, Dijital Medya)

Medya teknolojilerindeki paradigma değişimi, iletişim pratiklerini yapısal olarak derinlemesine dönüştürmüş ve bu dönüşüm, toplumsal örgütlenme biçimlerinin yeniden inşasında kritik bir rol üstlenmiştir. Bu doğrultuda, konvansiyonel (geleneksel), ana akım medya ve dijital medya yerinde ve tutarlı bir şekilde anlaşılabilmesi, iletişim alanında yapısal dönüşümlerin çözümlenmesi açısından temel bir dayanak sunmaktadır. Çalışmanın bu kısmında, ilk olarak medya kavramının tanımı yapılarak söz konusu medya biçimlerinin kavramsal çerçevesi ortaya konulmuş ve ardından tarihsel gelişim dinamikleri kısaca değerlendirilmiştir.

Medya, toplum ve bireyler arasında bilgi, içerik ve düşünce alışverişini mümkün kılan, çeşitli iletişim ortam ve platformlarını kapsayan çok katmanlı bir iletişim sistemi olarak nitelendirilebilir. McLuhan, medyayı en temel düzeyde *insanın uzantısı* olarak tanımlamaktadır (McLuhan, 1994). McLuhan'ın (1994) *mesaj ortamdır (the medium is the message)* paradigması medya kuramının özü ve temel taşlarından biridir. Bu savı, medyanın toplumsal ve kültürel etkisinin sunduğu içerikten ziyade, iletim aracının ve taşıyıcı ortamın yapısına ve teknik özelliklerine odaklanmaktadır.

Hall (2003; 2013) ve Bourdieu (2020; 2023), medyayı yalnızca kültürel bir üretim sürecinin parçası değil, temsiliyetin ve toplumsal etkileşimlerin stratejik bir alanı olarak tanımlamaktadır. Her iki kuramcıya göre, medya pasif bir iletim mekanizması değil, toplumsal yapıları şekillendirilmesinde aktif rol alan dinamik temsil ve güç pratiği olarak görülmektedir. Ayrıca her iki düşünür medyayı; toplumsal yapının yeniden üretilme sürecinde, anlamların inşa edildiği ve iktidar ilişkilerinin işlendiği bir düzlem olarak ele almaktadır.

Althusser (1978) ise medyayı bilgi üretimi ve iletim aracılığıyla işlev gören, devletin ideolojik aygıtı olarak konumlandırmaktadır. Bu ekseninde basın, radyo, televizyon gibi iletişim ortamları ideolojik söylemin taşıyıcı rolünü üstlenirken, iktidarın ideolojik hegemonyasını yeniden üretme sürecine katkı sunduğunu ifade etmektedir.

Medya kavramı anlaşılacağı üzere her kuramcıya göre farklı düzlemlerde tanımlanmaktadır. Bu kapsamda, konvansiyonel (geleneksel) medya tarihsel bağlam

içerisinde televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi basılı ve yayın temelli iletişim araçlarını içeren bir medya formu olarak tanımlanabilir. Bu yapıda, içerik üretimleri profesyonel içerik üreticilerin aracılığıyla gerçekleşen, iletişimin tek yönlü ilerlediği ve ticarileşmiş yayın mantığıyla geniş ve pasif, alıcı konumundaki kitlelere enformasyon akışı sunan bir iletişim modelidir (McQuail, 2010; Thompson, 2008).

Geleneksel medyanın gelişimi, matbaanın icadıyla birlikte basılı yayın organlarıyla biçimlenmiş; 19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında radyo ve televizyonun ortaya çıkışıyla kitle iletişim sistemine dönüşmüştür. 1920’li yıllarda radyo geniş kitleleri etkilerken, özellikle televizyon 1950’lerden itibaren toplumsal ve gündelik yaşamın ritmini belirleyen bir medya ekosistemi yaratmıştır (Castells, 2008; William, 2003). Türkiye özelinde ise ilk radyo yayıncılığı 1927 yılında, ilk televizyon 1957’de İTÜ TV adıyla yayına başlamıştır. 1964 yılına gelindiğinde Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) kurulmuş, TRT, 1990’lı yılların ilk çeyreğine kadar radyo ve televizyon yayıncılığında tek kurum olarak hizmet vermeye devam etmiştir (Basın ve Yayın Enformasyon Genel Müdürlüğü, 2013). Günümüzde ise Radyo ve Televizyon Üst Kurulu’nun (RTÜK) 2017 yılı faaliyet raporunda radyo ve televizyon karasal yayın yapan kuruluşların sayısal rakamları paylaşılmıştır. Aşağıdaki Tablo 1.4’te rapor verileri sunulmuştur.

Tablo 1.4. 2017'den İtibaren Türkiye'de Faaliyet Gösteren Karasal Analog Yayın Kuruluşları³

Yayın Türü	Kategori	Kuruluş Sayısı
Televizyon	Ulusal (T1)	19
	Bölgesel (T2)	12
	Yerel (T3)	165
	Toplam TV	196
FM Radyo	Ulusal (R1)	34
	Bölgesel (R2)	81
	Yerel (R3)	784
	Toplam Radyo	899

³ Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), 2017 Yılı Faaliyet Raporundan uyarlanmıştır.

Tablo 1.4'e göre 2017'den beri Türkiye özelinde toplamda 196 televizyon ve 899 radyo kuruluğu karasal analog yayın yaptığı gör÷lmektedir. Televizyon kanallarının 165'i (%84), radyo istasyon kanallarının 784'÷ (%87) yerel düzeyde faaliyet gösterdiği analizlerden anlaşılmaktadır. Bu dağılım, medya çeşitliliğinin yerel düzeyde kurumsallaştığını ve radyonun düşük maliyetli yapısı ile ulaşılabilirliği açısından yaygın bir mecra olarak belirgin bir yer tuttuğu verilerle desteklenmektedir.

Konvansiyonel medya her ne kadar klasikleşmiş yayın politikasını gütse de bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimiyle beraber kitle iletişim araçları dijitalleşme sürecine girmiş, bu dönüş÷me uyum sağlamak için konvansiyonel medya, dijital mecralara yönelmeye başlamıştır. Günümüzde bu kurumlar, dijital platformlar üzerinden çok kanallı yayıncılık pratiklerini benimsemişlerdir (Bendaş, 2024; Özcan ve Tugen, 2014).

Diğer taraftan dijital medya bir diğer adıyla yeni medya kavramı bilgi ve iletişim teknolojilerinin biçimlerini ifade etmektedir (Van Dijk, 2017; 2006). Dijital medya, dijital çağın getirdiği çok katmanlı teknolojik altyapı ve dijital platformları kapsayan üst bir terimdir. Bu terim, bilgi türlerini sıkıştıran, işleyen, depolayan ve aktaran dijital bir ortamı tanımlamaktadır. Bu ortamlarda kullanıcılar sadece tüketici değil, aynı zamanda içerik üreten *prosumer* aktör rolünü üstlendiği iki yönlü ve etkileşimli bir iletişim modelini sunmaktadır (İli, 2025; Jenkins, 2006). Bu kapsamda, sosyal medya platformları (bloglar, video paylaşım siteleri, Facebook, Instagram, Twitter, WhatsApp, vb.), dijital medyanın temel unsurları olarak sanal ağlar aracılığıyla eş zamanlı bilgi iletişimi ile bilgi aktarımını olanaklı hale getirmektedir (Hoffman & Novak, 2012; Griffin & Blotta, 2025).

Tarihsel süreç içerisinde dijital medya 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yıllarda internet kullanımının yaygınlaşması sonucu ortaya çıkmış; başlangıç aşamasında bilgiye erişim durağan web arayüzlü sayfalar aracılığıyla sağlanmıştır. 2000'li yılların ortalarında Web 2.0, Web 3.0 teknolojilerinin gelişmesiyle sosyal medya platformları, kullanıcı odaklı etkileşimsel iletişim, paylaşım temelli içerik üretimi ön plana çıkmış; son yıllarda ise Web 4.0 teknolojisiyle birlikte yapay zekâ destekli internet kullanımı yaygınlaşmıştır (Lister et al., 2009).

Konvansiyonel ve dijital medya kavramları, iletişim alanındaki yapısal farklılıkların anlaşılmasında temel bir çerçeve sunar. Konvansiyonel medya, merkezi, tek yönlü bir iletişim modeli sunarken; dijital medya ise çok yönlü, etkileşim temelli, katılımcı esnek

bir yapıyı barındırmaktadır. Bu farklar çağdaş iletişim dinamiklerinin anlaşılmasında kritik bir role sahiptir.

1.3.2. Bilgiye Erişim ve Dijital Uçurum

Toplumsal yapıların tarihsel evrimi, insanlığın varoluşunu sürdürmesi ve gelişme stratejilerine bağlı olarak üretim teknikleri ve bilgiye erişim biçimlerine bağlı değişmiştir. Bu değişimler, tarım toplumundan başlayarak, maddi üretim temelli sanayi toplumuna ve nihayetinde bilgi temelli bilgi toplumuna uzanan çok katmanlı bir yapıya dönüşmüştür. Toffler (2008), üçüncü dalga kuramıyla (*tarım toplumu, sanayi toplumu ve bilgi toplumu*) toplumsal dönüşümleri, üretim biçimi, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki değişimlere göre açıklamakta; insanlık tarihinin gelişimsel sürecini üç dalga üzerinden derinlemesine sorgulamaktadır.

Castells (2008), Toffler'in tanımladığı, “üçüncü dalga” süreci çerçevesinde bilgi toplumunu; *ağ toplumu, enformasyon çağı ve yeni bir dünya* olarak tanımlamaktadır. Her iki düşünürün ele aldığı paradigmlar, bilgi çağında bilgiye erişim ve bilgini kontrolü sosyoekonomik, sosyokültürel ve siyasi mecralardaki tarihsel köklü dönüşümler günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha iyi anlaşılmasına ışık tutmaktadır.

Bu doğrultuda, bilgi toplumu ve bilgiye erişim kavramlarının anlaşılması günümüz toplumsal yapısının anlaşılması ve çözülmesinde açısından kritik bir öneme sahiptir. Bilgi toplumu, bilgiyi üretip, işleyen ve paylaşan; bilgi ve iletişim teknolojilerini (BİT) kullanan toplumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Günümüzde bilgiyi işleme ve üretme kapasitesi, küresel boyutta güç ve kalkınmışlıkla doğru orantılıdır. Bu eksenle ülkelerin ekonomik olarak kalkınmışlık seviyesi yüksek olan toplumlar bilgiye daha kolay erişebilirken, az gelişmiş toplumlar ise bilgiyi işleme, kullanma ve bilgiye erişim konusunda yapısal ve dijital eşitsizliklerle karşı karşıya kalmaktadır (Değirmen vd., 2016).

Amerika’da Ticaret Bakanlığı ve Ulusal Telekomünikasyon ve Bilgi İdaresi (NTIA) tarafından 1995 yılında yayınlanan *Falling Through the Net: A Survey of the 'Have Nots' in Rural and Urban America* başlıklı raporunda bilgiye erişimi *bilgi çağının zenginliklerinin anahtarı* olarak tanımlamakta ve bu kapsamda temel teknolojik donanım

ve altyapıya sahip olmaya dikkat çekmektedir. Bu alt yapı ise kişisel bilgisayar, modem, standart telefon hattı gibi dijital araçları kapsamaktadır (NTIA, 1995).

NTIA (1995) raporunda, dijital uçurumu *bilgiye sahip olmayanlar* veya *have nots* olarak çağrılan gruplar arası eşitsizlikleri belirtmek amacıyla ilk defa kullanmıştır. Raporda dijital uçurumu besleyen bilgi altyapısındaki eşitsizlere neden olan çeşitli sosyoekonomik, coğrafi faktörler detaylı biçimde incelenmiştir. Gelir düzeyi, eğitim, yaş, etnik kimlik/köken ve coğrafi konum yapısal eşitsizlikleri yansıtan değişkenler dijital uçurumu (dijital gap/ dijital divide) diğer adıyla dijital bölünme derinleştiren değişkenler olarak tespit edilmiştir. Bu grupta kırsalda yaşayan ve gelir düzeyi düşük bireylerin daha fazla dijital dışlanma ve bilgi açığına sahip olduğu belirtilmektedir (Değirmen vd., 2016; NTIA, 1995)

Bilgiye erişimi engelleyen temel faktörler, dijital uçurumun/bölünmenin çok katmanlı ve dinamik yapısının bir bileşeni olarak ele alınmasıdır. Jan van dijk & Hacker (2003) bilgiye erişimde dört bariyer olduğundan bahseder. Bunlar; “zihinsel engeller, donanım ve bağlantı yokluğu, dijital becerilerin yetersizliği, anlamlı kullanım fırsatlarının yokluğu” şeklinde “psikolojik, materyal, beceri ve kullanım eksikliği” olarak sunulmaktadır.

Son tahlilde, bilgiye erişim ve dijital uçurum ile yapısal eşitsizlikleri içine alan kavramsal yaklaşımlar, yalnızca teknolojik donanım yoksunluğuyla bağlantılı değil; dijital beceri eksikliği, bilişsel dirençler, teknolojiyi anlamlı biçimde kullanım yetersizliği de kapsamaktadır. Mevcut sosyoekonomik, kültürel ve coğrafi eşitsizlikler; gelir, eğitim, yaş, cinsiyet, sosyal statü, etnik kimlik, coğrafi konum özellikle kırsal bölgeler, dijital teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla bilgiye erişim konusunda gittikçe derinleşen dijital uçurumlar yaratmaktadır. Dijital uçurum kavramı, ikinci bölümde dijital bölünme ve dijital eşitsizlik başlığı altında Hargittai (2001), DiMaggio et al. (2004), İkinci düzey bölünme kavramsallaştırmaları, Warschauer (2010) dijital bölünme çeşitleri, Noris (2001), Jan AGM van dijk (2005) sosyal eşitsizlikler, ikinci seviye uçurum ve dijital dışlanma paradigmaları ekseninde detaylı olarak işlenmektedir.

1.3.3. Medya ve Dijital Okuryazarlık

Medya ve dijital medya okuryazarlığı, bireylerin geleneksel ve dijital içeriklerini eleştirel bir yaklaşımla çözümleme, anlamlandırma ve bilinçli bir şekilde kullanma yeterliliğini artırmayı amaçlayan temel bir yetkinlik alanı olarak tanımlanabilir. Medya, bireylerin bilgiye erişimlerini, düşünsel süreç ve toplumsal etkileşimlerini etkileyen güçlü bir araç olarak öne çıkarken, medya okuryazarlığı ise bu etkiyi bilinçli şekilde yönetebilme becerisi sağlar. Bireylerin yalnızca bilgiye erişimi değil, bilgiye karşı eleştirel farkındalık, ifade özgürlüğünün gelişimine de katkı sunmaktadır. Dijital okuryazarlık ise dijital platform ve ortamlarda bireyleri dezenformasyon ve manipülasyonlara karşı dirençli hale getirerek farkındalığını arttırmaktadır.

Medya ve dijital okuryazarlık, bireylerin medya odaklı toplumda bilinçli kararlar alabilmesi, kamusal alana etkin katılım göstermesi için temel bir iletişim ve yurttaşlık yetkinliğidir. Bu yetkinlik, çoklu metin ortamlarını analiz etme, üretme kapasitesi sayesinde geleneksel medya sınırlarını genişletmektedir (Hobbs, 2010; Kellner & Share, 2019). Medya okuryazarlığı, yurttaşlık farkındalığını arttırmasının yanı sıra, medya etiğini değerlendirme, toplumsal cinsiyet eşitliğini görünür kılma, uluslararası iletişimi anlamlandırma ve küresel düzeyde adil bir iletişim dili geliştirmeye katkı sağlamaktadır (Küçük Durur, 2016).

Hobbs (2010), medya ve dijital okuryazarlığı beş temel yetkinlik üzerinden tanımlamaktadır. Bunlar “*erişim, analiz ve değerlendirme, yaratma, yansıtma ve eylem*”dir. Bu yetkinlikler, bireylerin hem medya tüketicisi hem de üreticisi olarak aktif şekilde iletişim sürecine katılımı sağlamaktadır.

Dijital okuryazarlık kavramı, özellikle 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yükseköğretimin ilgili disiplinlerinde müfredat, proje ve uygulama temelli yapılar aracılığıyla kurumsallaşmıştır. Yeni medya ekosisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte çevrimiçi-çevrimdışı etkinliklerin bütünleşmesi ile dijital okuryazarlığın önemi daha da artmıştır (Binark, 2015).

Kavramsal olarak özetlendiğinde, medya ve dijital okuryazarlık bireyin sosyokültürel ve siyasal yaşama bilinçli olarak katılımını sağlayan çok yönlü bir iletişim yetkinlik alanıdır. Bu kavramların ve yetkinliklerin dönüşümü dijital ekosisteminin

dinamik yapısı ve beraberinde getirdiği etik, sosyokültürel ve yapısal sorun alanlarıyla doğrudan ilişkilidir.

1.3.4. Kırsalda ve Kırılğan Gruplarda Medya ve Dijital Erişim Dinamikleri

Kırsal ve kırılğan gruplarda medya kullanım ve dijital erişim dinamikleri, bireylerin yaşam kalitesi ve toplumsal bütünleşme süreçlerini etkileyen çok yönlü bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Erişim, dijital kullanım ve beceri etkisi bağlamında süregelen dijital eşitsizlikler, grup üyelerinin dijital teknolojileri temel ihtiyaçlarını gidermek üzere araştırmalarına rağmen varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Bu eşitsizliklerin ve dijital dışlanma deneyimlerinin giderilebilmesi için teknik ve donanımsal erişimin önüne geçerek, sosyodemografik faktörleri dikkate alan, kültürel bağlama uygun hassas ve bütüncül politika yaklaşımlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

Özellikle kırsal bölgeler, iletişim altyapısının yetersizliği, coğrafi kısıtlar dijital ağlara sürdürülebilir erişimi zorlaştırmaktadır. Bu durum söz konusu grupların dijital kaynak, hizmet ve fırsatlara erişimini sınırlandırarak, dijital eşitsizlik ve uçurumları mekânsal olarak derinleşmesine ve yeniden üretilmesine yol açtığı görülmektedir (Shaengchart & Bhumpenpein, 2025).

Bu çalışma kapsamında kırılğan grup kategorisinde değerlendirilen kırsal nüfusun, internet erişimi ve medya kullanım pratikleri; farklı coğrafyalarda yürütülen çok ölçekli ulusal ve uluslararası ampirik araştırmalar temelinde incelenmektedir.

Çin’de ampirik bir araştırma kapsamında 2024 yılında, kırsal emek gücünün tarım dışı istihdamı üzerinde internet kullanım etkisi ele alınmıştır. Bu çalışmada, Çin’in kırsal bölgesinde 1.569 mikro-ankete dayalı verilerle analiz edilmiştir. 18-30, 51-59 yaş grupları, düşük ve yüksek eğitilmişler ile doğu bölgesinde yaşayan bireyler kırılğan grup olarak tanımlanmıştır. Elde edilen bulgulara internet kullanımının tarım dışı istihdamı, mesleki beceri eğitime kolay ulaşmayı arttırdığı tespit edilmiştir (Chen et al., 2024, s. 2-10).

Bir diğer çalışma ABD’nin Kuzey Karolina bölgesinde 2023 yılında 1.034 göçmen ve mevsimlik tarım işçilerine yönelik anket tekniğiyle internet erişimi, maliyeti ve cihaz sahipliği üzerine araştırmadır. İşveren tarafından sağlanan konutlarda barınan ve sosyal izolasyona maruz kaldıkları için zihinsel ve davranışsal sorunlarla mücadele eden işçiler,

dijital dışlanma yaşayan kırılgan grup olarak tanımlanmıştır. Çalışma kapsamında elde edilen en temel argümanlar arasında; tarım işçilerinin dörtte birinin tutarlı internete erişememesi, yarısından fazlasının (%51) ise tutarlı çevrimiçi video kullanıma yetecek internet hızına sahip olmamasıdır. Bunun yanı sıra internet erişimi olan çoğu tarım işçisinin ise hücresel veri (84,9) ve akıllı telefon (93,9) kullandığına ancak maliyet, altyapı yetersizliği ve güvenli olmayan bağlantılar nedeniyle internet erişiminin engellendiği vurgulanmıştır (Lee et al., 2024, s. 1-19).

Başka bir çalışmada, 2025 yılında Güney Afrika'nın kırsal Mkatazo köyündeki 200 haneden 65 geçerli yanıtı dayalı anket uygulanmıştır. Mkatazo köyünde yaşayan gençler ve kadınlar, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yetersiz altyapısı, yüksek maliyet ve düşük dijital okuryazarlık sebebiyle dijital dışlanmaya açık kırılgan gruplar olarak tanımlanmıştır. Katılımcıların %52,3'ü yani yarısından fazlası internet erişimi, %38,5'i maliyetlerin yüksek olduğunu ve %66,2 ise dijital beceri yetersizliğine bağlı teknik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir (Mwansa et al., 2025, s. 1-18).

Küresel boyutta yürütülen çalışmalar, kırsal alanlarda ve kırılgan gruplarda medya erişim dezavantajlarını azaltarak istihdam olanaklarını artırma yönünde önemli fırsatlar sunmaktadır. Ancak bu olanaklara rağmen, altyapı yetersizliği, yüksek erişim maliyeti, düşük kullanım becerisi ve dijital okuryazarlık düzeyleri gibi etmenler, söz konusu grupların dijital kapsayıcılığını engelleyen yapısal kısıtlar olarak varlığını sürdürmektedir.

Türkiye özelinde ise 2020 yılında Türkiye'nin kalkınmada geri kalmış olan Kuzeydoğu Anadolu bölgesinde dijital beceri düzeyleri incelenmiştir. Katılımcıların %93'ü internet erişimi olduğunu ancak kullanım düzeyinin Türkiye ortalamasının altında kaldığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada, sosyodemografik ve sosyoekonomik faktörlerin dijital kullanım ve yetkinlik üzerinde belirleyici unsurlar olduğu saptanmıştır. Bu çalışma Türkiye'de ilk defa fiziksel erişimin dışında bireylerin kullanım becerisini ölçmesi açısından önemli bir yerde durmaktadır (Özsoy et al., 2020).

Bir diğer çalışma ise 2023 yılında yaşlıların dijital dünyaya ve toplumsal yaşama davetini dijital eşitsizlikler ve dijital kapsama sorunu çerçevesinde ele alınmasıdır. Araştırma, dijital kapsamda kırılgan grup olarak tanımlanan yaşlılar, kadınlar, kırsal kesimde yaşayanların projelerle desteklenmesi gerektiğine vurgu yapar. Sosyal medya ve

mobil uygulamaların gündelik yaşamın önemli bir parçası olarak yaygınlaşırken, 65 yaş üstü bireylerin dijital katılım ve kullanım pratiklerinin Z kuşağına kıyasla daha düşük olduğu belirtilmiştir (Binark vd., 2020).

Türkiye’de dijitalleşme süreci yol kat etse de erişimin ötesinde kalan beceri ve kullanım yetersizlikleri, eşitsizliği sürdürmeye devam ettirmektedir. Özellikle yaşlılar, kırsal nüfus ve engelliler gibi sosyoteknolojik dezavantaj taşıyan kırılgan gruplar için yerel düzeyde odaklanılmış dijital kapasite geliştirme politikalarına ihtiyaç vardır.

Kırsalda yaşayan ve kırılgan gruplarda medya kullanımına ilişkin bölgesel ve toplumsal yapısal eşitsizlikler, dijital uçurumun kırsal ve dezavantajlı kesimlerinde küresel boyutta devam ettiğini göstermektedir. Maliyete bağlı erişim sorunları, dijital beceri eksiklikleri, mekânsal engeller başlıca kısıtlar olarak ortaya çıkmaktadır. Dijital ortamlar ise eğitim, sağlık, istihdam ve sosyal katılım açısından önemli fırsatlar sunmaktadır. Bu doğrultuda, kapsayıcı çözümler, altyapı yatırımları, eşitsizlikleri azaltmak için çok boyutlu politika araç ve mekanizmalarına ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

1.4. KAVRAMSAL HARİTALAMA: MEDYANIN GÖÇER YAŞAMDAKİ ROLÜ

1.4.1. Sosyal İlişkiler Ağı

Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal ilişki ağları; çoğunlukla aile, akrabalık ve hemşerilik bağlarına dayalı, kalabalık ve geniş aile yapılarından oluşmaktadır. Göç sürecinde temel hizmetlere erişimi sağlayan ve ağ sisteminin merkezinde yer alan araçlar (dayıbaşı/elçi/çavuş) yer almaktadır. Buna karşın işçilerin göç ettikleri bölgelerde yerel halkla sınırlı etkileşimi, işçileri topluluk içi izolasyona iterek, örgütlenme ve hak arayışı pratiklerini zayıflattığı görülmektedir (Çınar, 2012; Şimşek, 2012; Yıldırım, 2014).

Mevsimlik tarım işçileri, kırsal bölgelerden dönemsel süreçlerle göç eden, yapısal olarak kırılgan ve ekonomik kısıtlarla tanımlanan kayıt dışı istihdamı oluşturan nüfus kesimidir. Bu kesim, küresel ölçekte kayıt dışı işgücü dinamiklerinin önemli bir bileşeni olup, dünyada yaklaşık 450 milyon kişiyi ve Türkiye’de ise 1 milyona yakın bireyi kapsadığı düşünülmektedir. Bu doğrultuda, bu grup üyeleri için bilgi ve iletişim

teknolojileri yalnızca sosyal bağları sürmek için değil; bilgiye erişim, sağlık ve güvenlik iletişim kapasitesi ve eğitim süreçlerine ilişkin kritik roller üstlendiği söylenebilir (Lee et al., 2024; LeProvest et al., 2025).

Göçer yaşam tarzı, mobilite temelli yapısal kırılmalık barındıran toplumsal bir pratik olarak tanımlanırken; göçer toplulukların medya ile ilişkisi ise bu mobilite yaşam tarzı çerçevesinde biçimlenmektedir. Medya, göçer yaşam süren bireylerin yalnızca bir eğlence aracı değil, aynı zamanda bilgiye erişim hakkını mümkün kılan, sosyal ağları sürdüren ve aidiyet duygusunu besleyecek olan bir iletişim aracıdır. Bu bağlamda, medya göçerlerin toplumsal ve kültürel bilinçlenmelerine de katkı sunan bir alandır. Medya üzerinden bilgi edinen göçer işçiler yaşam koşullarını, iş fırsat ve sosyal destek ağlarını şekillendirebilir. Özellikle ulusal ve yerel medya mecralarında göçer yaşamın zorluklarını konu alan haberler, belgeseller göçer grupların yaşadığı sıkıntıları görünür kılarak toplumsal duyarlılığı artırabilir. Sosyal medya platformları ise göçer işçilerin hızlı ve etkili şekilde bağlantı kurmalarını sağlayarak dayanışma ve yardımlaşma mekanizmalarını güçlendirdiği söylenebilir. Dolayısıyla göçer yaşam ile medya arasında bilginin aktarılması ve sosyal etkileşimin sağlanması açısından kritik bir bağ bulunmaktadır (Lee et al., 2024; LePrevost et al., 2025).

Bu bağlamda medyanın göçer yaşamdaki rolü üç temel işlev üzerinden tanımlanabilir:

1. Bilişsel Erişim ve Bilgilendirme: Mevsimlik tarım işçileri için medya, çalışma şartları, yasal hakları ve statüleri, hava durumu tahminleri, lojistik bilgiler kapsamında yaşamsal içeriklere erişimde bilişsel bir kaynak rolü üstlenmektedir. Konvansiyonel medya bu grup üyeleri için kapsayıcılık konusunda sınırlılık çizerken, dijital medya platform ve ortamları daha etkin işlev görmektedir (Wu, 2021).
2. Sosyal Destek, Aidiyet: Göçer işçiler için medya; yaşadıkları kırsal ve kentsel alanlarda sosyal bağlarını kurmaları, sosyal ağ ve aidiyet duygularının sürekliliği sağlamaları açısından iletişim köprüsü işlevi görmektedir. Bölgesel ve yerel tv kanalları, radyo yayınları, haberler; YouTube ve sosyal medya mecraları duygusal mekânsallığın sürdürülebilirliğine katkı sunar.

3. **Kültürel Temsilîyet ve Görünürlük:** Medya, kamusal alanda mevsimlik tarım işçilerinin sembolik temsilîyetlerin şekillenmesinde etkili olmaktadır. Buna karşın, bu grup üyeleri çoğunlukla temsil edilmemekte ya da kalıp yargısal (stereotip) anlatılarla görünür kılınmaktadır. Bu da medyada kapsayıcı içerik üretimi açısından sorunlu bir alanı ifade etmektedir (Hall, 2003; 2013; Nuh ve Besim, 2025).
4. **Gözetim ve Kontrol Aracı:** Medya, tarım teknoloji (chequeadoras) ve araçlarını işçilerin verimliliğini izlemek ve kontrol etmek amacıyla kullanmak ve işçi araçlarının ve çiftçilerin işçileri kontrol etmek amacıyla takip etmek ve gözetme amacını gütmesi durumudur (Doggett et al. 2024; Molnar, 2023).

Dijital medya ve internet göçer yaşam tarzını sürdüren mevsimlik tarım işçileri için hayati düzeyde bir iletişim aracı olarak tanımlanmaktadır. Bu kapsamda internet pratiklerinin ve dijital medyanın işçiler üzerinde dört temel işleve hizmet ettiği vurgulanmaktadır (LePrevost et al., 2025; Lee et al., 2024). Bunlar sırasıyla;

1. **Dijital İletişim:** Bireyler göç ettikleri bölgelerde aileleri ile bağlantılarını sürdürebilme, işverenlerle iletişim kurabilme, işçi ağlarıyla haberleşme konusunda temel sosyal etkileşimi destekleyen durumlardır. Özellikle WhatsApp, Facebook ve mobil telefonlar iletişim araçları olarak hayati öneme sahiptir (Kanter et al., 2023; Petrou & Connell, 2019).
2. **Dijital Eğlence ve Sosyal Destek Aracı:** Psikososyal yalnızlık ve izolasyon hissini azaltmak amacıyla uzaktaki aileleriyle göçer işçilerin bağlantı kurması durumudur. Dijital platformlar, çevrimiçi grup ağları sayesinde dayanışma bağlarını güçlendirme durumudur (Rajappa & Sawhney, 2024; Wu, 2021).
3. **Eğitsel Erişim:** Göçer işçilerin dijital okuryazarlık seviyelerinin geliştirilmesi, mesleki bilgiler ve genç ve çocukların eğitimlerine çevrimiçi desteğin sunulması durumudur.
4. **Sosyoekonomik Katılım:** Göçerlerin kamu hizmetlerine başvuru hakkı, alternatif işler ve geçim fırsatlarını değerlendirme ve işçi hakları konusunda bilgiye erişim konusunda internet üzerinden araştırma yaparak gelir düzeylerini artırıcı ekonomik güçlendirmeye katkı sunabilir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, medya özellikle mobil teknolojiler, mevsimlik tarım işçilerinin yaşamında çift yönlü rol almaktadır. Bir yandan, gözetim ve performans denetimi araçlarıyla rekabeti arttırırken, öte yandan bilgi erişimi, sosyoekonomik katılım, sosyal etkileşim ve eğitim erişimi konularında çok katmanlı bir destek sağlamaktadır.

1.4.2. Temel İletişim İhtiyaçları

Mevsimlik tarım işçilerinin temel iletişim ihtiyaçları göçebe yaşam tarzları ve geçici çalışma şartlarına bağlı olarak şekillenmektedir. İlk aşamada ihtiyaç, çalışma alanları, işgücü talebi ve koşullara dair bilgi paylaşımı bağlamında işçilerin bilinçli kararlar almasını sağlayarak, güvenli ve korunaklı çalışma deneyimi sunmasıdır. Bununla birlikte sosyal destek, fiziksel ve psikolojik zorlukları aşma noktasında önemli bir gereksinimdir. Aile, arkadaş ve yakın çevreyle sürdürülen ilişki bireylerin motivasyonunu güçlendirirken, sosyal ağların genişletilmesi, dayanışma ve bilgi akışına da katkı sunar. Sonuç itibariyle, bu üç boyutlu temel iletişim ihtiyacı, işçilerin yaşam kalitesini doğrudan etkileyen bir mekanizmadır.

Yazınsal tartışmalar özellikle medya ve dijital medya üzerinde ampirik araştırma yürüten Lee et al., (2024); LePrevost et al., (2025); Molnar, (2023); Petrou & Connell, (2019) çalışmaları ışığında mevsimlik tarım işçilerinin temel iletişim ihtiyaçları dört başlıkta değerlendirilebilir:

1. Acil Bilgi Erişimi: Mevsimlik tarım işçilerinin sağlık, güvenlik, ulaşım ve iş olanaklarına ilişkin hızlı erişim durumudur. Özellikle Facebook grupları, kurumsal bilgi kaynaklarına bağımlılığı azaltarak bilgi paylaşımında ciddi bir boşluğu doldurmaktadır (Petrou & Connell, (2019)). Sosyal medya platformları ise alım süreçlerinde, potansiyel katılımcılarla iletişim kurma noktasında stratejik bir iletişim aracıdır (Molnar, 2023).
2. Eğitim ve Dil Olanakları: Kadınlar ve çocukların uzaktan eğitim olanakları ve çok dilli bilgi kaynaklarına erişimi sağlama durumudur. Özellikle tarım işçisi çocuklarının okula katılımını arttırmak için internet erişimi kritik bir öneme sahiptir (Lee et al., (2024))
3. Kamu Bilgisi Erişimi: Sosyal yardım ve destekler, hukuki haklara ilişkin katılım durumudur.

4. Aile İçi İletişim: Mobil temelli ve dijital platformlar aracılığıyla haberleşme, duygusal ve sosyal bağlılığı sürdürme durumudur.

Bu çerçevede, mevsimlik tarım işçilerinin temel ihtiyaçları sağlık, güvenlik, haklar ve mevcut hizmetlere ilişkin doğru, erişilebilir ve anlaşılır bilgiler etrafında şekillenmektedir. Bu ihtiyaçların karşılanması dijital medya araçlarına erişim düzeyiyle doğrudan paralellik göstermektedir.

1.4.3. Medya Erişim Engelleri

Mevsimlik tarım işçilerinin medyaya erişimi çok boyutlu yapısal sorunlarla kısıtlanmaktadır. Kırsal bölgelerdeki teknolojik altyapı yetersizliği, mobil kapsama alanının yetersizliği medya ve dijital iletişim potansiyelini zayıflamaktadır. Enerji kaynaklarına bağlı düzensizlik medya araçlarının kullanımı kapasitesini önemli ölçüde düşürmektedir. Bu durum dijital eşitsizlik, ekonomik kısıtlar ve teknoloji erişimindeki engeller nedeniyle bilgiye erişim hakkını ihlaline yol açmaktadır. Ayrıca sosyokültürel kısıtlara bağlı olarak dilsel ve kültürel bariyerler medya içeriklerinin bireyler tarafından anlaşılabilirliğini azaltarak anlamsal erişilebilirliği de sınırlandırmaktadır. Medya içeriklerinin yerel dile ve kültürel kodlara karşı duyarlı olmama durumu, anlamsal süreçlerde kırılma noktaları yaratmaktadır. Bu eksende, bu çok boyutlu yapısal eşitsizlikler ve engeller, bilgi edinme, sosyal destek ağlarına katılım ve toplumsal temelli ilişkilerini sınırlandırmaktadır.

Güncel mevcut çalışmalar (Biaback Anong 2024; Güell, 2022; Molinero-Gerbeau & Lopez-Sala 2022; Rodríguez-Guarrero et al., 2024a; Rodríguez-Guerrero et al. 2024b) dolaylı yoldan medya ve bilgi eksikliği kapsamında mevsimlik tarım işçilerinin özellikle Covid-19 pandemi döneminde ortak bir tema bağlamında işçilere kamuoyunun ilgisini artmasına rağmen, bilgiye erişimde ve haklarının korunması konusunda herhangi bir yol katedilmediğine dikkat çekmektedir. Bu durumun aksine, mevcut eksiklikler ve özellikle bilgi eksikliği uçurumu daha fazla derinleşmiştir. Biaback Anong (2024), Almanya bağlamında işçilerin pandemi döneminde geçici görünürlüklerinin, pandemi sonrası tamamen ortadan kalktığını ve bu durumun işçiler için medyanın ve kamusal söylemin eksikliğine dikkat çekmektedir. Bunun yanı sıra Türkiye bağlamında son üç yılda yürütülen güncel çalışmalar kapsamında mevsimlik tarım işçilerine yönelik Covid-19

pandemisinin önleyici, iyi oluş halleri ile aşı tutumları üzerinden çalışmalar yürütülmüştür. Yaman ve Kılıç (2023), katılımcıların Covid-19'a ilişkin bilgi düzeylerinin düşük olduğunu ortaya koymuştur. Bilgi sağlamada başat kaynakların arkadaş grupları (%100), geleneksel medya aracı televizyonun (%93,6) ve dijital alanlarda özellikle internet ve sosyal medya platformlarının (%9,2) oldukça düşük düzeyde kullanıldığı gözlemlenmiştir. Elektrik alt yapısının bulunmadığı çadır alanlarında sosyal ilişkilerin baskın rol oynadığı, kolektif yaşam tarzıyla bütünleştiğine dikkat çekmiştir. Dolayısıyla fiziksel altyapı eksiklikleri, geleneksel medya kullanımı da geride bırakan ve sosyal etkileşimi öne alan birincil bilgi kaynağına dönüştürmüştür. Dijital platformların düşük kullanım oranları dijital eşitsizliğin varlığına işaret ettiği söylenebilir. Yıldırım vd., (2025) ise kadın tarım işçileri arasında sınırlı internet erişimi olduğu, bunun da eğitim düzeyinin düşüklüğüne bağlı olarak bilgi eksikliğine neden olduğunu saptamıştır. Genel çerçevede değerlendirmek gerekirse çalışma işçilerin eğitim seviyesinin düşük olmasının karmaşık medya içeriklerinin kavranması ve anlaşılması noktasında anlama ve yorumlama kapasitesini düşürdüğü ve cinsiyete dayalı internet erişim kısıtının varlığına işaret etmektedir. Bu durum ayrıca dijital uçurumun cinsiyete dayalı boyutu; teknoloji altyapı yetersizliğinin yanı sıra dijital okuryazarlık eksikliği ve maliyetlerin yüksek olması gibi faktörlerden kaynaklanabileceğini göstermektedir. Bu çerçevede mevsimlik tarım işçilerinin medya erişim engelleri üç temel başlık altında toplanabilir:

1. Altyapısal Kısıtlar: Kırsal bölgelerde yetersiz dijital altyapı, elektrik ve enerji arzının süreksizliği, düşük kalitede, sınırlı yetkinliğe sahip mobil cihazların kullanım durumudur.
2. Ekonomik Kısıtlar: Mobil veri kullanım maliyetlerinin yüksek düzeyde olması, kişisel cihaz sahipliğinin olmama ya da sınırlı bir şekilde paylaşımlı ve dönüşümlü olarak zorunlu kullanma, dijital araçların ve donanımları ediniminde gelir düşüklüğüne bağlı engel durumudur.
3. Sosyokültürel Kısıtlar: Medya ve dijital okuryazarlık seviyesinin düşük olması, medya içeriklerinin yerel dil bağlamında çok dilli olarak sunulmaması, karmaşık ve kültürel kodlar bağlamına hitap etmeyen içeriklerin kullanım durumudur.

Mevsimlik tarım işçilerinin medya erişim engelleri; sadece teknik altyapı yetersizlikleri değil, aynı zamanda sosyokültürel (eğitim, dil, toplumsal cinsiyet, güven) ve ekonomik kırılganlıklarla (yoksulluk, maliyet) şekillenen çok katmanlı bir sorunsaldır. Bu yapısal kısıtlar, temel sağlık iletişimi ve kamusal farkındalık katılımını sınırlandırmakta ve etkili biçimde bilgiye erişimi engelleyerek bilgi erişimi eşitsizliğini derinleştirmektedir.

Sonuç olarak, mevsimlik tarım işçilerinin medya ile ilişkisi; göçer yaşam pratiklerinin getirdiği kırılganlıklar, sosyal dışlanma ve derin dijital eşitsizliklerle şekillenmektedir. Medya bu gruplar için iletişimsel bir köprü işlevi görse de bunun en temel yolu kapsayıcı medya politikaları ile dijital penetrasyonunun eşit şartlar altında sürdürülebilmesidir. Bu doğrultuda, bireylerin iletişim hakkını önceleyen kamusal ve bilimsel çalışmalar kritik bir değere sahiptir.

İKİNCİ BÖLÜM

TEORİK PERSPEKTİF VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde çalışmanın teorik perspektifi ve ilgili araştırmalarla ilişkisi ele alınmıştır. Bu çerçevede yoksulluk döngüsü ve Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü" kuramı, Elihu Katz'ın "kullanımlar ve doyumlar" teorisi, dijital bölünme ve eşitsizlik teorisi ile dünyada ve Türkiye'de mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım ve erişimine ilişkin konular açıklanmıştır.

2.1. TEORİK ZEMİN VE LİTERATÜR

2.1.1. Yoksulluk Döngüsü ve Oscar Lewis'in Yoksulluk Kültürü Kuramı

Yoksulluk, mutlak (hayatta kalmaya dönük asgari gereksinimler), göreceli (toplumsal refah ve toplumsal katılım ekseninde) olmak üzere iki temel düzeyde tanımlanmaktadır (Aslan, 2023; Özdoğan, 2010; Öztürk, 2008). Dansuk (1997) bu sınıflamaya tüketim temelli bir yoksulluğu ekleyerek daha kapsamlı bir ölçüt sunar. Sağlam (2022) ise derin yoksulluk kavramına odaklaşarak temel hizmetlere erişim ve hak ihlalleri bağlamında bir çerçeve çizer. Bu bağlamda Türkiye'de yürütülen yoksulluk ile ilgili ampirik çalışmalarda genel kanı yoksulluğun; sadece ekonomik değil, aynı zamanda, psikolojik kırılmalık, sosyal dışlanma ve benlik değeri üzerinde yıkıcı etkileri olan bütüncül bir toplumsal sorun olduğudur.

Yoksulluk, ekonomik yoksunluklarla sınırlan(a)mayacak düzeyde çok katmanlı bir toplumsal olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumsal normlar, kültürel aktarımlar, bireysel yaşam deneyimleri bu olgunun biçimlendirilmesinde kritik bir rol oynayarak; aynı zamanda yoksulluğun nesiller arası aktarımına zemin hazırlamaktadır. Oscar Lewis'in 1959 yılında ortaya koyduğu "yoksulluk kültürü" yaklaşımı bu çok yönlü ve karmaşık yapının analiz edilmesi için güçlü bir kuramsal temel sunmaktadır. Lewis'e (1959) göre yoksulluk, sadece ekonomik bir gösterge değil; bireylerin toplumsal ilişki ağlarını, değerler sistemi ile zaman algısını temsil eden kalıcı kültürel pratikler bütünü olarak tanımlanmaktadır.

Lewis'e (1970) göre kültür; bir topluluğun inançlarını, normlarını ve pratiklerini şekillendiren geniş kalıp ve temalar bütünüdür. Bu yapısal örüntüler bireylerin birbirileri

ve çevreleriyle uyumlu olmaları amacıyla geliştirdikleri görece istikrarlı ve tatmin edici yaşam stratejilerini kapsamaktadır (Lewis, 1959). Lewis, ayrıca kültürün dinamik, çok boyutlu homojen olmayan bir yapı olduğuna dikkat çekmektedir. Kültürel yapıların ekonomik, mekânsal bağlamlar (kırsal-kentsel) ve sosyoekonomik dönüşümlerle derinden etkilendiğine vurgu yapar. Lewis'in etnografik paradigması, ailelerin yalnızca yapısal ve biçimsel yönleri ile değil; gerçek yaşam içeriği ve çeşitliliğini de anlamaya dönüktür (Lewis, 1970).

Lewis (1970), yoksulluk kültürü kuramını, sınıfsal tabakalaşmış, bireyselliğin baskın olduğu, kapitalist toplumlarda marjinal konumda yaşayan bireylerin oluşturduğu bir "alt kültür" biçimi olarak tanımlar. Lewis'in (1959) asıl amacı, Meksika'da yoksulluk kültürünü ve küresel ölçekte yoksul toplulukların yaşamını anlamaya katkı sunmaktır. Bu kavram, maddi yoksunluk, toplumsal adaletsizlik ve yapısal sömürüye karşı geliştirilmiş bir yaşam formu, uyum ve tepkisel bir mekanizmadır.

Oscar Lewis, "Beş Aile" (1959) ve "İşte Hayat" (1966) etnografik çalışmalarına dayanarak geliştirmiş olduğu "yoksulluk kültürü" kavramını, bireylerin yaşam biçimlerinden otoriteyle olan ilişkileri, ailevi ilişkilerinden gelecek tasavvurlarına kadar uzanan ve davranışsal kalıpları sosyal ve kültürel formasyon olarak tanımlar. Bu kültür, düşük gelir seviyesinde şekillenir ve kuşaktan kuşağa aktarım yolu ile süreklilik kazanır. Bu doğrultuda içselleştirilen davranışsal kalıplar ise toplumsal hareketliliği kısıtlayan bir çerçeve sunar. Bu yapı, aynı zamanda ekonomik temelde değil, kültürel olarak yeniden inşa edilir ve medya temsilleri dahil olmak üzere birçok alanda görünür hale gelir.

Aşağıdaki Tablo 2.1'de Lewis'in yoksulluk kültürüne ilişkin temel özellikleri sekiz işlevsel başlıkta sunulmuştur:

Tablo 2.1. Yoksulluk Kültürünün Temel Özelliklerine İlişkin Göstergeler⁴

Yoksulluk Kültürünün Göstergeleri	Açıklamalar
1. Düşük Gelir ve Maddi Kırılganlık	Temel ihtiyaçlara ulaşım zorlukları ve geçim kaynaklarının süreksizliğidir.
2. Güvensizlik ve Sosyal Dışlanma Hissi	Toplumsal aidiyete ilişkin zayıflıklar ve yalnızlaşma eğilimleridir.
3. Kadercilik ve Anı Yaşamaya Dönük Pratikler	Uzun vadeli hedefler yerine kısa ve geçici çözümlere odaklaşma eğilimidir.
4. Enformel Sosyal Ağlara Bağımlılık	Resmî kurumlara şüpheyle yaklaşma, ailelerin enformel borç verme/birikim sistemleri gibi geleneksel ilişki ağına yönelmeleridir.
5. Eğitim ve Okuryazarlık Kısıtı	Eğitim sürecinin kuşaksal aktarıma bağlı sekteye uğraması ve okuryazarlık düzeyindeki düşüklüktür.
6. Aile ve Sosyal İlişkiler Ağı	Yakın akrabalık ilişkileriyle çevrili olan sosyal ilişkiler ağıdır.
7. Cinsiyet hiyerarşisi ve Kadının Çift Rolü	Erkek egemen normlara bağlı kadının yük taşıyıcı ve bağımlı rolleridir.
8. Psikososyal Uyum ve Başa Çıkma Mekanizmaları	Çaresizlik ve umutsuzluk gibi duygularla baş etme bağlamında bireysel ve kültürel dayanıklılıktır.
9. Sağlık Hizmetlerine Erişim Sorunu ve İnançlar	Sağlık hizmetine sınırlı erişime bağlı geleneksel yollarla inanç temelli tedavi olma yöntemleridir.

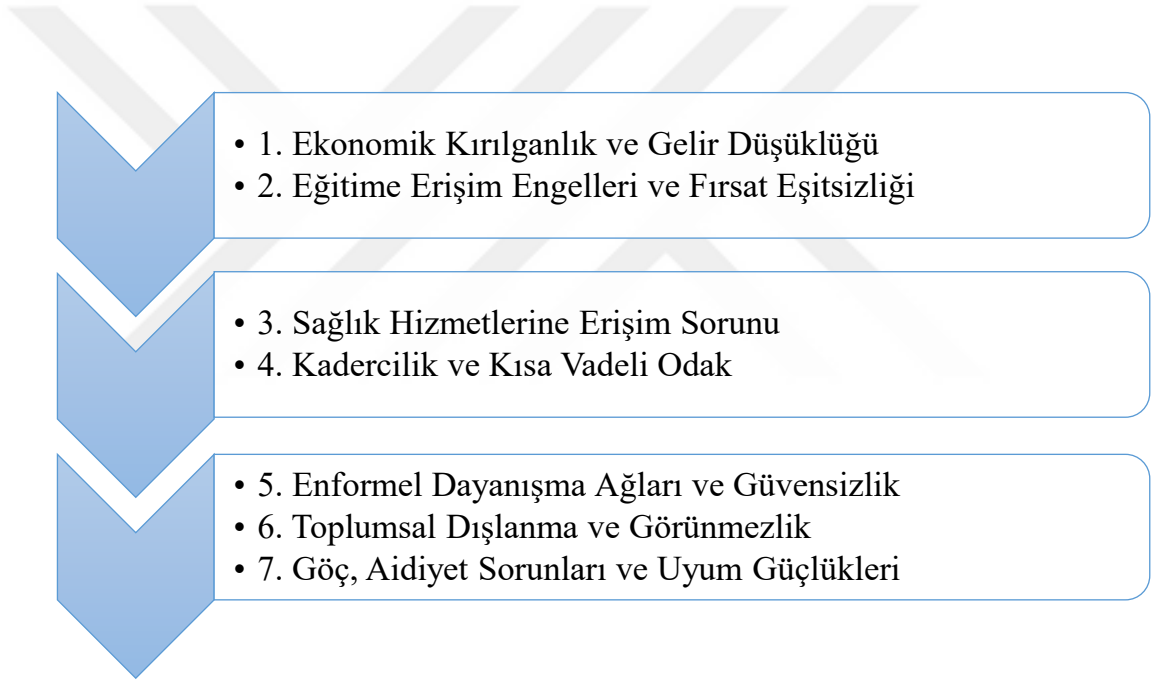
Tablo 2.1’de sunulan argümanlar, yerel araştırmalardan ziyade ulusal düzeyde yoksulluk kültürüne ilişkin göstergelere uyumlu bir şekilde derlenerek sunulmuştur. Meksika’da ve özellikle Porto Riko’da Lewis’in gettolarda yürüttüğü kapsamlı saha araştırmalarında benzer örüntüler saptanmıştır. Ancak bu çalışmada Türkiye’de kırsal yaşamın ve kırılgan, yoksul grupların bir parçası olarak mevsimlik gezici tarım işçilerinin yapısal ve kültürel özellikleri ile örtüşen unsurları öne çıkarılarak sıralanmıştır.

Türkiye’de mevsimlik gezici tarım işçileri çok boyutlu yoksulluk döngüsünün kurumsallaştığı gruplar arasında yer almaktadır. Yapısal eşitsizliklere bağlı yoksunluklar; eğitimden sağlığa, barınmadan ulaşım ve iletişim gibi temel sosyal haklara erişimi kısıtlanmaktadır (Pauli & Gülçubuk, 2024). Lewis’in (1961) özellikle “Sanchez’in Çocukları” adlı eserinde sıkça vurgulanan çocuk emeğinin erken yaşta katılımı yani

⁴ Oscar Lewis’in (1959-1966) etnografik çalışmalarına dayanılarak uyarlanmıştır.

çocuk işçiliği, eğitimden kopuş, kadının çift yönlü yükü, güvensizlik, aidiyet gibi göstergeler, bu topluluklarda da gözlemlenmektedir. Özellikle göçer yaşam tarzına bağlı çocukların eğitime erişimini kısıtlayarak, yoksulluğun nesiller arası aktarımını kalıcı hale dönüştürmektedir.

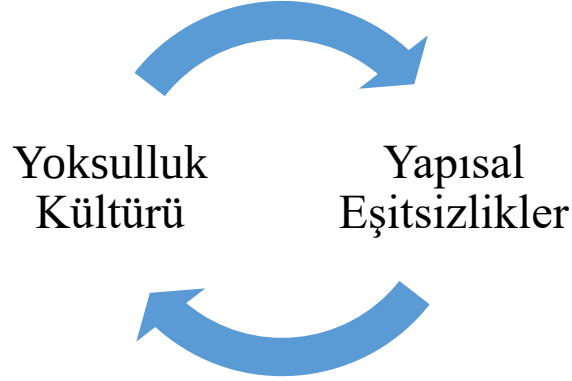
Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü" yaklaşımı mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşamlarıyla yapısal kırılganlıkları bağlamında örtüşmektedir. Bu kırılganlıklar, sosyal dışlanma, ekonomik kırılganlıklar, güvencesizlik ve fırsat eşitsizliği gibi benzer sosyoekonomik dezavantajlara maruz kalmaktadır. Yoksulluk kültürü çalışmaları ile mevsimlik gezici tarım işçilerinin yaşamlarına ilişkin ortak yanları aşağıda Şekil 2.1'de sunulmuştur

Şekil 2.1. Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğinde Yoksulluk Kültürü Göstergeleri

Şekil 2.1'e göre mevsimlik gezici tarım işçilerinin deneyimlemiş olduğu çok boyutlu yoksulluk deneyimleri şekilsel olarak listelenmiştir. Her bir kategori Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü" kavramında betimlenen örüntülerle hem de Türkiye bağlamında tespit edilen yapısal eşitsizlik dinamikleriyle açıkça örtüştüğü saptanmıştır. Ekonomik kırılganlık, eğitimde fırsat eşitsizliği, sağlık hizmetlerine sınırlı erişim, aile ve çalışma ilişkilerindeki geleneksel bağımlılık yöntemleri, toplumsal dışlanma ve aidiyete ilişkin sorunlar; bu topluluklarda yoksulluğun süreklilik kazanmasını ve döngüsel olarak kuşaksal aktarımını pekiştiren göstergelerdir.

Aşağıda Şekil 2.2’de yoksulluk kültürü ile yapısal eşitsizlikler arasındaki etkileşim döngüsü sunulmuştur.

Şekil 2.2. Yoksulluk Kültürü ve Yapısal Eşitsizlik Döngüsü

Şekil 2.2’ye göre görüldüğü gibi yoksulluk kültürü ile yapısal eşitsizlik arasında karşılıklı etkileşim, sosyoekonomik kırılگانlıkların kuşaklar arası aktarımını sürdürmekte olduğu bir döngüsel yeniden üretimdir.

Sonuç olarak, Oscar Lewis (1959; 1966) çalışmalarında yoksulluğun yalnızca ekonomik kısıtlarla sınırlı kalmadığı; bunun yanı sıra belirli yaşam değerleri, yaşam tarzları sosyal uyum ve etkileşim biçimleri etrafında şekillenen bir “kültür” olduğunu savunmaktadır. Bu kültürel yapı, mevsimlik gezici tarım işçileri gibi benzer sosyoekonomik kırılگانlıklara sahip grupların yaşadıkları deneyimlerle büyük oranda örtüşmektedir. Her iki koşulda birey ve aileler; sınırlı kaynaklara erişim, toplumsal dışlanma ve yapısal eşitsizlikler karşısında zorlayıcı ve müdahaleci yollarla hayatta kalmaya çalışmaktadır.

2.1.2. Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi

Kullanımlar ve doyumlar teorisi (Uses and Gratifications Theory), kitle iletişim araçlarının etkisini açıklamaya çalışan, geleneksel yaklaşımlardan farklılaşarak, medyayı bireylerin pasif biçimde maruz kaldığı bir unsurdan ziyade, bireylerin aktif şekilde kullandıkları bir araç olarak ele almaktadır. Bu kurama göre, bireyler çeşitli gereksinimlerini karşılamak üzere bu medya içeriklerini seçerek kullanmaktadır (Katz, et al., 1973; Katz et al., 1974, s. 20).

Kullanımlar ve doyumlar kuramı, iletişim disiplininde “*Medya insanlara ne yapar?*” sorusundan, Elihu Katz’ın 1959 yılında formüle ettiği, “*İnsanlar medya ile ne yapar?*” sorusuna evrilen paradigmatik bir dönüşümü temsil eder (Özer, 2017; Ürkmez ve Eskicumalı, 2021; Türkay, 2024; Yıldırım vd., 2018). Bu dönüşüm, bireyin pasif bir alıcı değil, medya içeriklerini seçme ve anlamlandırma süreçlerinde etkin bir katılımcı olduğunu savunan bir yaklaşımdır (Cevher ve Ustakara, 2019).

Bu yaklaşımın temelinde, bireylerin medya kullanım sürecinde aktif etkinliği yer alır. Kitle iletişim sürecinde medya içeriklerinin seçimi ve bu içeriklerden bireyin nasıl bir doyum elde edeceği büyük ölçüde bireylerin tercihlerine bağlıdır (Katz et al., 1973). Bu yaklaşım, medyanın birey üzerinde doğrudan, tek yönlü etkiler yarattığına ilişkin klasik varsayımları geçersiz kılmaktadır (Katz et al., 1974, s. 21). Dolayısıyla medya, bireylerin gereksinimlerini karşılama noktasında tek bir kaynak değil; aynı zamanda sosyal ve psikolojik diğer doyum araçlarıyla beraber alternatif bir seçenek olarak konumlanmaktadır (Katz et al., 1973).

Kullanımlar ve doyumlar teorisi, kitle iletişim teorilerinin üç dönemde ele alındığı tarihsel gelişim süreçleri içerisinde yerini almıştır (Özer, 2017). Bu ilk dönem, Güçlü Etkiler Dönemi (1910-1940) medyanın bireyler üzerinde güçlü etkileri olduğu varsayımının yaygın görüşü hakimdir (Cevher ve Ustakara, 2019). Kitle iletişim araçları propaganda amacıyla kullanılmış ve ilk etki-tepki modelleri ortaya konmuştur. Bu dönemde yürütülen araştırmalar izleyicileri pasif bir alıcı konumunda olduğunu dile getirmiştir (Yıldırım vd., 2018, Türkay, 2024). Buna karşın, Paul Lazarsfeld ve arkadaşlarının birlikte yürütmüş olduğu erken dönem çalışmalarında bireylerin medya içeriklerinden sağladıkları doyumlar keşfedilmeye başlanmıştır. Dolayısıyla, kullanımlar ve doyumlar kuramının, tarihsel kökleri 1940’lı yıllara kadar uzanmaktadır (Katz et al., 1973). İkinci Dönemde Sınırlı Etkiler Dönemi (1940-1960) ise bireysel ve kültürel ve kanaat önderlerinin etkisini kabul eder, ancak izleyici hala pasif konumunu korumaya devam etmektedir (Cevher ve Ustakara, 2019; Yıldırım vd., 2018). 1960’lı yıllardan itibaren, üçüncü dönemde Güçlü Etkilere Geri Dönüş ve aktif izleyici paradigmasının tezi yeniden güçlenmeye başlamıştır. Elihu Katz’ın “*İzleyiciler medya ile ne yapıyor?*” sorusuyla şekillenen teorisi tarih sahnesinde yerini almıştır (Özer, 2017). Kurama ilişkin çok sayıda eleştiriler yapılmasına rağmen, bu kuramın hem destekçileri hem de

eleştirmenleri tarafından yeniden değerlendirilmesine ve yaklaşımın esnek ve dönüşen bir yapıya kavuşmasına katkı sunmuştur.

1973 ve 1974 yıllarında yayımlanan kuramsal katkılar sayesinde, kullanım ve doyumlar teorisi sistematik bir yapıya kavuşmuştur. Katz, Blumler ve Gurevitch'in (1973) önermiş oldukları yedi aşamalı model, medya kullanımının bireysel gereksinimlerden kaynaklanan bir süreç olduğuna dikkat çekerek kuramın kavramsal derinliği arttırılmıştır. Aynı süreçte, bazı araştırmacılar medya kullanımına ilişkin dört yeni işlevsel tipoloji geliştirmiştir (McQuail, Blumler & Brown (1972)'den akt. Sheldon, 2008, s.69). Bunlar sırasıyla; kaçış/oyalama/rahatlama, kişisel kimlik, kişilerarası ilişki ve bilgi/gözetim gibi doyum kategorilerini içeren yeni tipolojilerdir (Katz et al., 1973).

1980'lerin son evresi ve 1990'lı yılların başına gelindiğinde (dijitalleşme sürecinin erken dönemi) kullanımlar ve doyumlar modeli yeni medya kullanıcı pratiklerine odaklanmaya başlamıştır. İnternetin özellikle sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla bireylerin içerikleri yalnızca tüketici olarak değil, aynı zamanda içerik üreticisine dönüşmesiyle kuramın yeniden ilgi görmesi ve görünürlük kazanmasını sağlamıştır (Yıldırım vd., 2018; Özer, 2017).

Kullanımlar ve doyumlar modeli çerçevesinde mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerini açıklamak mümkündür. Bu model, medya içeriklerini sosyal, kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla aktif bir biçimde seçtiğini öne sürer (Katz, Blumler & Gurevitch, 1973). Bu ekseninde, mevsimlik gezici tarım işçilerinin yoğun ve düzensiz çalışma saatleri, mobil yaşam örüntüleri, mekânsal sınırlılıklar ve sosyal izolasyon işçilerin medya kullanım biçimlerini etkileyen başlıca yapısal parametrelerdir. Özellikle tarım sezonlarında cep telefonu gibi taşınabilir mobil iletişim araçlarıyla gerçekleştirilen medya kullanımı, çoğunlukla bilgi edinme, rahatlama, gündemden haberdar olma çok boyutlu işlevler taşımaktadır (Blumler & McQuail, 1969). Bu kullanım örüntüleri ise kullanımlar ve doyumlar paradigmasının birey merkezli medya seçimi ilkesine karşılık gelmektedir.

Kullanımlar ve doyumlar temel kategorileri üzerinden özellikle McQuail, Blumler ve Brown'un (1972) geliştirmiş olduğu dört temel doyum tipolojisi mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım pratiklerini çözümlemek için analitik bir çerçeve

sunmaktadır. Aşağıda Tablo 2.2’de mevsimlik gezici tarım işçilerinin kullanımlar ve doyumlar modeli bağlamında yedi temel doyum tipolojisi sunulmuştur.

Tablo 2.2. Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Motivasyonlarının Kullanımlar ve Doyumlar Bağlamında Sınıflandırılması⁵

MGTİ’lerin Kullanımlar ve Doyumlar Tipolojisi	Açıklamalar
1. Kaçış, rahatlama/ oyalama	Duygusal rahatlama ve boş vakitleri değerlendirmek amacıyla medya kullanımı.
2. Kişilerarası İlişki ve Sosyal Etkileşim	Sosyal aidiyet kurma ihtiyacına bağlı WhatsApp ve Facebook gibi platformların, aile ve sosyal çevre ile bağlantıyı sürdürmedeki kritik rolü.
3. Bilgilenme / Gözetim	Gündemden haberdar olma ve gündemi takip etme motivasyonu.
4. Kişisel Kimlik ve Değer Pekişmesi	Kültürel aidiyetin sürdürülmesi ve rol model edinme işlevi.
5. Düşünce İfadesi	Görüş bildirme, dijital katılım ve dayanışma kurma gereksinimi.
6. Ekonomik Fayda	Alternatif iş başvurusu ve ekonomik fayda sağlayacak bilgiye erişim güdüsü.
7. Kullanım Kolaylığı	Akıllı telefonlarla, taşınabilir mobil iletişim araçlarının esnek kullanım alanları. Mobil teknoloji yapısının sunduğu erişebilirlik durumudur.

Tablo 2.2’de mevsimlik gezici tarım işçilerinin kullanımlar ve doyumlar kuramı ilkelerine uygun olacak şekilde kategoriler entegre edilmiştir. Tabloda yer alan yedi kategorik tipoloji işçilerin, medya doyumları noktasında geniş bir çerçeve sunmaktadır.

Sonuç olarak, kullanımlar ve doyumlar paradigması, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım pratiklerini açıklamakta kuramsal güçlü bir zemin sunmaktadır. Bu yaklaşım işçilerin medyaya pasif olarak katılmadıklarını; bunun aksine gündelik yaşam pratiklerinde, gereksinim ve sosyal bağlamlarına uygun bir şekilde medya tükettiklerini ortaya koymaktadır. Bu doğrultuda sınırlı kalmakla birlikte kurama

⁵ Blumler & McQuail, 1969; McQuail, Blumler & Brown, (1972)’den akt. Sheldon, 2008 verilerinden derlenmiştir.

bu çerçevede yapısal eşitsizlikleri de eklemek gerekmektedir. Zira kuramın sınırlılıkları ve söz konusu grubun yapısal kırılmalıkları dikkate alındığında, daha bütüncül bir yaklaşım içinde değerlendirilmesi gerekmektedir.

2.1.3. Dijital Bölünme ve Eşitsizlik Teorisi

Dijital bölünmenin gelişim süreci, ilk aşamada teknolojik araçlara fiziksel erişimle sınırlı olan farklılıkların, zaman içinde dijital beceri, kullanım kapasitesi ve toplumsal katılım düzeyleri gibi çok boyutlu yapısal eşitsizlikler biçiminde karakterize edilmiştir (Van Dijk, & Hacker, 2003; Warschauer, 2004). Bu evrimsel süreç, dijital teknolojilerin günlük yaşam ve toplumsal yapıya entegre olarak yayılmasıyla daha fazla derinleşmiştir.

Dijital bölünme (digital divide/gap) kavramı, başlangıçta yalnızca internet ve ilgili teknolojilere fiziksel erişim durumuna göre erişime sahip olanlar (“*have*”) ve olmayanlar (“*have-nots*”) arasında ikili bir ayrımı ifade etmektedir (Hargittai, 2001; Warschauer, 2010). Bu çerçeveden hareketle, ABD Ticaret Bakanlığı bünyesinde, ABD Ulusal Telekomünikasyon ve Bilgi İdaresi’nin (NTIA) 1995 tarihinde *Falling Through To Net* başlıklı raporunda Amerika’da kırsal ve kentsel bölgelerdeki bilgi erişim dezavantajlılık kategorinde yer alan grupları inceleyerek, telefon, bilgisayar ve modem sahipliği gibi donanım altyapısı kapsamında temel iletişim teknolojilerine erişim farklılıklarına odaklanmıştır. NTIA’nın ilk dönem bölünme olarak anılan erken döneme ilişkin bulguları, düşük gelirli haneler, belirli etnik kökenli grupların (*Hispanikler, Siyah Amerikalılar ve Amerikan Yerlileri*) ve kırsal kesimde yaşayan bireylerin dijital donanım ve bağlantı erişimi konusunda sistematik olarak dezavantajlılık yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır (NTIA, 1995). Bu dönemde özellikle *erişim* kavramı sadece dijital bir cihaza sahip olup olmama durumuyla örtüşen sınırlı ve dar bir çerçevede değerlendirilmiştir (DiMaggio et al. 2004).

İkinci düzey bölünme biçimde anılan ve dijital eşitsizliğe geçiş süreci ise, internet erişiminin zamanla daha geniş kitlelere ulaşması ile sadece fiziksel erişimin varlığıyla dijital katılımının sağlanmayacağı anlaşılarak, erişimin kalitesi, kullanım şekli ve sağladığı faydalar açısından eşitsizliklere yol açtığı anlaşılmıştır (Van Dijk, & Hacker, 2003; Warschauer, 2004). Bu durum alan yazınında, “ikinci düzey dijital bölünme” daha geniş kapsamda bir tanımlamayla “dijital eşitsizlik” kavramının ortaya çıkmasına zemin

hazırlamıştır (DiMaggio & Hargittai, 2001). Hargittai (2001), “ikinci düzey bölünme” kavramını literatüre kazandırırken, Van Dijk (2005) ise dijital eşitsizliklerin derinleştiğini vurgulamak için “derinleşen bölünme” terimini kullanarak kavrama yeni bir boyut kazandırmıştır. Bu kuramsal yaklaşımla, dijital teknolojilerin araçsal bir form değil, sosyal sistem ve süreçlerle karmaşık bir şekilde entegre olduğu ve bu dijital erişimin ayrıca bireylerin içinde konumlandıkları sosyoekonomik düzeyleriyle yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır. Üçüncü düzey bölünme ise bireyler arası dijital kullanım farklılıklarının toplumsal ve ekonomik koşulları nasıl pekiştirdiğini ve bu durumun bireylerin yaşam koşulları üzerindeki yansımalarına odaklanmaktadır.

Noris (2001), internet katılımını ve dijital bölünmeyi açıklamak için geliştirmiş olduğu üç katmanlı analiz düzeyi makro (ulusal bağlam), mezo (siyasi kuramlar bağlamı) ve mikro (bireysel/kişisel düzey) dijital eşitsizliklerin sadece bireysel olmadığını, bununla beraber ulusal ve siyasi kurumlar bağlamında da ele alınması gerektiğine dikkat çeker. Özellikle mikro düzey analizi DiMaggio ve Hargittai’nin dijital beceriler ve kullanım amaçlarına ilişkin odak noktalarıyla örtüşerek, bireysel kullanım pratiklerinin eşitsizliği yeniden üretim rolünü destekler kanıtlar sunmaktadır.

Yakın zamanda yaşanan Covid-19 pandemisi dijital eşitsizliğin yukarıda bahsedilen boyutlarını ve sosyal eşitsizlikleri açıkça ortaya koymuştur. Dijital kaynaklara erişim düzeyindeki eşitsizlik, bireylerin maruz kalma risk profillerini (CERP’ler) doğrudan etkilemiş, dijital olarak avantajlı konumdaki grupların istihdam, tüketim ve sosyal etkileşim temel yaşam alanlarını dijital ortamlara daha güvenli ve rahat taşıırken; dijital kaynaklardan yoksun olanlar daha fazla risklere maruz kalmıştır (Robinson et al., 2020). Bu husus, dijital beceri ve kaynakların bireylerin refah düzeyleri, sağlık hizmetlerine erişimini ve sosyal bağların sürdürülme kapasitesi açısından önemli bir rol üstlenmektedir.

Özetle, Dijital bölünme, başlangıçta ifade edilen basit tekniksel erişim farklılıklarını, yeni boyut kazandırılarak “dijital eşitsizlik” kavramına evrilmesi sonucu kapsamlı bir hale gelmiştir. Dijital eşitsizlik, erişimin ötesinde bireylerin sahip olduğu dijital beceri ve yeterlilikler, kullanım özerkliği ve kontrol düzeyi, teknik araçların kalitesi ve hızı, alınan sosyal destek düzeyi ve kullanım amaçları gibi çok çeşitli boyutta farklılıkları kapsayan, sosyoekonomik eşitsizliklerle iç içe geçmiş dinamik toplumsal bir

olgudur. Bu eşitsizlikler, bireylerin, dijital teknolojilerden elde ettikleri fayda ve toplumsal katılım niteliklerini doğrudan şekillendirmektedir. Mevsimlik gezici tarım işçileri de gerekse kırsal yaşama ilişkin göçer hayat tarzları, sahip oldukları sosyoekonomik eşitsizlikler ve toplumsal dışlanma pratikleri, bu grubun, dijital teknolojik kaynaklara eşitsiz erişimi, Van Dijk'ın (2005) “derin bölünme” kavramsallaştırması ile yakından ilişkilidir.

2.1.4. Dünyada ve Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanımı ve Erişimine İlişkin Literatüre Genel Bakış

Mevsimlik tarım işçileri, küresel emek işgücü piyasalarında yapısal eşitsizliklerin, kırılganlık göstergelerinin ve sosyal dışlanma pratiklerinin kesişiminde konumlanan marjinalleştirilmiş bir grubu temsil etmektedir. Özellikle son beş yılda akademik yazında, mevsimlik tarım işçilerinin gündelik yaşamın zorluklarıyla başa çıkma mekanizmaları, sosyal-mekânsal koşulları, sağlık ve sosyoekonomik durumuna odaklanılmıştır. Küresel boyutta; Etiyopya örneği, kala azar hastalığına ilişkin bilgi eksikliği ve korunma yöntemlerinin yetersizliği üzerinden sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan yapısal kısıtları ortaya çıkarmıştır (Alemayehu et al., 2020). Öte taraftan İspanya’da sanitasyon erişimi konusunda yaşanan yoksunluk, (Rodrigez-Guarrero et al., 2024), Almanya’da mevsimsel işgücü göçünün hukuki ve söylemsel düzeyde nasıl inşa edildiği (Biaback Anong, 2024) Kanada’ya göç eden Meksikalı işçilerin göç motivasyonları gibi ulusötesi örnekler bu kırılgan grubun barınma, hijyen, eğitim ve hak ihlalleri gibi çok yönlü yapısal sorunları görünür kılmaktadır (Carvajal-Gutierrez, Mendoza-Gonzales & Stallmann, 2023). Türkiye bağlamında ise sağlık hizmetlerine erişim sınırlılıkları, Covid-19 pandemi sürecinde yaşanan refah kaybı, sağlık hakkı ve sosyal korunma mekanizmalarına erişim açısından ele alınmıştır. Bu doğrultuda, literatür hem küresel ölçekte hem de yerel bağlamda çok katmanlı kırılganlık ve toplumsal dışlanma biçimlerini analiz ettiği görülmektedir. Genel olarak incelenen kaynaklar işçilerin aktif medya kullanımını doğrudan ya da derinlemesine değerlendirmemektedir.

Türkiye’de mevsimlik tarım işçiliğine ilişkin 51 tez tespit edilmiştir. 8’i doktora, 40’ı yüksek lisans ve 3’ü ise tıpta uzmanlık seviyesindedir. Bu akademik araştırmalar, mevsimlik tarım işçilerinin yaşamsal ve emek süreçlerini geniş çerçevede ele almaktadır. Tezlerde ön plana çıkan başat yapısal sorunlar; sağlıksız barınma koşulları, sağlık

hizmetlerine erişememe, güvencesiz ve düşük ücretli olarak bağımlı çalışma şekli, çocuk emeği ve eğitim erişimlerinin engellenmesidir. Bunun yanı sıra, hukuki düzenleme yetersizliği, ulaşım altyapısında yaşanan kısıtlar, toplumsal dışlanma pratikleri, gıda güvensizliği ve sosyal güvenlikten yoksunluk kapsamlı bir şekilde ele alınmaktadır. Buna ek olarak; göç dinamiklerine bağlı, mevsimlik tarım işçiliğinin kırsal ve kentsel yoksulluk ekseninde, mekânsal ve mimari boyutlarıyla birlikte tartışılmaktadır. Bu bağlamda geçici yerleşim alanlarının mekânsal niteliği ile sosyal dışlanma pratikleri arasındaki etkileşim derinlemesine incelenmektedir.

Çalışmaların odağı, işçilerin medya kullanım pratiklerinden ziyade, esas vurgu medyadaki temsiline yoğunlaşmaktadır. Ancak konuya ilişkin bu veriler de ya örtük biçimde sunulmakta ya da araştırma kapsamının dışında kalmaktadır. Afşar (2018), mevsimlik tarım işçilerinin medyada dolaylı bir biçimde, ağırlıklı olarak ölümlü trafik kazaları üzerinden temsil edildiğini belirtir. Dolayısıyla trafik kazalarının medyada geniş yer aldığını, temsillerin ise işçilerin yapısal sorunlarına görünürlük kazandırdığını ifade eder. Akgeyik (2022), Altın (2024), ana akım medyanın ve sivil toplum aktörlerinin bu tür olayları kamusal gündeme taşıyan araçlar olarak belirtir. Atış (2019) ise, trafik kazalarının her yıl medyada tekrar eden haber pratikleri olarak vurgular.

Ampirik göstergeler, mevsimlik tarım işçilerinin medyayı aktif bir iletişim aracı olarak değil, mağduriyetlerinin özelde trafik kazaları üzerinden görünürlük kazandığı bir temsil alanı olarak algılandığı, medya mecrasını ise sorunlarını kamuya iletme potansiyeli taşıyan bir aracı olarak değerlendirilmektedir. Bu kapsamda Afşar (2018); Akgeyik, (2022); Akdağ, 2024; Nuh, (2019) çalışmaları kapsamında genel olarak dolaylı ya da doğrudan bir anlatım ile medya temsiline ilişkin temalar belirlenmiştir.

Çalışma bulguları ışığında elde edilen temalar şöyledir:

1. Medyanın temsil pratikleri
2. Mağduriyet Söylemi
3. Sayısallaştırma (İşçileri)
4. Toplumsal algının üretimi (kamuoyu oluşturma)
5. Çocukluk Temsili (çocuk işçiliği)
6. Gündem Süreksizliği ve Çözumsuzlük Algısı

İlgili araştırmalar incelendiğinde, medyanın mevsimlik tarım işçilerini nasıl bir temsil yoluyla çerçevelediğine ve kamuoyu oluşturma rolüne odaklanarak; işçilerin, medya kullanım pratikleri dijital becerileri ve yeterlilikleri büyük oranda göz ardı edilmiş ve hiç değinilmemiştir.

Covid-19 pandemisi sonrası alana ilişkin yapılan araştırmalarda medya kullanımına ilişkin sınırlı çalışmalar yürütülmüştür. Bu sınırlılıklar yine dolaylı örtük bir yoldan ya da sınırlı bir çerçeveden ele alınmıştır. Bu döneme ilişkin ele aldıkları en kapsamlı çalışmalardan biri Pauli & Gülçubuk (2024) ile Arsal Yıldırım vd. (2025) yapmış olduğu medya ve teknolojik araç erişimi ve sahipliği, internet kullanımı ve bilgiye erişim konusundaki katkıları olmuştur. Bu yapılan çalışmaların ana konusu ise işçilerin yoksunluk durumları ve sağlık hizmetlerine erişim sorununa ilişkindir. Bu doğrultuda Yıldırım vd. (2025), Malatya’da mevsimlik tarım işçilerinin Covid-19 algısı ve aşı tutumlarını incelemiştir. Bu araştırma dolaylı da olsa işçilerin medya temelli bilgi edinme pratiklerini ortaya çıkarmıştır. Çalışma kapsamında bireylerin iletişimlerini cep telefonu ve internet aracılığıyla kurduğu, televizyon başta olmak üzere, sosyal medya ve sosyal çevrenin de güvenilir bilgi kaynakları olarak konumlandırıldığı vurgulanmıştır.

Bozkurt ve Ersin (2023), genç erkek mevsimlik tarım işçilerinin testis kanserine ilişkin sağlık inançlarını ile erken tanı eğilimlerini araştırmışlardır. Konu hakkında bilgi sahibi bireylerin %43,5’i medyayı başlıca bilgi kaynağı olarak belirtmiştir. Sosyal çevre, akraba aktarımları ile sağlık profesyonelleri ikincil kaynaklar olarak tespit edilmiştir. Yaman ve Kılıç (2023), Covid-19 sürecinde mevsimlik tarım işçilerinin kişisel refah ve önleyici davranışlarını incelemiştir. Bu ekseninde medya kullanımına ilişkin bazı tespitlerde bulunulmuştur. Tüm katılımcıların pandemi konusunda bilgi sahibi olmadığını söylemelerine rağmen, akran ve televizyonu en temel bilgi kaynağı olarak tespit etmişlerdir.

Medyanın bilgi kaynağı olma rolü, gayri resmi sosyal ağların önemini sürdürmesi, medya erişimi noktasında yaşanan fırsatlar ve zorluk alanları bir arada varlık gösterdiği görülmektedir. Geleneksel medya araçlarının hala en etkili kitle iletişim araçları oldukları özellikle televizyonun yaygın kullanımı dikkat çekicidir. Öte yandan, televizyon kullanımına ilişkin bireylerin bilgi ve bilinç düzeylerine ne ölçüde yansıdığı net biçimde saptanamamıştır.

Alana ilişkin son beş yılda yapılan çalışmalarda dolaylı yollardan medyaya ilişkin elde edilen medya erişimi ve dijital eşitsizlik göstergeleri aşağıda Tablo 2.3'te sunulmuştur.

Tablo 2.3. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Erişim ve Dijital Kırılganlık Göstergeleri⁶

Medya Temelli Erişim Kısıtları	Açıklamalar
1. Enerji Erişimi Kısıtı	Elektrik altyapısına erişememe medya araçlarının kullanımını kısıtladığı düşünülmektedir. Süreksiz elektrik bireyleri de psikososyal açıdan olumsuz etkilediği belirtilmektedir.
2. Cihaz Sahipliği ve Erişim Kısıtı	Hanelerin üçte birinde cihaz sahipliği mevcut değil ve akıllı telefon sınırlı düzeyde olup, geleneksel medya araçları kullanımı oldukça az.
3. Medya Erişimi ve Toplumsal Cinsiyet Roller	Medya kullanımı erkek ve evli kadın bireylerde sınırlıdır ancak genç kızlar bu kullanımın dışında kalmaktadır. Medya kullanımı sosyal medya ve oyun odaklı olup, kadınların medya araç kullanımı oldukça düşüktür.
4. Bilgiye Erişim Kısıtı	Dil bariyeri, cihaz eksikliği ve bilgi kirliliği dijital okuryazarlık ihtiyacını ortaya çıkarmıştır.

Tablo 2.3'e göre mevsimlik tarım işçilerinin medya erişim ve dijital kırılganlık göstergeleri elektrik ve enerji erişimi kısıtlılığı, cihaz sahipliği ve erişme engeli, medya erişimi ve toplumsal cinsiyet rolleri ile bilgiye erişim kısıtı şeklindedir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye bağlamında literatürde işçilerin medya kullanıma dair odak farklılaşmaları gözlenmiştir. Pandemi odaklı çalışmalar televizyon, internet ve cep telefonlarının güvenilir iletişim araçları olarak kullanıldıkları; buna karşın klasik gayri resmi sosyal ağların; akran, akraba ve sosyal çevrenin etkisini sürdürdüğü saptanmıştır. Alana ilişkin diğer tüm çalışmalarda ise medya pratikleri örtük, dolaylı ve sınırlı düzeyde kaldığı ya da konu olarak incelenmediği tespit edilmiştir.

Küresel düzeyde yürütülen akademik çalışmalar, Türkiye'deki araştırmalarla büyük ölçüde örtüşmektedir. Her ne kadar coğrafi konum, kültürel bağlam ve etnik yapı

⁶ Akalın, 2018; Doğan & Pekasıl, 2020; Kaya & Özgülnar, 2016; Pauli & Gülçubuk, 2024 kaynaklarından uyarlanmıştır.

gibi değişkenler farklılık arz etse de mevsimlik tarım işçileri ve küresel ölçekteki mevsimlik göçmen tarım işçilerinin maruz kaldıkları yapısal eşitsizlik ve olumsuz yaşam şartları benzer eğilimler göstermektedir. Bu bağlamda, çalışmanın devamında uluslararası alan yazınında yer alan karşılaştırmalı bulgular ve küresel çapta akademik deneyimler paylaşılacaktır.

Küresel ölçekte yapılan akademik çalışmalarda, mevsimlik tarım işçilerinin medya alanındaki yapısal kısıtlar nedeniyle sistematik dışlandığı ve kendi seslerini duyurmakta zorlandığı vurgulanmaktadır (Cruz-Lopez, 2013; Hennebry, 2008; 2012; Hjalmarson, 2022;). Özellikle göçmen işçilerin vizeye bağlı olarak çalışma sistemleri, sınır dışı edilme korkusu, dil engelleri ve coğrafi izolasyon gibi kısıtlar işçilerin medya ile ilişkilerini doğrudan etkileyen faktörlerdir. Dolayısıyla medyada yer alan anlatılar genellikle işçilerin kendine ait deneyimleri değil, sendika, sivil toplum örgütleri ya da akademisyen gibi aracı aktörlerin aktarımlarıdır (Diaz Mendiburo, 2015; Perry, 2022). Buna bağlı olarak ana akım medyada işçiler çoğunlukla mağdur, suçlu ya da pasif figürler olarak temsil etmektedir. Bu durum, onları birey olarak görünürlüklerini azaltan bir yaklaşımdır (Cohen, 2019; Fudge, 2012). Öte taraftan bazı araştırmacılar ise işçilerin görsel sembol, sanatsal faaliyetlerle ya da dijital araçlar sayesinde dolaylı olarak medya kullanımı konusunda kendisini geliştirmiş olsa da göstermiş oldukları çabalar sansür ve oto-sansür korkusuyla sınırlı düzeyde kalmaktadır (Diaz Mendiburo, 2015; Perry, 2022). Bu husus, işçilerin medyada temsili ve ifade özgürlükleri açısından ciddi kırılganlık yaşadığını ortaya koymaktadır.

Mevsimlik tarımda çalışan işçilerin medya kullanıma ilişkin çeşitli araştırmacıların elde ettikleri veriler ışığındaki Tablo 2.4'te temalar araştırma kapsamında paylaşılmıştır.

Tablo 2.4. Mevsimlik (Göçmen) Tarım İşçilerinin Medya Ekolojisi: Temsil, Erişim ve Dijital Eşitsizlik Pratikleri⁷

Temalar	Araştırma Kapsamı
1. Medyada İşçilerin Temsili	Medyanın işçilere ilgisi pandemiyle artmakla birlikte, temsiller yüzeysel kalmış ve işçiler “öteki” konumlandırılmasıyla sınırlandırılmıştır. İşçilerin deneyimleri ise geniş kapsamda aktarılmamıştır.
2. Dil Bariyeri ve Bilgiye Erişim Engelleri	İşçilerin resmi dilde iletişim kuramaması, bilgiye erişimlerinde temel engel teşkil etmekte; dil politikaları bu eksenle işverenler ve devlet tarafından baskı, kontrol mekanizması olarak kullanılmaktadır.
3. Sosyal ve Mekânsal Dışlanmanın İletişim Dinamiklerine Etkisi	Uzun çalışma saatleri, coğrafi izolasyon, işçilerin sosyal ağ oluşturmalarını ve bilgi alışverişini kısıtlamakta; COVID-19 pandemisi bu dışlanmayı derinleştirmiştir.
4. Resmi Otorite ve İşverenlerin Gözetim ve Denetim Mekanizmaları	İşverenler ve konsolosluk yetkilileri, işçilerin sendikal faaliyetlere katılımını engellemekte, hareket özgürlüğünü ve alanını kısıtlamakta ve bilgi akışını kontrol etmektedir.
5. Gayri Resmi Bilgi Paylaşımı ve Sosyal Destek Ağları	Resmi bilgi kaynaklarına erişimde yaşanan yetersizlik, işçilerin birbirleri ve göçmen topluluklar aracılığıyla dayanışma ve gayri resmi bilgi paylaşımı yapmasına yol açmaktadır.
6. Bilgi ve İletişim Teknolojilerinin (BİT) Kullanımı	BİT’ler, işçilerin mekânsal ve zamansal kontrolünü artırma potansiyeline sahip olmakla birlikte, yüksek erişim maliyetleri ve altyapı eksiklikleri kullanımını sınırlamıştır.
7. Medyada, Sanat ve Savunuculuk Faaliyetleri	İşçiler, yaşam deneyimlerini sanatsal faaliyetlerle sergilerken işveren sansürü ve korkuları nedeniyle kısıtlamalarla karşılaşmakta; sendikalar ve STK’lar medya aracılığıyla hak temelli savunuculuk yapmaktadır.

Tablo 2.4’e göre medya, mevsimlik tarım işçilerini ötekileştirici temsiller bağlamında sunarak içinde bulundukları yapısal eşitsizlik mekanizmalarını görünmez

⁷ Bogoeski, 2022; Calnitsky 2019; Cohen, 2017; Cohen & Caxaj, 2018; Cruz-Lopez 2013; Díaz Mendiburo, 2015; Hennebry, 2008, 2012; Hjalmarson, 2022; Ivancheva, 2007; Perry, 2022 kaynaklarından uyarlanmıştır.

kılmaktadır. Dil engelleri, coğrafi izolasyon, denetim ve gözetim kontrolleri işçileri dar bir alana sıkıştırarak, işçilerin dijital araçlar vasıtasıyla, sanatsal performansları ve resmi olmayan sosyal ağlarla iletişim stratejileri geliştirmektedir. Sivil toplum kurum ve kuruluşları savunuculuk faaliyetleri konusunda işçiler adına kamuya bilgi aktarımı sağlamaktadır.

Medya ve dijital medya işçilerin içinde bulundukları yapısal kırılganları hafifletmek için bir araç işlevi görmektedir. Özellikle mobil cihazlar (akıllı telefonlar), WhatsApp, Facebook gibi dijital mecralar etkileşimde kritik rol oynamaktadır. Ancak, yüksek erişim maliyeti, düşük okuryazarlık ve işçileri gözetim altında tutan teknolojik sistemler (AgTech) bu yapıyı, sınırlı hale getiren engellerin başında gelmektedir. Çalışmalar, dijital teknolojilerin işçilerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde tasarlanması, temel düzeydeki yapısal eşitsizliklerinin giderilmesi gerektiğine dikkat çeker. Aksi halde medya kullanıma ilişkin teknolojik gözetim ve denetim mekanizmaları bu alanı daha katmanlı bir gözetim odaklı hale getireceği kaçınılmaz bir durumdur. Aşağıda Tablo 2.5'te işçilerin medya kullanım motivasyonlarına ilişkin literatür verileri derlenerek tema ve alt temalar şeklinde kategorize edilmiştir.

Tablo 2.5. Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Motivasyonlarına İlişkin Tema ve Alt Tema Göstergeleri⁸

Temalar	Alt Temalar	Açıklamalar
1. Medya Erişimi ve Araçlar	Mobil cihaz sahipliği, dijital platform ve teknolojiler	Yaygın olarak akıllı telefon (%93,9), verilere erişim ve kullanımı, dijital etkileşim, aile içi dijital bağlar, dijital içerik üretimleri, kurumsal dijital temas durumudur.
2. Medya Kullanım Motivasyonları	Erişim, etkileşim, savunuculuk, etkileşim,	Dijital duygusal bağ kurma, bilgiye erişme, dijital hak arayışları, kolektif güçlenme ve dijital gözetim durumudur.
3. Dijital Kırılganlık ve Yapısal Kısıtlar	Erişimsizlik, dijital beceri eksikliği, bilgiye karşı güvensizlik, işverenin dijital gözetimi	Dijital eşitsizlik, maliyet engeli, coğrafi izolasyon, düşük okuryazarlık, gözetim ve uzmanlaşma baskısı durumudur.

⁸ Lee et al., (2024), Molnar (2023), Rajappa & Sawhney (2024), Wu (2021), Petrou & Connell (2019), Kanter et al., (2023), Nguyen & Hoang (2025), LePrevost vd. (2025), Doggett et al., (2024), Smith (2024) kaynaklarından uyarlanmıştır.

Tablo 2.5'e göre dijital araçların hem destekleyici hem de kısıtlayıcı yönlerini ortaya koymaktadır. Lee et al., (2024), Molnar (2023) ve Wu (2021) akıllı telefonların ve mobil verinin, işçilerin aileleriyle iletişimlerini sürdürme, bilgi edinme ve sorunları aktarma gibi temel gereksinimlerini gidermek amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Petrou & Connell (2019) ve Rajappa & Sawhney (2024), işçilerin sosyal medyayı hem sosyal etkileşim hem de kolektif öğrenme için kullandıklarına dikkat çekerler. Bununla birlikte, Smith (2024) ve Doggett et al., (2024) ise dijital teknolojilerin işverenler tarafından dijital gözetim ve kontrol mekanizması olarak kullanıldığını belirtmektedir. Medya araçlarına erişim, yüksek maliyetler ve dijital okuryazarlık gibi yapısal kısıtların yanı sıra, Molnar (2023) ve Wu (2021), bilgi erişimi ve mevcut güç yapılarının sürdürülebilirliğine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla medya ve dijital medya araçları, işçilerin hem kendi deneyimlerini paylaşma hem de daha fazla denetime maruz kalma süreçlerinde çift yönlü bir rol oynamaktadır. Özellikle Nguyen ve Hoang (2025) çiftçilerin internet kullanımını aile iletişimi ve tarımsal bilgi edinme motivasyonlarını incelerken, Smith (2024) ise dijital teknolojilerin işyerinde gözetim mekanizmalarının işlevine odaklanmaktadır. İncelenen bulgularda, araştırmaların salt çoğunluğu dolaylı ya da doğrudan dijital erişime, okuryazarlık ve güç ilişkileri gibi zorlukları ele almaktadır.

Özetle, akademik söylem ve disiplinler tartışmalar, mevsimlik tarım işçilerinin medya ile etkileşimini çok bileşenli mevcut güç ilişkileriyle örülü bir yapı olarak tanımlamaktadır. Medya, bir yandan temsil ve görünürlük sağlayan bir araç işlevi görürken, diğer taraftan stereotipleştirme ve yapısal eşitsizlikleri yeniden inşa eden hegemonik bir aygıt işlevi görmektedir. İşçiler ise sınırlayıcı mevcut dinamiklere rağmen, medya aracılığıyla sesini duyurma, görünür olma ve hak temelli taleplerini aktarmak amacıyla stratejik yollar denemektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİNE İLİŞKİN ARAŞTIRMA VE BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın konusu, amacı, önemi, kapsam ve sınırlılıkları, problem durumu ve soruları, araştırmanın deseni, çalışma gruplarının kapsamı ve yapısına ilişkin bilgiler, veri toplama araçları, veri toplama süreçleri, verilerin analiz yöntemleri, geçerlik ve güvenilirlik kriterleri, etik çerçeve ve araştırmacının rolü doğrultusunda bütünlüklü bir perspektif sunulmuştur.

3.1. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu saha araştırması, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçim ve dinamiklerini incelemeyi hedeflemektedir. Türkiye'nin tarım sektöründeki mevsimlik işçi mobilitesi, tarımsal ürünlerin devamlılığı ve verimliliği bakımından kritik bir değere sahiptir. Bu eksende işgücü göçüne bağlı olarak, mevsimlik tarım işçileri farklı coğrafi bölgelere tarımsal faaliyetlere katılmak üzere mevsimsel bir göç hareketi gerçekleşmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçileri sahip oldukları ağır çalışma ve yaşam şartlarına bağlı olarak bilgiye erişim ve sosyokültürel ve ekonomik iletişim ihtiyaçlarını medya araçları aracılığıyla karşılamaktadır. Dolayısıyla medya haber kaynağı olma özelliğinin dışında, bu grup üyeleri için sosyal etkileşimin gelişimi ve toplumsal ilişki dinamiklerinin güçlendirilmesine katkı sunmaktadır. Medya aynı zamanda haber ve bilgi erişimi dışında, tarım işçileri için sosyal kimlik inşasında kritik bir öneme sahiptir.

Bu araştırmanın odak noktasından hareketle, mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel ve dijital medya kullanım pratiklerini, internet ve bilgiye erişim dinamiklerini ile medya içeriklerini tüketim alışkanlıklarını günlük yaşam pratikleri içerisinde anlamaktır. Araştırma aynı zamanda işçilerin medya kullanım ve tüketim pratiklerini ortaya koymayı amaçlarken, diğer taraftan göçer yaşamın sosyal ve mekânsal kısıtlarına, tarım işçilerinin ekonomik koşulları, eğitim düzeylerinin rolünü derinlemesine ortaya koymayı amaçlamaktadır.

3.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmanın amacı, mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerini irdelemektir. Bu bağlamda, MGTİ'lerinin medya kullanım ve tüketim alışkanlıklarının yanı sıra bu medya araçlarının işçiler üzerindeki sosyoekonomik ve kültürel yaşamlarına etkilerini incelemektir. MGTİ'ler yaşadıkları kırsal alanlardan işgücü göçüne katılmakta ve tarımsal üretimin yoğun olduğu bölgelerde çalışmak üzere faaliyet göstermektedir. Bu göç hareketliliği sürecinde ise medya işçiler için haber ve bilgiye erişimin, sosyal çevreyle ilişkilerin ve bağların kurulmasında temel bir araç niteliği taşımaktadır.

Araştırmanın odak noktası, işçilerin dijital ve geleneksel medya kullanım pratiklerini ve aralarındaki farkları incelemektir. Bu doğrultuda bu grubun dijital ve medya okuryazarlıklarının düzeyi ortaya konulmaktadır. İşçilerin medya aracılığıyla topluma entegre olma çabaları, içinde yaşadıkları sosyal ve çevresel faktörlere bağlı olarak değerlendirilecektir. İşçilerin yaşadıkları ağır yaşam ve çalışma şartları ile ekonomik kısıtlarının medya kullanım pratiklerini ne ölçüde etkilediği ve yoksulluğun kuşaklar arası aktarımı ile birlikte kültürel boyutları ele alınmaktadır. Bu sahada çalışması MGTİ'lerle ilgili medya erişim ve kullanım pratiklerine ilişkin yürütülecek sosyal politikalar için bir güçlü envanter sağlanmaktadır.

Bu araştırmada ayrıca, Amerikalı antropolog ve sosyolog olan Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü" kavramı işçilerin sosyoekonomik zorlukları kapsamında ele alınırken, Amerikalı sosyolog ve iletişim bilimci olan Elihu Katz'ın "Kullanımlar ve Doyumlar" teorisini ise medyanın tüketim pratikleri bağlamında, bireysel ve toplumsal doyumlar üzerinden değerlendirilmektedir. Bu temel çerçevede, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım pratiklerini, bir yandan yapısal eşitsizlikler diğer taraftan bireysel tercihler üzerinden değerlendirmek mümkündür.

3.3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Bu çalışma, MGTİ'lerinin medya kullanım biçimleri kapsamında yürütülen akademik bir saha araştırması olup, bu alanda politika geliştirilmesi açısından önemli bir konuma sahiptir. Bu grup üyelerinin profilleri incelendiğinde sosyal haklardan yoksun ve düşük gelirli geniş ailelerden oluşmaktadır. Bu husus, medya kullanım alışkanlıkları ve

erişimi konusunda belirli kısıtlar yaratmaktadır. Araştırma, bu bireylerin medya ile ilişkilerini inceleyerek, medya araçlarına erişimlerini, toplumsal etkileşim ve kültürel kodlarını bu kapsamda anlamaya çalışacaktır. Bu çalışma sonucunda kapsayıcı sosyal politikaların geliştirilmesi, MGTİ'lerinin medya okuryazarlık düzeylerinin arttırılmasına dönük strateji ve uygulamaların belirlenmesine katkı sağlayacaktır. Araştırma sonucunda elde edilen veriler paydaş kurumlar, STK ve yerel yönetimlerle paylaşarak bu alanda sürdürülebilir bir politika geliştirilmesi hedeflenmektedir.

3.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIKLARI

Bu araştırmanın kapsamı, MGTİ'lerinin medya erişim ve kullanım pratikleri, medya araçları ile bilgiye erişimi, kullanım ve tüketim dinamikleri, sosyokültürel çevreleri ile toplumsal etkileşimlerinin bu sürece etkisinin ne olduğudur. Medya kullanım pratikleri bağlamında dijital ve geleneksel medya erişim ve tüketim alışkanlıkları incelenerek, dijital ve medya araçlarının telefon, sosyal ağlar ve platform tercihlerini şekillendiren dinamiklerin neler olduğu ele alınmaktadır.

Bu araştırmanın birtakım sınırlılıkları bulunmaktadır. Öncelikli olarak, çalışmanın belirli bir coğrafi alanda yapılmış olması, farklı bölgelerde bulunan gruplar için aynı sonuçların elde edileceği üzerinden bir genellenebilirlik algısı zor olabilir. Örneklem seçimi, kullanılan araştırma tasarımı, veri toplama araçları; görüşme, gözlem ve anket tekniği ile sınırlıdır. Bu perspektiften hareketle araştırma kapsamı, MGTİ'lerinin internet erişimi, dijital ve geleneksel medya kullanım pratikleri ile sınırlıdır. Ayrıca saha çalışması, belirli bir zaman aralığıyla (27 Temmuz- 28 Ağustos 2023) sınırlandırılmıştır. Kısıtlı bir bütçe, çalışma sahasının şehir merkezine uzaklığına bağlı yüksek ulaşım maliyeti ve zorlu iklim ve coğrafi şartları ile sınırlıdır.

3.5. ARAŞTIRMANN PROBLEM DURUMU VE ALT SORULARI

Mevsimlik gezici tarım işçileri, tarımsal üretimin lokomotifi konumunda olmasına rağmen, yapısal eşitsizliklerle karşı karşıya kalan bir dezavantajlı grup olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu alanda işçilerin medya kullanım pratikleri akademik çevrelerde yeterince ele alınmamıştır. Şehir merkezlerinden uzak, izole bir kırsal ortamda yaşayan bu grup üyeleri dijital medya ve geleneksel medyaya dair bilgileri ve kullanım alışkanlıkları

oldukça sınırlı düzeydedir. Bu durumun ortaya çıkmasında işçilerin içinde bulundukları sosyokültürel çevre ve ekonomik kısıtların oldukça önemli bir etkisi bulunmaktadır. Dolayısıyla işçilerin hem ekonomik hem de altyapı sorunlarına bağlı internete kısıtlı erişimi ya da erişememesi, dijital medya araçlarını kısıtlı kullanımı, geleneksel medya kullanım alışkanlıklarında etkilemektedir.

Toplumsal entegrasyon konusunda sorun yaşayan işçilerin toplumsal kimlik ve aidiyet duygularının oluşumunda, geleneksel ve kültürel yapılarının şekillenmesinde, sosyal dışlanma gibi pratiklerle karşı karşıya kalan bu grup üyelerinin medya ile ilişkisinin incelenmesi oldukça önem taşımaktadır. Bu araştırma hem akademik çevreye; alan yazınına hem de bu alanda tarımsal faaliyetlerin yürütülmesinde sağlıklı bir iletişim için işçilerin bilinçlendirilmesi ve medya okuryazarlık eğitim stratejilerinin geliştirilmesi kritik bir rol oynamaktadır.

Bu kapsamda araştırmanın alt problemleri aşağıda sunulmuştur:

1. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin göçer yaşam biçimi nasıldır ve bu yaşam biçimi hangi özelliklerle tanımlanmaktadır?
2. Mevsimlik gezici tarım işçileri, kültürel normlar ve toplumsal eşitsizliklerden nasıl etkilenmektedir?
3. Mevsimlik gezici tarım işçilerinde ayrımcılık ve ötekileştirme algısı ne tür deneyimlerle şekillenmektedir?
4. Mevsimlik gezici tarım işçileri, nesiller arası aktarılan yoksulluk döngüsünü nasıl deneyimlemektedir?
5. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya bilgisi düzeyi, medya erişim dinamiklerini ve kullanım biçimlerini nasıl etkilemektedir?
6. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin internet erişim pratikleri hangi araçlarla sağlanmakta ve bu süreçte karşılaşılan yapısal ve teknik güçlükler nelerdir?
7. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin dijital medya kullanım pratikleri ve alışkanlıkları nasıldır, bu alışkanlıklar hangi faktörlere dayanmaktadır?
8. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel medya tüketim pratikleri nelerdir ve bu pratikler hangi amaçlarla kullanılmaktadır?

9. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin göçer hayatlarında karşılaştıkları sosyal ve mekânsal kısıtlar, çeşitli değişkenler (*cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi*) açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?
10. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin internet erişim dinamikleri çeşitli değişkenler (*cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi*) açısından farklılaşmakta mıdır?
11. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin dijital medya kullanım pratikleri çeşitli değişkenler (*cinsiyet, yaş, öğrenim düzeyi*) açısından istatistiksel olarak anlamlı şekilde değişmekte midir?
12. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel medya tüketim pratikleri (TV, radyo, gazete vb.) ve bu araçları kullanım düzeyleri, cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre farklılık göstermekte midir?
13. Katılımcıların medya bilgisi yaklaşımı cinsiyet, yaş grubu ve öğrenim düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermekte midir?

3.6. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma nitel ve nicel yöntemlerin birlikte kullanıldığı karma yöntemler araştırmasıdır ve aşağıda bu yöntemlerin nasıl kullanıldığı detaylarıyla açıklanmıştır.

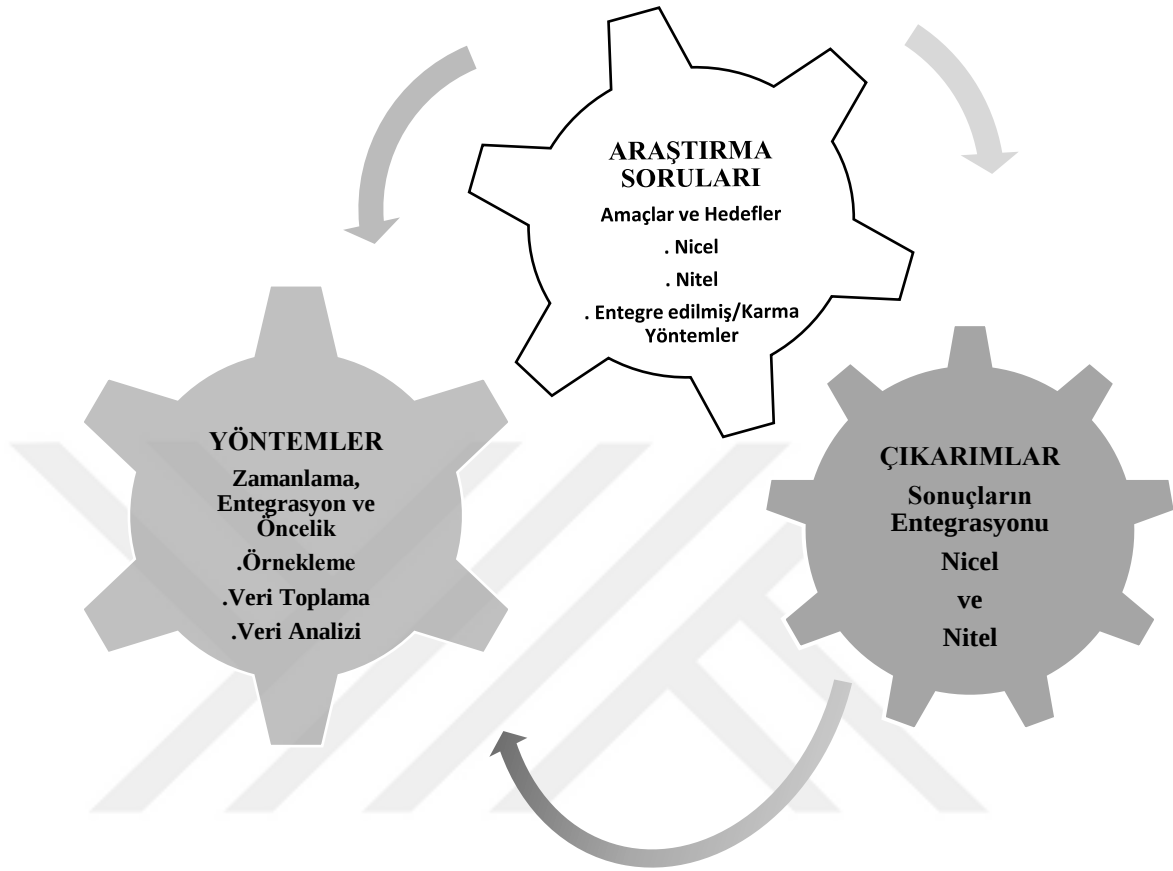
3.6.1. Nitel Bölüm

Bu bölümde araştırmada nitel yöntemin nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.6.1.1. Araştırmanın Deseni

Creswell'e (2019) göre karma yöntemler araştırması; araştırmacının hem nitel hem de nicel veri setini bir araya getirerek araştırma problemini kapsamlı bir biçimde analiz etmesini sağlayan bir yaklaşım olarak tanımlamaktadır. Bu yaklaşım, sağlık, sosyal ve davranış bilimleri gibi çeşitli disiplinlerde kullanılmakta olup, farklı veri setlerinin entegrasyonunun sağlamış olduğu avantajlar sayesinde derinlemesine analiz yapılmasına olanak tanımaktadır.

Aşağıda Şekil 3.1’de karma yöntemler araştırması sürecine ilişkin bileşenler sunulmuştur.

Şekil 3.1. Karma Yöntemler Araştırması Sürecinin Bileşenleri Plano Clark ve Ivankova'dan (2015) uyarlanmıştır.

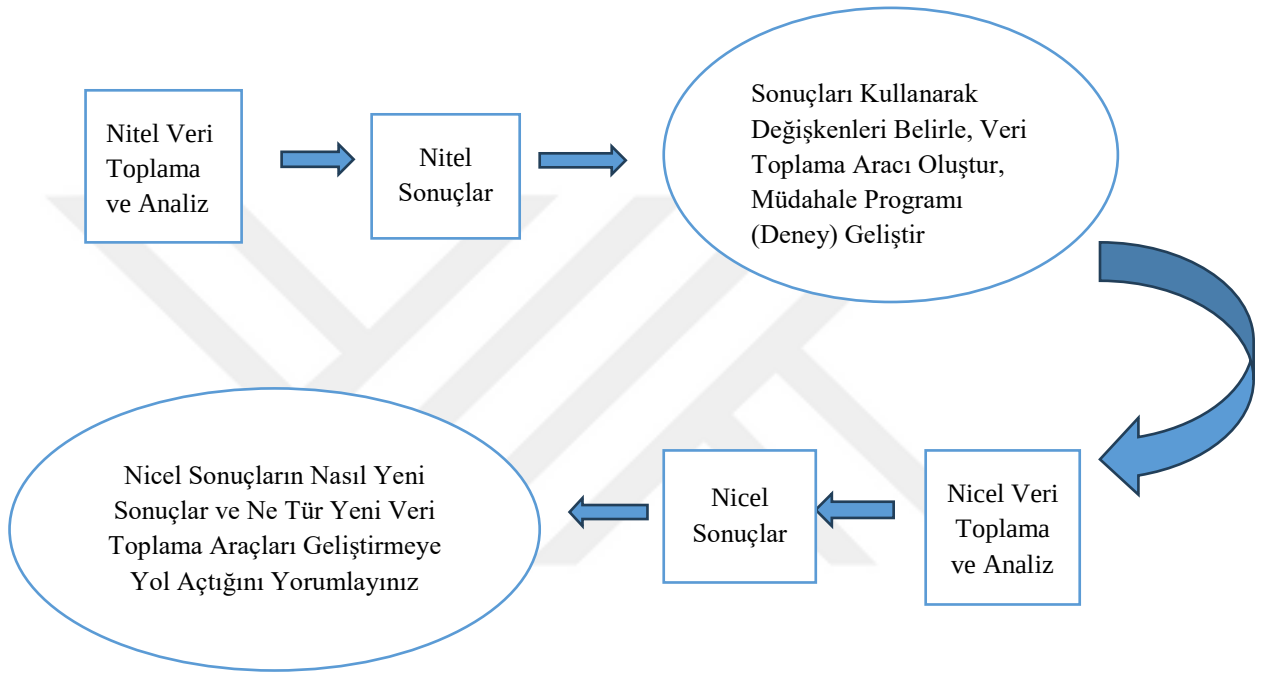
Şekil 3.1’e göre karma yöntemler araştırması sürecine ait bileşenler incelendiğinde çalışmaya ait araştırma soruları çerçevesinde; amaçlar ve hedefler, nicel veri seti, nitel veri seti ve entegre edilmiş karma yöntemler, yöntem kısmında; zamanlama, entegrasyon ve öncelik, örnekleme, veri toplama, veri analizi; son olarak çıkarımlar kapsamında, nitel ve nicel verilerin entegrasyonu döngüsü yer almaktadır.

Bu çalışma kapsamında, ilk aşamada araştırmanın amacına hizmet edecek nitel ve nicel araştırma alt problemleri belirlenmiştir. Çalışmanın amaç ve hedeflerine uygun bir şekilde araştırma deseni seçilmiştir.

Creswell (2019), yürütülen bütün karma yöntemler araştırmalarında üç temel desen ve bu temel desenler üzerinden yapılandırılan üç gelişmiş desen olduğunu vurgulamaktadır. Bunlar; birleştirme (çesitleme) deseni, açıklayıcı ardışık/sıralı desen,

keşfedici ardışık/sıralı desendir. Bu perspektiften yola çıkarak, bu çalışmada, karma yöntem araştırması desenlerinden keşfedici ardışık/sıralı/ (sıralı nitel → nicel) desen kullanılmıştır. Bu desen kavramına ilişkin literatürde farklı tanımlamalar ve fikirler mevcuttur.

Aşağıda Şekil 3.2’de bir keşfedici ardışık/sıralı desene ait araştırma süreci sunulmuştur.

Şekil 3.2. Keşfedici Ardışık/Sıralı Desen Creswell'den (2019) alınmıştır.

Şekil 3.2’ e göre keşfedici ardışık/sıralı desen yaklaşımının aşamaları belirli bir süreci kapsamaktadır. Bu çerçevede araştırma alt problemlerine hizmet edecek desen keşfedici ardışık/sıralı desen olarak belirlenmiştir. Bu saha araştırmasında da ilk adım olarak alanın keşfedilmesine dönük ilk aşamada nitel ve ikinci aşamada nicel araştırma soruları hazırlanmış, örneklem seçimi yapılmış veri toplama araçları olan görüşme, gözlem ve anket tekniği sahada uygulanmıştır. Bu kapsamda katılımcılarla sahada uygulanmak üzere araştırmada kullanılacak soru ve araçlara son şeklini vermeden önce pilot çalışma çerçevesinde görüşmeler ve anketler gerçekleştirilerek veri seti toplanmıştır. Nitel ve nicel veri setlerinin analiz edilmesi sonucunda saha da işlevsel yürütülecek en uygun veri toplama araçlarına karar verilmiştir. Bunlar saha da uygulanmak üzere karar verilen nitel verilerin toplanmasında görüşme ve gözlem tekniği ile nicel verilerin

toplanmasına ilişkin anket tekniğinin uygulanmasıdır. Bu sürecin sonunda ise veri seti analiz edilerek, nitel ve nicel bulguların entegrasyonu sağlanmış ve sonuç değerlendirilmesi yapılarak yorumlanmıştır.

3.6.1.2. Çalışma Grubu

Araştırmada örnekleme yöntemlerinden amaçlı örneklemden maksimum çeşitlilik yöntemi kullanılmıştır. Patton’a (2018, s.46) göre amaçlı örneklemin temel argümanı araştırmanın derinlemesine yapılan anlama üzerine inşa edilmesidir. Bir araştırma sürecinde araştırmanın derinlik kazanması için Patton, amaçlı örneklemin nihai hedefinin araştırma sorularını aydınlığa ulaştıracak olan *zengin bilgi durumlarının* tercih edilmesi olduğuna vurgu yapar. Bu araştırma kapsamında yürütülen saha araştırması sürecinde bu kriterler göz önünde bulundurularak araştırmanın konusuna, amacına ve alt problemlerine hizmet edecek amaca uygun örnekleme yolu seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu içerisinde yer alan mevsimlik gezici tarım işçileri her yıl Eskişehir İline Bağlı Alpu İlçesi ve İlçeye bağlı mahallelerde geçici istihdam edilen ve tarlada çalışmak amacıyla gelen 18-65 yaş arası kadın ve erkeklerden oluşmaktadır. Saha araştırmasının yürütüleceği Alpu İlçesi ise tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü en önemli ovalardan biridir. Alpu İlçesine bağlı Osmaniye, Sevinçler, Karahüyük, Karacahüyük, Bahçecik, Alpu çadır kampında çalışmalar yürütülmüştür. Saha çalışmasında görüşülecek katılımcı sayısının belirlenmesinde ise temel kriter hedef grubun verdiği yanıtların ve buna bağlı olarak veri setinin birbirini tekrar etmeye başlaması sürecidir. Charmaz’a (2006) göre bu husus veri “doyum noktası” olarak adlandırılmaktadır. Kurnaz’da (2016) veri doyum noktasının katılımcıların sayısını ve saha çalışma süresini belirleyen önemli bir kriter olduğuna vurgu yapar. Bu araştırma kapsamında, katılımcıların verdikleri yanıtların birbirini tekrar etmesiyle veri doyum noktasına ulaşıldığı varsayılarak çalışmaya son verilmiştir.

Aşağıda Tablo 3.1’de çalışma grubunda yer alan katılımcılara ait bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3.1. Çalışma Grubunda Yer Alan Katılımcılara Ait Bilgiler

S.NO	ÇALIŞMA GRUBU	CİNSİYET/YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MEDENİ DURUM	GÖRÜŞME SÜRESİ
1.	K1	E-64	İlkokul Mezunu	Evli	30 dk
2.	K2	K-32	Okuryazar Değil	Evli	42 dk
3.	K3	K-59	Okuryazar Değil	Evli	35 dk
4.	K4	K-18	İlkokul Terk	Evli	25 dk
5.	K5	K-20	Ortaokul Terk	Bekar	43 dk
6.	K6	K-26	İlkokul Mezunu	Evli	32 dk
7.	K7	K-24	Ortaokul Terk	Evli	28 dk
8.	K8	K-41	İlkokul Mezunu	Evli	30 dk
9.	K9	E-25	İlkokul Mezunu	Evli	41 dk
10.	K10	K-18	Ortaokul Mezunu	Bekar	35 dk
11.	K11	K-24	Ortaokul Terk	Evli	30 dk
12.	K12	K-42	İlkokul Terk	Evli	25 dk
13.	K13	K-26	Ortaokul Terk	Evli	42 dk
14.	K14	K-59	Okuryazar Değil	Evli	20 dk
15.	K15	E-19	Lise Terk	Bekar	44 dk
16.	K16	K-25	Ortaokul Terk	Evli	30 dk
17.	K17	K-31	Okuryazar Değil	Evli	33 dk
18.	K18	K-45	İlkokul Terk	Evli	28 dk
19.	K19	K-42	İlkokul Mezunu	Evli	45 dk
20.	K20	E-24	Ortaokul Terk	Evli	28 dk
21.	K21	E-52	İlkokul Terk	Evli	25 dk
22.	K22	E-19	Lise Terk	Bekar	35 dk
23.	K23	E-60	Okuryazar Değil	Evli	28 dk
24.	K24	K-20	Ortaokul Mezunu	Bekar	42 dk
25.	K25	E-26	Lise Terk	Evli	44 dk
26.	K26	K-24	Okuryazar Değil	Evli	29 dk
27.	K27	E-20	Ortaokul Mezunu	Bekar	32 dk
28.	K28	K-33	Okuryazar Değil	Evli	35 dk
29.	K29	K-44	İlkokul Terk	Evli	25 dk
30.	K30	K-43	Okuryazar Değil	Evli	30 dk

Tablo 3.1'e göre araştırma kapsamında 30 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların tamamı ile ses kaydının alınması için izin alınmıştır. Katılımcılarla yapılan görüşmeler toplamda 16 saat 31 dakika sürmüştür. Katılımcıların maksimum çeşitlilik göstermesi amacıyla genç, orta ve ileri yaş grupların seçimine dikkat edilmiştir. Bu eksende, katılımcılar 18-65 yaş arası kadın ve erkek tarım işçilerinden oluşmaktadır. Eğitim durumlarına göre ise okuryazar olmayan, ilkokul, ortaokul ve lise, ilkokul terk, ortaokul terk, lise terk kategorilerinde dağılımlarının olduğu görülmektedir.

3.6.1.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılan veri toplama araçları görüşme formu, gözlem formudur. Aşağıda yarı yapılandırılmış görüşme formu ve gözlem formu geliştirme süreçlerine yer verilmiştir.

3.6.1.4. Görüşme Formu

Creswell ve Creswell'e (2021) göre nitel araştırmada görüşmeler katılımcıların sahip oldukları fikirleri ve bakış açılarını öğrenmek amacıyla kullanıldığına dikkat çeker. Bu araştırma ekseninde katılımcıların fikir ve bakış açılarının ortaya çıkarılması koşuluyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. İlgili alan yazınında sistematik olarak taranmış, dokümanlar incelenmiş ve saha araştırmasında kullanılması amacıyla görüşme soruları geliştirilmiştir.

Bu perspektiften yola çıkarak geliştirilen görüşme formu alanında uzman olan iki öğretim üyesinin uzman görüşüne sunulmuştur. Görüşme formuna ait uzman görüşü değerlendirme sonrası sorular revize edilmiş ve pilot uygulama ile doğrulanmıştır (Ek-1). Pilot uygulama sonrası ve uzman görüşü değerlendirilmesiyle görüşme formuna son şekli verilmiştir. Görüşme Formunun yanı sıra Gönüllü Katılım Formu, Görüşme Yönergesi kullanılmaya karar verilmiştir.

3.6.1.5. Pilot Uygulama (Görüşme Formu)

Pilot uygulamanın gerçekleştirileceği Alpu İlçesine bağlı çadır alanı ve mahallelerde uygulamanın yapılacağına dair katılımcılarla ön görüşme yapılmıştır. Alpu'ya bağlı Osmaniye, Sevinçler ve Alpu çadır alanında belirlenen katılımcılarla

görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme kapsamında 15 katılımcı ile pilot çalışma uygulanmış. Üç ayrı bölgede beşer kişilik 18-65 yaş arası yetişkin kadın ve erkek katılımcılarla görüşme tamamlanmıştır.

Katılımcılara, görüşme öncesinde araştırmanın amaçları ve kapsamı hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Katılımcıların ses kaydı alınması için izin istemiştir. Ancak beş katılımcı ses kaydının alınmasına izin vermemiştir. Görüşme Katılım Formu, yönergesi ve kişisel bilgi formu görüşme öncesi katılımcılara sunulmuştur. Akabinde görüşme formunda yer alan sorulara geçilerek katılımcılar soruları yanıtlamıştır.

Görüşme esnasında etnik kökenleri Arap olan ve Türkçede kendini ifade etmekte zorlanan katılımcılar ile sağlıklı bir iletişim kurmak amacıyla, çavuş statüsünde görev alan tarım işçisi tercümanlık desteği sunmuştur.

Aşağıda Tablo 3.2’de pilot çalışma ekseninde belirlenen katılımcılara ait bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3.2. Pilot Çalışmada Yer Alan Katılımcı Bilgileri

S.NO	ÇALIŞMA GRUBU	CİNSİYET/YAŞ	EĞİTİM DURUMU	MEDENİ DURUM	GÖRÜŞME SÜRESİ
1.	K1	K-31	Okuryazar Değil	Evli	20 dk
2.	K2	E-65	Okuryazar Değil	Evli	32 dk
3.	K3	E-55	İlkokul Mezunu	Evli	34 dk
4.	K4	K-19	Okuryazar Değil	Bekar	24 dk
5.	K5	K-22	İlkokul Mezunu	Bekar	30 dk
6.	K6	E-24	İlkokul Mezunu	Evli	38 dk
7.	K7	K-28	Ortaokul Terk	Evli	22 dk
8.	K8	E-48	İlkokul Mezunu	Evli	24 dk
9.	K9	E-27	Ortaokul Terk	Evli	38 dk
10.	K10	K-19	Ortaokul Mezunu	Evli	32 dk
11.	K11	K-22	İlkokul Mezunu	Evli	26 dk
12.	K12	K-41	Okuryazar Değil	Evli	31 dk
13.	K13	K-20	İlkokul Mezunu	Evli	35 dk
14.	K14	K-59	Okuryazar Değil	Evli	20 dk
15.	K15	E-18	Ortaokul Mezunu	Bekar	44 DK

Tablo 3.2'ye göre 15 katılımcı ile görüşme formunda yer alan araştırma soruları yöneltiştir. Pilot çalışmaya ait kayıt süresi toplamda 7 saat 30 dakikadır. Ses kayıtları Transgate adlı programda çözümlenerek, görüşme yanıtları tekrar tekrar kontrol edilip görüşme formuna son şekli verilmiştir.

Görüşme formuna ait düzenlemeler şu şekilde özetlenebilir:

- Katılımcılar tarafından anlaşılmayan sorular gözden geçirilip, düzenlenmiştir.
- Kapsamı geniş olan sorular daraltılmıştır.
- Aynı temaya sahip sorular ise çıkarılmıştır. Tekrara düşmemek adına kelime değişiklikleri yapılarak forma son şekli verilmiştir.

3.6.1.6. Gözlem Formu

Şimşek'e (2015) göre gözlem; insanları, olayları, nesne ve etkileşim ve davranışları hakkında düzenli izlenerek betimleme sürecidir. Creswell ve Creswell'e (2021)'e göre saha araştırmasının yürütüldüğü yerde araştırmacının insanların davranış ve etkinliklerine dayalı alan notları alması olarak tanımlar. Ayrıca; nitel çalışmada saha da görev alan araştırmacıyı gözlemci rolünde iki türe ayırarak; katılımcı olmayandan tam katılımcı rollere kadar sahip olduklarına vurgu yapar (Creswell & Creswell, 2021, s. 186). Şimşek'e (2015) göre ise araştırmacının sahadaki rolünü iki tür olarak adlandırır. Bunlar; katılımcı gözlem ve dolaylı gözlem olmak üzere ikiye ayrılır. Patton'a (2018) göre katılımcı gözleme ilişkin alan yazınında ele alınan üç aşama bulunmaktadır. Alan çalışmasında yürütülen süreç göz önünde bulundurularak sıralanan bu aşamaları; "*alana giriş, veri toplama sürecinin düzenli hale getirilmesi ve kapanış aşamaları*" olarak sıralar.

Aşağıda Şekil 3.3'te araştırmacının katılımcı gözlem rolüyle sahada gözlemlediği insan deneyimleri, davranışları, etkileşimleri ve nesnelere ilişkin görseller sunulmuştur.

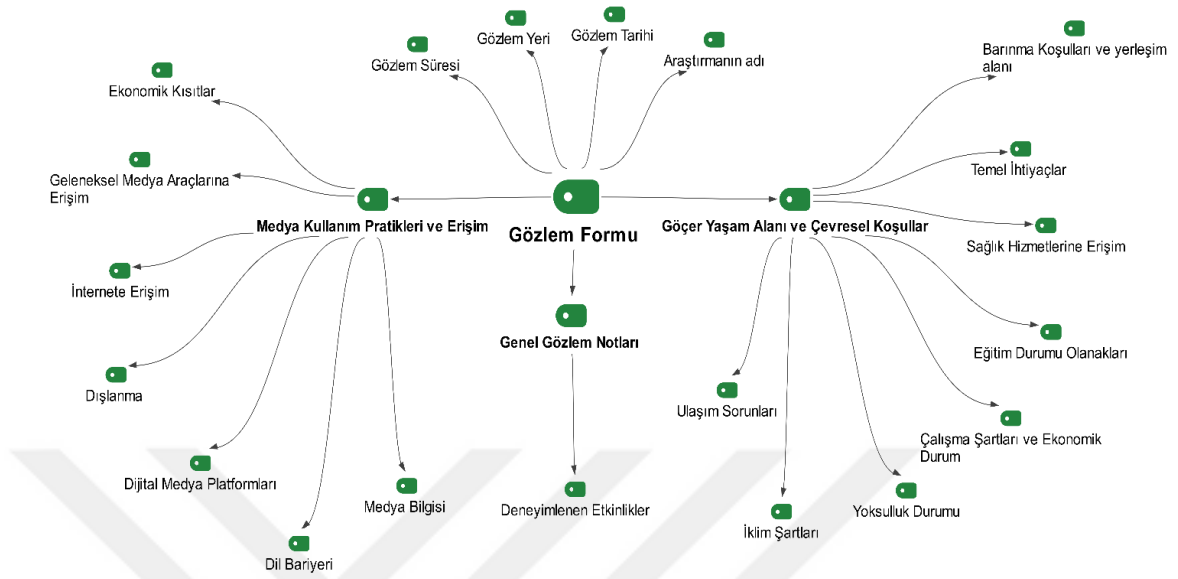

Şekil 3.3. Saha Araştırmasında Gözlemlere İlişkin Görseller

Şekil 3.3'e göre çalışma kapsamında gözleme dayalı alan notları alınmış, araştırmacı, katılımcı gözlemci rolü ile saha da çalışmasını yürütmüştür. Bunun yanı sıra araştırma sahasında gözlem yaparken araştırmanın alt problemlerine ilişkin kanıtların güçlendirilmesi, çalışma ortamının somut olarak betimlenmesi ve verilerin analizi aşamasında yazılı notların kaydedilememesi ya da silinmesi ihtimaline karşı fotoğrafların hatırlamaya yardımcı olması amacıyla saha fotoğrafları çekilmiştir (Patton, 2018, s.308).

Bir aylık süre zarfı içerisinde 10 günü kapsayan ve her gün saat: 09.00-22.00'a kadar süren gözlem alana giriş, düzenli olarak verilerin toplanması ve kaydedilmesi ile kapanış aşamaları göz önünde bulundurularak sonlandırılmıştır. Nitel çalışma desenleri arasında yer alan etnografik çalışmalar ya da fenomenolojik (olgubilim) saha çalışmalarında gözlem süreleri araştırmacılar tarafından ayları hatta yıllara varan gözlemlere dayanmaktadır. Ancak bu araştırma kapsamında yapılan saha gözlemleri "değerlendirme araştırması" kapsamına girmektedir. Dolayısıyla araştırmanın konusu, amacı, desen seçimi, zaman ve kaynak kısıtı göz önünde bulundurularak bu süre tercih edilmiştir.

Aşağıdaki Şekil 3.4’te araştırma sahasında uygulanan gözlem formuna ilişkin temalar ve alt sorular sunulmuştur.

Şekil 3.4. Gözlem Formu Süreci

Şekil 3.4’e göre gözlem formunun oluşturulması aşamasında araştırmanın amacına uygun bir şekilde araştırma alt sorularını kapsayan 2 tema belirlenmiştir. Bunlardan ilk tema; göçer yaşam alanı ve çevresel koşullar ve bu ana temaya ait sekiz alt soruya yer verilmiştir. İkinci temada ise medya kullanım pratikleri ve erişim şeklinde belirlenmiş, bu ana temaya ait alt sorular ise yedi soru şeklinde yapılandırılmıştır. Son olarak gözlem formuna genel gözlem notları adında bir bölümü de eklenmiştir (EK-2).

3.6.1.7. Veri Toplama Süreci

Bu araştırma, Eskişehir iline bağlı Alpu ilçesi ve ilçeye bağlı mahalle ve devlet hazinesine ait çadır alanlarını kapsayacak şekilde sınırlandırılmıştır. Eskişehir’de toplam 30 katılımcı ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin gerçekleştirildiği Alpu ilçesine bağlı Osmaniye’de 16 katılımcı ile görüşülmüştür. Diğer mahalleler Sevinçler, Bahçecik, Karahüyük, Karacahüyük ve Alpu merkeze bağlı çadır alanında ise toplam 14 katılımcı ile görüşmeler yapılarak sonlandırılmıştır. Saha araştırmasının yürütüldüğü mahalle ve çadır alanlarında toplam 30 görüşmede veri doyum noktasına ulaşıldığı için görüşmeler tamamlanmıştır. Saha kapsamı ile ilgili ilk sınırlılık veri doyum noktası olarak kabul edilmiştir. Eskişehir’in saha çalışması kapsamında değerlendirilmesinde, Alpu

Ovasının potansiyel olarak tarımsal üretimde ve tarımsal faaliyetlerde stratejik bir bölge konumuna sahip olması önemli bir etken olmuştur. Öte yandan, Eskişehir'in Türkiye'de mevsimlik tarım işçi popülasyonunun yoğunlaşması, tarımsal üretim ve iş gücüne bağlı göç hareketliliği açısından kritik düzeyde bir öneme sahip olması dikkate alınmıştır. Bu dinamiklere bağlı olarak saha çalışması Eskişehir ili ile sınırlandırılmıştır.

Veri toplama aşamasına geçmeden önce veri toplama sürecine ilişkin bir planlama yapılmıştır. Bu plan doğrultusunda, çalışmanın yürütüleceği sahada işçi sorumlusu ve aynı zamanda tarımsal üretimde “çavuş” statüsünde olan kişiler ile telefon görüşmeleri gerçekleştirilmiştir. Gerekli izinler kamu tüzel kişilerinden ve bölge sorumlusu amirliklerden alınarak araştırmanın yürütüleceği yere gidilmesine karar verilmiştir. İlgili strateji kapsamında, her bir katılımcı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan görüşmelerin ses kaydı izni alınarak görüşmeler sonlandırılmıştır.

Veri toplama süreci, 27 Temmuz 2023 tarihinde başlayarak, 28 Ağustos 2023 tarihinde tamamlanmıştır. Eskişehir ve Alpu İlçesine bağlı 6 mahallede gerçekleştirilen 30 görüşme tarımsal faaliyetlerde “Çavuş” statüsünde yer alan kilit kişiler vasıtasıyla yürütülmüştür. Katılımcılarla gerçekleştirilen görüşmeler 20-45 dakika arasında toplamda 16 saat 31 dakika sürmüştür.

Tablo 10'da bilgileri yer alan katılımcılardan veri toplamak amacıyla görüşme formları kullanılmıştır. Görüşme formuna ilişkin katılımcılara detaylı bir bilgi aktarımı sağlanmıştır. Bir araştırmanın yürütülmesindeki en önemli kriter uygun bir saha ortamının sağlanmış olması durumudur. Bu koşullar sağlanmadığı ölçüde çalışmanın yürütülmesinde çeşitli zorluklarla karşılaşmak mümkündür. Bu çalışma kapsamında da katılımcıların etnik kökenleri bağlı anadili Arapça olan ve Türkçe yeterliliği sınırlı olan katılımcılarla kilit isim olarak araştırmada rol alan çavuşlar tercümanlık yapmıştır. Katılımcıların büyük bir kısmı, Türkçe yeterliliğe sahip kişilerden oluşmuştur. Ayrıca, tarımsal faaliyetlerin çok yoğun olduğu iklimsel şartların aşırı sıcak seyrettiği bu dönemde araştırma tarihlerinin belirlenmiş olması saha da araştırmayı yürütmenin zorlukları arasında yer almaktadır.

Çalışma sahasında karşılaşılan bir diğer güçlük, erkek katılımcıların görüşmeyi kabul etmekte zorluk çekmesidir. Araştırmacının kadın olması bu çekinceyi arttıran bir

etken olmuştur. Geleneksel normlara bağlı yaşayan grup üyeleri arasında bu çekince de yine kilit rol üstlenen çavuşlar aracılığıyla giderilmiştir.

Görüşmelerin ardından ses kayıtları “Transgate” adlı sesi metne dönüştüren program aracılığıyla çalışmanın transkripsiyonu tamamlanmıştır. Program vasıtasıyla elde edilen mülakat metinleri tekrardan ses kayıtları dinlenerek kontrol edilmiş ve düzenlenmiştir. Toplamda 30 katılımcı ile yapılan görüşmelerin transkripsiyonu ve veri setinin analiz süreci 5 ay sürmüştür.

3.6.1.8. Verilerin Analizi

Saldana’ya (2019) göre nitel araştırmalarda kodlama, verinin anlamlandırma sürecine dair kısa, öz çağrışımsal ifadelerdir. Araştırmacı için bu ifadeler veri setinin yorumlanması ve araştırma modelinin belirlenmesi sürecini kolaylaştıran sembolik bir göstergedir. Kodlamada asıl olan etiketleme değil, anlamların ortaya çıkarılması ve bağlantı kurma işlemidir. Bunun yanı sıra, veri setinde en az iki kez tekrarlı, düzenli ve tutarlı örüntülerin belirlenmesi araştırma bulgularının güvenilirliğini artıran bir özellik taşıdığını ve örüntüleri ise insanların günlük yaşam pratiklerini ve sahip oldukları değerleri yansıtan bir bileşen olarak tanımlamaktadır.

Bu araştırmada öncelikle kodlama sürecinde bu örüntülerin keşfedilmesine önem verilmiştir. Veriler, bu bakış açısıyla kodlanarak analiz edilmeye çalışılmıştır. Nitel veri analizi sürecinde ise tümevarımsal bir yol tercih edilmiştir. Araştırma kapsamında toplanan yarı yapılandırılmış görüşme verileri önce “Transgate” adlı sesi metne dönüştüren program kullanılarak yazıya dökülmüş, sonrasında profesyonel bilgisayar destekli nitel veri analiz programı MAXQDA 24 Pro yazılımına aktarılmıştır.

Verilerin analiz sürecinde açık kodlama yaklaşımıyla görüşme metinleri satır satır okunarak anlamlı ifadeler belirlenmiş ve kodlanmıştır. Bu kodlar benzerliklerine ve ilişkilerine göre gruplandırılarak kod kümeleri oluşturulmuş, ardından bu kod kümeleri arasındaki ilişkiler analiz edilerek temalar geliştirilmiştir. Veri seti, tema, alt tema ve kod yapısı şeklinde hiyerarşik olarak oluşturulmuştur.

Aşağıdaki Tablo 3.3’te kod sistemin yer alan tema, alt tema ve kodlar hiyerarşik bir yapı içinde sunulmuştur.

Tablo 3.3. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tema, Alt Tema ve Kodların Dağılımını Sembol Büyüklüğü ile Gösterir Kod Matris Tablosu

Kod Sistemi i	Erkek	Kadın	TOPLAM
▼ Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar			0
▼ Barınma ve Altyapı Eksikliği			0
Geçici ve Korunaksız (Çadır) Alanlarda Barınma	■	■	21
Temiz Su Kaynaklarına Erişimde Güçlükler	■	■	14
Elektrik Altyapısına Erişimde Yaşanan Güçlükler	■	■	13
Yetersiz Ulaşım Altyapısı	■	■	4
Hijyenik Banyo İmkanlarının Eksikliği		■	3
▼ Çalışma Koşulları			0
Aşırı İş Yükü		■	10
Çalışmaya Katılım Engeli		■	9
Ücret Düşüklüğü Politikası	■	■	7
Uzun Çalışma Süreleri	■	■	5
Alan Dışı İstihdam	■	■	3
➤ Eğitimde Kısıtlar	■	■	24
➤ Ekonomik Kırılganlık	■	■	23
➤ Fiziksel ve Sosyal Yük	■	■	15
➤ İklimsel ve Çevresel Riskler	■	■	11
➤ Sağlık Hizmetlerine Erişim Güçlükleri		■	7
➤ Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri	■	■	11
➤ Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri	■	■	75
Σ TOPLAM	61	194	255

Tablo 3.3’e göre araştırmanın veri analizi sürecinde her bir tema, bir alt tema ve kod şeklinde hiyerarşik bir yapı içerisinde kategorize edilmiştir. Görüşme metinlerinde katılımcıların belirttiği her bir önemli ifade kodlanmıştır. Verilerin analizi sırasında kodlama, iki aşamalı şekilde gerçekleştirilmiştir. Bunlar önce birinci kodlama, ardında ikinci kodlama olarak uygulanmıştır. Birinci ve ikinci aşama kodlama sonrasında ilk olarak teknik kodlama, ardından metodolojik kodlama gerçekleştirilmiştir.

MAXQDA 24 Pro yazılımının sunduğu araçlar sayesinde kodlar arasındaki ilişkiler görselleştirilmiş ve temalar sistematik bir şekilde organize edilmiştir. Bunlar frekans tabloları, kod matris tarayıcısı, kod istatistikleri, hiyerarşik kod-alt kod modeli ve kod-teori modellerine ait şekiller yoğunluklu olarak tercih edilmiştir. Analiz sürecinde elde edilen bulgular katılımcı ifadelerinden doğrudan alıntılarla (Nvivo) desteklenerek sunulmuş, böylece analiz süreci şeffaf hale getirilmiştir. Verilere ait detaylı yorum ve analizler 4. Bölüm ‘de sunulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için uzman görüşlerinden yararlanılmış ve katılımcı onayı alınmıştır. Sonuç olarak, bu süreçte elde edilen temalar, araştırma sorularının yanıtlanmasına ve araştırmanın amacına ulaşmasına katkı sağlamıştır.

3.6.2. Nicel Bölüm

Bu bölümde araştırmada nicel yöntemin nasıl kullanıldığına ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.6.2.1. Araştırma Tekniği

Bu araştırma, Eskişehir'in Alpu ilçesinde mevsimsel tarım faaliyetlerinde yer alan gezici mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerine yönelik görüşlerini betimlemek amacıyla tarama araştırması (survey research) niteliğini taşımaktadır.

Tarama araştırması, katılımcılara çeşitli soru türleri yöneltilerek verilerin toplanması hedeflenir. Diğer çalışmalara kıyasla en dikkat çeken avantajı ise rastgele seçilen geniş bir grubun belirli konular hakkındaki tutum, davranışlarını değerlendirme ve konuya dair yaklaşımlarını belirleme olanağı sağlamasıdır (Vanderstoep & Johnson, 2009).

Araştırmada, sıklıkla kullanılan yöntemler arasında telefon, e-posta ve yüz yüze görüşmeler yer almaktadır. Bu araştırma kapsamında belirlenen yüz yüze tarama yönteminde, kısa süre içerisinde hızlı ve yüksek yanıtlara ulaşma avantajı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra bu tarama yönteminin düşük bir maliyetle katılımcıların görüşlerini belirleme imkânı sunmasıdır (Yurdakul vd., 2016).

Bu araştırma çerçevesinde kullanılan yüz yüze genel tarama yöntemi, düşük bir maliyetle katılımcıların görüşlerine ulaşmayı sağlamıştır. Ancak bu araştırmadaki çalışma grubu üyelerinin etnik kökenlerine ve iki dilli olma durumuna bağlı olarak bu süre bahsedilen süre kapsamını aşmıştır.

3.6.2.2. Katılımcılar

Bu çalışmada, 300 kadın ve 300 erkek katılımcı olmak üzere toplamda 600 mevsimlik tarım işçisi ile anket uygulaması yapılmıştır. Katılımcıların demografik özellikleri cinsiyet, yaş, öğrenim, mahalle değişkenlerine ilişkin bilgiler çözümlenerek sayı ve yüzde değerleri ile Ki-Kare sonuçları hesaplanmıştır.

Aşağıdaki Tablo 3.4'te çalışmada yer alan katılımcılara ait bilgiler sunulmuştur.

Tablo 3.4. Çalışmada Yer Alan Katılımcılara Ait Bilgiler

Değişken	Kategori	Frekans (n)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	300	50.0
	Kadın	300	50.0
Yaş	18-30 yaş	237	39.5
	31-59 yaş	303	50.5
	60 yaş ve üstü	60	10.0
Öğrenim	Lise ve üstü	83	13.8
	İlkokul mezunu	240	40.0
	Okur-yazar değil	277	46.2
Mahalle	1. Osmaniye	150	25.0
	2. Alpu	101	16.8
	3. Sevinçler	98	16.3
	4. Karahüyük	77	12.8
	5. Karacahüyük	78	13.0
	6. Bahçecik	96	16.0

Tablo 3.4'e göre, katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımında, en yüksek oran %50,5 ile 31-59 yaş grubunda yer almaktadır. Bunu %39,5 ile 18-30 yaş grubu takip etmekte, en düşük oran ise %10,0 ile 60 yaş ve üstü grubunda görülmektedir. Bu dağılım, araştırmanın örnekleminde orta yaş grubunun ağırlıklı olarak temsil edildiğini ve bu grubun saha çalışmasında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

Öğrenim durumuna ilişkin veriler incelendiğinde ise katılımcıların çoğunluğunun okuma yazma bilmeyenlerden oluştuğu (%46,2) görülmektedir.⁹ Bunu %40,0 ile ilkokul mezunu katılımcılar takip ederken, lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olanların oranı yalnızca %13,8'dir. Bu durum, araştırma sahasında eğitim düzeyinin düşük olduğunu ve katılımcıların büyük kısmının temel eğitim düzeyinde veya okuryazar dahi olmadığını ortaya koymaktadır. Bu bulgu, elde edilen nitel verilerin yorumlanmasında ve saha çalışmasının yürütülmesinde dikkate alınması gereken önemli bir faktördür. Anketin araştırmacı tarafından görüşme yoluyla doldurulması sağlanarak bu grubun görüşlerinin de araştırmada temsili sağlanmıştır.

Mahalle değişkenine bakıldığında, en yüksek katılımcı oranı %25,0 ile bir numaralı mahallede yer almakta olup diğer mahallelerin oranları görece daha dengeli bir

⁹ Bu grupta anket soruları araştırmacı tarafından sorularak kaydedildi.

dağılım göstermektedir. Özellikle 2 ve 3 numaralı mahalleler toplam örneklemin yaklaşık üçte birini (%16,8 ve %16,3) oluşturmaktadır. Bu dağılım, araştırma kapsamında mahalleler arası çeşitliliğin sağlandığını ve saha çalışmasının farklı sosyal ve mekânsal bağlamları kapsadığını göstermektedir. Katılımcıların yaş, öğrenim ve mahalle özellikleri açısından çeşitlilik arz ettiğini ve araştırmanın amacına uygun olarak maksimum çeşitlilik örneklemesinin başarıyla gerçekleştirildiğini desteklemektedir. Bu dağılımlar, elde edilen nitel verilerin yorumlanmasında ve analiz sürecinde katılımcı perspektiflerinin zenginleştirilmesinde önemli bir dayanak noktası sağlamaktadır.

3.6.2.3. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada, veri toplama aracı olarak yüz yüze anket tekniği uygulanmıştır. Mevsimlik tarım işçilerinin medyayı nasıl algıladığı, medya araçlarına erişimleri, mobil yaşam tarzının medya kullanımını ne ölçüde etkilediğini değerlendirmek amacıyla literatür taraması ve uzmanların görüşlerine başvurularak önerileri alınmıştır.

Veri aracı geliştirme süreci: İlk aşamada altı bölüm ve 45 sorudan oluşan bir soru formu kâğıdı hazırlanmıştır. Birinci bölüm mevsimlik tarım işçilerinin demografik bilgilerini ölçmeye yönelik dokuz soru; ikinci bölüm göçer hayatı anlamaya yönelik altı soru; üçüncü bölümde ise internet kullanımlarına yönelik 4 soru; dördüncü bölüm sosyal medya kullanım pratiklerine yönelik dokuz soru; beşinci bölümde geleneksel medya kullanım pratiklerine yönelik 16 soru; son olarak medya içeriklerine yaklaşımına yönelik dört soru yer almıştır.

Çalışma kapsamında ilk aşamada hazırlanan anket soru kâğıdı uzmanların görüşleri sonrasında beş bölüm ve 36 soruya indirilmiştir. Göçer hayatın zorlukları temasında üç soru, internet kullanımı üç soru, sosyal medya kullanımında 10 soru, medya yaklaşımında beş soru, geleneksel medya kullanımı temasında ise 15 soru olduğu anlaşılmaktadır. Anket sorularına ilişkin betimsel istatistikler aşağıda detaylı olarak sunulmuştur.

Aşağıdaki Tablo 3.5'te çalışmada yer alan 36 anket sorusuna yer verilmiştir.

Tablo 3.5. Mevsimlik Tarım İşçileri Medya Kullanım Biçimleri Anket Maddeleri

Soru Numarası	Sorular	Değişkenler	Ait Olduğu Tema
Soru 10	Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar
Soru 11	Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?		
Soru 12	Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?		
Soru 13	İnternetiniz var mı?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	İnternet Erişim Dinamikleri
Soru 14	İnterneti ne kadar süre kullanıyorsunuz?		
Soru 15	İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?		
Soru 16	Sosyal medya denilince aklınıza ilk ne geliyor?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Dijital Medya Kullanım Pratikleri
Soru 17	Sosyal medya hesabınız var mı?		
Soru 18.	Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?		
Soru 19	Sosyal ağlara hangi araçlar aracılığıyla ulaşıyorsunuz?		
Soru 20	Sosyal medya üzerinden içerik üretimi yapıyor musunuz?		
Soru 21	Sosyal ağları hangi amaçla kullanıyorsunuz?		
Soru 22	Günlük ortalama kaç saat sosyal ağlarda geçiriyorsunuz?		
Soru 23	Sosyal medyayı günün hangi saatlerinde kullanıyorsunuz?		
Soru 24	Sosyal medyanın yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?		
Soru 25	Sosyal Medyanın zararlı olduğunu düşünüyor musunuz?		
Soru 26	Medya denilince aklınıza ilk ne geliyor?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Medya Bilgisi Yaklaşımı
Soru 27	Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?		
Soru 28	Televizyon izliyor musunuz?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri
Soru 29	Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?		
Soru 30	Televizyonu kaç saat izliyorsunuz?		
Soru 31	Günün hangi saatleri televizyon izliyorsunuz?		
Soru 32	Televizyonu en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?		
Soru 33	Radyo dinliyor musunuz?		

Tablo 3.5. (Devamı)

Soru 34	Radyoyu ne kadar süre dinliyorsunuz?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri
Soru 35	Radyoyu günün hangi saatlerinde kullanıyorsunuz?		
Soru 36	Radyoyu hangi amaçla kullanıyorsunuz?		
Soru 37	Gazete okuyor musunuz?		
Soru 38	Günün hangi saatlerinde gazete okuyorsunuz?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Medya Bilgisi Yaklaşımı
Soru 39	Gazeteyi günlük ortalama kaç saat okuyorsunuz?		
Soru 40	Hangi gazeteleri takip ediyorsunuz?		
Soru 41	İnternet üzerinden gazete, televizyon ve radyo takip ediyor musunuz?		
Soru 42	Medyada yer alan hangi içerikleri sıklıkla takip ediyorsunuz?	Cinsiyet, Yaş, Öğrenim Düzeyi	Medya Bilgisi Yaklaşımı
Soru 43	Medyada yer alan mevsimlik tarım işçileri ile ilgili içeriklere rastlıyor musunuz?		
Soru 44	Medyada mevsimlik tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?		
Soru 45	Medyada yer alan tarım işçi haberlerinin sizi temsil ettiğini düşünüyor musunuz?		

**İlk dokuz soru ankette yer alan demografik değişkenlere yöneliktir. Ki-kare analizinin uygulanabileceği sorular 10. sorudan itibaren başlamaktadır.*

Tablo 3.5'e göre araştırmada 36 anket sorusu kullanılmıştır. Bu soruların beş temaya dağıldığı görülmektedir. Bu aşamada tema adları da tekrardan revize edilmiştir. Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar temasında üç soru, internet erişim dinamikleri üç soru, dijital medya kullanım pratikleri 10 soru, medya bilgisi yaklaşımında beş soru, geleneksel medya tüketim pratikleri temasında ise 15 soru olduğu anlaşılmaktadır.

Araştırmada yer alan 36 soru uzman görüşüne sunulmuştur. Bu kapsamda 16 sorunun araştırmanın amacına, temasına uygun olmadığına yönelik görüşler uzmanlar tarafından belirtilmiş, 20 soru ile analizlerin yürütülmesine karar verilmiştir. Uzman görüşleri doğrultusunda analize tabi tutulacak sorular belirlenmiş, istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmayan analizler çalışmanın dışında tutulmuştur. Ancak istatistiksel

olarak anlamlı bir fark tespit edilmeyen sonuçlar araştırmanın sonuç kısmında kısaca değinilecektir.

Aşağıdaki Tablo 3.6’da analizler kullanılan 20 soruya ait bilgiler bulunmaktadır.

Aşağıda Tablo 3.6’da uzman görüşü sonrası geriye kalan 20 anket maddesine yer verilmiştir.

Tablo 3.6. Uzman Görüşü Sonrası Geriye Kalan Anket Maddeleri

Soru Numarası	Soru	Seçenekler	Analiz Edilen Değişkenler	Ait Olduğu Tema
Soru 10	Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz?	1. 0-1 2. 2*3 3. 4*5 4. 5+ 5. Doğuştan beri	Öğrenim Durumu	
Soru 11	Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?	1. Barınma sorunu 2. Sağlık sorunu 3. Çalışma şartları 4. İklim şartları 5. Sosyal dışlanma 6. Ekonomik sorunlar 7. Eğitim sorunu 8. Ulaşım, alt yapı 9. Yoksulluk 10. Psikolojik etkiler 11. Güvenlik sorunu 12. Zorunlu göç 13. Dil sorunu	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar
Soru 12	Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?	1. Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olmak 2. Yüz yüze sosyalleşmek 3. Sosyal medyayı takip 4. Diğer (belirtiniz)	Cinsiyet Öğrenim Durumu	
Soru 13	İnternetiniz var mı?	1. Evet 2. Hayır	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	İnternet Erişim Dinamikleri
Soru 14	İnterneti ne kadar sürede kullanıyorsunuz?	1. 1*2 2. 2*3 3. 4*5 4. 5+	Öğrenim Durumu	

Tablo 3.6. (Devamı)

Soru 15	İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?	1. Haberleşmek, mesajlaşma 2. İletişim kurmak (görüntülü) 3. Sosyal medya takibi 4. Bilgi ve eğitim amaçlı 5. Online oyun, sohbet 6. Video içerikleri, gündelik pratik bilgiler, yemek tarifleri 7. Kullanmıyorum	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	
Soru 17	Sosyal medya hesabınız var mı?	1. Evet 2. Hayır	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	
Soru 18	Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?	1. Facebook 2. Twitter 3. Instagram 4. TikTok 5. Diğer(belirtiniz)	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	
Soru 21	Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?	1. Haberleşmek, mesajlaşmak 2. İletim ve görsel öğeler paylaşmak 3. Bilgi edinmek 4. Çevre edinmek 5. Diğer(belirtiniz)	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	Dijital Medya Kullanım Pratikleri
Soru 23	Sosyal medyayı günün hangi saatlerinde kullanıyorsunuz?	1. 8.30-12.00 2. 12.00-15.00 3. 15.00-18.00 4. 18.00-21.00 5. 21.00-23.00 6. Diğer(belirtiniz)	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	
Soru 27	Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?	1. Televizyon 2. Radyo 3. Gazete 4. Bilgisayar 5. Telefon 6. Diğer(belirtiniz)	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri
Soru 29	Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?	1. Kanal 7 2. ATV 3. A Haber 4. Kanal D 5. Fox TV 6. Star	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu	

Tablo 3.6. (Devamı)

		7. Show TV 8. TV 8 9. Diğer(belirtiniz)	
Soru 30	Televizyonu kaç saat izliyorsunuz?	1.30 dakikadan az 2.30 dakika 3. 1*2 4. 2*3 5. 4*5 6. 5+	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu
Soru 32	Televizyonu en çok hangi amaçla kullanıyorsunuz?	1. Haber izlemek, takip etmek 2. Eğlence amaçlı 3. Dini içerikli dizi ve programlar 4. Boş vakti değerlendirmek	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu
Soru 33	Radyo dinliyor musunuz?	1. Evet 2. Hayır	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu
Soru 37	Gazete okuyor musunuz?	1. Evet 2. Hayır	Öğrenim Durumu
Soru 26	Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?	1. Haberleşmek, haber/bilgi 2. İletişim (sesli görüntülü) 3. Bilmiyorum	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu
Soru 42	Medya da sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?	1. Dizi 2. Haber 3. Eğlence programları 4. Belgesel 5. Spor	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu
Soru 44	Medya da tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?	1. Trafik kazası 2. İş kazası 3. Ölüm haberleri 4. Afet; sel baskını, yangın, deprem 5. Ücret ve çalışma şartları 6. Çadır yaşamı, belgesel 7. Tarlada çalışma görüntüleri 8. Görmedim	Öğrenim Durumu
Soru 45	Medyanın sizi temsil ettiğini düşünüyor musunuz?	1. Evet 2. Hayır	Cinsiyet Yaş Öğrenim Durumu

Medya Bilgisi
Yaklaşımı

Not: İtalik kısımlar istatistiksel olarak anlamlı sonuçlara sahip değildir. Araştırma bulgularında yer verilmemiştir ancak sonuç kısmında değinilmiştir.

Tablo 3.6’da araştırmada kullanılan 20 soruya yer verilmiştir. Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar temasında üç soru, internet erişim dinamikleri üç soru, dijital medya kullanım pratikleri beş soru, geleneksel medya tüketim pratikleri sekiz soru ve son olarak medya bilgisi yaklaşımı temasında üç soru yer almaktadır.

Analiz sürecinde ise araştırmada yer alan 36 soru uzman görüşüne tekrar sunulmuştur. Bu kapsamda 16 sorunun kapsam ve yapı geçerliği açısından revize edilmesi bazılarının çıkarılması ve araştırmaya dönük olarak oluşturulması önerilmiştir. Araştırmanın amacına, temasına uygun olan sorulara yönelik görüşler uzmanlar tarafından belirtilmiş, 20 soru ile analizlerin yürütülmesine karar verilmiştir.

3.6.2.4. Veri Toplama Süreci

Anketlerle yüz yüze veri toplamada araştırmacı soruları katılımcılara sesli olarak sordu ve katılımcılardan yanıtlarını alarak kaydetti. Katılımcıların Şanlıurfa’dan gelen ana dili Türkçe olmayan bir gruptan oluşması ve bu grupta okuma yazma oranlarının düşük olması nedeniyle verilerin yüz yüze anket şeklinde toplanması güvenilir veriler elde etmek açısından önemli görüldü.

Nitel verilerin toplanması aşamasında katılımcıların okur yazarlık düzeylerinin düşük olduğu ve ana dili Türkçe olmayan iki dilli bir yapıya sahip oldukları bilgisine ulaşıldığından, standart ölçme araçlarının yapısını ve standart maddeleri anlayamayacakları düşünüldü. Bu grup için standart ölçme araçlarının uygulanmasının bir geçerlik sorunu oluşturacağı kanısı hâkim oldu. Alan yazınında bir grupta geliştirilen ölçme araçlarının farklı özelliklerdeki gruplarda kullanılmasının geçerlikle ilgili yeni kanıtlar gerektirdiği bilgisine ulaşıldı (Erkuş, 2012).

Verilerin toplanması sırasında araştırmacı soruları sorarken beden dili ve mimiklerini kullanmadı ve katılımcıları yöneltmeden verileri toplamaya özen gösterdi. Bir katılımcıyla bir görüşme ortalama bir saat sürdü. Tüm veriler bir ayda her gün saat 07:00-22:00 saatleri arasında toplandı.

Veri toplamada yaşanan güçlükler arasında saha da katılımcıların iki dilli olmasına bağlı günlük veri toplama süresini uzatmıştır. Bu da çok geç saatlerde sahadan ayrılmakla sonuçlanmıştır. Veri toplama aşamasında karşılaşılan bir diğer güçlükte erkek katılımcıların kadın bir araştırmacıyla konuşmak istememe, çekinceli durma ve kararsız

kalma halleri olmuştur. Bu aşamada ise tarım sektöründe işçilerin sorumlusu “çavuş” statüsünde bulunan bireylerin destekleri oldukça önemlidir. Bu çalışmanın daha ivme kazanmasına ve erkek katılımcılara ulaşılmasına katkı sunmuştur.

Bu aşamada araştırmacının belirli seviyede Arapça, Kürtçe kullanım yetkinliği ve anlama kapasitesi sahada katılımcılar ile daha rahat bir etkileşimin sağlanmasına katkı sunmuştur.

3.6.2.5. Verilerin Analizi

Bu araştırmada, mevsimlik tarım işçilerine yönelik gerçekleştirilen saha çalışmasında elde edilen nicel veri seti, ilk aşamada Microsoft Excel programına aktarılarak düzenlenmiş ve ardından daha kapsamlı analizler gerçekleştirmek amacıyla Sosyal Bilimler için İstatistik Programı (SPSS) yazılımına yüklenmiştir. Araştırmada katılımcılara yöneltilen toplam 20 sorunun betimsel istatistikleri hesaplanarak, katılımcıların yanıtlarının yüzdelik dağılımları incelenmiştir. Bu betimsel istatistikler, saha çalışmasında elde edilen verilerin temel özelliklerini tanımlamak ve örneklem içindeki genel eğilimleri ortaya koymak açısından önemli bir zemin oluşturmuştur.

Araştırmada, katılımcıların cinsiyet, yaş ve öğrenim durumu gibi bağımsız değişkenleri dikkate alınarak, her bir soruya verilen yanıtlar için Ki-Kare bağımsızlık testi uygulanmıştır. Bu analiz kapsamında her bir soruya ilişkin çapraz tablolar hazırlanarak değişkenler arasındaki ilişki yapısal olarak incelenmiş ve anlamlı farklılık gösteren bulgular detaylandırılmıştır. Anlamlılık düzeyi olarak 0.05 alınmış ve bu düzeyin altında elde edilen p değerleri, istatistiksel olarak anlamlı ilişkiyi göstermiştir. Bu kapsamda, değişkenler arasında anlamlı ilişki tespit edilen sorular için oluşturulan çapraz tablolar, ilgili bulguların yorumlanmasında kullanılarak araştırmanın genel amacına ve alt problemlere katkı sağlamıştır.

3.7. ARAŞTIRMANIN GÜVENİRLİĞİ VE GEÇERLİĞİ

Bu araştırmada nitel verilerin güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla kodlayıcılar arası uzlaşma analizi yapıldı. Nicel verilerin toplanmasında katılımcı sayısının geniş tutulmasıyla sonuçların genellenebilirliğinin artırılması amaçlandı. Veri toplama aracının geliştirilmesi aşamasında uzman görüşlerinin alınmasıyla ölçme

aracından kaynaklanabilecek hatalar en aza indirilmeye çalışıldı. Verilerin toplanması aşamasında araştırmacının katılımcıları yönlendirmekten kaçınmasıyla sonuçların geçerli olmasına yönelik tedbirler alındı. Araştırmacı verilerin kodlanması, işlenmesi ve çözümlenmesi aşmalarını dikkatle yerine getirmiş verilerin kodlanması vb. süreçlerinden kaynaklanabilecek hataların en aza indirilmesi için yüksek duyarlılık göstermiştir.

3.8. ETİK ÇERÇEVE VE ARAŞTIRMACININ ROLÜ

Creswell (2019), nitel bir araştırma sürecinde araştırmacının rolünü “kendi yerini belirleme eylemi” olarak adlandırmaktadır. Bu durumu tanımlarken yansıtıcılık kavramını kullanmaktadır. Creswell’e (2019) göre yansıtıcılık “*araştırmacıların bir çalışmaya getirdikleri geçmişi ve bunun yorumlamalarını nasıl şekillendirdiği, katılımcıların çalışmayı nasıl deneyimlediği ve okuyucuların bir çalışmaya nasıl tepki verebileceği konusunda anlama sürecine araştırmacıların dahil olmasıdır*” şeklinde yorumlar (Creswell, 2019, s. 225).

Bu araştırmada da bu perspektiften yola çıkılarak araştırmacı gerek saha da gerekse yazım aşamasında katılımcıların sosyo-kültürel yaşantılarına, sahadaki özgün seslere, gündelik yaşam pratiklerine, kültürel örüntülere dikkat ederek yansıtıcılık rolünü üstlenmiştir. Nihayetinde nitel bir bilimsel çalışma ekseninde araştırmacı rolü ile hem içeriden hem de dışarıdan bir bakış açısıyla incelenen grup üyelerini ve bu grup üyelerin yaşamlarına dahil olma, gözlem yapma işi etik birtakım ilkelere dikkat etmeyi gerektirmektedir. Odabaş ve Çetintaş’a (2015) göre etik kavramı akademide meslek ve araştırma etiği olmak üzere iki grupta toplanmakta olup, araştırma etiğini, bilimsel çalışmaların yürütülmesi aşamasında bilim insanları ve akademik kurumsal yapılar tarafından araştırma yöntem ve uygulamaları ile ilgili etik standartlara uygun hareket etmelerini gerektiren bir denetim mekanizmasıdır.

Bu çalışma kapsamında araştırma etiğine uygun olarak “doğru, tutarlı, yeterli ve disiplinli” bir bakış açısı ile sahadan salt olarak notlar tutmak değil, aynı zamanda sahanın sesi olabilmek ve iyi bir gözlemci rolüyle bilimsel çalışmaya katkı sunulması hedeflenmiştir (Odabaş ve Çetintaş, 2015). İlk etapta sahaya giriş yapmak kadar araştırma sonunda sahadan ayrılmak da oldukça zor olmuştur. Katılımcılar ile oluşturulan sosyal bağ ve etkileşim araştırma sonrasında da uzaktan görüşülerek devam etmiştir. Bu

da diğ er araştırma yöntemlerine kıyasla nitel bir çalışma yürütmenin saha deneyimi açısından önemli bir bileş en olarak karş ımıza çıkmaktadır.

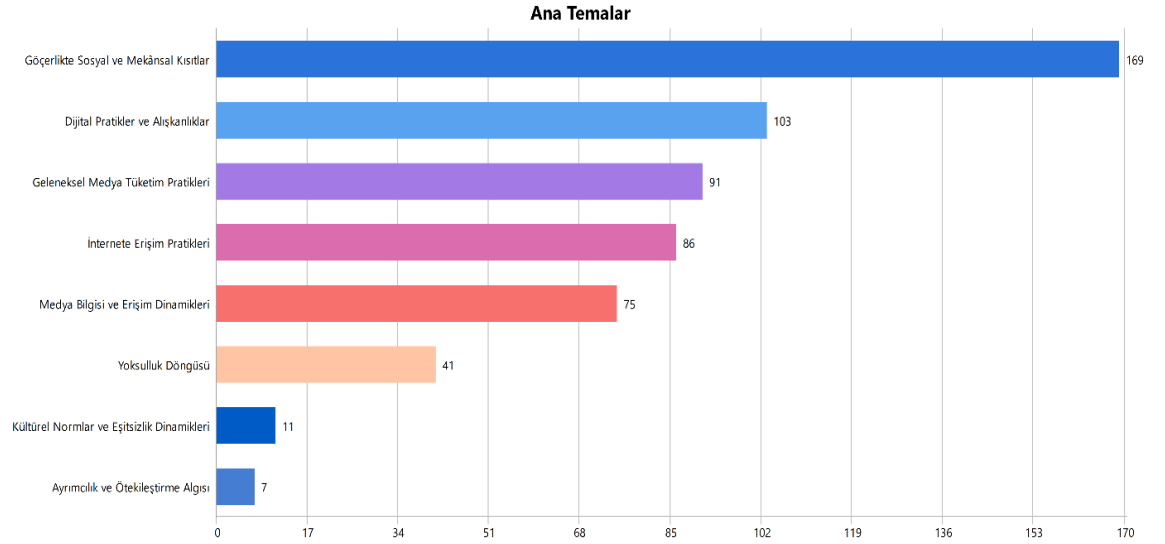
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Araştırmada hem nitel hem de nicel bulgular elde edilmiştir. Bu bölümde araştırmanın alt problemleri doğrultusunda önce nitel daha sonra nicel bulgular aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.1. NİTEL BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda ortaya çıkan nitel bulgular bu bölümde sunulmuştur. Nitel bulguların sunumunda öncelikle ortaya çıkan alt temalar, daha sonra bu temalarla bağlantılı kodlar aşağıda sırasıyla Grafik 4.1’de sunulmuştur.

Grafik 4.1. MGTİ'lerinin Medya Kullanım Biçimlerine İlişkin Tema Dağılımlarını Gösterir Grafik

Grafik 4.1’e göre, mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerine ilişkin oluşturulan temaların yoğunluk sırasına göre ilk sırada göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar bulunmaktadır. Sırasıyla bu temayı dijital pratikler ve alışkanlıklar, geleneksel medya tüketim pratikleri, internete erişim pratikleri, medya bilgisi ve erişim dinamikleri, yoksulluk döngüsü, kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri, ayrımcılık ve ötekileştirme algısı izlemektedir. Temalarla birlikte tanımlanan alt temalar ise Tablo 4.1’de sunulmuştur.

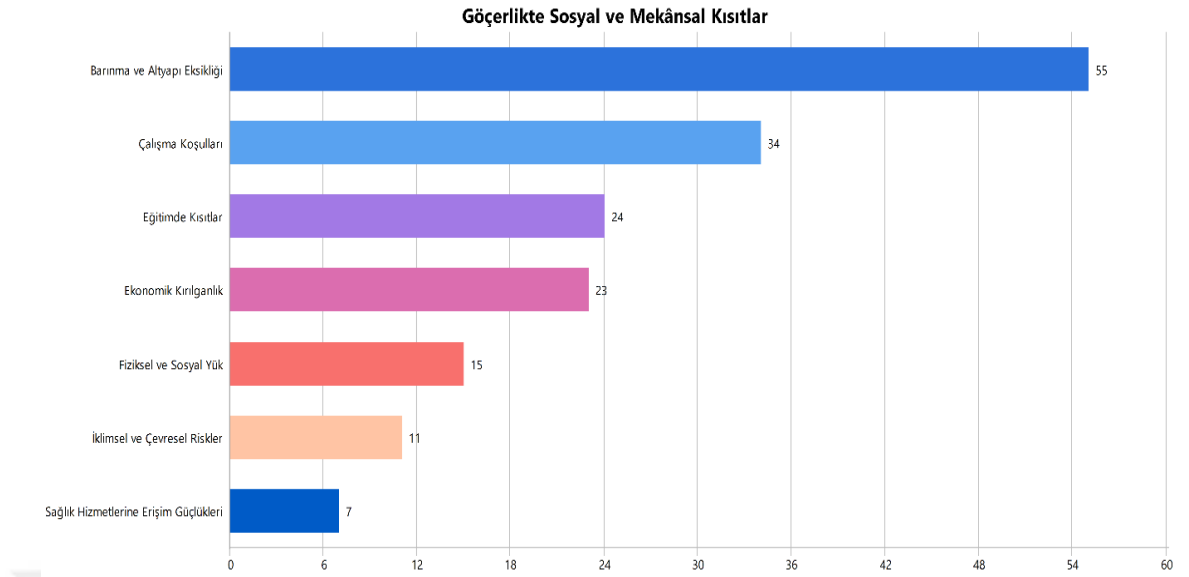
Tablo 4.1. Katılımcıların Cinsiyetine Göre Tema ve Alt Temaların Dağılımını Sembol Büyüklüğü ile Gösterir Kod Matris Tablosu.

Kod Sistemi	Erkek	Kadın	TOPLAM
▼ Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar			0
> Barınma ve Altyapı Eksikliği	■	■	55
> Çalışma Koşulları	■	■	34
> Eğitimde Kısıtlar	■	■	24
> Ekonomik Kırılganlık	■	■	23
> Fiziksel ve Sosyal Yük	■	■	15
> İklimsel ve Çevresel Riskler	■	■	11
> Sağlık Hizmetlerine Erişim Güçlükleri		■	7
▼ Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri			0
> Cinsiyet Temelli Yapısal Eşitsizlikler		■	9
> Dini ve Kültürel Örüntüler	■		2
▼ Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı			0
> Etnik Temelli Sosyal Dışlanma	■	■	6
> Ötekileştirme Süreçleri		■	1
▼ Yoksulluk Döngüsü			0
> Süreğen Göç Deneyimi	■	■	25
> Yapısal Zorunluluk	■	■	9
> Emegün Kuşaksal Aktarımı	■	■	7
▼ Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri			0
> İletişim Araçlarına Erişim ve Katılım Düzeyi	■	■	44
> Medya Bilgisi	■	■	31
▼ İnternete Erişim Pratikleri			0
> Erişim Engelleri ve Fırsatları	■	■	45
> İnternet Kullanım Motivasyonları	■	■	24
> Günlük Yaşamdaki Dijital Entegrasyon	■	■	9
> İnternet Kullanım Sıklığı	■	■	8
▼ Dijital Pratikler ve Alışkanlıklar			0
> Platform Tercihleri	■	■	38
> Motivasyon Kaynakları	■	■	30
> Erişim Engelleri ve Eşitsizlikler	■	■	35
▼ Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri			0
> İçerik Tercihleri ve Kanal Dinamikleri	■	■	45
> Kullanım Motivasyonları	■	■	29
> Erişim Engelleri	■	■	11
> Medya Temelli Bireysel Etkiler	■	■	6
Σ TOPLAM	155	428	583

Tablo 4.1'e göre, nitel analiz programında kodlama sırasına göre sekiz tema altında yer alan alt temaların ilk sırası göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar altında yer alan “barınma ve altyapı eksikliği, çalışma koşulları, eğitimde kısıtlar, ekonomik kırılganlık, fiziksel ve sosyal yük, iklimsel ve çevresel riskler, sağlık hizmetlerine erişim güçlükleri” yer almaktadır. İkinci sırada kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri teması bünyesinde “cinsiyet temelli yapısal eşitsizlikler, dini ve kültürel örüntüler” bulunmaktadır. Kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri temasını sırasıyla ayrımcılık ve ötekileştirme algısı kapsamında “etnik temelli sosyal dışlanma, ötekileştirme süreçleri”; yoksulluk döngüsü teması altında “süreğen göç deneyimi, yapısal zorunluluk, emeğin kuşaksal aktarımı” alt temaları verilmiştir. Medya bilgisi ve erişim dinamikleri teması bağlamında “iletişim araçlarına erişim ve katılım düzeyi, medya bilgisi” alt temaları; İnternete erişim pratikleri teması kapsamında “erişim engelleri ve fırsatları, internet kullanım motivasyonları, günlük yaşamdaki dijital entegrasyon, internet kullanım sıklığı”; dijital pratikler ve alışkanlıklar temasında “platform tercihleri, motivasyon kaynakları, erişim engelleri ve eşitsizlikler” ve son olarak geleneksel medya tüketim pratikleri teması altında “içerik tercihleri ve kanal dinamikleri, kullanım motivasyonları, erişim engelleri, medya temelli bireysel etkiler” alt temaları ortaya çıkmıştır.

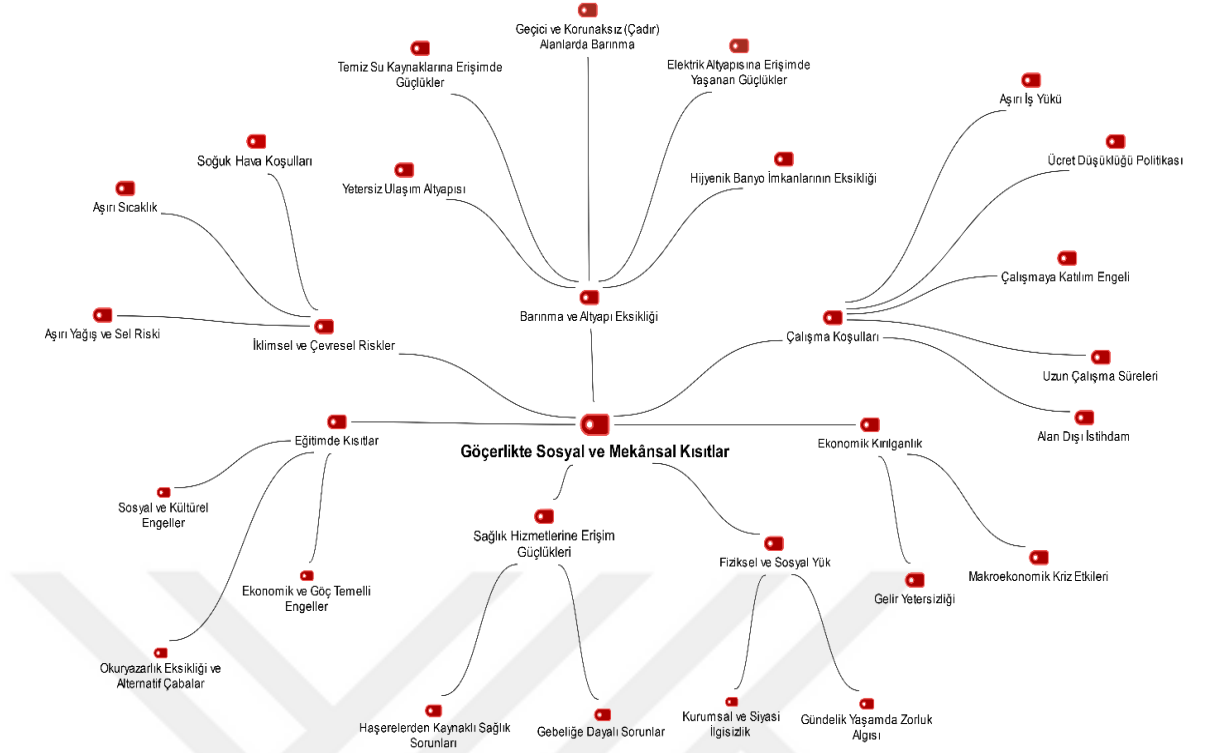
4.1.1. Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar

Araştırmanın ilk teması göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda yedi alt tema keşfedilmiştir. Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar temasına yönelik olarak ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.2'de sunulmuştur.

Grafik 4.2. Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtlar

Grafik 4.2’de, göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar temasında ortaya çıkan yedi alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; barınma ve altyapı eksikliği, çalışma koşulları, eğitimde kısıtlar, ekonomik kırılganlık, fiziksel ve sosyal yük, iklimsel ve çevresel riskler ve sağlık hizmetlerine erişim güçlükleri olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.1’de sunulmuştur.

Şekil 4.1. Katılımcıların Göçerlikte Sosyal ve Mekânsal Kısıtları ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli

Şekil 4.1’de barınma ve altyapı eksikliği geçici korunaksız (çadır) alanlarda barınma, temiz su kaynaklarına erişimde güçlükler, elektrik altyapısına erişimde yaşanan güçlükler, yetersiz ulaşım altyapısı ve hijyenik banyo imkanlarının eksikliği kodlarına sahiptir. Bu doğrultuda katılımcı görüşleri aşağıda açıklanmıştır.

“Koşullarımız çok kötü. Çadırdaki yaşıyoruz. Kötü durumdayız” (K6, konum. 13).

“Çadırların içinde yaşamımız zor. Ya burada yemekleri hani ateşte yapıyoruz. Doğalgazımız yok maalesef. Şanlıurfa’da da yok. Genellikle doğalgazlı evleri televizyondan görüyorum. Çok güzel”. (K12, konum, 26).

“Bir çadır kuruyoruz. Aynı çadırın içinde yiyoruz, yatıyoruz ve banyo yapıyoruz. Elektrik yok. Su yok. Mutfak yok. Banyo yok. Hiçbir şey yok. Durumumuz çok kötü. İçme suyumuz yok. Her yıl böyle göç ediyoruz. Rezillik içinde” (K28, konum, 25).

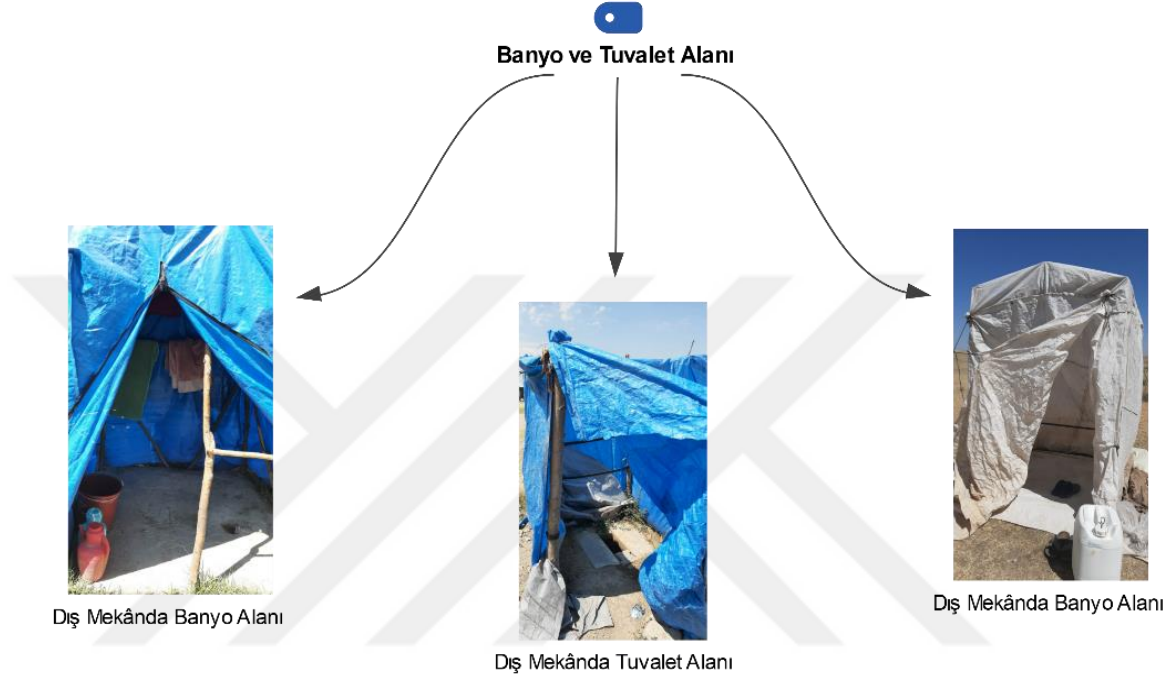
“Çamaşır zor yıkıyoruz. Çocukları zor banyo ettiriyoruz. Mesela banyo yok, tuvalet burada yok. Biz perişan olmuşuz” (K10, konum, 42).

“...Çadırdaki zorluklar, sıkıntılar, yaşam şartları, koşulları hepsi zordur mesela. Yani bir bakarsan banyo yapmak zor, bilmem tuvalet yok affedersin, doğru dürüst bir şey yok. Yani nereden tutarsan tut her yeri sıkıntı. Her şey zorluk içinde” (K21, konum, 36).

“Barınma koşulları çok kötü. Elektrik yok. Su yok. Ulaşım zor” (K19, konum, 14).

“Çadırdaki yaşıyoruz. Tek odalı. Banyo, yemek ve uyuma işini tek odalı çadırdaki yapıyoruz” (K6, konum, 24).

Araştırmada görsel kodlama ile elde edilen sosyal ve mekânsal alanlarda hijyen sorunu. Bu görseller ile ilgili kodlar aşağıda Şekil 4.2’de sunulmuştur.

Şekil 4.2. Banyo ve Tuvalet Ortak Kullanım Alanı

Şekil 4.2’de görüldüğü gibi banyo ve tuvalet ortak kullanım alanları kullanıma uygun değildir. Çadırlarda yaşayan kişiler, barınma ve altyapı eksikliğinden kaynaklanan ciddi zorluklarla karşı karşıyadır. Çadırlar tek odalı olup, yemek yapma, uyuma ve banyo gibi tüm işlevlerin aynı mekânda gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Temel ihtiyaçların karşılanmasında da ciddi sıkıntılar yaşanmaktadır. Elektrik ve su gibi altyapı hizmetlerinin olmaması, günlük yaşamı oldukça güçleştirmektedir. Temiz su erişiminin bulunmaması, hijyen sorunlarına yol açmaktadır. Ulaşım da zor olup, bu durum günlük faaliyetleri olumsuz etkilemektedir. Banyo ve çamaşır yıkama gibi temel ihtiyaçların karşılanması da oldukça güçtür. Tüm bu koşullar, çadırlarda yaşayanların hayatını zorlaştırmakta ve onları ciddi sıkıntılar içinde bırakmaktadır.

Araştırmanın bir diğer alt bulgusu da sosyal ve mekânsal alandır. Bu alt tema ile ilgili kodlar aşağıda Şekil 4.3’te sunulmuştur.

Şekil 4.3. Sosyal ve Mekânsal Alan Görüntüsü

Çalışma koşulları alt temasında; aşırı iş yükü, ücret düşüklüğü politikası, çalışmaya katılım engeli, uzun çalışma süreleri, alan dışı istihdam kodları keşfedilmiştir. Bu doğrultuda katılımcıların görüşleri aşağıda yer verilmiştir.

“Efendim söyleyeyim ne diyeyim? Rezillik. Çalışıyoruz ama yetiştiremiyoruz. Eşim ve üç çocuğum çalışıyor...” (K8, konum, 17).

“Çalışma şartları deseniz iyi değil. Çok ucuza çalışıyoruz” (K9, konum, 14).

“Sabah erken saatlerde işe gidiyoruz. Geç saatlerde dönüyoruz. Ailemin tamamı çalışıyor. Her yıl mevsimlik işçi olarak

etmedim. Bir kısmı bu yüzden okulu bırakıyor. Biliyorsunuz biz yılın altı ayı çalışıyoruz. Mecbur orayı terk edip buraya geliyoruz. Eğitim yarıda kalıyor” (K19, konum, 11).

“Biz de kızlar okutulmuyor. Hem ekonomik zorluklar hem de ailemiz destek vermiyor. Maddi ve manevi destek olmadığı için okutulmuyor”(K5, konum Eskişehir’e göçüyoruz” (K10, konum, 9).

“Sadece eşim çalışıyor. Zor geçiniyoruz. Önceden bende çapaya gidiyordum. Çocuklar doğduktan sonra gidemedim” (K6, konum, 23).

"Biraz ekonomi durumumuzu düzeltebilsek ticarete yönelmeye çalışacağız. Ticaret istiyoruz. Farklı bir iş. Şoförlük ya da farklı bir işle uğraşmak istiyoruz" (K19, konum, 19).

Göçer ailelerin çalışma koşulları oldukça zorludur. Gündüzleri tarlada çalışıp akşam eve döndüklerinde ne yemek ne de sıcak su bulabiliyorlar. Evde ise ev işleri, çocuk bakımı gibi sorumluluklar onları bekliyor. Günün 24 saati çalışıyorlar, oturmaya bile zamanları olmuyor. Çocukları küçük olduğu için çalışamayan kadınlar, onlara bakmak zorunda kalıyor. Erkekler ise tarım işçiliği gibi işlerde çok düşük ücretlerle çalışıyor. Aldıkları ücretler ihtiyaçlarını karşılamaya yetmiyor. Tüm bu zorlu koşullara rağmen, bazı aileler ekonomik durumlarını iyileştirmek için ticaret veya farklı işlere yönelmeye çalışıyor.

Eğitimde kısıtlar alt temasına ait kodlar; ekonomik ve göç temelli engeller, sosyal ve kültürel engeller, okuryazarlık eksikliği ve alternatif çabalar. Bu kapsamda katılımcıların görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

"Hayatımız göçerlik olduğu için tercih, 8).

"Okumadım ben. Babam göndermedi. Hiç okula gitmedim..." (K26, konum, 10).

"Yarı dönemde Şanlıurfa'dan buraya geliyoruz. Geri döndüğümüzde de durum aynısı. Yani, çocukların eğitimi yarı kalıyor"(K8, konum, 9).

"Ortaokul altıncı sınıfa kadar okudum. Sonra bıraktım. Bütün arkadaşlarım bıraktınca bende bıraktım. Bir de buraya geldiğimiz için eğitime devam edemedim. Biz Eskişehir'e geliyoruz, tam okuyamıyoruz yani. Ekonomik sıkıntılar yüzünden. Anne babamda pek okutma tarafları değildi"(K17, konum, 10).

"Liseyi üçten terk ettim Ekonomik koşullar ve çalışma şartlarından dolayı bırakmak zorunda kaldım" (K21, konum 6).

"Ortaokul mezunuyum. Liseye açıktan devam ediyorum. Uzaktan eğitim alıyorum. Her yıl tarım işçisi olarak göç ediyoruz" (K27, konum, 7).

Göçer ailelerin çocuklarının eğitim almasının önündeki başlıca engeller ekonomik zorluklar ve aile desteğinin olmamasıdır. Ekonomik nedenlerle çocuklar okulu yarıda bırakmak zorunda kalmaktadır. Ailelerin maddi ve manevi desteği olmadığı için kız çocukları okutulmamaktadır. Göçer yaşam tarzı nedeniyle çocuklar eğitime düzenli devam edememekte, yarım kalmaktadır. Bazı katılımcılar ise hiç okula gitmemiş, okuma-yazma bilmemektedir. Özellikle kız çocuklarının eğitimi geçmişte ihmal edilmiş, aileler tarafından okutulmamıştır. Sonuç olarak, göçer ailelerin çocuklarının eğitim alması

önündeki en önemli kısıtlar ekonomik yetersizlikler, aile desteğinin olmaması ve göçer yaşam tarzıdır.

Ekonomik kırılganlık alt teması kapsamında yer alan kodlar; gelir yetersizliği, makroekonomik kriz etkileri olarak ortaya çıkmıştır. Bu çerçevede katılımcıların görüşleri aşağıda aktarılmıştır.

“...Bir tek eşim çalışıyor. Aldığımız parayla geçinemiyoruz. Her yıl Eskişehir’e göç ediyoruz. İş imkânları olmadığı için” (K18, konum, 8).

“Hepimiz tarlada çalışıyoruz. Bütün çocukları götürüyorum. İki tanesi bizimle birlikte çalışıyor. Ama aldığımız para geçinmemize yetmiyor” (K30, konum, 8).

“Maalesef Geçinemiyoruz. Ekonomik krizden dolayı geçinemiyoruz. Pahalılıklardan dolayı geçinemiyoruz gerçekten yani. 400 TL alıyoruz. Çok az alıyoruz. Domatesin kilosu olmuş 20 TL. Patlıcan yine aynı. Hiçbir şey alamıyoruz. Birini alsan diğerini alamıyorsun. Bir ayakkabı alamıyoruz. Bir ayakkabı 200-300 TL olmuş o da en kötüsü Bir pantolonun fiyatı 200-300 TL yine. Yani bir yevmiye bir pantolon almaya yetmiyor. Bir pantolon çocuğuma alamıyorum” (K10, konum 47).

“Babam önceleri Şanlıurfa’da ne iş olursa yapıyordu. Tarım işçiliği yapmıyordu. Ekonomik kriz olunca bizde tarım işçiliğine başladık. Viranşehir’de pamuk işçiliği yaptık. Şimdide buraya geliyoruz” (K15, konum, 12).

Göçer ailelerin ekonomik kırılganlığı, geçim sıkıntısı ve yoksulluk öne çıkan temalardır. Katılımcılar, yevmiyelerinin düşük olması, işlerin yetersiz kalması, artan fiyatlar ve ekonomik krizin etkisiyle geçinemediklerini, temel ihtiyaçlarını karşılayamadıklarını belirtmektedir. Sebze, giyecek ve diğer temel tüketim mallarının fiyatlarının aşırı yüksek olması nedeniyle bunları alamadıklarını, bir ürünü alabilmek için diğerinden vazgeçmek zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Ekonomik sıkıntılar nedeniyle her yıl tarım işçisi olarak göç etmek zorunda kaldıklarını da vurgulamaktadırlar. Tüm bu sorunlar, göçer ailelerin ekonomik kırılganlığını ve yoksulluğunu derinleştirmektedir.

Fiziksel ve sosyal yük alt teması bağlamında keşfedilen; gündelik yaşamda zorluk algısı ve kurumsal ve siyasi ilgisizlik kodlarıdır. Bu kodlara ait katılımcıların beyan ettikleri görüşleri aşağıda sıralanmıştır.

“Vallahi Çok zor bir hayat yaşıyoruz. Yani işte çadır, çocuklar, eve geliyoruz. Bulaşık çamaşır, akşama kadar çalışıyoruz Akşam geliyoruz hem bulaşık yıkıyor hem de yemek yapıyoruz. Çocuk bakıyoruz. Zor işte. Su yok. Elektrik yok. Çok zor. Ondan sonra hep böyle geçiyor. Zor ve sıkıntılı geçiyor” (K4, konum, 21).

"Halimiz perişan. Başka, bir şey diyemiyoruz. Sıkıntılarımız çok" (K21, konum,60).

"...Bende çadırda kalıp, diğer küçük çocuklara bakıyorum. Yemek yapıyorum. Çamaşır yıkıyorum. Bulaşık yıkıyorum. Günün yirmi dört saati çalışıyorum. Oturmaya zamanımız bile yok" (K8, konum, 16).

"Ama bizi biliyor musun ne zaman tanyorlar? Seçim geldiği zaman seçim geldiği zaman herkes kapımızda. Herkes bizi çağırıyor, bize önem veriyor, vade ediyorlar, yapamıyorlar. Sonra seçim bitiyor. Ha o zaman Hülya ablayı unutuyorlar maalesef" (K12, konum, 10).

Göçerlikte yaşanan sosyal ve mekânsal kısıtlar, fiziksel ve sosyal yükü ağırlaştırmaktadır. Göçerlerin yaşam koşulları oldukça zor ve sıkıntılıdır. Temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedirler. Su ve elektrik gibi altyapı hizmetlerinin olmaması, günlük işlerin yapılmasını zorlaştırmaktadır. Barınma, temizlik, yemek pişirme, çocuk bakımı gibi sorumluluklar ağır bir yük oluşturmaktadır. Göçerlerin içinde bulundukları "perişanlık" ve "rezillik" hali, yaşam kalitelerini olumsuz etkilemektedir. Siyasi aktörlerin seçim dönemlerinde göçerlere ilgi göstermesi ancak seçim sonrasında onları unutmaları, sosyal dışlanmışlıklarını pekiştirmektedir.

İklimsel ve çevresel riskler alt temasına ait; aşırı sıcaklık, aşırı yağış ve sel riski, soğuk hava koşulları kodları keşfedilmiştir. Bu eksende katılımcıların yanıtları aşağıda ele alınmıştır.

"Hayatımız çok zor. Hava şartları en çok bizi zorluyor. Sıcakta çalışıyoruz. Yorgun düşüyoruz. Çadırlarda yaşıyoruz. Her şey sıkıntılı" (K27, konum, 12).

"Geçen gün burada sel oldu mesela. Sıkıntılarımız çok oldu. Rüzgâr oldu mu çadırlarımız üzerimizden uçuyor. Sıkıntımız çok" (K8, konum, 16).

"...Yani akşamları soğuk oluyor, çoğu günler zaten sıcak havalarda, güneş altında çalışıyoruz" (K26, konum, 27).

"Havalarda soğuk. Çoluk çocuk perişanlıktır" (K20, konum, 19).

Göçerlerin yaşadığı en büyük zorluklardan biri iklimsel ve çevresel risklerdir. Sıcak ve soğuk hava koşulları onları oldukça zorlamaktadır. Sıcak havalarda çalışmak çok zor olmakta, yorgunluk ve bitkinlik yaşamalarına neden olmaktadır. Soğuk havalarda ise çadırlarının uçması, yağmurda ıslanmaları ve soğukta çalışmaları büyük sıkıntı oluşturmaktadır. Ayrıca şiddetli yağışlar ve fırtınalar da onları korkutmakta, can güvenliklerini tehdit etmektedir. Göçerlerin yaşamı oldukça zorlu geçmekte, sıcak ve soğuk hava koşullarıyla mücadele etmek durumunda kalmaktadırlar.

Sağlık hizmetlerine erişimde güçlükler alt teması bağlamında; gebeliğe dayalı sorunlar, haşerelerden kaynaklı sağlık sorunları kodları keşfedilmiştir. Bu yönde katılımcıların düşünceleri aşağıda ele alınmıştır.

“Bir sıkıntımız olunca her şeye ulaşamıyoruz. Çocuğum hasta olmuştu. Kusma ve öksürüğü vardı. Hastaneye götüremedim. Bir yere gitmek bile çok zor” (K16, konum, 18).

“7 çocuğum var hayatta olan 2 tanesi vefat etti. Gebe halimle çalışmak zorunda kaldığım için 2 tane çocuğum öldü bu sebepten. Evde ben ve çocuklarım çalışıyor. Eşim astım hastası olduğu için pek çalışmıyor. Üç kızımın da güneşten etkilendikleri için burun kanamaları oluyor. Doktora gidiyoruz ama pek çare olmuyor” (K19, konum, 5).

Böcek var, sivrisinek var. Haşereler var. Her türlü. Çocuklar her gün ısırılmış bir şekilde geliyorlar bana. Sadece doktora getiriyoruz ne yapalım. Başka bir şey yapamıyoruz yani. (K11, konum, 12).

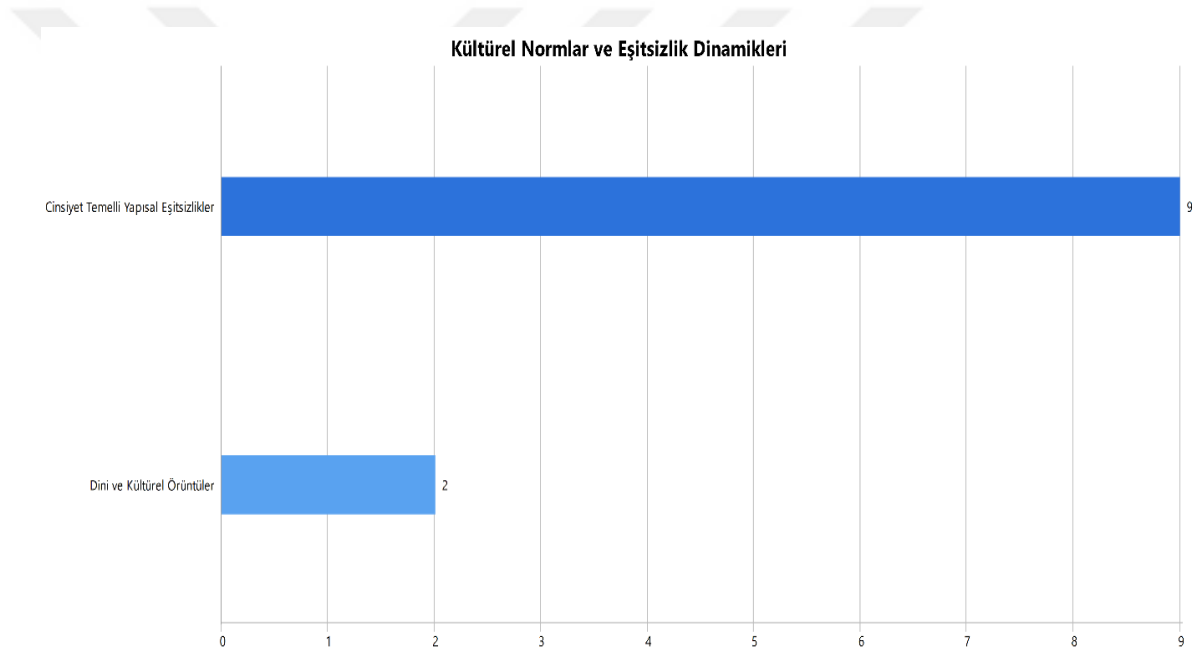
Göçer yaşam tarzı, sağlık hizmetlerine erişimde çeşitli zorluklara yol açmaktadır. Kadın katılımcılar, gebelik ve doğum süreçlerinde sağlık sorunları yaşadıklarını, bazılarının çocuk kaybı yaşadığını belirtmişlerdir. Ayrıca, çocukların güneş ışığından etkilenmeleri nedeniyle burun kanamaları gibi sağlık sorunları olduğu ifade edilmiştir. Göçer yaşam tarzının getirdiği zorluklardan biri de böcek ve haşere kaynaklı hastalıklardır. Katılımcılar, çocuklarının sık sık böcek ısırıklarıyla karşılaştıklarını vurgulamışlardır. Tüm bu sorunlara rağmen, sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan güçlükler nedeniyle yeterli tedavi alamamaktadırlar.

Sonuç olarak, göçerlikte yaşanan sosyal ve mekânsal kısıtlar teması çerçevesinde geçici ve korunaksız (çadır) alanlarında barınmaya çalışan bireylerin temel ihtiyaçlar kapsamında barınma ve altyapı sorunları karşısında çok ciddi sıkıntılar yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Katılımcıların beyanlarına göre, korunaksız çadır alanlarında yaşamak, bireylerin gündelik yaşamını fiziksel, sosyokültürel, psikolojik açıdan yıpratmaktadır. Temiz suya ve elektrik erişim güçlükleri, temel düzeyde yaşanan kırsal alanda hijyen koşullarının yetersizliği, iklim şartları, coğrafi engeller ve ulaşım koşullarında yaşanan güçlüklerin yanı sıra bireylerin eğitim, sağlık, çalışma temel hak ve ihtiyaçlarının da sağlanamadığını göstermektedir. Bilhassa, kadınların hem ev içi sorumlulukları, ekonomik kısıtlar ve yaşam şartlarının ağırlığı toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin derinleştiğini ortaya koymaktadır. Bu husus, bireyler üzerinde travmatik süreçlerin yaşanması, sadece fiziksel değil aynı zamanda sosyoekonomik, ruhsal durumlarının da

ağırlaştığını açığa çıkarmaktadır. Bireylerin temel hak ve özgürlükleri kapsamında toplumsal iyilik halinin desteklenmesi açısından barınma ve altyapı yetersizliği başta olmak üzere bu alanda yaşanan tüm kısıtların ortadan kaldırılması ve insani standartların arttırılması kritik bir değere sahiptir.

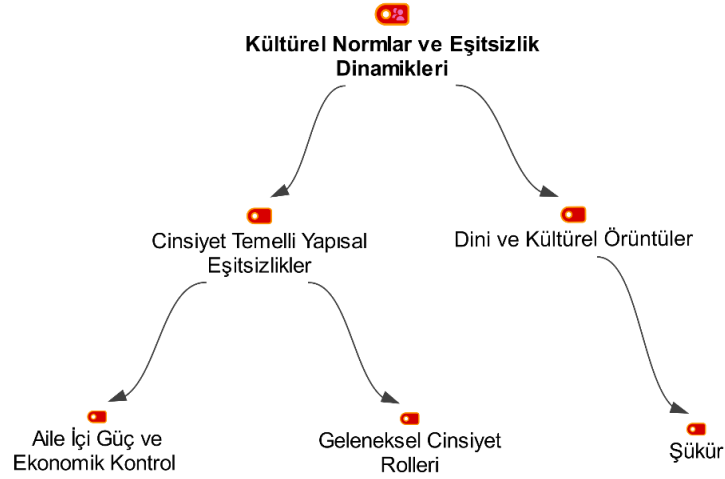
4.1.2. Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri

Araştırmanın ikinci teması kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda iki alt tema keşfedilmiştir. Kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri temasına yönelik olarak ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.3'te sunulmuştur.

Grafik 4.3. Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri

Grafik 4.3'te, kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri temasında ortaya çıkan iki alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; Cinsiyet temelli yapısal eşitsizlikler, dini ve kültürel örüntüler olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.4'te sunulmuştur.

Şekil 4.4. Katılımcıların Kültürel Normlar ve Eşitsizlik Dinamikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Teori Modeli

Cinsiyet temelli yapısal eşitsizlikler alt temasına ait aile içi güç ve ekonomik kontrol, geleneksel cinsiyet rolleri kodları keşfedildiği görülmektedir. Bu eksenle katılımcıların görüşlerine aşağıda ifade edilmiştir.

“15 yaşında evlendim. Görücü usulü olarak. Eşimi çadırda gördüm. Birbirimizi daha önce görmemiştik” (K11, konum, 7).

“Ben erken yaşta evlendim. Berdel usulü evlendim. Burada pek seçim hakkımız olmuyor” (K8, konum, 1).

“Burada çocuğun yoksa kadın olarak sayılmıyorsun. Eşin başka biriyle evleniyor” (K7, konum, 4).

“...Çok çalışıyorum. Hiç durmuyorum. Çalıştığım parayı eşim alıyor. Bana vermiyor. Ama tüm ihtiyaçlarımızı karşılıyor” (K30, konum, 10).

“...Evlenmeden önce bende tarlada hep çalışıyordum. Aldığım yevmiyeden babam ihtiyaçlarımı karşılamam için harçlık veriyordu” (K26, konum, 10).

Bu alt bulguya göre: geleneksel cinsiyet rollerinin bir uzantısı olan kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi eğitim ve ekonomik özerkliklerinin elinden alındığını göstermektedir. Karar alma süreçlerinde kadınların sosyal dışlanmaya maruz kaldığı, yok sayıldığı erken yaşta gebeliklere bağlı sağlık sorunların yaşandığını göstermektedir. Aynı zamanda erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının eğitim haklarının elinden alınarak vasıfsız işgücüne dahil olduğu, emeği üzerinde hak talep edemediği ve erkeğin aile içinde gelir ve mülkiyetin dağılımı üzerinde hakimiyet sağladığı ve kadınların finansal özerklikten mahrum kaldığını ortaya koymaktadır.

Dini ve kültürel örüntüler alt teması bağlamında şükür kodu ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların yanıtları aşağıda detaylandırılmıştır.

“Çadırda yaşadığımızda sıkıntılar oluyor bazen. Ama vallahi normaldir. Memnunuz Allah’a çok şükür” (K1, konum, 34).

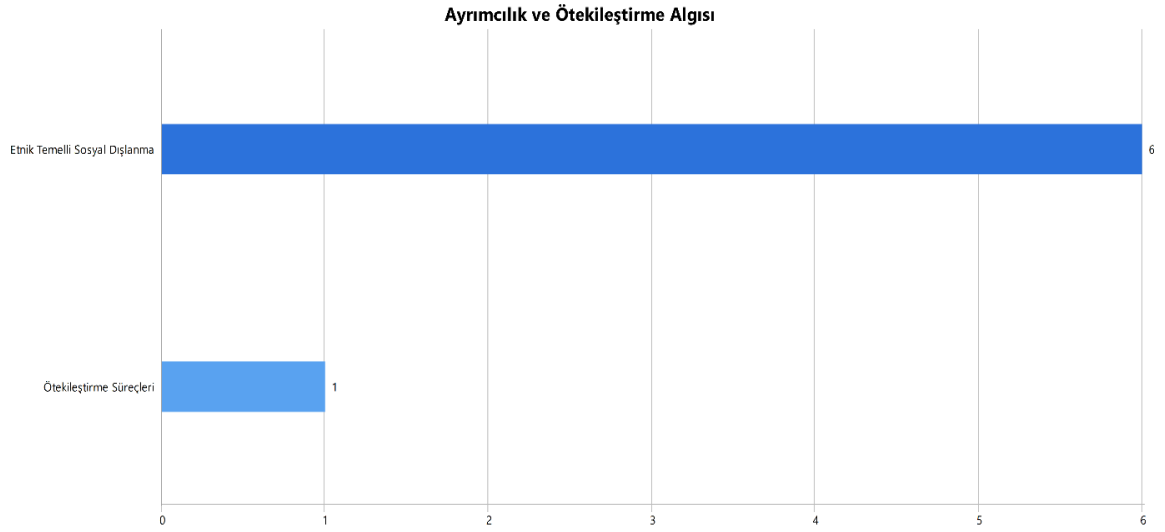
“Karnımızı doyurduğumuza şükrediyoruz. Allah sonumuzu hayır etsin” (K20, konum, 49).

Bu durum, bireylerin içinde bulundukları zorlu şartlara rağmen mevcut durumdan memnun olduklarını, şükrederek, toplumsal ve kültürel bir kabullenme ile bu durumu “Normal” tanımıyla içselleştirdiğini göstermektedir. Çadırda yaşanan zorlu şartların ve yapısal eşitsizliklerin gerçekçi bir yönle kabullenildiği minnet duygusuyla ifade edildiği görülmektedir. Bu husus, duygusal bir rahatlama, daha iyi bir yaşamın alternatifini düşünmeyi de zayıflatan bir durum olarak karşımıza çıktığı açıktır. Katılımcıların beyanları kültürel bir kabullenme, dini bir meşruiyet ve yapısal eşitsizlikleri sorgulamayan bir söylemin hâkim olduğunu düşündürmektedir.

Elde edilen veriler ışığında, kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri bağlamında katılımcıların ifade ettiği söylemler cinsiyet temelli eşitsizliklerin derinleştiği, aile içi güç ve ekonomik ilişkilerde erkeklerin hakimiyet sağladığı, kadının erken yaşta zorla evlendirilmesi ve karar alma süreçlerinden dışlanması, geleneksel cinsiyet eşitsizliğinin katlanarak arttığını ortaya koymaktadır. Evlilik sonrası kadının toplumsal hareket alanının kısıtlandığı, vasıfsız işgücüne dahil olarak finansal özerkliğinin olmadığı, aile içi rollere hapsediği görülmektedir. Dini ve kültürel örüntüler alt teması bağlamında “şükür” söylemi ve mevcut durumdan memnun olma hali, statükoyu sürdürme, yapısal eşitsizlikler karşısında minnet duygusunun olduğu ve yaşam kalitesinin ve şartlarının daha iyi olma ihtimalinin düşünülmediğini ortaya koymuştur. Katılımcıların ifadelerinde, kültürel kabullenme ve dini meşruiyet bağlamında şükür ve minnet duygusu teselli kaynağı olarak görülmektedir.

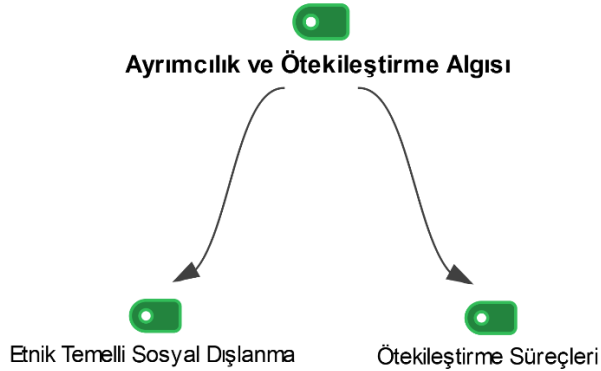
4.1.3. Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı

Araştırmanın bir diğer teması ayrımcılık ve ötekileştirme algısı olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda iki kod keşfedilmiştir. Ayrımcılık ve ötekileştirme algısı temasına yönelik olarak ortaya çıkan kodlar aşağıda Grafik 4.4’te sunulmuştur.

Grafik 4.4. Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı

Grafik 4.4'te ayrımcılık ve ötekileştirme temasında ortaya çıkan iki kod dağılımı yer almaktadır. Kodların; etnik temelli sosyal dışlanma, ötekileştirme süreçleri olarak keşfedildiği görülmektedir. Ana temanın sahip olduğu kodlar aşağıda Şekil 4.5'te sunulmuştur.

Şekil 4.5. Katılımcıların Ayrımcılık ve Ötekileştirme Algısı ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli

Ayrımcılık ve ötekileştirme algısı ana temasına ait etnik temelli sosyal dışlanma ve ötekileştirme süreçleri kodları keşfedildiği görülmektedir. Bu eksen de katılımcıların görüşleri aşağıda ifade edilmiştir.

“Kıyafetlerimiz geleneksel olduğu için. Bakın bu Urfalı diye bizi gösteriyorlar. Biz kültürümüzü yaşatmak için giyiniyoruz” (Cemile10, konum,29).

“Hastaneye gittiğimizde bile ayrımcılık yapıyorlar. Hani kıyafetlerimiz, her şeyden. Bizi küçümsüyorlar. İlgilenmiyorlar. Bakışlarından anlıyorsun. Bakışlarından rahatsız oluyorum” (K13, konum, 24).

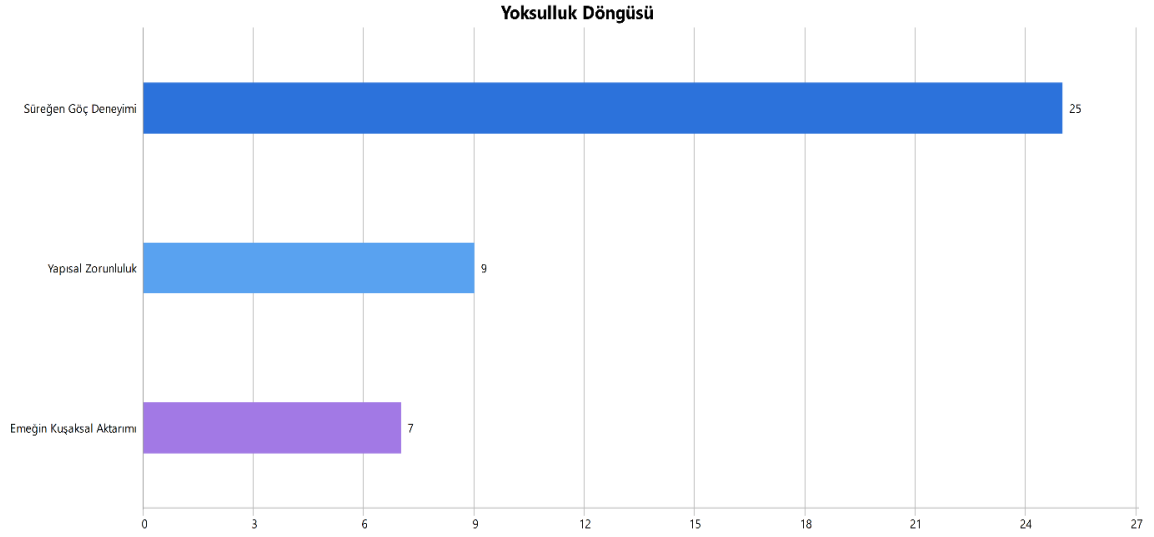
“Bu hayat bazen gerektiriyor. Yani işçi olduğumuz için işçilik farklı. Hani ben konuştuğum dilden kaynaklı. Hani Arap olduğum için ya da” (K20, konum, 17).

“Ayrımcılığa çok uğruyoruz. Bize önem vermiyorlar. Diyelim hastaneye gittik mi, sıra istiyoruz. Bekliyoruz sırada. Tanışık, tanıdık birileri geliyorsa hemşireleri ya da doktorları ya da sekreter. Çekiyorlar onu bizim önümüze koyuyorlar. Hele bizim Araplarımızı o kadar aşağılıyorlar ki. Çünkü konuşmayı beceremiyoruz. Türkçe tam konuşamadığın için derdini anlatamıyorsun. Elbiselerimiz Arap olduğumuz için. Bazı diyorlar bunlar Suriyeliler, bazıları diyor Iraklılar. Eskişehir'de bir sürü var. Iraklı bir sürü var. Suriyeliler, Afganlar var. Göçmenler çok var. Ayıramıyorlar bizi. Suriyelilere daha iyi davranıyorlar. Bize de onlara davrandıkları gibi davransınlar” (K12, konum, 9).

Bulgularda, farklı etnik ve kültürel geçmişe sahip bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları ayrımcılık ve ötekileştirme deneyimleri ele alınmaktadır. Katılımcılar, kıyafetleri, dilleri, etnik kökenleri nedeniyle hastanelerde, iş yerlerinde ve toplumsal alanlarda ayrımcı tutum ve davranışlarla karşılaştıklarını ifade etmektedir. Özellikle Suriyeli, Iraklı ve Afgan göçmenlerin, diğer göçmen gruplarına kıyasla daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıkları vurgulanmaktadır. Katılımcılar, kültürlerini yaşatma çabalarının da bazen ötekileştirmeye neden olduğunu belirtmektedir. Genel olarak, farklı etnik ve kültürel geçmişe sahip bireylerin gündelik hayatlarında çeşitli biçimlerde ayrımcılık ve ötekileştirmeye uğradıkları, bu durumun onların toplumsal kabul ve aidiyetlerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

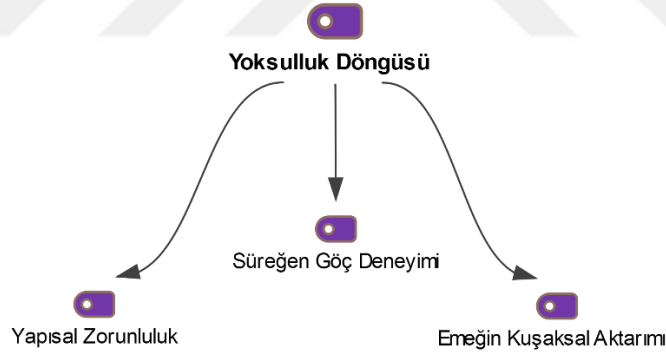
4.1.4. Yoksulluk Döngüsü

Araştırmanın dördüncü teması yoksulluk döngüsü olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda üç kod keşfedilmiştir. Yoksulluk döngüsü temasına yönelik olarak ortaya çıkan kodlar aşağıda Grafik 4.5'te sunulmuştur.

Grafik 4.5. Yoksulluk Döngüsü

Grafik 4.5’te, yoksulluk döngüsü temasında ortaya çıkan üç kod dağılımı yer almaktadır. Kodların; süreğen göç deneyimi, yapısal zorunluluk, emeğin kuşaksal aktarımı olarak keşfedildiği görülmektedir. Ana temanın sahip olduğu kodlar aşağıda Şekil 4.6’da sunulmuştur.

Şekil 4.6. Katılımcıların Yoksulluk Döngüsü ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli

Yoksulluk döngüsü ana temasına ait süreğen göç deneyimi, yapısal zorunluluk ve emeğin kuşaksal aktarımı kodları keşfedildiği görülmektedir. Bu ekseninde katılımcıların görüşleri aşağıda ifade edilmiştir.

“Doğduğumdan beri çalıştım. Babam da tarım işçisiydi. Babamın babası da Tarım işçisiydi. Büyük dedem de tarım işçisiydi” (K23, konum, 14).

“...Doğduğumdan beri tarım işçisi olarak çalışıyoruz. Babalarımızdan gelen bir meslek...” (K29, konum, 12).

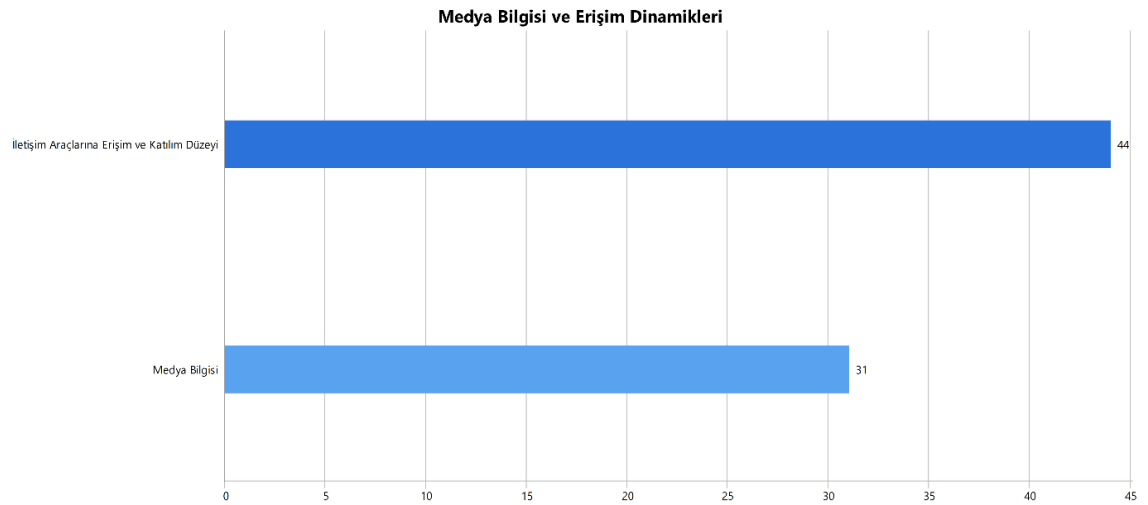
“...Durumumuz çok kötü. Sabahları kalkıyorum. Yaşlı halimle çok üşüyorum. Tarlaya üşüyerek gidiyorum. Çok yaşlı olmama rağmen çalışmak zorunda kalıyorum. Halime bak. 61 yaşımdayım. Mecburum. Mecburuz çalışmaya. Çalışmak çok zor bu yaşta (K3, konum, 1).

“...Şimdilik Eskişehir’e bağlı Mahmudiye İlçesindeyim. İş olmadığı için buraya gelip, çalışıyoruz. Tarım işçisiyiz. Mevsimlik tarım işçisi olarak çalışıyoruz. Nisan’da buraya geliyoruz Kasım’a kadar çalışıyoruz. Bazen aralık ayını buluyor. Pancar sökümüne kalıyoruz...” (K19, konum, 3).

Bu bulgulara göre, yoksulluk döngüsünün bir parçası olan mevsimlik tarım işçilerinin yaşam deneyimlerini yansıtmaktadır. Katılımcılar, doğduklarından beri tarım işçisi olarak çalıştıklarını, her yıl farklı bölgelere göç ettiklerini ve bu işi kuşaktan kuşağa aktardıklarını belirtmektedirler. Maddi imkânsızlıklar nedeniyle mecburen bu işi yapmak zorunda oldukları, çok zor şartlarda çalıştıkları ve yaşlılıklarına rağmen çalışmak zorunda kaldıkları vurgulanmaktadır. Bazı katılımcılar, çocuklarını da yanlarında götürdüklerini ve onların da bu işi yapmak zorunda kaldıklarını ifade etmektedirler. Tüm bu ifadeler, yoksulluk döngüsünün nasıl kuşaktan kuşağa aktarıldığını ve mevsimlik tarım işçilerinin içinde bulundukları zor koşulları gözler önüne sermektedir.

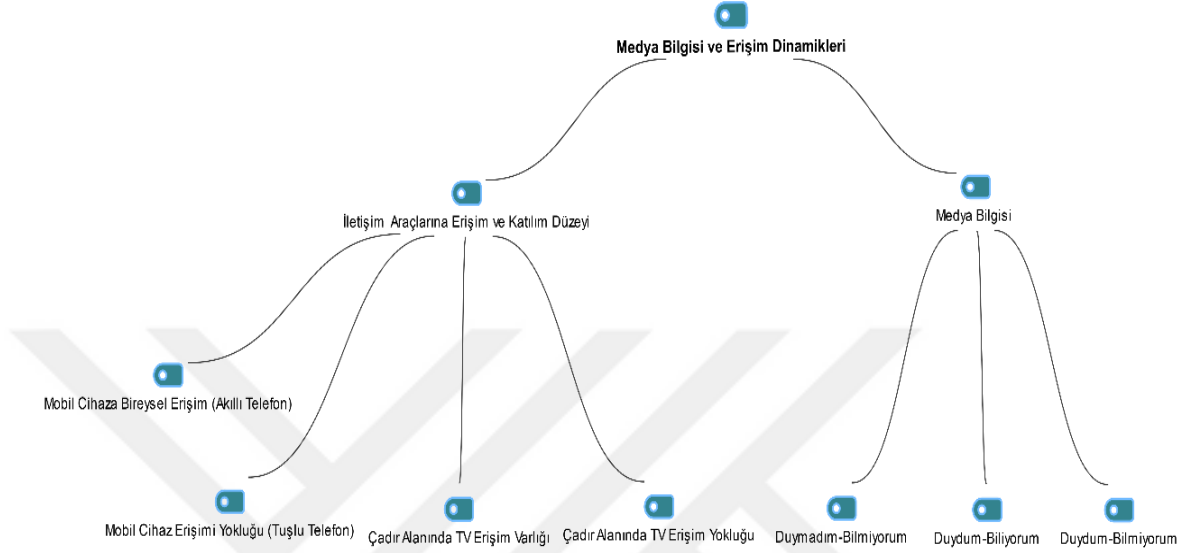
4.1.5. Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri

Araştırmanın beşinci teması medya bilgisi ve erişim dinamikleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda iki alt tema keşfedilmiştir. Medya bilgisi ve erişim dinamikleri temasına yönelik olarak ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.6’da sunulmuştur.

Grafik 4.6. Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri

Grafik 4.6’da, medya bilgisi ve erişim dinamikleri temasında ortaya çıkan iki alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; iletişim araçlarına erişim ve katılım düzeyi, medya bilgisi olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.7’de sunulmuştur.

Şekil 4.7. Katılımcıların Medya Bilgisi ve Erişim Dinamikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Teori Modeli

İletişim araçlarına erişim ve katılım düzeyi alt temasına ait mobil cihaza bireysel erişim (akıllı telefon), mobil cihaz erişim yokluğu (tuşlu telefon), çadır alanında tv erişim varlığı, çadır alanında TV erişim yokluğu kodları keşfedildiği görülmektedir. Bu eksen de katılımcıların görüşlerine aşağıda ifade edilmiştir.

“Burada sadece akıllı telefonumuz var. Elektriğimiz olmadığı için burada televizyonumuz yok. Burada iletişim kuramıyoruz. Bir şeyden faydalanamıyoruz” (K8, konum, 22).

“Telefonum yok. Telefon ihtiyacı olduğunda komşularım yardımcı oluyor. Eşim ve çocuklarımda telefon var. Burada televizyonumuz yok ama Şanlıurfa’da var” (K13, konum, 17).

“Televizyonumuz yok. İletişimimizi sadece telefon üzerinden sağlıyoruz” (K10, konum 16).

“...Şanlıurfa’da televizyonumuz var ama burada yok. Çünkü elektrik yok burada. Burada hiçbir şey yok ki neyi anlatayım” (K25, konum, 9).

Katılımcıların çoğu akıllı telefona sahip olduklarını belirtmişlerdir. Telefon, iletişim ve bilgi edinme için önemli bir araç olarak kullanılmaktadır. Bununla birlikte,

bazı katılımcılar internet erişimi olmadığı için telefonlarını sınırlı şekilde kullanabilmektedir. Televizyon erişimi konusunda ise durum daha karmaşıktır. Bazı katılımcılar Şanlıurfa'da televizyona erişebildiklerini ancak bulundukları yerde televizyonlarının olmadığını ifade etmişlerdir. Elektrik sıkıntısı nedeniyle televizyon kullanımı da sınırlı kalmaktadır. Genel olarak, katılımcıların iletişim ve bilgi edinme araçlarına erişim ve kullanım düzeyleri bölgesel farklılıklar göstermektedir.

Medya bilgisi alt teması bağlamında duymadım-bilmiyorum, duydum-biliyorum, duydum- bilmiyorum kodları ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

“Medyayı hiç duymadım” (K2, konum. 54).

“Bilmiyorum. Hiç duymadım” (K23, konum 22).

“Medya bizim sosyal hayatımıza giren bir şey yani. Televizyondur, Tik Tok. Televizyon, radyo, gazeteler” (K20, konum, 21).

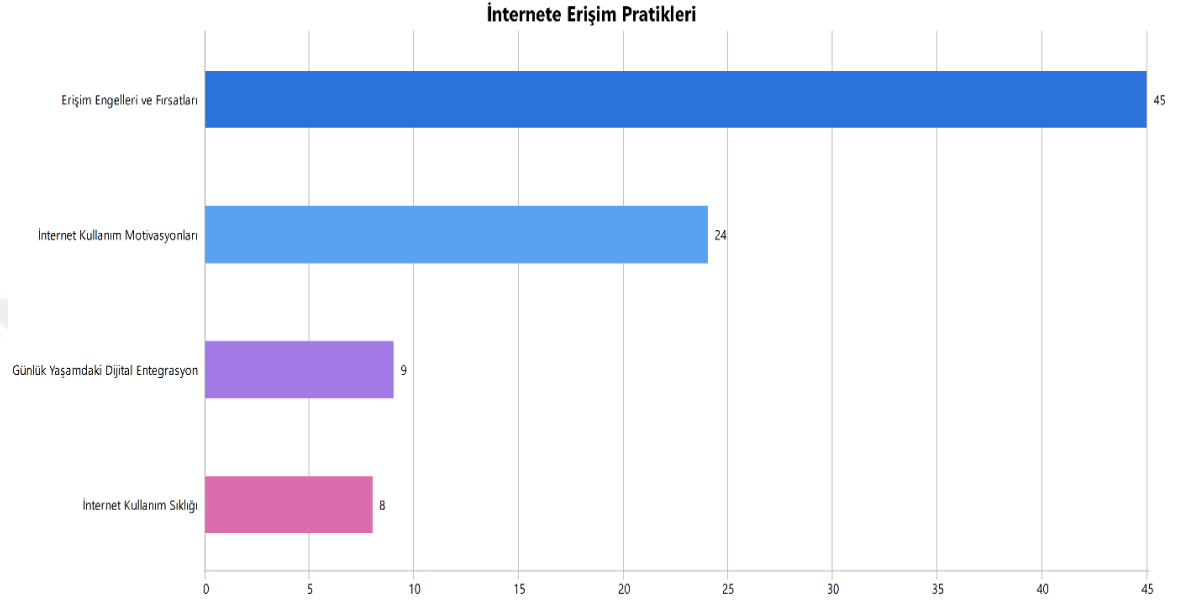
“Evet duydum. Ama bilmiyorum” (K5, konum, 23).

Katılımcılar medya kavramını genel olarak duymuş ve tanıdık bulmuşlardır. Televizyon, radyo, gazete gibi geleneksel medya araçlarını bildiklerini belirtmişlerdir. Sosyal medya platformları olan Instagram, Twitter, Facebook ve TikTok'u da medya kapsamında değerlendirmişlerdir. Ancak medya kavramı ve işlevleri hakkında detaylı bilgiye sahip olmadıklarını, konuya yabancı olduklarını ifade etmişlerdir. Medyanın günlük hayatlarına ve sosyal yaşamlarına etkisi konusunda farkındalıklarının sınırlı olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, medya bilgisi ve erişim dinamikleri temasına ilişkin analizde bireylerin medya erişim ve bilgi düzeyleri hakkında bulguları ortaya koymaktadır. Katılımcıların bazılarının tuşlu telefon kullanıyor olmaları internet ve dijital medyaya erişimde kısıtlar yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum dijital uçurumu daha da derinleştirdiğini ortaya koymaktadır. Kırsal geçici yerleşim alanlarında televizyon ve internet altyapı yetersizliği bilgiye erişimi engellemekte ve sosyoekonomik haklarından mahrum kaldıklarına işaret etmektedir. Diğer bir ifadeyle teknolojik erişim sınırlılıkları, bireylerin toplumsal ve sosyal entegrasyonunu da güçleştirdiği düşüncesini desteklemektedir.

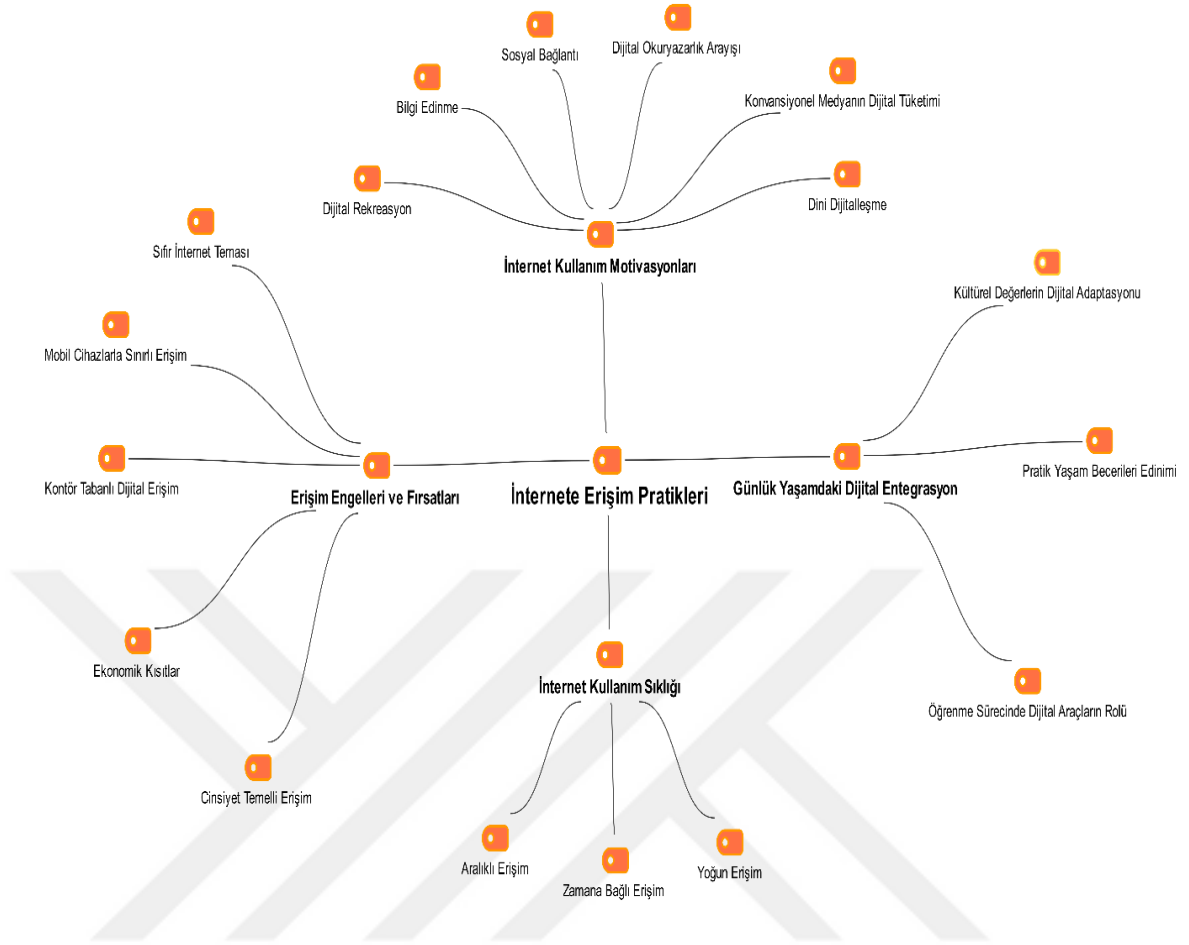
4.1.6. İnternete Erişim Pratikleri

Araştırmanın altıncı teması göçerlikte internete erişim pratikleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda dört alt tema keşfedilmiştir. İnternete erişim pratikleri temasına yönelik olarak ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.7’de sunulmuştur.

Grafik 4.7. İnternet Erişim Pratikleri

Grafik 4.7’de internete erişim pratikleri temasında ortaya çıkan dört alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; erişim engelleri ve fırsatları, internet kullanım motivasyonları, günlük yaşamdaki dijital entegrasyon, internet kullanım sıklığı olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.8’de sunulmuştur.

Şekil 4.8. Katılımcıların İnternete Erişim Pratikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.

Şekil 4.8’de erişim engelleri ve fırsatları alt temasına ait; kontör tabanlı dijital erişim, ekonomik kısıtlar, mobil cihazlarla sınırlı erişim, sıfır internet teması, cinsiyet temelli erişim kodları yer almaktadır. Bu doğrultuda katılımcı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

"Akıllı telefonda bazen kullanıyorum. Kontör yüklediğim zaman kullanıyorum. Bazen yüklüyoruz, bazen yüklemiyoruz." (K6, konum, 28).

"3-4 ay arayla kontör yüklüyoruz. İnternet oluyor ama ben kullanmıyorum. Vakit olmuyor. Şanlıurfa’da aynı. Durum değişmiyor" (K30, konum, 13).

"Her zaman internetimiz olmuyor sınırlı. Şanlıurfa’da da durum aynı. Orada da internetimiz yok." (K26, konum, 34).

"Eşim gelmediği sürece kullanamıyorum zaten yok bir internet. Benim telefonum var ama internetim olmadığı için eşimden internet kullanıyorum. İnternet de bayağı bir pahalı çünkü. Pek imkânımız yok yani. Haberleri, dünyada ne var ne yok her zaman takip edemiyoruz. Çoğu zaman haberimiz olmuyor." (K7, konum, 20).

"Ekonomik durumumuz olmadığı için internet yok. İnterneti de 6 ay da bir yüklediğimiz zaman kullanıyoruz" (K24, konum, 15).

"İnterneti biliyorum. Ama kullanamıyorum. Pek anlamıyorum" (K18, konum, 28).

"İnternetimiz sınırlı olduğu için çocuklara veremiyoruz. Bir de yanlış bir yere girer, interneti bitirir diye çocuklara vermiyoruz" (K8, konum, 26).

Bu bulgulara göre, katılımcıların internet erişimi ile ilgili çeşitli zorluklar ve kısıtlamalar olduğu görülmektedir. Ekonomik nedenlerden dolayı bazı katılımcılar internet paketlerini sınırlı kullanmak zorunda kalmaktadır. Bazıları ise internet erişiminin tamamen olmadığını, sadece belirli zamanlarda veya bayramlarda internete girebildiklerini belirtmektedir. Ayrıca, internet paketlerinin sınırlı olması nedeniyle katılımcılar çocuklarına internet kullandırmaktan kaçınmaktadır. Genel olarak, katılımcıların ekonomik durumlarının internet erişimini kısıtladığı ve bu nedenle dünyada ve çevrelerinde olup bitenlerden haberdar olamadıkları anlaşılmaktadır.

İnternet kullanım motivasyonları alt temas kapsamında bilgi edinme, sosyal bağlantı, dijital rekreasyon, dijital okuryazarlık arayışı, konvansiyonel medyanın dijital tüketimi, dini dijitalleşme kodları ortaya konulmuştur. Bu paralelde katılımcı görüşlerine aşağıda değinilmiştir.

"...Bilmediğim her şeyi oraya yazıyorum. Öğreniyorum. Dizi izliyorum. Yemek tarifleri, sağlık sorunları için giriyorum. Bilgi amaçlı kullanıyorum. (K11, konum, 17).

"Mesela çoğunlukla Google'a giriyorum. Mesela bazı çoğunlukla yemek tariflerine bakıyorum. Bazen diyelim konuyla ilgili meraklarım oluyor. Bir merakım oluyor falan. Giriyorum öyle. Bakıyorum" (K5, konum, 41).

"...İnternet iletişimimizi kolaylaştırıyor. Ailem ile görüntülü konuşabiliyorum. Mesela, benim hasta bir annem var. Şanlıurfa'da kaldı kendisi. Onunla görüntülü konuşabiliyorum. Haber alabiliyorum. İnterneti, bilgi almak, haber izlemek, sevdiklerimizle iletişime geçmek için kullanıyorum" (K8, konum, 29).

"Kafa dağıtmak için. Boş vakitlerimi doldurmak için kullanıyorum. Çok çalışıyorum. Yorulduğumda bana iyi geliyor" (K3, konum, 32).

"...Okumayı akıllı telefondan ve televizyondan öğrendim. İnternette öğrendim daha doğrusu" (K26, konum, 12).

"Telefonu kullanıyoruz. Televizyonda olanları telefondan da zaten izliyoruz bazen" (K21, konum, 39).

"Alışveriş için kullanıyorum. Yani ne pahalı ne ucuz gibi. Kur'an dinliyorum" (K1, konum 47).

Bireyler interneti çeşitli amaçlarla kullanmaktadır. Bilgi edinmek, merak duydukları konularda araştırma yapmak, iletişim kurmak ve boş zamanlarını değerlendirmek için interneti kullanmaktadırlar. İnternet, insanların günlük yaşamlarını kolaylaştıran bir araç olarak görülmektedir. Özellikle uzaktaki aile ve arkadaşlarla görüntülü konuşma imkânı sağlaması, sağlık sorunları hakkında bilgi edinme ve dini içeriklere erişim gibi faydaları bulunmaktadır. İnsanlar interneti, televizyon, radyo ve gazete gibi geleneksel medya kaynaklarını tamamlayıcı bir araç olarak kullanmaktadırlar. İnternet, boş zaman değerlendirme ve eğlence amaçlı da kullanılmaktadır.

Günlük yaşamdaki dijital entegrasyon alt teması bağlamında: pratik yaşam becerileri edinimi, kültürel değerlerin dijital adaptasyonu, öğrenme sürecinde dijital araçların rolü kodları keşfedilmiştir. Bu eksende katılımcı görüşleri aşağıda detaylandırılmıştır.

“Geçenlerde Kiraz hasadı yapıldı. Kirazı daha uzun saklayabilmek için ne yapabiliriz diye düşünüyorduk. Herkes bir şey söyledi. Bende YouTube a girerek kiraz nasıl saklanır yöntemini öğrendim. (K8, konum, 27).

“Mesela eskiden kız çocukları erken yaşta evleniyorlardı. İnternette sonra onlarda her şeyi görüyorlar ve düşünüyorlar. Erken evlilikler artık eskisi gibi olmuyor. Kızlar daha bilinçli” (K7, konum, 25).

“Telefon aracılığıyla internette öğrendim yazmayı. İnsanlar hep internette bakıyor. Oradan öğreniyor” (K2, konum, 33).

İnternet, günlük yaşamımızı kolaylaştıran önemli bir araçtır. İnsanlar interneti bilgi edinmek, öğrenmek ve sorunlarını çözmek için sıklıkla kullanmaktadır. Örneğin, kiraz saklama yöntemleri, araba sorunlarının çözümü veya yemek tarifleri gibi konularda internette faydalanılmaktadır. Ayrıca, internet sayesinde insanlar daha bilinçli hale gelmekte, örneğin erken evlilikler azalmaktadır. Genel olarak, internet hayatı kolaylaştıran, bilgi sağlayan ve insanları bilinçlendiren önemli bir araçtır.

Son olarak internet kullanım sıklığı alt teması altında aralıklı erişim, yoğun erişim ve zamana bağlı erişim şeklinde kodlara sahiptir. Bu doğrultuda katılımcı görüşleri aşağıda belirtilmiştir.

“10-15 dk kullanıyorum. İşten döndükten sonra akşamları kullanıyorum” (K15, konum, 23).

“2-3 saat kullanıyorum. Bunu da iş bittikten sonra akşamları yapıyorum” (K22, konum 24).

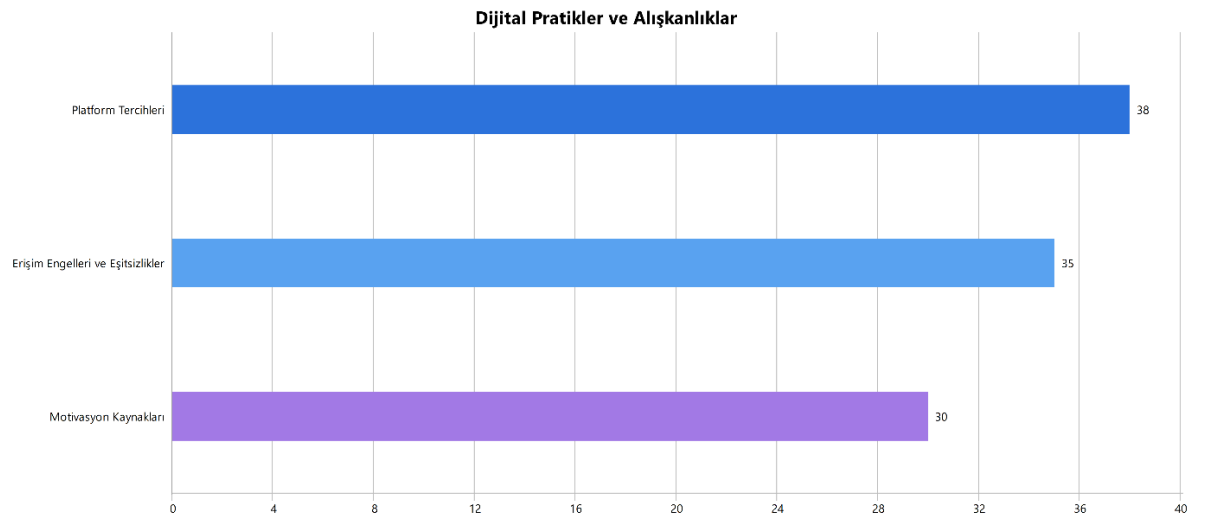
“Genellikle akşamları işim bitince giriyorum” (K29, konum, 14).

Bu bulguya göre, katılımcıların tamamı interneti iş sonrası akşam saatlerinde kullandıklarını ifade etmektedir. Günlük çalışma temposu içerisinde iş bitiminde kullanılması “rahatlama” ve “zihinsel kaçış” aracı olarak kullanıldığını düşündürmektedir. Kısa süreli internet kullanımının daha çok haberleşme, mesaj ve iletişim amaçlı, uzun süreli kullanımların sosyal etkileşim ve eğlence amaçlı, belirsiz süre zarfında ise daha çok rutin bir alışkanlık olarak kullanıldığına işaret etmektedir.

Sonuç olarak genel çerçevede kırsal ve geçici yerleşim alanlarında internet alt yapısının yetersizliği ve veri paketi sınırlamaları internet kullanımını ve sıklığını etkilemektedir. Katılımcıların çoğu interneti aile bağlarının sürdürülmesi ve pratik ihtiyaçların karşılandığı bir alan olarak dile getirmektedir. İnternetin, bireyler tarafından iş temposu ile sosyoekonomik koşulları arasında bir dinlenme aracı olarak algılandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra internet erişimi noktasında ise alt yapı yetersizlikleri ve ekonomik kısıtlar veri paketinin sınırlı kullanımı bireylerin internet pratiklerinin kırılgan bir zeminde ilerlediğini göstermektedir.

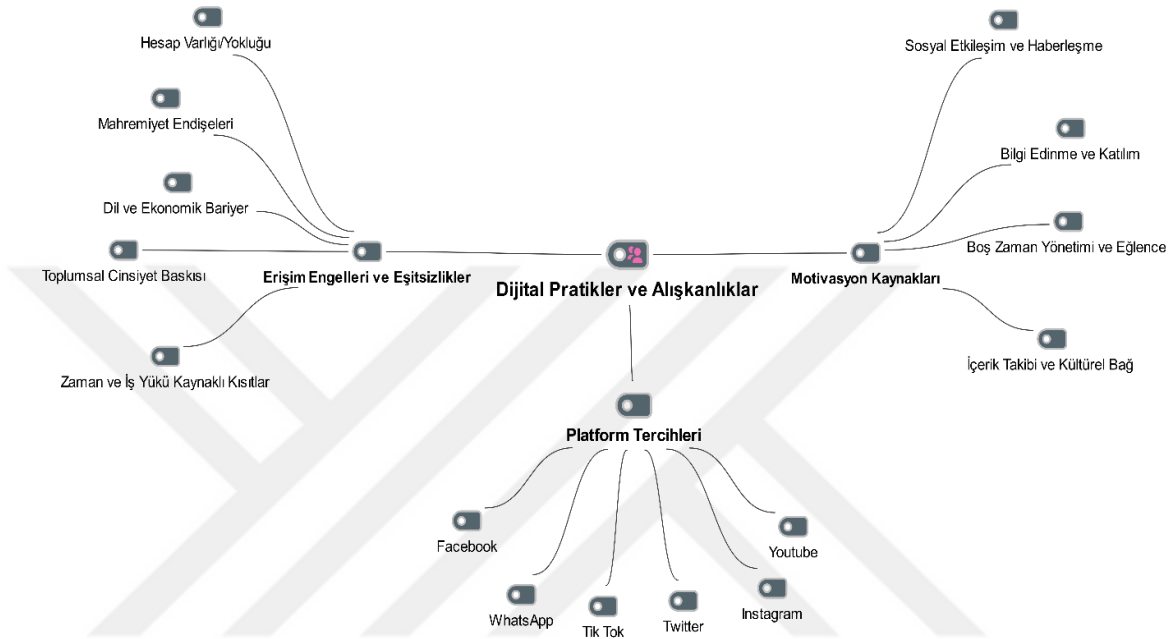
4.1.7. Dijital Pratikler ve Alışkanlıklar

Araştırmanın yedinci teması dijital pratikler ve alışkanlıklar olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda üç alt tema keşfedilmiştir. Dijital pratikler ve alışkanlıklar temasına yönelik olarak ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.8’de sunulmuştur.

Grafik 4.8. Dijital Pratikler ve Alışkanlıklar

Grafik 4.8’de, dijital pratikler ve alışkanlıklar temasında ortaya çıkan üç alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; platform tercihleri, erişim engelleri ve eşitsizlikler, motivasyon kaynakları olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.9’da sunulmuştur.

Şekil 4.9. Katılımcıların Dijital Pratikler ve Alışkanlıkları ile İlgili Deneyimlerini Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.

Şekil 4.9’da platform tercihleri alt temasına ait; TikTok, YouTube, Facebook, Instagram, WhatsApp, Twitter kodları yer almaktadır. Bu doğrultuda katılımcı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“...TikTok kullanıyorum. Video izliyorum. Paylaşım yapmıyorum...” (K26, konum, 35).

Genellikle Youtube a giriyorum. İnternetim sınırlı olduğu için her zaman giremiyorum” (K13, konum, 37).

İnternete akıllı telefonumdan giriyorum. Instagram hepsi var. Twitter’da var. (K20, konum, 35).

Sadece WhatsApp kullanıyorum. (K4, konum, 27).

“Facebook var. Sadece onu kullanıyorum. Orada da Kur’an dinliyorum” (K1, konum, 56)

Katılımcılar arasında TikTok kullanımı yaygındır. Bazıları TikTok hesabı olduğunu belirtirken, bazıları da hesapları olmadığını ancak uygulamayı kullandıklarını ifade etmişlerdir. YouTube da sıklıkla kullanılan bir platform olup, özellikle yemek tarifleri izlemek için tercih edilmektedir. Facebook ve Instagram da kullanılan sosyal medya uygulamalarındandır. Buna ek olarak, WhatsApp mesajlaşma uygulaması da yaygın olarak kullanılmaktadır. Twitter ise daha az kullanılan bir platform olarak öne çıkmaktadır.

Motivasyon kaynakları alt temas kapsamında içerik takibi ve kültürel bağ, boş zaman yönetimi ve eğlence, bilgi edinme ve katılım, sosyal etkileşim ve haberleşme kodları ortaya konulmuştur. Bu paralelde katılımcı görüşlerine aşağıda değinilmiştir.

“Sadece TikTok’u kullanıyorum. Arap düşünlerini izliyorum. Arapça videoları izliyorum” (K23, konum, 28).

“Tik tok kullanıyorum. Tik tok hesabım da var. Facebook ve diğerlerini kullanmıyorum. Tik tok daha ilgimi çekiyor. Oradaki videoları izliyorum. Her şeyi takip ediyorum ama ünlüleri değil. Daha çok arkadaş çevremi ve akrabalarımı. Herkes paylaşım yapıyor yani kendi aramızda” (K16, konum, 20).

“Takipleşmek için sosyal ağları kullanıyorum” (K10, konum, 14).

“Sadece takip ediyorum. Arkadaşlarımı ve yakın çevremi. Onlarla mesajlaşıyorum. Hepsini iletişim kurmak için kullanıyorum” (K15, konum, 21).

“Boş vakitlerimi değerlendirmek için 20 dakika video izliyorum. O da akşamları çocukları yatırıyorum. Sonrada Tik Tok’a giriyorum. Ama uzun kalamıyorum” (K6, konum, 36).

Dijital pratikler ve alışkanlıklar bağlamında, katılımcılar çeşitli motivasyon kaynakları belirtmişlerdir. Bunlar arasında Arap videolarını ve düşünlerini takip etme, Tik Tok’taki arkadaşlarını ve videoları izleme, dizi izleme, boş vakitlerini değerlendirme ve eğlenme yer almaktadır. Katılımcılar ayrıca sosyal ağları kullanarak takipleşme, video ve fotoğraf paylaşma, haber alma ve iletişim kurma gibi amaçlarla da dijital pratikler sergilemektedirler. Temel motivasyonlar arasında merak, görünme isteği, vakit geçirme ve bilgi edinme yer almaktadır.

Erişim engelleri ve eşitsizlikler alt teması bağlamında: hesap varlığı/yokluğu, mahremiyet endişeleri, toplumsal cinsiyet baskısı, zaman ve iş yükü kaynaklı kısıtlar ve son olarak dil ve ekonomik bariyer kodları keşfedilmiştir. Bu eksende katılımcı görüşleri aşağıda detaylandırılmıştır.

“Kullanıyorum ama hesabım yok” (K2, konum, 75).

“Sosyal medya hesabım yok. Sadece YouTube a giriyorum” (K11, konum, 17).

“Sosyal medya hesabımda var” (K10, konum, 12).

“Ya fotoğraftan falan korkuyoruz. Ya birinin eline düşerse. Kullanırlar diye korkuyorum. Bizde ayıp böyle şeyler” (K2, konum, 79).

“Yasak. Eşim izin vermiyor. Her şeyi var evet. Bütün hesapları var. Bize gelince yasak. Aslında bütün Arap erkekleri yasak koyuyor. Her şeyi yasaklıyorlar. Erkekler yasak koysa da bazı kadınlar dinlemiyor yasakları en çok Tik Tok’a giriyor”

(K4, konum, 36).

“Türkçe hiç yok. Zaten Türkçe pek bilmediğim için Çoğunlukla Tik tok’ta Arapça videolarını izliyorum” (K3, konum, 28).

“Kullanıyorum ama pek fazla bir şey anlamıyorum. Vakit geçirmek için giriyorum (K25, konum, 29).

“Hep çalışıyorum. Sosyal medya hesabım yok. Kullanmıyorum. Vaktim de olmuyor zaten. (K19, konum,39).

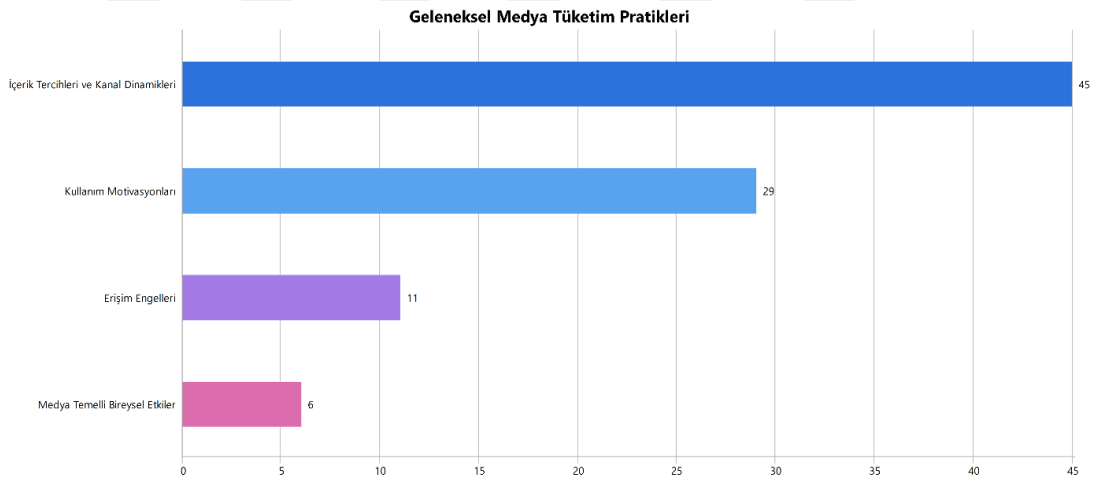
Dijital pratikler ve alışkanlıklara erişim konusunda katılımcılar arasında çeşitli engeller ve eşitsizlikler bulunmaktadır. Bazı katılımcılar sosyal medya hesaplarına sahip değildir, çünkü kullanmamayı tercih etmekte, hesap açmaktan korkmakta veya eşlerinin izin vermemesi nedeniyle erişim sağlayamamaktadırlar. Özellikle kadın katılımcılar, fotoğraf paylaşımı, konum bilgisi verme gibi konularda güvenlik endişeleri yaşamakta ve bu nedenle sosyal medya kullanımından kaçınmaktadırlar. Bazı katılımcılar ise zamanlarının olmadığını veya kullanmayı bilmediklerini ifade etmektedirler. Buna karşın, bazı katılımcılar alışveriş gibi belirli amaçlar için sosyal medyayı kullanmaktadır, ancak uzun süre aktif olamamaktadırlar. Genel olarak, dijital pratiklere erişim konusunda cinsiyet, güvenlik algısı, zaman ve beceri gibi faktörler önemli rol oynamaktadır.

Elde edilen verilere göre, bireylerin internete erişim pratikleri sosyoekonomik ve kültürel dinamikleri etkilediği ortaya çıkmıştır. Bireylerin platform tercihleri sosyal etkileşim, anadilde içerik tüketimine bağlı kültürel bağların güçlendirilmesi, boş vaktin değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. TikTok kullanımı bu bağlamda dikkat çekicidir. Bireylerin veri paketi erişim kısıtı, düşük gelir düzeyi, yoğun çalışma temposuna bağlı dijital araçlara erişim kısıtı, kadın katılımcıların mahremiyet endişesi ve aile içi güç ve ekonomik bağımlılık nedeniyle erişim engelleri ve eşitsizliklerin

derinleştğini göstermektedir. Katılımcıların motivasyon kaynağı olarak pratik bilgilere hızlı ve kısa süreli erişimi, anadilde izlenen video içerikleri aidiyet duygusu ve aile ve yakın akrabaları ile sosyal etkileşim ve duygusal bağların güçlendirilmesi öne çıkmaktadır. Bu ekseninde, bireylerin dijital mecraları sosyal ve ekonomik temel ihtiyaçların karşılanması için kullanırken, dijital ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve dinamikleri internete erişimi kısıtlamaktadır. Dolayısıyla, bu kapsamda grup üyelerinin sosyal entegrasyonu güçleşirken dijital uçurumun derinleştiği gözlenmektedir. Bu husus, gerekli teknolojik altyapının güçlendirilmesi ve bireylerin dijital okuryazarlık eğitimi almasının bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

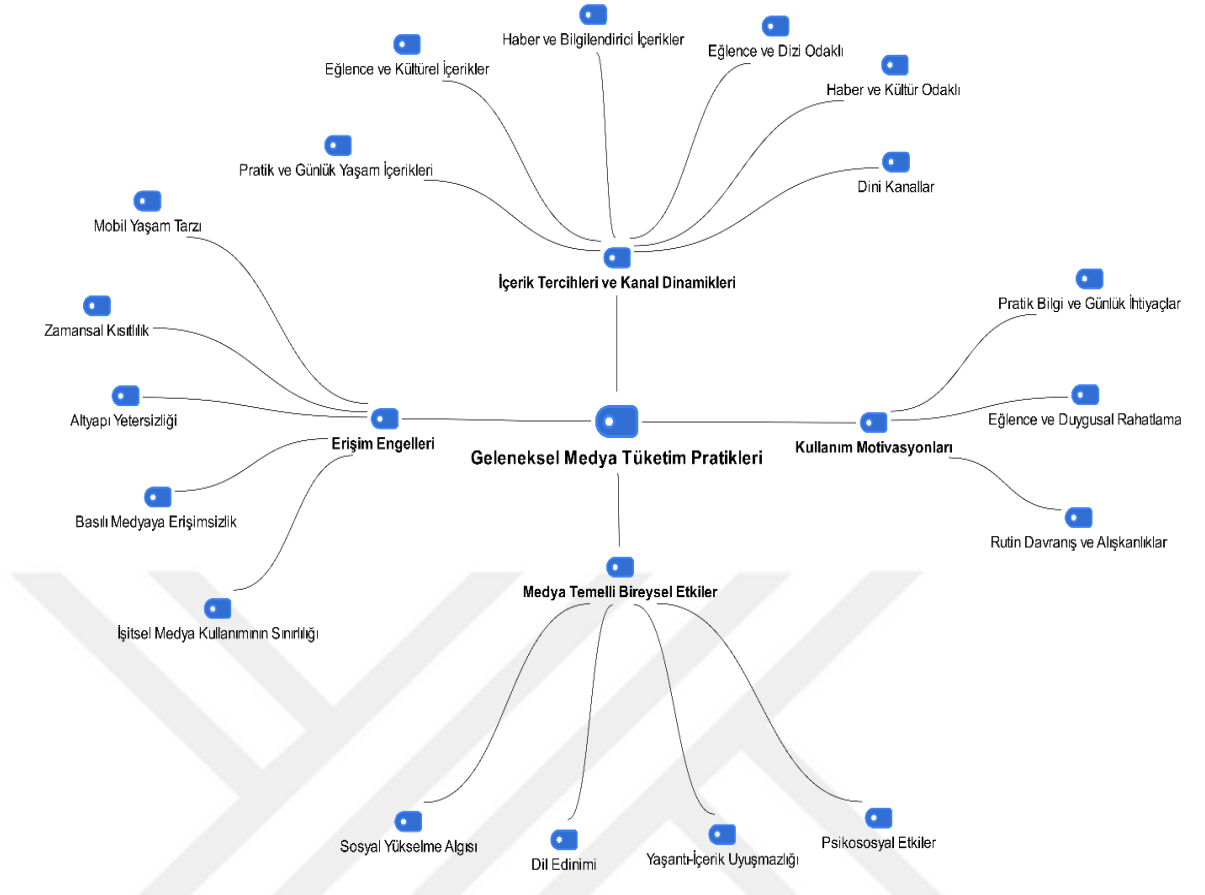
4.1.8. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri

Araştırmanın sekizinci teması geleneksel medya tüketim pratikleri olarak ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda dört alt tema keşfedilmiştir. Geleneksel medya tüketim alışkanlıkları temasına yönelik ortaya çıkan alt temalar aşağıda Grafik 4.9’da sunulmuştur.

Grafik 4.9. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri

Grafik 4.9’da, geleneksel medya tüketim alışkanlıkları temasında ortaya çıkan dört alt temanın dağılımı yer almaktadır. Alt temaların; içerik tercihleri ve kanal dinamikleri, kullanım motivasyonları, erişim engelleri, medya temelli bireysel etkiler olarak keşfedildiği görülmektedir. Alt temalar ve sahip olduğu kodlara aşağıda Şekil 4.10’da sunulmuştur.

Şekil 4.10. Katılımcıların Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri ile İlgili Deneyimlerini Değerlendirirken Elde Edilen Görüşlerinin Dağılımını Gösterir Kod Alt Kod Modeli.

Şekil 4.10’da içerik tercihleri ve kanal dinamikleri alt temasına ait; haber ve bilgilendirici içerikler, eğlence ve kültürel içerikler, pratik ve günlük yaşam içerikleri, dini kanallar, eğlence ve dizi odaklı, haber ve kültür odaklı kodları yer almaktadır. Bu doğrultuda katılımcı görüşleri aşağıda sunulmuştur.

“A haber izliyorum. Türkçesi daha akıcı oluyor. Hep haber veriyor. Bilgi alıyoruz. Neler olmuş ülkede diye. (K1, konum, 66).

“Show TV’yi takip ediyorum. Dizileri izliyorum. Show TV’ye bakıyorum. Ya bilmediklerimi öğrenmiştim. Mesela, bilmediğim bir yemek tarifini program açıp oradan öğreniyorum” (K2, konum, 65).

“Kızlarım televizyonu açıyor. Onlarla beraber dizi izliyorum. Bazen haber izliyoruz” (K3, konum, 31).

“Mesela haber, filmleri, dizileri takip ediyorum. Erkenci Kuş diye bir dizi var. Sonra Ateş Kuşları yeni çıkanlar var. Mesela yaşadıkları şeyler. Mesela çok ilginç bir aksiyon” (K5, konum, 36).

“Televizyon da ise haber, dizi, spor ve ara sıra magazin takip ediyorum. Trt 1’i izliyorum” (K13, konum, 33).

“Çoğunlukla kanal 7’i takip ediyorum. Dini konular olduğu için. Dini program ve dizileri izliyorum” (K23, konum, 38).

“Genelde televizyon programı falan izliyoruz. Haberlere bakıyoruz. İşte genelde Fox TV izliyoruz” (K20, konum, 28).

Katılımcılar geleneksel medya tüketim pratikleri kapsamında haber içeriklerine yoğun ilgi duymaktadır. Televizyon başlıca haber kaynağı olup, Kanal 7, Show TV, Fox TV, A Haber ve TRT 1 gibi kanallar takip edilmektedir. Bazı katılımcılar ayrıca internet üzerinden de haber takibi yapmaktadır. Haber içeriklerinin yanı sıra dizi ve yarışma programları da izlenmektedir. Özellikle dini içerikli diziler ve yemek programları ilgi görmektedir. Televizyon izleme sıklığı ve süresi kişiden kişiye değişmekle birlikte, çoğu katılımcı televizyon izlemeye yeterli zaman ayıramamakta ve genellikle hemen yatmaktadır. Çocuklar da aile bireyleriyle birlikte çizgi film izleme eğilimindedir.

Kullanım motivasyonları alt teması kapsamında rutin davranış ve alışkanlıklar, eğlence ve duygusal rahatlama, pratik bilgi ve günlük ihtiyaçlar kodları ortaya konulmuştur. Bu paralelde katılımcı görüşlerine aşağıda değinilmiştir.

“Diziyi izlediğimde eğleniyorum. Güliyorum. İyi vakit geçirmemi sağlıyor. Dizinin günü gelsin diye günleri sayıyoruz. Heyecanla bekliyoruz” (K2, konum, 64).

“Sadece televizyon izliyorum. Dini içerikli dizileri izliyorum” (K14, konum, 15).

“...Televizyondan izliyoruz haberleri. Müzik dinliyoruz” (K8, konum, 25).

“Televizyon izliyorum. En çok dizi takip ediyorum. Yemek programlarını takip ediyorum.

Boş vakitlerimde bu dediklerimi yapabiliyorum. Boş vaktimi değerlendirmek ve eğlenmek için” (K16, konum, 24).

Geleneksel medya tüketim pratikleri incelendiğinde, katılımcıların televizyon izlemeyi önemli bir aktivite olarak gördükleri anlaşılmaktadır. Televizyon izleme, onlar için eğlence, rahatlama ve kafa dağıtma amaçlı kullanılan bir araçtır. Bazı katılımcılar, televizyon izlemenin yanı sıra film ve dizi izlemeyi de tercih etmektedir. Ayrıca, yemek tarifleri öğrenmek amacıyla da televizyon ve internet kullanıldığı görülmektedir. Genel olarak, geleneksel medya tüketimi, katılımcıların eğlence, bilgi edinme ve rahatlama ihtiyaçlarını karşılamak için önemli bir rol oynamaktadır.

Erişim engelleri alt teması bağlamında mobil yaşam tarzı, zamansal kısıtlılık, altyapı yetersizliği, basılı medyaya erişimsizlik, işitsel medya kullanımının sınırlılığı kodları keşfedilmiştir. Bu eksende katılımcı görüşleri aşağıda detaylandırılmıştır.

“Haberleri, dünyada ne var ne yok her zaman takip edemiyoruz. Çoğu zaman haberimiz olmuyor” (K7, konum, 20).

“Televizyon, radyo ve gazeteye ulaşımımız yok. Elektrik yok, maddi imkânlarımız yetersiz. Televizyonumuz yok” (K9, konum, 15).

“Hayatımız çok zor. Bu zorluk içinde televizyona vakit kalmıyor” (K19, konum, 13).

“Burada televizyonumuz yok. Elektrik olmadığı için kullanmıyoruz. Şanlıurfa’da var” (K16, konum, 25).

“Gazete okuyamıyorum. Radyo da dinleyemiyorum. Televizyon izliyorum” (K13, konum 33).

“Her şey sıkıntı burada. Hiçbir şey yok. Zorluk içinde yaşıyoruz, işten gelince yemek hazırlamak zorundayım...Televizyon izlemeye çok vakit olmuyor, çok çalışıyorum” (K18, konum, 25).

Geleneksel medya tüketim pratiklerinde çeşitli erişim engelleri bulunmaktadır. Bazı katılımcılar, haberleri ve dünyada olup bitenleri takip etmekte zorlandıklarını, çoğu zaman haberdar olamadıklarını belirtmektedir. Televizyon, radyo ve gazeteye ulaşımının olmadığını ifade eden katılımcılar da vardır. Bazıları televizyon, radyo ya da gazete takip etmediklerini, izlemediklerini söylemektedir. Televizyon izlemeye vakit bulamadıklarını, çok çalıştıklarını ve hayatlarının zor olduğunu belirten katılımcılar da mevcuttur. Elektrik olmadığı için televizyon kullanmadıklarını ifade eden kişiler bulunmaktadır. Gazete okumadıklarını ve radyo dinlemediklerini belirten katılımcılar da yer almaktadır.

Medya temelli bireysel etkiler alt teması bağlamında psikososyal etkiler, yaşantı- içerik uyumsuzluğu, dil edinimi, sosyal yükselme algısı kodları keşfedilmiştir. Bu eksen de katılımcı görüşleri aşağıda detaylandırılmıştır.

“Bir de bazı olaylar kötü, bazıları iyi. Mesela üzücü haberler. Mesela bazen insanın psikolojisini bozuyor. Kimi kadına şiddet, kimi kaza, kimi ne bileyim yani. İzlediğim şeyler benim hayatımı kolaylaştırmıyor. Bana bir şey katmıyor. Mesela yemek tariflerindeki malzemeleri biz alamıyoruz. Onların imkânları biz de yok maalesef. Benim hayatımı yansıtmıyor. Günlük hayatıma katkısı yok” (K7, konum 16).

“Ama haberler bizim moralimizi bozuyor. Zam haberleri moralimizi bozuyor. Böyle gelmiş böyle gelmiş diye” (K20, konum, 45).

“Televizyon izlerken, dünyada neler oluyor, hayatta neler oluyor diye. Keşke Urfa’da düzgün bir yaşamımız olsaydı diyorum. Kendi evimizde olurduk. Çalışmaya çıkmasaydık hani. Okula gidebilseydik keşke” (K4, konum, 45).

“Türkçe az konuşuyorum. Dizilerden öğrendim” (K2, konum, 34).

Medya tüketim pratikleri, bireylerin psikolojik ve duygusal durumlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Üzücü haberler ve zam haberleri, insanların moralini bozmakta ve psikolojilerini olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca, medya içerikleri bireylerin günlük yaşamlarını yansıtmamakta ve onlara bir katkı sağlamamaktadır. Örneğin, yemek tarifleri gibi içerikler, izleyicilerin maddi imkânlarına uygun olmamaktadır. Buna karşın, diziler gibi medya içerikleri, bireylerin hayatlarında öğrenme ve bilgi edinme açısından önemli bir rol oynamaktadır. Genel olarak, medya tüketiminin bireyler üzerindeki etkileri, psikolojik, duygusal ve pratik boyutlarda kendini göstermektedir.

Sonuç olarak, geleneksel medya tüketim pratikleri, bireylerin sosyoekonomik güçlükler ve psikososyal etkiler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Eğlence ve dizi odaklı içerik tüketiminin tercih edilmesi zihinsel rahatlama isteği ve kaçışı desteklemektedir. Bilgi ve haber odaklı içerik tüketimi günlük bilgiye erişim ve haberdar olma isteğini göstermektedir. Kültürel ve dini içerikli kanal tercihleri ise aidiyet duygusunun güçlendirilmesi ve manevi destek ve motivasyon amaçlı tercih edildiği görülmektedir. Geçici yerleşim alanlarındaki altyapı yetersizliği, medya araçlarına erişim kısıtı, ekonomik kırılganlık dijital erişim ve bilgiye erişim düzeyini sınırlandırmaktadır. Medyadaki temsiller bireyler üzerinde olumlu, olumsuz ve psikososyal açıdan etkiler yarattığı görülmektedir. Bunlar; dil ve kültür bağlamında olumlu bir destekleyici unsur olurken, içerik-yaşantı uyumsuzluğu gerçek yaşamla ideal temsiller arasında uçurumun derinleştirdiğini göstermektedir.

4.2. NİCEL BULGULAR

Nicel bulgular kısmında, anket sorularında yer alan 20 sorunun betimsel istatistik değerleri ile cinsiyet, yaş ve eğitim durumuna ilişkin ki-kare analiz sonuçları aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.1. Göçer Hayatın Sosyal ve Mekânsal Kısıtları

Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar teması başlığı altında soru 10, soru 11 ve soru 12 yer almaktadır. Bu soruların mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre ki-kare analizleri aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.1.1. Göçer Hayatı Yaşama Süresi

Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar teması altında yer alan “Soru 10= Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru beşli kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: 0-1 yıl; 2: 2-3 yıl; 3: 4-5 yıl; 4: 5 ve üzeri ve 5: Doğuştan beri şeklindedir. Soru 10 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetlerine, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre ki-kare testi uygulanmış bu test sonucunda soru 10 ile işçilerin cinsiyet ve yaş değişkenlerine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olmadığı, öğrenim durumları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu belirlendi.

Aşağıda Tablo 4.2’de Soru 10 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.2. "Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz"*** sorusu ile Öğrenim Düzeyi Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Doğuştan beri	73 (%88)	233 (%97)	266(%96)	572(%96)	79.4	228.6	264.0
5+	10 (%12)	6(%3)	10(%4)	26(%4)	3.6	10.4	12.0
Toplam	83 (%100)	239(%100)	276(%100)	598(%100)	83.0	302,0	276.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				14.123	2	0.001 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				10.776	2	0.005 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				8.925	1	0.003 *	

* $p < .05$

**Soru beş seçenekten oluşmaktadır. Katılımcılar 1. (0-1), 2. (2*3) ve 3. (4*5) seçeneği işaretlememiştir.

Tablo 4.2’deki Ki-Kare testi sonuçlarına göre, mevsimlik tarım işçilerinin göçer hayat yaşama süreleri ile öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır (χ^2 (2) =14.123, $p=0.001$). Bu sonuç, işçilerin göçer hayat yaşama sürelerinin öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Ayrıca doğrusal ilişki testi (Linear-by-Linear Association) sonuçları da anlamlı çıkmıştır (χ^2 (1) =8.925, $p=0.003$). Bu sonuç, öğrenim düzeyi düştükçe (örneğin okuma-

yazma bilmeyenler grubunda) göçer hayatın daha uzun süre yaşandığını göstermektedir. Özellikle okuma-yazma bilmeyenlerin büyük bir çoğunluğu (%96) doğuştan beri göçer hayat yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bu bulgulara dayanarak, eğitim düzeyi düşük olan işçilerin daha uzun süre göçer hayat yaşadığı, eğitim düzeyi yükseldikçe (%88) göçer hayat yaşama süresinin azaldığı ifade edilebilir. Başka bir deyişle, eğitim düzeyi arttıkça bireylerin farklı iş kollarında seçeneklerinin artması nedeniyle göçer hayatın getirdiği zorlukları deneyimleme açısından belirleyici bir faktördür.

4.2.1.2. Göçer Hayatın Zorlukları

Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar teması altında “Soru 11= Göçer hayatın zorlukları nelerdir?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Bu soru açık uçlu sorulmuş ve sonra yanıtlar kategorik hale getirilmiştir. Soru on dörtlü kategorik/sınıflandırılmış yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Barınma sorunu; 2: Eğitim sorunu; 3: Çalışma Şartları zorluğu; 4: Sağlık sorunu; 5: Ulaşım, alt yapı sorunu; 6: Güvenlik sorunu; 7: İklim şartları; 8: Ekonomik sorunlar; 9: Yoksulluk; 10: Psikolojik etkiler; 11: Sosyal dışlanma; 12: Zorunlu göç; 13: Dil sorunu şeklindedir. Soru 11 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.3’te Soru 11 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.3. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Barınma sorunu	153 (%51)	116 (%39)	269(%45)	134.5	134.0
Sağlık sorunu	39 (%13)	26(%9)	65(%11)	32.5	32.5
Çalışma şartları	14 (%5)	40(%13)	54(%9)	27.0	27.0
İklim şartları	25 (%8)	22(%7)	47(%8)	23.5	23.0
Sosyal dışlanma	18 (%6)	25(%8)	43(%7)	21.5	21.5
Ekonomik sorunlar	17 (%6)	22(%7)	39(%7)	19.5	19.5
Eğitim sorunu	13 (%4)	10(%3)	23(%4)	11.5	11.5

Tablo 4.3. (Devamı)

Ulaşım, alt yapı	6 (%2)	22(%7)	28(%5)	14.0	14.0
Yoksulluk	7 (%1)	4(%2)	11(%2)	5.5	5.5
Psikolojik etkiler	2 (%1)	7(%2)	9(%2)	4.5	4.5
Güvenlik sorunu	3 (%1)	5(%2)	8(%1)	4.0	4.0
Zorunlu göç	1 (%0)	1(%1)	2(%1)	1.0	1.0
Dil sorunu	2 (%0)	0(%0)	2(%0)	1.0	1.0
Toplam	300 (%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	<i>sd</i>	<i>P</i>
Pearson Ki-Kare			37.810	12	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			39.916	12	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			4.240	1	0.039

* $p < .05$

Tablo 4.3'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, göçer hayatın zorlukları ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (12) = 37.810, p = 0.000$). Bu sonuca göre, kadın ve erkek tarım işçilerinin göçer hayatın zorluklarını yaşamaları açısından dağılımlarının birbirinden farklı olduğu, cinsiyetin göçer hayatın zorluklarını yaşamada ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Kadın katılımcıların sorunlardan söz ederken erkek katılımcılardan daha çeşitli sorunlardan söz ettiği, erkek katılımcıların yanıtlarının önemli bir bölümünün çalışma şartlarının zorluğu %13 ve %7 ekonomik konularla ilgili olduğu görüldü. Hem kadın hem de erkek katılımcıların en çok dile getirdiği sorun %45 oranında barınma sorunudur. Katılımcıların üçte birinden fazlası bu soruna önemli bir vurgu yapmıştır. %51 Barınma, %13 sağlık, %8 iklim şartları ve %1 yoksulluk da kadınlar erkeklere göre daha fazla sorun yaşamaktadır. %13 Çalışma şartları, %8 sosyal dışlanma ve %7 ulaşım ve alt yapıda erkekler kadınlara göre daha fazla sorun yaşadığı belirlendi.

Aşağıda Tablo 4.4'te Soru 11 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.4. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Barınma sorunu	92 (%39)	155(%51)	22(%37)	269(%43)	106.3	135.8	26.9
Sağlık sorunu	17(%7)	31(%10)	17(%28)	65(%15)	25.7	32.8	6.5
Çalışma şartları	27(%11)	26(%9)	1(%2)	54(%8)	21.3	27.3	5.4
Eğitim sorunu	20(%8)	3(%1)	0(%0)	23(%4)	9.1	11.6	2.3
İklim şartları	17(%7)	23(%8)	7(%12)	47(%9)	18.6	23.7	4.7
Sosyal dışlanma	27(%11)	14(%5)	2(%0)	43(%6)	17.0	21.7	4.3
Ekonomik sorunlar	13(%5)	20(%7)	6(%10)	39(%7)	15.4	19.7	3.9
Ulaşım, alt yapı	15(%6)	11(%4)	2(%3)	28(%4)	11.1	14.1	2.8
Yoksulluk	5(%2)	6(%2)	0(%0)	11(%1)	4.3	5.6	1.1
Psikolojik etkiler	2(%1)	4(%1)	3(%0)	9(%1)	3.6	4.5	0.9
Güvenlik sorunu	2(%1)	6(%1)	0(%2)	8(%1)	3.2	4.0	0.8
Zorunlu göç	0(%5)	2(%5)	0(%8)	2(%6)	0.8	1.0	0.2
Dil sorunu	0(%3)	2(%2)	0(%5)	2(%3)	0.8	1.0	0.2
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	60.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				80.403	24	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				80.047	24	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				0.309	1	0.578	

*p<.05

Tablo 4.4'teki Ki-Kare testi sonuçlarına göre, mevsimlik tarım işçilerinin göçer hayat yaşama zorlukları ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır.

(χ^2 (24) =80.403, $p=0.000$). Bu sonuca göre, farklı yaş gruplarına ait tarım işçilerinin göçer hayat yaşama zorlukları açısından dağılımlarında anlamlı bir farklılık gözlenmiştir.

Gözlenen ve beklenen frekanslar birbirine yakın olmadığı, 18-30, 31-59 ve 60 yaş ve üstü gruplarının göçer hayatı yaşama zorlukları benzer bir biçimde dağılmamıştır. Bu

bulgu, göçer hayatın zorluklarının yaş gruplarına göre belirgin bir farklılık gösterdiğini ortaya koymaktadır. Yaşın göçer hayat yaşama zorlukları sürecinde belirleyici bir faktör olduğu söylenebilir. Tüm yaş grupları benzer göçer yaşam deneyimlerine sahip görünmemektedir. Genç ve orta yaş katılımcıların daha yakın deneyimlere sahipken, daha üst düzey yaş grupları arasında ciddi bir deneyim farkı bulunmaktadır.

Aşağıda Tablo 4.5'te Soru 11 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.5. "Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Barınma sorunu	25(%30)	109 (%45)	135 (%49)	269 (%45)	37.2	107.6	124.2
Sağlık sorunu	5 (%6)	21 (%9)	39 (%14)	65 (%11)	9.0	26.0	30.0
Çalışma şartları	14 (%17)	27 (%11)	13 (%5)	54 (%9)	7.5	21.6	24.9
İklim şartları	7 (%5)	16 (%5)	24 (%3)	47 (%4)	6.5	18.8	21.7
Sosyal dışlanma	10 (%12)	14 (%6)	19 (%7)	43 (%7)	5.9	17.2	19.9
Ekonomik sorunlar	4 (%10)	11 (%5)	24 (%4)	39 (%5)	5.4	15.6	18.0
Ulaşım, alt yapı	8 (%7)	14 (%3)	6 (%3)	28 (%4)	3.9	11.2	12.9
Eğitim sorunu	8 (%0)	10 (%2)	5 (%7)	23 (%4)	3.2	9.2	10.6
Yoksulluk	0(%0)	6 (%2)	5 (%2)	11 (%2)	1.5	4.4	5.1
Psikolojik etkiler	1 (%10)	5 (%3)	3 (%2)	9 (%3)	1.2	3.6	4.2
Güvenlik sorunu	1 (%1)	6 (%3)	1 (%0)	8 (%1)	1.1	3.2	3.7
Zorunlu göç	0 (%1)	1 (%0)	1 (%0)	2 (%0)	0.3	0.8	0.9
Dil sorunu	0 (%1)	0 (%0)	2 (%1)	2 (%0)	0.3	0.8	0.9
Toplam	83 (%100)	240 (%100)	277 (%100)	600 (%100)	83.0	240,0	277.0

Ki-Kare Testi Sonuçları

Test Türü	χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare	60.222	24	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)	61.586	24	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)	0.616	1	0.432

*p<.05

Tablo 4.5'teki Ki-Kare testi sonuçlarına göre, mevsimlik tarım işçilerinin göçer hayat yaşama zorlukları ile öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($\chi^2 (24) = 60.222, p=0.000$). Bu sonuç, işçilerin göçer hayat yaşama zorluklarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Farklı öğrenim düzeyindeki katılımcıların büyük bir oranda barınma sorunundan söz ettiği, her öğrenme düzeyine ait kategoride katılımcıların üçte birinin barınma sorununa vurgu yaptığı görülmüştür. Okuma-yazma bilmeyenler %49, ilkokul mezunu %45 ve Lise ve üstü %30 oranında barınma sorununa işaret etmiştir. Öğrenim düzeyi düştükçe sağlık sorunlarının daha fazla dile getirildiği gözlemlenmiştir. Okuma yazma bilmeyenlerde bu oran %14 iken, lise ve üstü katılımcılarda bu oran %6 oranında tespit edilmiştir. Lise ve üstü katılımcıların sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kaldıkları, öğrenim düzeyinin düşüşüne bağlı sosyal dışlanma oranında azalma olduğu saptanmıştır. Yoksulluk söylemi ise okuma-yazma bilmeyen ve ilkokul mezunu katılımcılarda ön plana çıkarken, lise ve üstü düzeyindeki katılımcılarda ekonomik sorun %10 oranındadır.

4.2.1.3. Göçer Hayatın Kısıtladığı Temel Şeyler

Göçerlikte sosyal ve mekânsal kısıtlar teması bağlamında “Soru 12= Göçer hayatın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru dörtlü kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Gündemden ve güncel olaylardan haberdar olmak; 2: Yüz yüze sosyalleşmek 3: Sosyal medyayı takip etmek; 4: Diğer şeklindedir. Soru 12 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır. Yaş istatistiği anlamlı çıkmadığı için analizin dışında tutulmuştur.

Aşağıda Tablo 4.6'da Soru 12 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.6. "Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçlar

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olmak	200(%67)	246(%82)	446(%74)	223.0	223.0
Yüz yüze sosyalleşmek	89(%30)	50(%17)	139(%23)	69.5	69.0
Sosyal medyayı takip	5(%2)	1(%0)	6(%1)	3.0	3.0
Diğer	6(%2)	3(%1)	9(%2)	4.5	4.5
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			19.354	3	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			19.774	3	0.000*
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			17.700	1	0.000*

*p<.05

Tablo 4.6'daki Ki-kare testi sonucuna göre, göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (3) = 19.354$, $p = 0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyetin göçer olmanın kısıtladığı temel şeyleri yaşamada ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Gözlenen frekanslar, beklenen değerlerden önemli ölçüde farklıdır. Bu durum, göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler cinsiyet bazında benzer bir şekilde dağılmadığı ve her iki grubun da farklı deneyimler yaşadığını ortaya koymaktadır. Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olma seçeneğini erkek katılımcılar %82, kadın katılımcılar %67 ve toplamda %74 oranında göçer yaşamın kısıtlandığı ifade edilmiştir. Kadın katılımcılarda oran yüksek olsa da erkek katılımcılar bu durumu daha fazla hissettiği belirlenmiştir. Yüz yüze sosyalleşme konusunda kadınların %30'u, erkeklerin %17'si kısıtlandıklarını ifade etmiştir. Bu oranın kadınlarda daha fazla olduğu görülmektedir. Her iki katılımcı da sosyal medyayı takip etme konusunda %1 oranında kısıtlandıklarını ifade etmiştir. Bu sonuca göre, göçer hayatın kadın ve erkek katılımcıları farklı düzeylerde etkilediği görülmüştür. Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olma konusunda erkekler kadınlara göre daha fazla kısıtlandıklarını dile getirmiştir.

Aşağıda Tablo 4.7’de Soru 12 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.7. "Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olmak	72(%87)	189(%79)	185(%67)	446(%74)	61.7	178.4	205.9
Yüz yüze sosyalleşmek	8(%10)	46(%19)	85(%31)	139(%23)	19.2	55.6	64.2
Sosyal medyayı takip	1(%1)	3(%1)	2(%1)	6(%1)	0.8	2.4	2.8
Diğer	2(%2)	2(%1)	5(%2)	9(%2)	1.2	3.6	4.2
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%)	600(%100)	83.0	240,0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				21.187	6	0.002 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				22.569	6	0.001 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				15.018	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.7’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, göçer hayatın kısıtladığı temel şeyler ile öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (6) =21.187, $p=0.002$). Bu hususta, öğrenim düzeylerine göre, göçer hayatın kısıtları açısından dağılımlarının birbirinden farklı olduğu ifade edilebilir.

Gündem ve güncel bilgilerden haberdar olma konusunda lise ve üstü katılımcılar %87, ilkokul mezunları %79 ve okuma yazma bilmeyen bireyler %67 oranında bu konuda kısıtlandıklarını dile getirmiştir. Toplamda %74 oranında göçer hayatın bu konuda kısıtlama yarattığı görülmektedir. Yüz yüze sosyalleşme konusunda ise lise ve üstü %10 oranında, ilkokulu mezunları %19 ve okuma yazma bilmeyen bireyler %31 oranında kısıtlandıklarını ifade etmiştir. Eğitim düzeyi düştükçe yüz yüze sosyalleşme konusunda bireylerin daha fazla kısıtlandıkları görülmüştür. Sosyal medyayı takip etme ve diğer kısıtlar açısından bireylerin yakın deneyimler yaşadıkları görülmektedir.

Sonuç olarak, lise ve üstü bireyler %87'lik bir oranla gündem ve güncel bilgilerden haberdar olma konusunda daha fazla kısıtlandıkları tespit edilmiştir. Diğer öğrenim düzeyine sahip bireylerde de bu oran oldukça yüksektir. Yüz yüze sosyalleşme yani sosyal bağlantılar konusunda eğitim düzeyi düştükçe kısıtlamaların arttığı görülmüştür. Okuma yazma bilmeyen bireylerde %31 oranında bir kısıtlama deneyimi diğer eğitim düzeylerine göre oldukça yüksek olduğunu göstermektedir.

4.2.2. İnternet Erişim Dinamikleri

İnternet erişim dinamikleri teması kapsamında soru 13, soru 14 ve soru 15 yer almaktadır. Bu soruların mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre ki-kare analizleri aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.2.1. İnternet Erişimi Durumu

İnternet erişim dinamikleri teması bağlamında “Soru 13= İnternetiniz var mı?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru ikili kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Evet; 2: Hayır şeklindedir. Soru 13 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetine, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.8’de Soru 13 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.8. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Evet	162(%54)	246(%82)	408(%68)	204.0	204.0
Hayır	130(%43)	54(%18)	192(%32)	96.0	96.0
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			54.044	1	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			55.441	1	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			53.954	1	0.000 *

*p<.05

Tablo 4.8’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, internet erişimi ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (1) =54.044,

$p=0.000$). Bu doğrultuda, cinsiyetin internet erişiminde ayırt edici bir faktör olduğu görülmektedir. Genel dağılıma bakıldığında kadın katılımcıların %54 “Evet” yanıtını verirken, %43 “Hayır” yanıtına yönelmiştir. Erkek katılımcılar ise %82 “Evet” yanıtını verirken, “Hayır” yanıtını veren erkek katılımcıların oranı %18 olduğu hesaplanmıştır. Bu sonuca göre, kadın katılımcıların internete erişiminin %54 daha az olduğu erkek katılımcılarda internete erişimin %82 daha yaygın olduğu kaydedilmiştir.

Aşağıda Tablo 4.9’da Soru 13 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.9. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Evet	211(%89)	182(%60)	15(%25)	408(%68)	161.2	206.0	40.8
Hayır	16(%11)	121(%40)	45(%75)	192(%32)	75.8	97.0	192
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	600.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	<i>p</i>	
Pearson Ki-Kare				107.916	2	0.000*	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				113.125	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				107.235	1	0.000 *	

* $p<.05$

Tablo 4.9’daki yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre, internet erişimi ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (2) =107.916, $p=0.000$). Bu çerçevede, kadın ve erkek tarım internet erişimi açısından dağılımlarının birbirinden farklı olduğu, yaşın internet erişiminde ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir. 18-30 yaş aralığındaki katılımcıların neredeyse tümünün internete erişimi varken, yaş faktörü arttıkça bu oranın azaldığı saptanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.10’da Soru 13 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.10. "İnternetiniz var mı?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Evet	82(%99)	204(%85)	122(%44)	408(%68)	56.4	163.2	188.4
Hayır	1(%1)	36(%15)	155(%56)	192(%32)	26.6	76.8	88.6
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				141.107	2	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				158.455	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				107.603	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.10'daki yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre, internet erişimi ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (2) = 141.107$, $p = 0.000$). Bu kapsamda, kadın ve erkek tarım işçilerinin internete erişimi açısından dağılımlarının birbirinden farklı olduğu öğrenim durumunun internete erişimde ayırt edici bir faktör olduğu söylenebilir. Okuma yazma bilmeyenlerin %56'sının internete erişimi yokken, lise ve üstü öğrenim düzeyindeki katılımcılarına neredeyse tamamı %99 internete erişiminin olduğu sonucuna varılmıştır.

4.2.2.2. İnternet Kullanım Süresi

İnternet erişim dinamikleri teması bağlamında "Soru 14=İnterneti ne kadar sürede kullanıyorsunuz?" sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru dörtlü kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1:1*2; 2:2*3; 3:4*5; 4:5+ şeklindedir. Soru 14 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet ve yaş faktörlerine göre anlamlı bir fark tespit edilmediği için yer verilmemiştir. Soru 14 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumlarına göre istatistiksel anlamlı bir farkın olmasına bağlı olarak aşağıda ki-kare testi sonucu açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.11'de Soru 14 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.11. "İnterneti ne kadar sürede kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
1*2	63(%76)	187(%92)	117(%95)	367(%90)	73.6	183.1	110.4
2*3	15(%18)	14(%7)	6(%5)	35(%9)	7.0	17.5	10.5
4*5	4(%5)	3(%1)	0(%0)	7(%1)	1.4	3.5	2.1
Toplam	82(%100)	204(%100)	123(%100)	409(%100)	82.0	204.0	123.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				20.695	4	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				19.411	4	0.001 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				19.675	1	0.000 *	

* $p<05$

**Soru 4 seçenektan oluşmaktadır. Katılımcılar 4. seçeneği işaretlememiştir.

Tablo 4.11'deki, yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre, internet kullanım süresi ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($\chi^2(4) = 20.695, p = 0.000$). Bu sonuca göre, lise ve üstü bireylerin yarısından fazlası internet kullanım sıklığı %76 beklenen değerin üstünde olduğu görülmektedir. İlkokul mezunu bireyler %92 ile beklenen değerin üstünde bir seyir izlemiştir. Okuma yazma bilmeyen bireylerde ise bu oran %95 beklenen değerin üstünde bir yönelim göstermiştir. Sonuç olarak, eğitim seviyesi arttıkça internet kullanım sıklığı yükseldiği tespit edilmiştir. Eğitim düzeyi düşük bireylerde ise internet kullanım sürelerinin azaldığı ortaya çıkmıştır.

4.2.2.3. İnterneti Kullanım Motivasyonları

İnternet erişim dinamikleri teması bağlamında "Soru 15=İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru yedili kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Haberleşmek, mesajlaşma; 2: Kullanmıyorum; 3: İletişim kurmak(görüntülü) 4: Video içerikleri, gündelik pratik bilgiler, yemek tarifleri; 5: Bilgi ve eğitim amaçlı; 6: Sosyal medya takibi; 7: Online oyun, sohbet şeklindedir. Soru 15 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.12’de Soru 15 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.12. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Haberleşmek, mesajlaşmak	76 (%25)	112(%37)	188(%31)	94.0	94.0
İletişim kurmak (görüntülü)	43 (%14)	30(%10)	73(%12)	32.0	32.0
Sosyal medya takibi	17 (%6)	44(%15)	61(%10)	30.5	30.5
Bilgi ve eğitim amaçlı	23 (%8)	34(%11)	57(%10)	28.5	28.5
Online oyun, sohbet	2 (%1)	23(%8)	25(%4)	12.5	12.5
Video içerikleri, gündelik pratik bilgiler, yemek tarifleri	2(%1)	3(%1)	5(%1)	2.5	2.5
Toplam	163(%54)	246(%82)	409(%68)	200.0	200.0
Kullanmıyorum	137(%46)	54(%18)	191(%32)	95.5	95.5
Genel Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	P
Pearson Ki-Kare			77.190	6	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			81.994	6	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			27.782	1	0.000 *

* $p < .05$

Tablo 4.12’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, interneti kullanım motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu görülmektedir (χ^2 (6) =77.190, $p=0.000$). Bu bağlamda, kadın katılımcılar interneti kullanım amaçları arasında haberleşme ve mesajlaşmada %25 oranında bir yönelimi varken, bu oran erkek katılımcılarda %37 olarak hesaplanmıştır. Haberleşme ve mesajlaşma konusunda erkekler kadınlar göre daha fazla kullanma yönelimi vardır. Görüntülü iletişimde kadın katılımcılar %14, erkek katılımcılar ise %10 oranındadır. Bu sonuca göre, kadınlar, erkeklere göre daha fazla görüntülü iletişim kullanma eğilimindedir. Sosyal medya kullanımı açısından kadınlar %6, erkekler ise %15 ile kadınlara göre daha fazla sosyal medya takip ettikleri görülmektedir. Online oyun ve sohbet konusunda erkek katılımcılar %8 kadınlara göre %1 daha fazla kullanım göstermektedir. Genel dağılım içerisinde interneti kullanmayanların %46’sını kadın

katılımcılar, %18'ini ise erkek katılımcılar oluşturmuştur. Sonuç olarak, cinsiyet faktörünün internet kullanım amacı üzerinde etkisinin olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın katılımcıların yarısından fazlası interneti kullanmadığı, erkeklerin daha fazla kullandığı görülmektedir.

Aşağıda Tablo 4.13'te Soru 15 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.13. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Haberleşmek, mesajlaşma	82(%35)	99(%33)	7(%12)	188(%31)	74.3	94.9	18.8
İletişim kurmak (görüntülü)	36(%15)	34(%11)	3(%5)	73(%12)	28.8	36.9	7.3
Sosyal medya takibi	38(%16)	20(%7)	3(%5)	61(%10)	24.1	30.8	6.1
Bilgi ve eğitim amaçlı	34(%14)	21(%7)	2(%3)	57(%10)	22.5	28.8	5.7
Online oyun, sohbet	19(%8)	6(%2)	0(%0)	25(%4)	9.9	12.6	2.5
Video içerikleri, gündelik pratik bilgiler, yemek tarifleri	2(%1)	3(%1)	0(%0)	5(%1)	2.0	2.5	0.5
Toplam	211(%89)	183(%60)	15(%25)	409(%68)	161.6	206.5	40,9
Kullanmıyorum	26(%11)	120(%40)	45(%75)	191(%32)	75.4	96.5	19.1
Genel Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	60.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	Sd	P	
Pearson Ki-Kare				124.950	12	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				130.723	12	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				38.804	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.13'teki yapılan Ki-Kare testi sonucuna göre, internet kullanım motivasyonu ile yaş faktörü arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (12) =124.920, $p=0.000$). Bu sonuca göre, interneti kullanım amacının yaş gruplarına göre farklılaştığı ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, yaşın internet kullanım pratikleri üzerinde ayırt edici bir faktör olduğu açıkça ortadadır.

Haberleşme ve mesajlaşma amacıyla interneti kullanım oranı 18-30 yaş grubunda %35, 31-59 yaş grubunda %33, 60 yaş ve üstü grubunda ise %12 olduğu görülmektedir. Bu kapsamda özellikle haberleşme ve mesajlaşma amacıyla interneti kullanma oranı 18-30 yaş grubunda daha yüksek olduğu sonucun varılmıştır. Görüntülü iletişim kurmak amacıyla internet kullanımını incelendiğinde 18-30 yaş grubunda %15, 31-59 yaş grubunda %11 ve 60 yaş ve üstü bireylerde ise %5'tir. Bu hususta, ileri yaş grubunda yer alan bireylerin görüntülü iletişimi oldukça az tercih ettikleri dikkat çekicidir. Sosyal medyayı takip etmek amacıyla interneti kullanan 18-30 yaş grubunda %16 oranında diğer gruplara göre yaygın kullanım söz konusudur. Bilgi ve eğitim amaçlı internet kullanım pratiklerinde yine genç yaş grubundaki bireylerin bu seçeneği çoğunluk olarak tercih ettiği görülmektedir. Online oyun ve sohbet amacıyla internet kullanımı tüm yaş gruplarında bir azalma söz konusu iken genç yaş grubunda yer alan bireylerin daha çok kullandıkları saptanmıştır. İleri yaş grubunda yer alan bireylerde ise online oyun ve sohbet amacıyla interneti hiç kullanmadıkları belirlenmiştir. Diğer taraftan, interneti "kullanmıyorum" yanıtı, yaşın ilerlemesine bağlı olarak belirgin şekilde artış göstermektedir.

Beklenen değerler ve gözlenen değerler arasındaki farklar incelendiğinde, yaş grupları arasında internet kullanım motivasyonlarının değişim gösterdiği ortaya çıkmaktadır. Bu sonuçlara göre, internete erişim ve kullanım pratiği konusunda yaş faktörünün önemli bir belirleyici olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıda Tablo 4.14'te Soru 15 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.14. "İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Haberleşmek, mesajlaşmak	17(%20)	105(%44)	66(%24)	188(%31)	26.0	75.2	86.8
İletişim kurmak (görüntülü)	11(%13)	34(%14)	28(%10)	73(%12)	10.1	29.2	33.7
Sosyal medya takibi	14(%17)	33(%14)	14(%5)	61(%10)	8.4	24.4	28.2
Bilgi ve eğitim amaçlı	25(%30)	22(%9)	10(%4)	57(%10)	7.9	22.8	26.3
Online oyun, sohbet	14(%17)	8(%3)	3(%1)	25(%4)	3.5	10.0	11.5
Video içerikleri, gündelik pratik bilgiler, yemek tarifleri	1(%1)	2(%1)	2(%1)	5(%1)	0.7	2.0	2.3
Toplam	82(%99)	204(%85)	123(%44)	408(%68)	56.6	163.6	188.8
Kullanmıyorum	1(%1)	36(%15)	154(%56)	191(%32)	26.4	76.4	88.2
Genel Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				216.844	12	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				211.325	12	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				93.067	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.14'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, interneti kullanım motivasyonları ile öğrenim durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2(12) = 216.844, p = 0.000$). Bu sonuca göre, bireylerin eğitim seviyesinin internet kullanım pratiği açısından ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Lise üstü öğrenim seviyesine sahip bireylerin haberleşme ve mesajlaşma amacıyla internet kullanım oranı %20, ilkokul mezunlarında bu oran %44, okuma yazma bilmeyen bireylerde ise %24 olarak hesaplanmıştır. Özellikle ilkokul mezunu bireyler arasında bu oranın yüksek çıkması, internet kullanım motivasyonu açısından geleneksel iletişim yöntem pratiklerinin değiştiği anlaşılmaktadır.

Görüntülü iletişim kullanımını incelediğimizde lise ve üstü grubunda %13, ilkokul mezunlarında %14, okuma ve yazma bilmeyen grupta ise %10 olarak tespit

edilmiştir. Bu bulguya dayanarak, eğitim düzeyi düşük olan bireylerin görüntülü iletişimi daha fazla tercih ettiği ortaya çıkmıştır. Bu oran eğitim seviyesinin yüksek olduğu bireylerde de oldukça yaygın kullanıldığı görülmektedir. Sosyal medya kullanımına baktığımızda lise ve üstü grubunda %17, ilkokul mezunlarında %14, okuma yazma bilmeyen bireylerde ise %5 olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, eğitim seviyesi yükseldikçe sosyal medya kullanım pratiğinin arttığı gözlemlenmiştir. İnternetin bilgi ve eğitim amaçlı kullanım pratiğine baktığımızda lise ve üstü bireylerde %30, ilkokul mezunu bireylerde %9, okuma yazma bilmeyen bireylerde ise %4 olarak belirlenmiştir. Buna göre, eğitim düzeyi arttıkça bilgi ve eğitim amaçlı kullanım motivasyonunun buna bağlı olarak arttığı açıkça ortadadır.

Online oyun ve sohbet amaçlı kullanım oranlarına bağlı olarak lise ve üstü grubun %17, ilkokul mezunlarının %3, okuma yazma bilmeyen grubun %1 olarak hesap edilmiştir. Bu bulgu, eğitim seviyesi yüksek bireylerde online oyun ve sohbet pratiğinin daha yaygın olduğunu göstermektedir. İnterneti kullanmayan lise ve üstü bireylerde %1, ilkokul mezunu bireylerde %15, okuma yazma bilmeyen bireylerde ise %56 olarak belirlenmiştir. Bu sonuca göre, eğitim seviyesi düştükçe internet kullanımının azaldığı ve büyük oranda okuma yazma bilmeyen bireylerin interneti kullanmadıkları anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, öğrenim düzeyine bağlı internet kullanım motivasyonlarının farklılaştığı görülmektedir. İnternet kullanım amacının eğitim seviyesi yükseldikçe daha çok bilgi ve eğitim amaçlı kullanımının arttığı, eğitim seviyesinin düşüşüne bağlı olarak internet kullanım pratiğinin temel iletişim ihtiyacı karşılamak için kullanıldığı belirlenmiştir. İlkokul mezunu ve özellikle okuma yazma bilmeyen bireylerde internet kullanımının sınırlı düzeyde kaldığı büyük ölçüde kullanılmadığı görülmektedir.

4.2.3. Dijital Medya Kullanım Pratikleri

Dijital medya kullanım pratikleri teması bağlamında soru 17, soru 18, soru 21, soru 23 yer almaktadır. Bu soruların mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre ki-kare analizleri aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.3.1. Sosyal Medya Hesap Durumu

Dijital medya kullanım pratikleri teması başlığı altında “Soru 17=Sosyal medya hesabınız var mı?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru ikili kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Evet 2: Hayır; şeklindedir. Soru 17 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetine, yaşlarına ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.15’te Soru 17 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.15. "Sosyal medya hesabınız var mı?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Evet	77(%26)	208(%69)	285(%48)	142.0	143.0
Hayır	221(%74)	92(%31)	313(%52)	156.0	157.0
Toplam	298(%100)	300(%100)	598(%100)	298.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	P
Pearson Ki-Kare			113.375	1	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			117.314	1	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			113.185	1	0.000 *

*p<.05

Tablo 4.15’teki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medya hesap durumu ile cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (1) =113.375, $p=0.000$). Bu bulguya göre, cinsiyetin sosyal medya hesabı kullanımına ilişkin ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Sosyal medya hesabı kullanımına ilişkin kadın katılımcıların %26’sı, erkek katılımcıların %69’u “Evet” yanıtını vermiştir. Bu doğrultuda, erkek katılımcıların kadın katılımcılardan daha fazla sosyal medya hesabına sahip oldukları belirlenmiştir. Buna karşılık, kadın katılımcıların %74’ü, erkek katılımcıların %31’i “Hayır” yanıtını vermiştir. Buna bağlı olarak kadın katılımcıların “hayır” yanıtına daha fazla yöneldiği görülmektedir.

Sonuç olarak, cinsiyetin sosyal medya kullanımı üzerinden önemli bir işlevinin olduğu belirlenmiştir. Erkek katılımcıların sosyal medya hesabı kullanımının kadınlara göre daha yüksek bir oranda olduğu açıkça ortaya konulmuştur. Bu veriler ışığında, cinsiyet temeline dayalı olarak dijital davranış ve motivasyonların farklılaştığı anlaşılmaktadır.

Aşağıda Tablo 4.16’da Soru 17 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.16. "Sosyal medya hesabınız var mı?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Evet	164(%69)	112(%37)	9(%15)	285(%48)	113.0	143.9	28.1
Hayır	73(%31)	190(%63)	50(%85)	313(%52)	124.0	158.1	30.9
Toplam	237(%100)	302(%100)	59(%100)	598(%100)	237.0	302.0	59.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	Sd	p	
Pearson Ki-Kare				82.448	2	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				86.313	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				81.081	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.16’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medya hesabı kullanımı ile yaş değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (2) =82.448, $p=0.000$). Bu sonuca göre, yaş faktörünün sosyal medya hesabı kullanımı noktasında ayırt edici bir unsur olduğu ifade edilebilir.

Sosyal medya hesabı kullanımında 18-30 yaş grubunda yer alan bireylerin %69’u, 31-59 yaş grubundaki bireylerin %37’si ve 60 yaş ve üstü bireylerin %15’i “Evet” yanıtını vermiştir. Bu bulguya göre, sosyal medya hesabı kullanımının yaş ilerledikçe önemli derecede azaldığı görülürken, genç yetişkinlerde ise bu oran oldukça yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Beklenen ve gözlenen değerler arasında belirgin düzeydeki farklılık incelendiğinde, yaş faktörünün sosyal medya kullanımı açısından anlamlı bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, yaşın sosyal medya hesabı kullanımı üzerinde belirgin biçimde olduğunu farklılaştığını göstermektedir. Özellikle bu durumun genç yetişkinlerin üçte ikisi aktif kullanıcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu durum, genç yetişkinlerde sosyal medya hesabı kullanımının oldukça yüksek olduğu, ileri yaş yetişkinlerde (60 yaş ve üstü) ise bu oranın oldukça düşük olduğu her 10 kişiden 9’u ise sosyal medya hesabına sahip

olmadığı anlaşılmaktadır. Bu bulgu, yaş faktörünün dijital teknolojileri içselleştirmekte önemli bir işleve sahip olduğunu destekleyen bir durumdur.

Aşağıda Tablo 4.17’de Soru 17 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.17. "Sosyal medya hesabınız var mı? Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Evet	75(%90)	157(%65)	53(%19)	285%48	39.6	114.4	131.1
Hayır	8(%10)	83(%35)	222(%81)	313%52	43.4	125.6	143.9
Toplam	83(%100)	240(%100)	275(%100)	598%100	83.0	240.0	275.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	Sd	p	
Pearson Ki-Kare				179.842	2	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				195.957	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				151.224	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.17’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medya hesabı kullanımı ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (2) = 179.842, p=0.000$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin sosyal medya hesabı kullanımı açısından ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Elde edilen veriler ışığında öğrenim düzeyi ile sosyal medya hesabı kullanımı arasında doğru orantılı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Lise ve üstü grubun %90’ı, ilkokul mezunlarının %65’i, okuma yazma bilmeyenlerin %19’u “Evet” cevabını vermiştir. Lise ve üstü bireylerin %10’u, ilkokul mezunu bireylerin %35’i ve okuma yazma bilmeyenlerin %81’i “Hayır” yanıtını verdiği görülmektedir. Bu bulgu, eğitim seviyesi yükseldikçe sosyal medya hesabı kullanımının daha yaygın olduğu, eğitim seviyesi düştükçe kullanımın azaldığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, lise ve üstü bireylerin neredeyse tamamına yakını sosyal medya hesabı sahibi olduğunu, okuma yazma bilmeyenlerin yani her beş kişiden dördünün ise sosyal medya hesabı bulunmadığı belirlenmiştir. İlkokul mezunu bireylerin sosyal medya hesabı

kullananların kullanmayanlara oranı yaklaşık iki katı olduğu görülmektedir. Bu bulgular, eğitim düzeyinin sosyal medya hesabı kullanımında belirgin bir faktör olduğunu ortaya çıkarmıştır.

4.2.3.2. Sosyal Ağ Kullanım Profili

Dijital medya kullanım pratikleri teması bağlamında “Soru 18=Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru beşli kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Facebook; 2: Twitter; 3: Instagram; 4: TikTok; 5: Diğer şeklindedir. Soru 18 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.18’te Soru 18 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.18. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?" *** Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
TikTok	128(%43)	85(%28)	213(%36)	106.0	107.0
Facebook	24(%8)	126(%42)	150(%25)	74.6	75.4
Instagram	6(%2)	34(%11)	40(%7)	19.9	20.1
Diğer	138(%47)	54(%18)	192(%32)	95.5	96.5
Toplam	296(%100)	299(%100)	595(%100)	296.0	299.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü	χ^2		sd	p	
Pearson Ki-Kare	134.379		3	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)	144.426		3	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)	120.875		1	0.000 *	

* $p < .05$

**Soru 5 seçenekten oluşmaktadır. Katılımcılar 2. Seçeneği (Twitter) işaretlememiştir.

Tablo 4.18’teki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal ağların kullanımı ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (3) =134.379, $p=0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyetin sosyal ağların kullanımı üzerinde ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir. Kadın ve erkek katılımcıların sosyal medya tercihleri ele alındığında kadın katılımcıların %43’ü TikTok, %8’i Facebook, %2’si Instagram, %47’si ise diğer platformları tercih etmiştir. Erkek katılımcıların %28’i TikTok,

%42'si Facebook, %11'i Instagram, %18'i ise diğer platformları tercih ettiği görülmektedir. Bu genel dağılıma baktığımızda kadın katılımcıların TikTok ve diğer kategorisine yöneldiği, erkek katılımcıların ise Facebook ve Instagram'ı kullandıkları belirlenmiştir. Erkek katılımcıların sosyal medya platformlarını daha aktif kullandıkları görülürken, kadın katılımcıların %43'ünün TikTok kullanmaları oldukça dikkat çekicidir.

Sonuç olarak, cinsiyetin sosyal platformları tercihleri üzerinde etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Kadın katılımcıların video ve görsele dayalı platformlara yöneldiği, erkek katılımcıların ise daha çok haber ve bilgi paylaşımının yoğun olduğu içerikleri takip ettiği görülmektedir.

Aşağıda Tablo 4.19'da Soru 18 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.19. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz? Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
TikTok	101(%43)	105(%35)	7(%12)	213(%36)	84.5	107.4	21.1
Facebook	73(%31)	69(%23)	8(%14)	150(%25)	59.5	75.6	14.9
Instagram	34(%14)	6(%2)	0(%0)	40(%7)	15.9	20.2	4.0
Diğer	28(%12)	120(%40)	44(%75)	192(%32)	76.2	96.8	19.0
Toplam	236(%100)	300(%100)	59(%100)	595(%100)	236.0	300.0	59.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				122.926	6	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				129.668	6	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				41.820	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.19'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal ağları kullanımı ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2(6) = 122.926, p = 0.000$). Bu sonuca göre, yaşın sosyal ağları kullanımı noktasında ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Sosyal ağların kullanımına ilişkin 18-30 yaş grubunun %43'ü, 31-59 yaş grubunun %35'i ve 60 yaş ve üstü grubun %12'si "TikTok" yanıtını vermiştir. Bu bulguya göre, tik tok platformu genç yetişkin ve orta yaş grubunda daha yaygın

kullanılırken, ileri yaş yetişkinlerde bu oran oldukça düşüktür. En yüksek tik tok kullanımı ise genç yetişkinlerde görülmektedir.

Facebook kullanımına ilişkin verilerde 18-30 yaş grubunun %31'i, 31-59 yaş grubunun %23'ü ve 60 yaş ve üstü grubun %8'i bu platformu tercih etmiştir. Facebook platformu üç yaş grubunda da diğer sosyal platformlara göre daha fazla tercih edilen alan olmuştur. Görece genç yetişkin ve orta yaş grubunun Facebook kullanımı yaygın olduğu anlaşılmaktadır. Instagram platformu %14 oranında 18-30 yaş grubu için tercih edilirken, diğer yaş gruplarında kullanım oranı belirgin düzeyde düşüktür. Diğer platform seçeneği kullanım oranına baktığımızda %75 60 ve üstü yaş grubun tercih ettiği en yüksek kullanım oranı ise 31-59 yaş grubunda %40 olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak, yaş faktörünün sosyal ağları kullanımı üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Genç yetişkinler TikTok ve Instagram gibi platformlara daha fazla yönelirken, ileri yaş yetişkinlerde ise sosyal ağların kullanım oranı oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bu da ileri yaş bireylerin sosyal medya kullanımının düşük olmakla beraber Facebook ve diğer platformlara yöneldiği anlaşılmaktadır.

Aşağıda Tablo 4.20'de Soru 18 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.20. "Hangi sosyal ağları kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
TikTok	20(%24)	98(%41)	95(%35)	213(%36)	29.7	85.6	97.7
Facebook	31(%37)	98(%41)	21(%8)	150(%25)	20.9	60.3	68.8
Instagram	30(%36)	8(%3)	2(%1)	40(%7)	5.6	16.1	18.4
Diğer	2(%2)	35(%15)	155(%57)	192(%32)	26.8	77.1	88.1
Toplam	83(%100)	239(%100)	273(%100)	595(%100)	83.0	239.0	273.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü	χ^2			sd	p		
Pearson Ki-Kare	289.042			6	0.000*		
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)	265.624			6	0.000 *		
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)	105.232			1	0.000 *		

*p<.05

Tablo 4.20'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal ağıları kullanımı ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2(6) = 289.042, p = 0.000$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin sosyal medya platformları tercihinde ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Sosyal medya platformları tercihinine ilişkin lise ve üstü katılımcıların %24'ü, ilkokul mezunlarının %41'i ve okuma yazma bilmeyen katılımcılar %35'i TikTok kullandıklarını ifade etmiştir. Bu bulguda, genç yetişkinlerin tik tok kullanım oranı diğer eğitim seviyesindeki katılımcılara nispeten daha az olduğu anlaşılmaktadır. Facebook platformunu tercih eden katılımcıların %37'si lise ve üstü, %41'i ilkokul mezunu ve %8'i okuma yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. Burada görece geleneksel bir platform olan Facebook'un genç ve orta yetişkinlerde daha yaygın olduğu kaydedilmiştir. Instagram platformu ise %36 oranında en yüksek kullanım lise ve üstü grubunda olduğu belirlenmiştir. Diğer platformları tercih eden %57 oranında okuma yazma bilmeyen katılımcıların olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, eğitim seviyesinin sosyal medya platformlarının kullanımı üzerinde önemli bir işleve sahip olduğu anlaşılmaktadır. Eğitim seviyesi yüksek olan bireylerde Instagram gibi görsel ve interaktif platformlar tercih edilirken, eğitim seviyesi düşük bireylerde eğlence odaklı ve kolay olan TikTok, Facebook ve diğer platformların daha yaygın kullanıldığı ortaya çıkmaktadır.

4.2.3.3. Sosyal Medya Kullanım Motivasyonu

Dijital medya kullanım pratikleri teması bağlamında “Soru 21=Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru beşli kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Haberleşmek, mesajlaşma; 2: Bilgi edinmek; 3: İletişim ve görsel öğeler paylaşmak; 4: Çevre edinmek; 5: Diğer şeklindedir. Soru 21 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.21'de Soru 21 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.21. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Haberleşmek, mesajlaşma	128(%78)	151(%61)	279(%68)	111.7	167.3
İleti ve Görsel öğeler paylaşmak	13(%8)	55(%22)	68(%17)	27.2	40.8
Bilgi edinmek	14(%8)	24(%10)	38(%9)	15.2	22.8
Çevre edinmek	4(%2)	12(%5)	16(%4)	6.4	9.6
Diğer	6(%4)	5(%2)	11(%2)	4.4	6.6
Toplam	165(%100)	247(%100)	412(%100)	165.0	247.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			18.998	4	0.001 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			20.318	4	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			5.010	1	0.025

*p<.05

Tablo 4.21'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medyayı kullanım motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (4) =18.998, $p=0.001$). Bu sonuca göre, cinsiyetin sosyal medyayı kullanımı açısından ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Elde edilen verilere göre, kadın katılımcıların %78'i sosyal medyayı haberleşme ve mesajlaşma amacıyla kullanırken, erkek katılımcıların %61'i bu amaçla tercih ettiği görülmektedir. Öte yandan, erkeklerin ileti ve görsel öğeler paylaşma motivasyonu (%22) kadınlara (%8) göre daha yüksek düzeyde olduğu saptanmıştır. "Bilgi edinmek", "Çevre edinmek" ve "Diğer" seçeneği gibi sosyal medyayı kullanım amaçları her iki cinsiyette de daha düşük oranlarda tercih edilmiştir.

Sonuç olarak bu durum, kadınların sosyal medyayı daha çok iletişim odaklı bir kullanım eğilimi gösterdiği, erkeklerin ise içerik paylaşımı ve görsel iletilere daha fazla yöneldiklerini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla sosyal medya kullanım motivasyonlarının cinsiyet temelli değişkenlik gösterdiğini ve bu farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olduğu saptanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.22'de Soru 21 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.22. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Haberleşmek, mesajlaşmak	126(%60)	140(%75)	13(%87)	279(%68)	142.9	126.0	10.2
İleti ve Görsel öğeler paylaşmak	49(%23)	17(%9)	2(%13)	68(%17)	34.8	30.7	2.5
Bilgi edinmek	25(%12)	13(%7)	0(%0)	38(%9)	19.5	17.2	1.4
Çevre edinmek	10(%5)	6(%3)	0(%0)	16(%4)	8.2	7.2	0.6
Diğer	1(%0)	10(%5)	0(%0)	11(%2)	5.6	5.0	0.4
Toplam	211(%100)	186(%100)	15(%100)	412(%100)	211.0	186.0	15.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				30.799	8	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				34.446	8	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				1.871	1	0.171	

*p<.05

Tablo 4.22'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medyayı kullanım motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (8) = 30.799, p = 0.000$). Bu sonuca göre, yaşın sosyal medyayı kullanım amacı noktasında ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Veriler incelendiğinde, 18-30 yaş grubunda %60 ve 31-59 yaş grubunda %75 oldukça yüksek bir oranda sosyal medyayı "Haberleşmek, mesajlaşmak" amacıyla kullandıkları belirlenmiştir. "İleti ve görsel öğeler paylaşmak" kategorisini 18-30 yaş (%23) grubundaki bireyler diğer yaş gruplarına göre daha yüksek oranda tercih etmiştir. 18-30 yaş (%12) ve 31-59 yaş grubunda (%7) "Bilgi edinmek" kategorisinin oranı ise oldukça sınırlı kalmıştır. 60 yaş ve üzeri grupların sosyal medyayı kullanım amaçları diğer yaş gruplarına karşın oldukça düşük oranda olduğu ortaya çıkmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sosyal medya kullanım amaçları yaş gruplarına göre anlamlı bir biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Özellikle genç yaş grubunun içerik paylaşımı ve bilgi edinme amaçlı sosyal medya kullanım eğilimi gösterirken, ileri yaş gruplarında ağırlıklı olarak iletişim amaçlı bir kullanım mevcuttur.

Aşağıda Tablo 4.23'te Soru 21 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.23. "Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Haberleşmek mesajlaşmak	29(%35)	146(%71)	104(%84)	279(%68)	55.5	139.5	84.0
İleti ve Görsel öğeler paylaşmak	28(%34)	32(%16)	8(%6)	68(%17)	13.5	34.0	20.5
Bilgi edinmek	20(%24)	16(%8)	2(%2)	38(%9)	7.6	19.0	11.4
Çevre edinmek	4(%5)	7(%3)	5(%4)	16(%4)	3.2	8.0	4.8
Diğer	1(%1)	5(%2)	5(%4)	11(%2)	2.2	5.5	3.3
Toplam	82(%100)	206(%100)	124(%100)	412(%100)	82.0	206.0	124.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				71.534	8	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				70.276	8	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				10.682	1	0.001 *	

*p<.05

Tablo 4.23'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, sosyal medyayı kullanım motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2(8) = 71.534, p = 0.000$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin sosyal medyayı kullanım amacı üzerinde ayırt edici bir faktör olduğu ifade edilebilir.

Bulgular incelendiğinde, ilkokul mezunu bireyler %71, okuma yazma bilmeyen bireyler ise %84 oranında sosyal medyayı "Haberleşmek, mesajlaşmak" amacıyla kullandıkları gözlemlenmiştir. Lise ve üstü bireylerde ise (%35) daha düşük bir kullanım oranı bulunmaktadır. Bu veriye göre, eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak sosyal medya kullanımının çeşitlendiği görülmektedir. "İleti ve görsel öğeler paylaşmak" seçeneğini lise ve üstü bireyler %34, ilkokul mezunları %16, okuma yazma bilmeyen bireyler ise %8 oranında tercih etmiştir. Bu bulgu, öğrenim düzeyi yüksek bireylerin sosyal medyada ileti paylaşma ve görsel içerik üretme eğiliminde olduklarını göstermektedir. "Çevre edinmek" ve "Diğer" kategorileri tüm öğrenim düzeylerinde düşük oranda kaldığı görülmüştür. "Çevre edinme" kategorisi lise ve üstü bireylerde %5 oranında diğer gruplara kıyasla daha belirgin biçimde öne çıkmıştır.

Sonuç olarak, bireylerin sosyal medya kullanım amaçlarının öğrenim düzeyine bağlı olarak anlamlı biçimde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Eğitim düzeyi

yükseldikçe sosyal medyanın sadece iletişim kurma amacıyla değil, aynı zamanda sosyal medyada aktif olarak içerik üretme ve bilgi edinme gibi daha farklı amaçlarla kullanıldığı görülmektedir. Bu durum, düşük öğrenim düzeyine sahip bireylerde ise daha sınırlı ve temel düzeyde iletişim ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla sosyal medyayı kullandıkları tespit edilmiştir.

4.2.4. Geleneksel Medya Tüketim Pratikleri

Geleneksel medya tüketim pratikleri teması altında soru 27, soru 29, soru 32 ve soru 37 yer almaktadır. Bu soruların mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre Ki-kare analizleri aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.4.1. Kişisel İletişim Teknolojileri Sahipliği

Geleneksel medya tüketim pratikleri teması bağlamında “Soru 27=Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru altılı kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Televizyon; 2: Radyo; 3: Gazete; 4: Bilgisayar; 5: Telefon; 6: Diğer(belirtiniz) şeklindedir. Soru 27 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.24’te Soru 27 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.24. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?"** Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Telefon	162(%54)	242(%81)	404(%67)	202.0	202.0
Televizyon	138(%46)	58(%19)	196(%33)	98.0	98.0
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			48.495	1	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			49.573	1	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			48.414	1	0.000 *

*p<.05

**Soru 5 seçenektan oluşmaktadır. Katılımcılar 2. (Radyo) 3 (Gazete). ve 4. (Bilgisayar) seçenekleri işaretlememiştir.

Tablo 4.24'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, iletişim araçlarına sahiplik durumu ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (1) = 48.495$, $p=0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyet değişkeninin mevsimlik tarım işçilerinin iletişim araçlarına sahiplik durumları üzerinde temel bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Elde edilen verilere göre, kadın katılımcıların %54'ü, erkek katılımcıların %81'i telefon kullandığını ifade etmiştir. Televizyon kategorisini ise kadın katılımcıların %46'sı, erkek katılımcıların %19'u tercih etmiştir. Bu durum, kadın katılımcıların medya araçlarına sahipliği konusunda daha dengeli bir dağılım gösterirken, erkek katılımcıların büyük çoğunluğu telefonu tercih etmiştir.

Bu bulgulara göre, cinsiyet ve medya araçlarını tercih etme arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunduğu görülmektedir. Özellikle kadın katılımcılar televizyona eğilim gösterirken, erkek katılımcıların telefonu tercih etmesi dikkat çekicidir. Tüm veriler değerlendirildiğinde, cinsiyete bağlı olarak mevsimlik tarım işçilerinin medya araçlarına sahiplik ve tercih konusunda farklı tutumlarının olabileceği ortaya çıkmıştır.

Aşağıda Tablo 4.25'te Soru 27 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.25. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Telefon	207(%87)	182(%60)	15(%25)	404(%67)	159.6	204.0	40.4
Televizyon	30(%13)	121(%40)	45(%75)	196(%33)	77.4	99.0	19.6
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	60.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				99.297	2	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				102.946	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				98.323	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.25'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, iletişim araçlarına sahiplik durumu ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (2) = 99.297, p=0.000$). Bu sonuca göre, yaş değişkeninin medya araçlarına sahiplik ve tercih etme durumları üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir.

Bu bulgulara göre, 18-30 yaş grubundaki bireylerin %87'si telefonu tercih ederken, televizyonu ise %13 oranında kullandığı görülmektedir. 31-59 yaş grubundaki bireylerin telefon yönelimi %60 oranında iken, televizyon kategorisini tercih edenlerin oranı ise %40'tır. 60 yaş ve üzeri bireylerin telefon kullanımı %25 iken, televizyon kullanma eğilimleri %75 oranındadır.

Verilerin tamamı göz önüne alındığında, yaş faktörünün medya sahiplik ve tercih etme durumları arasında oldukça belirgin farklılıkların olduğu görülmektedir. Genç grupta yer alan bireyler arasında telefon kullanımı daha çok yayginken, ileri yaş grubundaki bireylerde ise televizyon kullanımı dikkat çekicidir. Bu bulgu, yaşlı bireylerin geleneksel medya araçlarına daha fazla yöneldiğine işaret etmektedir. Orta yaş grubunda yer alan bireyler arasında her iki aracı kullanma yaklaşımları dengeli bir dağılım göstermektedir. Bu durum, medya kullanım alışkanlıklarının yaşla birlikte değişim gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Aşağıda Tablo 4.26'da Soru 27 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.26. "Hangi iletişim araçlarına sahipsiniz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Telefon	81(%98)	204(%85)	119(%43)	404(%67)	55.9	161.6	186.5
Televizyon	2(%2)	36(%15)	158(%57)	196(%33)	27.1	78.4	90.5
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	277.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				143.412	2	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				157.903	2	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				106.922	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.26'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, iletişim araçlarına sahiplik durumu ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (2) = 143.412$, $p=0.000$). Bu sonuca göre, eğitim seviyesinin medya araçlarına sahiplik durumları üzerinde kritik bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Elde edilen verilere göre, ilkokul mezunlarının %85'i telefonu tercih ederken, televizyonu tercih edenlerin oranı %15'tir. Okuma ve yazma bilmeyenlerin %43'ü telefon kategorisine yönelirken, televizyona yönelenlerin oranı %57 olarak görülmektedir. Lise ve üstü bireylerde telefon tercihi %98 iken, telefon yönelimi %2 oranındadır.

Bu bulgular ışığında, öğrenim düzeyi ile medya araçlarına sahiplik ve tercih etme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir. Eğitim seviyesi arttıkça telefon kullanımında artış gözlenirken, eğitim seviyesi düştükçe televizyona eğilim daha fazla olmuştur. Özellikle okuma ve yazma bilmeyenlerde geleneksel medya kullanımı daha yaygın olduğu gözlemlenmiştir. Bu durum, düşük eğitim seviyesine sahip olan bireylerde geleneksel sesli ve görsel medya aracı olan televizyonun daha kolay erişilebilir bir platform olduğunu ortaya koymuştur.

4.2.4.2. Televizyon Yayın Tüketim Profili

Geleneksel medya kullanımı teması bağlamında “Soru 29=Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru dokuzlu kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Kanal D; 2: Star; 3: ATV; 4: Show Tv; 5: A Haber; 6: Tv 8; 7: Kanal 7; 8: Fox Tv; 9: Diğer(belirtiniz) şeklindedir. Soru 29 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.27'de Soru 29 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.27. "Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Kanal 7	106(%35)	54(%18)	160(%27)	80.0	80.0
ATV	74(%25)	77(%26)	151(%25)	75.5	75.5
A Haber	10(%3)	67(%22)	77(%13)	38.5	38.5
Kanal D	32(%11)	31(%10)	63(%11)	31.5	31.5

Tablo 4.27. (Devamı)

Fox Tv	26(%9)	24(%8)	50(%8)	25.0	25.0
Star	27(%9)	19(%6)	46(%8)	23.0	23.0
Show Tv	17(%6)	15(%5)	32(%5)	16.0	16.0
TV 8	6(%2)	9(%3)	15(%3)	7.5	7.5
Diğer	2(%1)	4(%1)	6(%1)	3.0	3.0
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			62.033	8	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			67.453	8	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			1.765	1	0.184

* $p < .05$

Tablo 4.27'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon yayın tüketim profili ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (8) = 62.033$, $p = 0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyetin farklı televizyon kanallarının tercih edilmesi üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir.

Bu verilere göre, kadın katılımcıların %35'i Kanal 7'i tercih ederken, erkek katılımcılarda bu oran %18'dir. ATV kategorisine yönelen kadın katılımcıların oranı %25 iken, erkek katılımcıların oranı %26'dır. A haber kategorisini tercih eden kadın katılımcıların oranı %3 iken, erkek katılımcılarda bu oran %22 olarak görülmektedir. Kanal D, Fox TV, Star, Show TV, TV 8 ve diğer kategorileri işaretleyen kadın ve erkek katılımcıların oranları benzer bir dağılıma sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, cinsiyet faktörü ile kanal tercihleri arasında anlamlı bir farkın olduğu görülmektedir. Kanal 7 ve ATV kanallarının arasında belirgin farklılıklar cinsiyet temelinde önemli sonuçlar sunmaktadır. Bu durum ayrıca, haber içerikleri sunan kanalların genellikle erkek katılımcılar tarafından daha fazla tercih edildiğini göstermektedir.

Aşağıda Tablo 4.28'de Soru 29 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.28. "Hangi televizyon kanallarını izliyoruz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Kanal 7	25(%11)	96(%32)	39(%65)	160(%27)	63.2	80.8	16.0
ATV	71(%30)	74(%24)	6(%10)	151(%25)	59.6	76.3	15.1
A Haber	28(%12)	36(%12)	13(%22)	77(%13)	30.4	38.9	7.7
Kanal D	29(%12)	34(%11)	0(%0)	63(%11)	24.9	31.8	6.3
Fox Tv	29(%12)	21(%7)	0(%0)	50(%8)	19.8	25.3	5.0
Star	27(%11)	18(%6)	1(%2)	46(%8)	18.2	23.2	4.6
Show Tv	12(%5)	19(%6)	1(%2)	32(%5)	12.6	16.2	3.2
TV 8	11(%5)	4(%1)	0(%0)	15(%3)	5.9	7.6	1.5
Diğer	5(%2)	1(%0)	0(%0)	6(%1)	2.4	3.0	0.6
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	60.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				110.698	16	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				122.297	16	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				25.355	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.28'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon yayın tüketim profili ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (16) =110.698, $p=0.000$). Bu sonuca göre, yaş faktörü farklı televizyon kanallarının tercihleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bu bulgular incelendiğinde, 18-30 yaş grubundaki bireyler %11, 31-39 yaş grubundaki bireyler %32 ve 60 yaş ve üstü bireyler %65 oranında Kanal 7 kategorisini tercih etmiştir. Bu durum Kanal 7 seçeneğine yönelen genç yaş grubunda %11 oranında sınırlı kalırken, ileri yaş grubunda bu oran %65'e yükselmesi dikkat çekicidir. ATV kategorisini tercih eden 18-30 yaş grubunda %30, 31-59 yaş grubunda %24, 60 yaş ve üstü grupta ise %10 oranındadır. ATV kanalı genellikle genç ve orta yaş grubundaki bireyler tarafından takip edildiğini göstermektedir. A haber kategorisine yönelen 18-30 ve 31-59 yaş grubunda %12, 60 yaş ve üstü grupta %22 oranındadır. Bu bulgu ileri yaş grubundaki bireyler tarafından daha fazla tercih edildiğine işaret etmektedir. Kanal D, Fox ve Star

gibi kanallar daha çok genç yaş grubundaki bireyler tarafından tercih edilmektedir. 60 yaş ve üstü gruplarda ise %2 ya da hiç tercih edilmemektedir. TV8 ve diğer kategorisinde yer alan kanallar ise tüm yaş gruplarında düşük oranda takip edilmektedir.

Sonuç olarak, yaş değişkeninin medya kanallarının tercih edilmesi üzerinde kritik bir öneme sahip olduğu görülmüştür. Dini içerikli yayınlara odaklanan kanallardan biri olan Kanal 7 daha fazla ileri yaş grubundaki izleyicilere, Fox TV ve Star gibi kanallar ise daha genç grupta yer alan bireylere hitap ettiği ortaya çıkmıştır.

Aşağıda Tablo 4.29'da Soru 29 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.29. "Hangi televizyon kanallarını izliyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Kanal 7	8(%10)	34(%14)	118(%43)	160(%27)	22.1	64.0	73.9
ATV	24(%29)	66(%28)	61(%22)	151(%25)	20.9	60.4	69.7
A Haber	14(%17)	46(%19)	17(%6)	77(%13)	10.7	30.8	35.5
Kanal D	9(%11)	29(%12)	25(%9)	63(%11)	8.7	25.2	29.1
Fox TV	13(%16)	23(%10)	14(%5)	50(%8)	6.9	20.0	23.1
Star	7(%8)	25(%10)	14(%5)	46(%8)	6.4	18.4	21.2
Show Tv	5(%6)	12(%5)	15(%5)	32(%5)	4.4	12.8	14.8
TV 8	2(%2)	4(%2)	9(%3)	15(%3)	2.1	6.0	6.9
Diğer	1(%1)	1(%0)	4(%1)	6(%1)	0.8	2.4	2.8
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				88.004	16	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				90.813	16	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				8.372	1	0.004 *	

*p<.05

Tablo 4.29'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon kanal tercihleri ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (16) =88.004, p=0.000). Bu sonuca göre, öğrenim

düzeyinin televizyon kanallarının tercih edilmesi üzerinde kritik bir rol oynadığı ifade edilebilir.

Elde edilen verilere göre, Kanal 7 kategorisini tercih eden ilkokul mezunlarında %14, okuma yazma bilmeyenlerde %43, lise ve üstü eğitim düzeyine sahip bireylerde %10 oranındadır. Bu bulgu, Kanal 7'nin çoğunlukla eğitim seviyesi düşük bireyler tarafından izlenen kanal olduğuna işaret etmektedir. ATV seçeneğine yönelen ilkokul mezunları %28, okuma yazma bilmeyenler %22, lise ve üstü bireylerde %29 oranındadır. Bu durum, ATV'nin eğitim seviyesi yüksek bireyler tarafından daha fazla tercih edildiğini göstermektedir. A haber seçeneğine yönelen ilkokul mezunlarının oranı %19, okuma yazma bilmeyenlerin %6 ve lise ve üstü bireylerin %17'dir. Bu bulgu, eğitim seviyesi yükseldikçe A haberin izlenme oranlarının da buna bağlı olarak arttığını göstermektedir. Fox ve Star gibi kanallarda öğrenim düzeyinin yüksek olmasına bağlı olarak izlenme oranlarında ciddi farklar bulunmaktadır. Kanal D ve Show TV gibi kanallar ise ilkokul mezunu ve okuma yazma bilmeyen grup üyeleri arasında tercih edilmiştir.

Son olarak, öğrenim düzeyinin medya kanallarının tercih edilmesi üzerinde belirgin şekilde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Kanal 7 benzeri kanalların eğitim seviyesi düşük bireyler, Fox ve Star gibi kanallar ise eğitim seviyesi yüksek bireyler tarafından tercih edilmektedir.

4.2.4.3. Televizyon Kullanım Motivasyonu

Geleneksel medya tüketim pratikleri teması bağlamında “Soru 32=Televizyonu en çok hangi amaçla izliyorsunuz” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru dörtlü kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Haber izlemek, takip etmek; 2: Eğlence amaçlı; 3: Dini içerikli dizi ve programlar; 4: Boş vakit geçirmek şeklindedir. Soru 32 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.30'da Soru 32 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.30. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Dini içerikli dizi ve programlar	166(%55)	89(%30)	255(%43)	127.5	127.5
Haber izlemek, takip etmek	55(%18)	138(%46)	193(%32)	96.5	96.5
Eğlence amaçlı	45(%15)	53(%18)	98(%16)	49.0	49.5
Boş vakti değerlendirmek	34(%11)	20(%7)	54(%9)	27.0	27.0
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	P
Pearson Ki-Kare			63.228	3	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			64.828	3	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			57.296	1	0.000 *

* $p < .05$

Tablo 4.30'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon izleme motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (3) = 63.228, p = 0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyetin televizyon izleme amacı üzerinde önemli bir değişken olduğuna işaret etmektedir.

Bu verilere göre, kadın katılımcıların %55'i, erkek katılımcıların %30'u dini içerikli dizi ve programları tercih etmiştir. Bu bulgu, kadın katılımcıların dini içerikli yayınları daha fazla takip ettiğini göstermektedir. Haber izleme ve takip etme kategorisi kadın katılımcılar tarafından %18, erkek katılımcılar tarafından %46 oranında tercih edilmiştir. Haber içeriklerine erkek katılımcıların ilgisinin daha fazla olduğu gözlenmektedir. Eğlence amaçlı kategoride kadın katılımcıların oranı %15, erkek katılımcıların oranı ise %18'dir. Her iki cinste de benzer oranlar dikkat çekicidir. Boş vakti değerlendirmek seçeneğine yönelen kadın katılımcıların oranı %11, erkek katılımcıların oranı %7'dir.

Sonuç olarak, cinsiyet faktörü televizyon izleme amacı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Dini içerikli yayınların kadınlar, haber içeriklerinin ise erkekler tarafından daha fazla takip edildiği ortaya çıkmıştır. Eğlence programlarında her iki cinste benzer bir dağılım söz konusu iken, boş vaktin değerlendirilmesinde kadınların daha fazla

tercih ettiği vurgulanmaktadır. Bu durum, geleneksel cinsiyet kalıplarının medya tüketim alışkanlıklarında belirgin bir etki yarattığını göstermektedir.

Aşağıda Tablo 4.31’de soru 32 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.31. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Dini içerikli dizi ve programlar	66(%28)	147(%49)	42(%70)	255(%43)	100.7	128.8	25.5
Haber izlemek, takip etmek	84(%35)	92(%30)	17(%28)	193(%32)	76.2	97.5	19.3
Eğlence amaçlı	57(%24)	41(%14)	0(%0)	98(%16)	38.7	49.5	9.8
Boş vakti değerlendirmek	30(%13)	23(%8)	1(%2)	54(%9)	21.3	27.3	5.4
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	600
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				54.275	6	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				64.332	6	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				4.909	1	0.027	

*p<.05

Tablo 4.31’deki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon izleme motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (6) =54.275, p=0.000). Bu sonuca göre, yaş faktörünün televizyon izleme amacı üzerinde yönlendirici bir unsur olarak ön plana çıktığı görülmektedir.

Elde edilen verilere göre, 18-30 yaş grubunda %28, 31-39 yaş grubunda %49 ve 60 yaş ve üstü grupta %70 oranında dini içerikli dizi ve programların takip edildiği ortaya çıkmıştır. Bu durum yaşın ilerlemesine bağlı olarak dini içerikli yayınlara karşı ilginin arttığını göstermektedir. Bu tarz yayınların genç yaş grubundaki bireyler tarafından daha az izlendiğini göstermektedir. Haber izleme ve takip etme kategorisinde 18-30 yaş grubunun %35, 31-39 yaş grubunun %30 ve 60 yaş ve üstü grubun %28 oranında tercih ettiği görülmektedir. Haber izleme alışkanlığının genç yaş grubunda bireyler tarafından daha fazla

takip edildiği gözlemlenmiştir. Eğlence amacı kategorisine 18-30 yaş grubunda %24, 31-39 yaş grubunda %14 oranında bir yönelim söz konusu iken, 60 yaş ve üstü grupta ise bu kategori hiç tercih edilmemiştir. Bu bulgu, eğlence amaçlı televizyon izleyen grup üyelerinin çoğunluğunu 18-30 yaş grubu oluştururken, artan yaşla birlikte ileri yaş grubunda eğlence amaçlı içeriklere ilginin azaldığı ve hatta hiç olmadığını göstermektedir. Boş vakti değerlendirmek amacıyla takip etme oranı 18-30 yaş grubunda %13, 31-59 yaş grubunda %8 ve 60 yaş ve üstü grupta %2'dir. Bu durum, boş vakti değerlendirmek amacıyla izleme oranlarının genç yaş grubunda daha yaygın olduğu dikkat çekicidir. Genel manada tüm yaş gruplarında ise bu kategorinin tercih edilme oranı düşüktür.

Sonuç olarak, yaş değişkeni ile televizyon içeriklerini izleme alışkanlıkları arasında önemli farklılıkların olduğunu göstermektedir. Yaşın artmasına bağlı olarak dini içerikli yayınlara ilginin arttığı buna karşın eğlence ve haber içeriklerinin izlenme oranının azaldığı ortaya çıkmıştır. Genç yaş grubunda ise haber ve eğlence içeriklerine eğilim daha yaygın olduğu ve güncel olaylara karşı takibin arttığı görülmektedir. Yaş faktörü medya içeriklerinin hedeflenen kitleye göre biçimlendirilmesinde kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilebilir.

Aşağıda Tablo 4.32'de Soru 32 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.32. "Televizyon izleme amacınız nedir?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Dini içerikli dizi ve programlar	24(%29)	79(%33)	152(%55)	255(%43)	35.3	102.0	117.7
Haber izlemek, takip etmek	28(%34)	96(%40)	69(%25)	193(%32)	26.7	77.2	89.1
Eğlence amaçlı	20(%24)	48(%20)	30(%11)	98(%16)	13.6	39.2	45.2
Boş vakti değerlendirmek	11(%13)	17(%7)	26(%9)	54(%9)	7.5	21.6	24.9
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				40.813	6	0.001 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				40.953	6	0.005 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				7.542	1	0.006 *	

*p<.05

Tablo 4.32'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, televizyon izleme motivasyonu ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (6) = 40.813, p=0.001$). Bu sonuca göre, öğrenim seviyesinin televizyon izleme amacı ile doğrudan ilişkili olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre, ilkokul mezunu bireylerde %33, okuma yazma bilmeyen bireylerde %55 ve lise ve üstü bireylerde %29 oranında dini içerikli yayınların tercih edildiği gözlemlenmiştir. Bu durum, öğrenim seviyesinin düşmesine bağlı olarak dini içeriklerin izlenme oranlarının arttığını göstermektedir. Bu oranın okuma yazma bilmeyen bireyler arasında oldukça yaygın olması dikkat çekicidir. Haber takip oranları ilkokul mezunlarında %40, okuma yazma bilmeyen bireylerde 25 ve lise ve üstü bireylerde ise %34'tür. Bu bulgu, eğitim seviyesinin nispeten artmasına bağlı olarak haber izleme oranlarının arttığına işaret etmektedir. Eğlence amaçlı içerikleri izleme oranı ilkokul mezunlarında %20, okuma yazma bilmeyenlerde %11, lise ve üstü bireylerde %24'tür. Eğlence amacıyla içeriklerin takip etme oranları eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak arttığı görülmüştür. Boş vakti değerlendirmek amacıyla izlenme oranlarını incelediğimizde ilkokul mezunlarında %7, okuma yazma bilmeyenlerde %9, lise ve üstü bireylerde %13'tür. Bu durum, tüm eğitim seviyesi gruplarda boş vakti değerlendirme amacıyla izlenme oranları oldukça düşüktür. Lise ve üstü grup üyelerinde diğer gruplara oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, öğrenim düzeyinin medya içeriklerini tercih etmeleri üzerinde belirleyici bir oynadığı anlaşılmaktadır. Eğitim düzeyinin artmasına bağlı dini içeriklerin izlenme oranları düşerken, okuma yazma bilmeyen bireylerde oldukça yüksek oranda takip edildiği görülmüştür. Haber ve eğlence amaçlı içeriklerin izlenme oranları ise eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak arttığı saptanmıştır.

4.2.4.4. Gazete Okuma Pratiği

Geleneksel medya tüketim pratikleri teması bağlamında "Soru 37=Gazete okuyor musunuz?" sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru ikili kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Evet; 2: Hayır şeklindedir. Soru 37 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş değişkenlerine göre ki-kare testi sonucunda anlamsal bir ilişki olmadığı tespit edildiği için yer verilmemiştir. Soru 37 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında anlamsal bir ilişki olduğu tespit edilerek aşağıda ki-kare testi sonucu açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.33'te Soru 37 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.33. "Gazete okuyor musunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Evet	5(%6)	3(%1)	1(%0)	9(%2)	1.2	3.6	4.2
Hayır	78(%94)	236(%99)	276(%100)	590(%98)	81.8	235.4	272.8
Toplam	83(%100)	239(%100)	277(%100)	599(%100)	83.0	239.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				14.004	2	0.001 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				10.168	2	0.006 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				13.046	1	0.000 *	

* $p < .05$

Tablo 4.33'teki Ki-Kare testi sonucuna göre, gazete okuma alışkanlığı ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (2) = 14.004$, $p = 0.001$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin gazete okuma alışkanlığı üzerinde yönlendirici bir değişken olduğu görülmektedir.

Bu veriler ışığında, "Evet" seçeneğine yönelen lise ve üstü bireylerde %6, ilkokul mezunlarında %1, okuma yazma bilmeyen bireylerde hiç gazete okunmadığı görülmektedir. "Hayır" seçeneğine yönelen lise ve üstü bireylerde %94, ilkokul mezunlarında %99, okuma ve yazma bilmeyenlerin tamamının gazete okuma alışkanlığının olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, bu grup üyelerinin neredeyse tamamında gazete okuma alışkanlığının bulunmadığına işaret etmektedir.

Son olarak, öğrenim değişkeni ile gazete okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Öğrenim düzeyinin artmasına karşın gazete okuma alışkanlığı çok düşük orandadır. Lise ve üstü grup üyelerinde bu oran daha yüksek olurken, okuma yazma bilmeyen bireylerde bu alışkanlığın olmadığı görülmüştür. Okuryazarlık ve eğitim seviyesinin düşük olması gazete okuma alışkanlığını doğrudan etkilediği ortaya çıkmıştır.

4.2.5. Medya Bilgisi Yaklaşımı

Medya bilgisi yaklaşımı teması kapsamında soru 26, soru 44 ve soru 45 yer almaktadır. Bu soruların mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumuna göre ki-kare analizleri aşağıda sırasıyla sunulmuştur.

4.2.5.1. Medya Algısı ve Çağrışım Dinamikleri

Medya bilgisi yaklaşımı teması bağlamında “Soru 26=Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru üçlü kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Haberleşmek, Haber/Bilgi; 2: İletişim (sesli görüntülü); 3: Bilmiyorum şeklindedir. Soru 26 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.34’te Soru 26 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.34. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Haberleşmek Haber/Bilgi	7(%2)	52(%17)	59(%10)	29.5	29.5
İletişim (sesli görüntülü)	4(%1)	14(%5)	18(%3)	9.0	9.0
Bilmiyorum	289(%96)	234(%78)	523(%87)	261.5	261.5
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			45.662	2	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			50.493	2	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			44.734	1	0.000 *

*p<.05

Tablo 4.34’teki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya algısı ve çağrışım dinamikleri ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir (χ^2 (2) =45.662 p=0.000). Bu sonuca göre, cinsiyetin, medya kavramının tanımlanmasında belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir.

Elde edilen bulgulara göre, erkek katılımcılar %17, kadın katılımcılar ise %2 oranında “Haberleşmek, haber/bilgi” seçeneğini tercih etmiştir. Bu durumda erkek

katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla medya tanımlamasında haberleşmek, haber ve bilgi kavramının daha fazla çağrıştırdığı ön plana çıkmıştır. “Sesli görüntülü iletişim” seçeneğine yönelen erkek ve kadın katılımcıların oranları oldukça düşük olduğu görülmektedir. Erkek katılımcıların %5’i ve kadın katılımcıların %1’i bu seçeneği tercih etmiştir. “Bilmiyorum” seçeneğini ise kadın katılımcıların %96’sı, erkek katılımcıların %78’nin tercih ettiği anlaşılmaktadır. Bu bulguda, kadın katılımcıların büyük çoğunluğu medya tanımlaması konusunda bir fikre sahip olmadığı ön plana çıkmıştır. Bu oranın, erkek katılımcılarda da oldukça yüksek olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, medya kavramına yönelik fikir beyan eden bireylerin cinsiyet değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Erkek katılımcılarda kadınlara göre haberleşmek, haber ve bilgi kavramının daha fazla çağrıştırdığı görülürken, kadın katılımcıların büyük çoğunluğu medya konusunda herhangi bir fikre sahip olmadığı belirlenmiştir. Sesli-görüntülü iletişim seçeneğini ise her iki cinsiyette de oldukça düşük oranda bir temsil söz konusudur.

Aşağıda Tablo 4.35’te Soru 26 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.35. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Haberleşmek, Haber/Bilgi	35(%15)	22(%7)	2(%3)	59(%10)	23.3	29.8	5.9
İletişim (sesli görüntülü)	13(%5)	4(%1)	1(%2)	18(%3)	7.1	9.1	1.8
Bilmiyorum	189(%80)	277(%91)	57(%95)	523(%87)	206.6	264.1	52.3
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	600.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				21.119	4	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				21.312	4	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				15.733	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.35’teki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya algısı ve çağrışım dinamikleri ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu

tespit edilmiştir ($\chi^2 (4) = 21.119, p=0.000$). Bu sonuca göre, yaş faktörünün, medya kavramının tanımlanmasında önemli bir etkisinin olduğu görülmektedir.

Bu verilere göre, 18-30 yaş grubundaki bireyler %15, 31-59 yaş grubunda %7 ve 60 yaş ve üzerinde ise %3 oranında “Haberleşmek, haber/bilgi” seçeneği tercih edilmiştir. “Sesli görüntülü iletişim” seçeneğini tercih eden 18-30 yaş grubundaki bireylerin oranı %5, 31-59 yaş grubundaki bireyler %1 ve 60 yaş ve üzeri grupta ise %2 oranındadır. Tüm yaş gruplarında “Bilmiyorum” seçeneği oldukça yaygın bir şekilde tercih edildiği görülmektedir.

Tüm bu veriler değerlendirildiğinde, yaş değişkeni ile medya tanımlanması arasında doğrudan bir ilişkinin olduğu saptanmıştır. Genç yaş grubundaki bireylerin medya kavramına dair diğer yaş gruplarına göre daha yüksek oranda fikir beyan ettikleri görülmektedir. Yaş ilerledikçe medya kavramına dair bireylerde genel bir fikrin olmadığı görülmektedir.

Aşağıda Tablo 4.36’da Soru 26 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.36. "Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Haberleşmek Haber/Bilgi	24(%29)	31(%13)	4(%1)	59(%10)	8.2	23.6	27.2
İletişim (sesli görüntülü)	2(%2)	9(%4)	7(%3)	18(%3)	2.5	7.2	8.3
Bilmiyorum	57(%69)	200(%83)	266(%96)	523(%87)	72.3	209.2	241.5
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				59.791	4	0.000*	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				60.415	4	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				55.349	1	0.000 *	

*p<.05

Tablo 4.36'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya kavramının tanımlanması ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (4) = 59.791, p=0.000$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin, medya kavramının tanımlanmasında şekillendirici bir unsur olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu verilere göre, ilkokul mezunu bireylerde %13, okuma yazma bilmeyen bireylerde %1 ve lise ve üstü bireylerde %29 oranında “haberleşmek, haber/bilgi” seçeneğini tercih ettiği belirlenmiştir. Bu bulguya göre, eğitim seviyesi arttıkça medya tanımına ilişkin fikir beyan eden bireylerin oranı arttığı ortaya çıkmıştır. “Sesli-görüntülü iletişim” seçeneğine yönelen bireylerin tüm eğitim seviyesinde oldukça düşük olduğu görülmektedir. “Bilmiyorum” yanıtını veren bireylerin oranı eğitim seviyesi azaldıkça artmaktadır.

Sonuç olarak, bireylerin öğrenim durumunun medya kavramına ilişkin fikir sahibi olmalarında etkili bir faktör olduğu açıkça ortadadır. Öğrenim düzeyi yükseldikçe bireylerin medya tanımını daha net biçimde ifade ettikleri, öğrenim düzeyi düştükçe bu konuda tanımlamaların belirsizleştiği gözlemlenmiştir. Özellikle okuma yazma bilmeyen bireylerde “bilmiyorum” yanıtı belirgin biçimde yüksek olduğu görülmektedir.

4.2.5.2. Medya İçerikleri Tüketim Dinamikleri

Medya bilgisi yaklaşımı teması bağlamında “Soru 42=Medyada sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru yedili kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Haber; 2: Belgesel; 3: Dizi; 4: Magazin; 5: Spor; 6: Eğlence programları; 7: Diğer şeklindedir. Soru 42 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim durumlarına göre aşağıda sırasıyla açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.37’de Soru 42 ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyete göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.37. "Medyada sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" ** Sorusu ile Cinsiyet Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Kadın	Erkek	Toplam	Beklenen Değer (Kadın)	Beklenen Değer (Erkek)
Dizi	220(%73)	80(%27)	300(%50)	150.0	150.0
Haber	61(%20)	171(%57)	232(%39)	116.0	116.0
Eğlence programları	12(%4)	21(%7)	33(%6)	16.5	16.5
Belgesel	6(%2)	14(%5)	20(%3)	10.0	10.0
Spor	1(%0.3)	14(%5)	15(%2)	7.5	7.5
Toplam	300(%100)	300(%100)	600(%100)	300.0	300.0
Ki-Kare Testi Sonuçları					
Test Türü			χ^2	sd	p
Pearson Ki-Kare			134.410	4	0.000 *
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)			141.473	4	0.000 *
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)			27.922	1	0.000 *

* $p < .05$

**Soru 7 seçenekten oluşmaktadır. Katılımcılar 4. (Magazin) 7. (Diğer) seçeneği işaretlememiştir.

Tablo 4.37'deki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya içerikleri tüketim dinamikleri ile mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (4) = 134.410$, $p = 0.000$). Bu sonuca göre, cinsiyet değişkeninin medya içeriklerinin tercih edilmesi üzerinde etkili bir unsur olduğu görülmektedir.

Elde edilen verilere göre, kadın katılımcıların %73'ü, erkek katılımcıların ise %27'si dizi izlemeyi tercih etmiştir. Bu husus, kadın katılımcıların erkeklere göre dizi izleme yöneliminin daha fazla olduğunu göstermektedir. Haber kategorisi incelendiğinde kadın katılımcıların oranı %20 iken, erkek katılımcıların oranı %57 olarak gözlemlenmiştir. Bu bulgu, erkek katılımcıların haber izleme motivasyonlarının kadın katılımcılara göre daha yüksek olduğunu anlatmaktadır. Eğlence programları izleme oranlarına baktığımızda kadın katılımcıların %4, erkek katılımcıların %7 oranında olduğu belirlenmiştir. Bu durum, her iki cinste de eğlence programlarının izlenme pratiğinin düşük olduğunu göstermektedir. Ancak erkek katılımcılar bu türe ilgileri, kadın katılımcılara göre daha fazladır. Belgesel türünü tercih eden erkek ve kadın katılımcıların oranı eğlence programlarında olduğu gibi oldukça düşüktür. Ancak, erkek katılımcıların oranı %5 daha fazla olduğu görülmektedir. Bu duruma göre erkek katılımcıların bu tür içerikleri daha fazla takip ettikleri ortaya çıkmaktadır. Son olarak spor içeriklerini erkek

katılımcıların %5, kadın katılımcıların %0.3 oranında tercih ettiği görülmektedir. Bu durum, spor türünün erkek katılımcılar tarafından belirgin bir biçimde takip edildiğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, cinsiyet ile medya içerik tercihi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu sonucuna varılmıştır. Buna bağlı olarak cinsiyet değişkeni medya içerik tercihlerini önemli ölçüde etkilediği saptanmıştır. Haber, spor ve dizi kategorilerinde oldukça belirgin farkların olduğu görülmüştür. Kadın katılımcıların dizi içeriklerini daha fazla tercih ederken, erkek katılımcıların haber, spor ve belgesel türüne yöneldikleri ortaya çıkmıştır.

Aşağıda Tablo 4.38’te Soru 42 ile mevsimlik tarım işçilerinin yaş gruplarına göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.38. "Medyada sıklıkla yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" Sorusu ile Yaş Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	18-30	31-59	60 yaş ve üstü	Toplam	Beklenen Değer (18-30)	Beklenen Değer (31-59)	Beklenen Değer (60 ve üstü yaş)
Dizi	91(%38)	173(%57)	36(%60)	300(%50)	118.5	151.5	30.0
Haber	94(%40)	115(%38)	23(%38)	232(%39)	91.6	117.2	23.2
Eğlence programları	24(%10)	9(%3)	0(%0)	33(%6)	13.0	16.7	3.3
Belgesel	15(%6)	4(%1)	1(%2)	20(%3)	7.9	10.1	2.0
Spor	13(%5)	2(%1)	0(%0)	15(%2)	5.9	7.6	1.5
Toplam	237(%100)	303(%100)	60(%100)	600(%100)	237.0	303.0	60.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				51.401	8	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				54.841	8	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				4.879	1	0.027	

*p<.05

Tablo 4.38’teki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya içerikleri tüketim dinamikleri ile mevsimlik tarım işçilerinin yaşları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (8) = 51.401$, $p=0.000$). Bu sonuca göre, yaş değişkeninin kadın ve erkek tarım işçilerinin medya içeriklerini tercih etme yönelimleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu ifade edilebilir.

Bu bulgulara göre, dizi izleme oranları 18-30 yaş grubunda %38, 31-59 yaş grubunda %57, 60 yaş ve üzerinde ise %60 olarak belirlenmiştir. Bu bulgu bize yaş gruplarına göre dizi izleme motivasyonlarının yaşı ilerlemesine bağlı olarak arttığını göstermektedir. Orta yaş ve ileri yaş grubunda dizi izleme yöneliminin daha yüksek olduğu görülmektedir. Haber içeriklerini tercih etme konusunda 18-30 yaş grubu %40, 31-59 yaş grubunda %38 ve 60 yaş ve üstü grupta %38 olarak tespit edilmiştir. Bu durum, haber izleme pratiğinin yaşla birlikte artan bir eğilim gösterdiğini ortaya koymaktadır. Eğlence programlarının 18-30 yaş grubu bireylerde %10 tercih edilirken, bu oran 31-59 yaş grubu bireylerde %3 ve 60 yaş ve üzeri bireylerde hiç tercih edilmediğini göstermektedir. Eğlence programları genç yaş grubundaki bireyler arasında daha fazla tercih edilen bir medya türü olarak ön plana çıkmaktadır. Belgesel kategorisi incelendiğinde tüm yaş gruplarında düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Bu oran, 18-30 yaş grubunda %6, 31-59 yaş grubunda %1 ve 60 yaş ve üstü grubunda %2 oranında seyretmiştir. Belgesel türü diğer yaş gruplarına göre genç yaş grubunda daha fazla tercih edilen bir medya türü olarak görülmektedir. Spor kategorisi diğer medya içeriklerine göre daha az tercih edilen bir tür olarak karşımıza çıkmaktadır. 18-30 yaş grubunda %5, 31-59 yaş grubunda %1 ve 60 yaş ve üzeri bireylerde ise spor türü izlenmediği gözlemlenmiştir.

Sonuç olarak, yaş değişkeni ile medya tercihleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Özellikle dizi ve haber türleri ile yaş grupları arasında anlamlı dağılımların olduğu, yaşı ilerlemesine bağlı olarak dizi izleme motivasyonunda arttığı görülmektedir. Dizi içeriklerine orta yaş grubunun eğilimi daha fazla iken, haber içeriklerine 60 yaş ve üzeri bireylerin ilgi göstermesi önemli bir bulgudur. Eğlence türü programlar genç yaş grubunda daha yüksek oranda tercih edilirken, genel anlamda eğlence, belgesel ve spor türleri tüm yaş gruplarında oldukça düşük düzeydedir.

Aşağıda Tablo 4.39'da Soru 42 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.39. "Medyada yer alan hangi içerikleri takip ediyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Dizi	23(%28)	87(%36)	190(%69)	300(%50)	41.5	120.0	138.5
Haber	29(%35)	128(%53)	75(%27)	232(%39)	32.1	92.8	107.1
Eğlence programları	13(%16)	12(%5)	8(%3)	33(%6)	4.6	13.2	15.2
Belgesel	11(%13)	9(%4)	0(%0)	20(%3)	2.8	8.0	9.2
Spor	7(%8)	4(%2)	4(%1)	15(%2)	2.1	6.0	6.9
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				126.328	8	0.001 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				116.520	8	0.005 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				0.384	1	0.535	

* $p < .05$

Tablo 4.39'daki Ki-Kare testi sonucuna göre, medya içerikleri tüketim dinamikleri ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (8) = 126.328$, $p = 0.001$). Bu sonuca göre, öğrenim değişkeni kadın ve erkek tarım işçilerinin medya içeriklerine yönelik tercihleri üzerinde önemli bir etkisi olduğu ifade edilebilir.

Elde edilen verilere göre, İlkokul mezunu bireylerin %36'sı, okuma yazma bilmeyen bireylerin %69'u ve lise ve üstü bireylerin %28'i dizi içeriklerini takip ettikleri görülmektedir. Bu durum, eğitim seviyesi arttıkça dizi izleme motivasyonunun azaldığı, eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak dizi izleme pratiğinin de azaldığını göstermektedir. Dizi türünü tercih eden bireylerin büyük çoğunluğu okuma yazma bilmeyen bireylerden oluşmaktadır. Haber izleme oranları incelendiğinde, ilkokul mezunu bireylerde %53, okuma yazma bilmeyen bireylerde %27, lise ve üstü bireylerde ise %35'tir. Haber içeriklerini en fazla tercih edenler ilkokul mezunu bireyler oluştururken, en az tercih edenler ise okuma yazma bilmeyen bireyler olduğu görülmektedir. Eğlence programları, belgesel ve spor türleri tüm eğitim seviyesindeki bireyler tarafında daha düşük olarak tercih edilmektedir. Eğitim seviyesi yükseldikçe bu medya türlerinin izlenme oranlarında da artış olduğu gözlenmektedir. Eğlence

programlarında lise ve üstü bireyler %16, ilkokul mezunları %5 ve okuma yazma bilmeyen bireyler %3 oranında tercih etmiştir. Belgesel türü programları lise ve üstü bireyler %13, ilkokul mezunları %4 ve okuma yazma bilmeyenler tarafından bu medya türü hiç tercih edilmemiştir. Spor programları ise lise ve üstü bireylerde %8, ilkokul mezunlarında %2 ve okuma yazma bilmeyenlerde %1 oranındadır.

Sonuç olarak, öğrenim düzeyi ile medya içeriklerinin tercih edilmesi arasında oldukça önemli farklılıklar ortaya çıkmıştır. Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler belgesel ve eğlence türü gibi bilgi ağırlıklı türlere yönelirken, eğitim seviyesinin düşmesine bağlı olarak dizi içeriklerini izleme eğilimi daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, eğitim seviyesi ile medya içeriklerinin arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda dizi, haber ve belgesel gibi medya türleri arasındaki istatistiksel sapmalar bu ilişkinin temelini oluşturduğu söylenebilir.

4.2.5.3. Mevsimlik Tarım İşçilerine Yönelik Medyada İçerik Temsili

Medya bilgisi yaklaşımı teması bağlamında “Soru 44=Medyada tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?” sorusu işçilere yöneltilerek elde edilmiştir. Soru sekizli kategorik yapıdan oluşmaktadır. Bunlar 1: Trafik kazası; 2: İş kazası; 3: Afet; sel baskını, yangın, deprem; 4: ölüm haberleri; 5: Tarlada çalışma görüntüleri; 6: Görmedim; 7: Çadır yaşamı, belgesel; 8: Ücret ve çalışma şartları haberleri şeklindedir. Soru 44 mevsimlik tarım işçilerinin cinsiyetine, yaşlarına göre ki-kare testi sonucu istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmadığı için yer verilmemiştir. Soru 44 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında anlamsal bir ilişki olduğu tespit edilerek ki-kare testi sonucu aşağıda açıklanmıştır.

Aşağıda Tablo 4.40’da Soru 44 ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim düzeylerine göre Ki-kare analizinin sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4.40. "Medyada tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?" Sorusu ile Öğrenim Arasındaki Dağılım ve Ki-Kare Testi Sonuçları

Yanıtlar	Lise ve Üstü	İlkokul mezunu	Okuma yazma bilmiyor	Toplam	Beklenen Değer (Lise ve Üstü)	Beklenen Değer (İlkokul mezunu)	Beklenen Değer (Okuma yazma bilmiyor)
Trafik kazası	49(%59)	127(%53)	106(%38)	282(%47)	39.0	112.8	130.2
İş kazası	11(%13)	37(%15)	30(%11)	78(%13)	10.8	31.2	36.0
Ölüm haberleri	6(%7)	15(%6)	48(%17)	69(%12)	9.5	27.6	31.9
Afet; sel baskını, yangın, deprem	5(%6)	20(%8)	33(%12)	58(%10)	8.0	23.2	26.8
Ücret ve çalışma şartları	1(%1)	8(%3)	6(%2)	15(%3)	2.1	6.0	6.9
Çadır yaşıma, belgesel	3(%4)	7(%3)	2(%1)	12(%2)	1.7	4.8	5.5
Tarlada çalışma görüntüleri	1(%1)	3(%1)	5(%2)	9(%2)	1.2	3.6	4.2
Görmedim	7(%8)	23(%10)	47(%17)	77(%13)	10.7	30.8	35.5
Toplam	83(%100)	240(%100)	277(%100)	600(%100)	83.0	240.0	277.0
Ki-Kare Testi Sonuçları							
Test Türü				χ^2	sd	p	
Pearson Ki-Kare				42.140	14	0.000 *	
Olasılık Oranı (Likelihood Ratio)				43.030	14	0.000 *	
Doğrusal İlişki (Linear-by-Linear Association)				10.173	1	0.001 *	

* $p < .05$

Tablo 4.40'daki Ki-Kare testi sonucunda, medyada tarım işçilerine yönelik içerik temsili ile mevsimlik tarım işçilerinin öğrenim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farkın olduğu tespit edilmiştir ($\chi^2 (14) = 42.140$, $p = 0.000$). Bu sonuca göre, öğrenim düzeyinin mevsimlik tarım işçileri ile ilgili medyada karşılaştıkları içerikler üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Bu verilere göre, "Trafik kazası" kategorisine ait yanıtlarda ilkokul mezunları %53, okuma yazma bilmeyenler %38 ve lise ve üstü mezunları ise %59 oranında tespit edilmiştir. Bu durum, öğrenim düzeyi arttıkça trafik kazası haberlerine karşı farkındalığında arttığını göstermektedir. Özellikle bu oranın lise ve üstü bireylerde daha yüksek çıkması, bu grup bireylerinin bu konuda daha fazla duyarlı olduğu ifade edilebilir.

İş kazası yanıtları incelendiğinde, ilkokul mezunu bireylerde %15, okuma yazma bilmeyen bireylerde %11 ve lise ve üstü bireylerde %13 olarak görülmektedir. İş kazası kategorisine verilen yanıtlar ile öğrenim düzeyleri arasında benzer dağılım gözlemlenmiştir. Ancak bu oran okuma yazma bilmeyenlerde diğer gruplara göre düşük bir oran ortaya çıkmıştır. Bu bulgu, okuma yazma bilmeyen bireylerin bu konuda daha az duyarlı olduklarını göstermektedir. Ölüm haberleri yanıtlarında, ilkokul mezunları %6, okuma yazma bilmeyenlerde %17, lise ve üstü bireylerde %7 oranında olduğu belirlenmiştir. Bu kategoriye verilen yanıtlar karşılaştırıldığında okuma yazma bireylerde görece farklılığın daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu da bu grup bireylerin ölüm haberleri ile ilgili konulara karşı duyarlılık ve farkındalıkların daha fazla olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Afetler kategorisine verilen yanıtlar incelendiğinde, ilkokul mezunları %8, okuma yazma bilmeyenlerde %12, lise ve üstü bireylerde %6 oranındadır. Afetler konusunda medyada yer alan içerikler okuma yazma bilmeyen gruplarda daha fazla takip edildiğini göstermektedir. Bu grup üyelerinin bu konudaki hassasiyetleri daha yüksek olduğu saptanmıştır. Diğer kategoride yer alan yanıtlar ise tüm öğrenim düzeyindeki bireylerde benzer dağılım göstererek düşük seviyede kalmıştır. Bu da ücret ve çalışma şartları, çadır yaşamı ve belgesel, tarlada çalışma görüntüleri medyada yer alan bu tür içeriklere karşı farkındalık ve algılamalar benzer düzeyde görülmektedir. “Görmedim” kategorisi yanıtlarda okuma yazma bilmeyen gruplarda %17 oranında diğer gruplara göre daha yüksek seviyede katılım görülmektedir. Bu durum, okuma yazma bilmeyen bireylerin medya erişimi ve bu konuda farkındalıklarının daha düşük olduğunu düşündürmektedir.

Sonuç olarak, öğrenim düzeyi ile medyada karşılaşılan tarım işçileri ile ilgili içerikler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Özellikle okuma yazma bilmeyen grup üyeleri afet ve ölüm haberlerine daha fazla odaklanırken, iş kazası ve trafik kazası haberlerine olan ilgi ve duyarlılığın azaldığı görülmektedir. Lise ve üstü grup üyelerinde trafik kazası haberlerine daha fazla maruz kaldığı ve duyarlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu veriler, öğrenim seviyesinin grup üyelerinin medyada yer alan hangi içeriklere öncelik verdikleri üzerinde belirgin bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

TARTIŞMA

Göçer yaşamı sürdüren bireylerin geçici ve korunaksız (çadır) yerleşim alanlarında karşılaştığı barınma ve altyapı eksiklikleri, temel yaşam koşullarının sürdürülebilirliğini ciddi düzeyde tehlikeye sokmaktadır. Katılımcı görüşleri, bu tür yaşam ortamlarının bireylerin gündelik hayatlarında fiziksel, sosyokültürel, psikolojik düzeyde yıpratıcı etkiler yarattığını göstermektedir. Temiz su ve elektrik erişimindeki aksaklıklar, temel düzeyde yaşanan kırsal alanda hijyen koşullarının yetersizliği, iklim şartları, coğrafi engeller ve ulaşım koşullarında yaşanan güçlüklerin yanı sıra bireylerin eğitim, sağlık gibi temel hak ve ihtiyaçlarından mahrum kalmasına yol açmaktadır.

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği bağlamında, kadınların hem ev içi sorumlulukları, ekonomik kısıtlar ve yaşam şartlarının ağırlığı mevcut eşitsizlikleri derinleştirmektedir. Tüm bu kısıtlar, sadece fiziksel değil, aynı zamanda sosyoekonomik, psikolojik travmaları da tetiklemektedir. Bireylerin temel hak ve özgürlükleri kapsamında toplumsal iyilik halinin desteklenmesi açısından barınma ve altyapı yetersizliği başta olmak üzere bu alanda yaşanan tüm kısıtların ortadan kaldırılması ve insani standartların arttırılması kritik bir değere sahiptir.

Çalışmada elde edilen veriler kapsamında, göçer hayatın zorluklarının yaşanması ile mevsimlik gezici tarım işçilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyleri arasında istatistiksel anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Bulgulara göre, cinsiyetin göçer yaşamın zorluklarını deneyimlemede ayırt edici bir faktör olduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar arasında belirtilen en sık sorun barınma eksikliğidir. Kadın katılımcılar barınma, sağlık, iklim şartlarının zorluğu ve yoksulluktan gibi sorunları öncelikli olarak dile getirirken, erkek katılımcılar çalışma şartlarının ağırlığı, ekonomik zorluklar, sosyal dışlanma ve ulaşım, alt yapı sorunlarına dair zorlukların olduğuna vurgu yapmıştır.

Farklı yaş grupları arasında göçer yaşam deneyimleri bakımından anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Tüm yaş gruplarının benzer göçer yaşam deneyimlerine sahip olmadığı, genç ve orta yaş katılımcıların daha yakın deneyimlere sahip olduğu belirlenmiştir. Daha üst düzey yaş grupları arasında ciddi bir deneyim farkı bulunduğu elde edilen sonuçlar arasındadır. Bir başka sonuca baktığımızda, işçilerin göçer hayat yaşama zorluklarının öğrenim düzeyine göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır. Her öğrenme düzeyine ait kategoride katılımcıların üçte birinin barınma

sorununa vurgu yaptığı görülmüştür. Öğrenim düzeyi düştükçe sağlık sorunlarının daha fazla dile getirildiği tespit edilmiştir. Lise ve üstü katılımcıların sosyal dışlanmaya daha fazla maruz kaldıkları, öğrenim düzeyinin düşüşüne bağlı sosyal dışlanma oranında azalma gözlemlenmiştir. Yoksulluk söylemi ise okuma-yazma bilmeyen ve ilkokul mezunu katılımcılarda ön plana çıkarken, lise ve üstü düzeyindeki katılımcılarda ekonomik sorunu dile getirme oranı %10 düzeyindedir. .

İlgili literatürde, mevsimlik tarım işçilerinin yaşadıkları yerleşim alanlarının, kırsal bölgelerde temel altyapı eksilikleri bulunan korunaksız yerler olduğu belirtilmektedir (Kaya & Özgülnar, 2016, s. 116). Bu işçilerin büyük bir bölümü (%91,4) çadır yerleşkelerinde, kalan kısmı ise tarlalarda yer alan kulübelerde veya geçici evlerde barınmaktadır (Kaleci, 2007). Çadır alanları, çevresel sağlık riskleri taşıyan genellikle sağlıksız, çöp ve artıkların birikim alanlarına yakın, akrep ve yılan gibi tehlikeli canlıların bulunduğu açık mekânlar olarak tanımlanmaktadır (Tabcu, 2018; Yılmaz, 2020). Özbekmezci ve Sahil (2013), işçilerin barınma sorunlarını geniş bir çerçevede değerlendirerek çadırların yapısal özelliklerine dair detaylı açıklamalar sunmaktadır. Bu çalışmayla benzer doğrultuda ilerleyen araştırmalarda Duruiz (2011) ve Elçi Çarıkçı (2016), mevsimlik tarım işçilerinin yaşam koşullarına dikkat çekmektedir. Duruiz (2011) bu durumu hijyenik olmayan plastik çadırlarda yaşam olarak betimlerken; Elçi Çarıkçı (2016) ise yetersiz barınma ve sağlık koşullarını kapsayan olumsuz yaşam ortamları şeklinde tanımlamaktadır.

Hennebry (2012) ve Ivancheva'nın (2007) Kanada ve Birleşik Krallıkta yürüttükleri araştırmalarda, tarım sektöründe çalışan göçmen işçilerin barınma alanlarının işveren tarafından sağlandığı, ancak bu alanların çoğunlukla yeterli barınma ve yaşam standartlarını karşılamadığı vurgulanmaktadır. Türkiye özelinde ise işçilerin büyük ölçüde çadır yaşamı sürdürdükleri ve bu koşulların altyapı, hijyen ve güvenlik açısından küresel örneklerden daha farklı yapısal sorunlar içerdiği görülmektedir. Bazı çalışmalar, işveren tarafından sağlanan barınma alanlarının sağlık ve güvenlik bakımından yetersiz olduğunu ve bu durumun işçiler açısından işverene olan bağımlılığı daha da artırdığını ifade etmektedir.

Mevcut literatür, mevsimlik tarım işçilerinin barınma koşullarının genel olarak yetersiz, sağlıksız ve geçici nitelikte olduğunu doğrulamaktadır. Araştırma kapsamında

barınma sorununa ilişkin elde edilen bulgular, ilgili alanyazınla örtüşmektedir. Katılımcıların %45'i, göçer yaşamın en temel sorununu sağlıksız barınma koşulları olarak tanımlamıştır. Ayrıca su, elektrik ve sanitasyon gibi temel altyapı hizmet yetersizlikleri hem geçmiş çalışmalarda hem de saha da elde edilen bulgularla paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda mobilite ve hizmetlere erişim engelleri, altyapıdaki eksikliklerin bir parçası olarak ele alınmaktadır (Güell, 2022; Köroğlu 2023).

Mevsimlik tarım işçilerinin sağlık hizmetlerinde yaşadığı kısıtlamalar, literatürde yapısal eşitsizliklerin bir yansıması olarak ele alınmıştır. Koyuncu vd. (2016), kadın tarım işçilerinin üreme sağlığı göstergelerinin genel toplum ortalamalarının altında olduğunu, bunun düşük eğitim seviyesi ile ve erken evlilik ve gebelik ile ilişkili olduğunu dikkat çekmektedir. Güell (2012), pandemi sürecinde sağlık hizmetlerine erişimin daha da kısıtlandığını ve işveren kaynaklı ihmallerin arttığını belirtmiştir. Köroğlu (2023) ile Bozkurt ve Ersin (2023), sağlık riskleri ve iş kazaları konusundaki farkındalık eksikliklerine dikkat çekmekte; aynı zamanda yeşil kart gibi sosyal koruma mekanizmalarının yeterliliğini sorgulamaktadır. Mevsimlik tarım işçilerinin, mekânsal erişim sorunlarını derinleştirmektedir (Örüm vd., 2024). Bu bölgede istihdam edilen işçiler, coğrafi izolasyon ve altyapı eksiklikleri nedeniyle sağlık hizmetlerine sınırlı şekilde erişebilmektedir. Tarımsal üretim alanlarının sağlık kurumlarına uzaklığı, temel hizmetlerin erişiminde eşitsizlik yaratmaktadır (Akalin, 2018).

Alana ilişkin çalışmalar işçilerin çok boyutlu yoksulluk, hizmetlere erişimde eşitsizlik ve mekânsal güvencesizlik gibi iç içe geçen kırılganlıkların yaşandığını tutarlılıkla göstermektedir. Özellikle barınma ve çalışma şartların önündeki kısıtlar, hak temelli taleplerin önünde duran yapısal engeller olarak ortaya konulmuştur.

Bu çalışma da ise elde edilen bulgular ışığında göçerlikte yaşanan sosyal ve mekânsal kısıtlar ekseninde işçilerin özellikle okuma-yazma bilmeyenlerin büyük bir çoğunluğu (%96) doğuştan beri göçer hayat yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu bulgulara dayanarak, eğitim düzeyi düşük olan işçilerin daha uzun süre göçer hayat yaşadığı, eğitim düzeyi yükseldikçe (%88) göçer hayat yaşama süresinin azaldığı ifade edilebilir. Öğrenim düzeyi düştükçe sağlık sorunlarının daha fazla dile getirildiği gözlemlenmiştir. Okuma yazma bilmeyenlerde bu oran %14 iken, lise ve üstü katılımcılarda bu oran %6 oranında

tespit edilmiştir. Bu veriler ise alan yazında bulunan bulgularla örtüşmekle birlikte araştırmayı özgün kılan temel argümanlar arasındadır.

Çalışmada, kültürel normlar ve eşitsizlik dinamikleri bağlamında katılımcıların ifade ettiği söylemler cinsiyet temelli eşitsizliklerin derinleştiği, aile içi güç ve ekonomik ilişkilerde erkeklerin hakimiyet sağladığı, kadının erken yaşta zorla evlendirilmesi ve karar alma süreçlerinden dışlanması, geleneksel cinsiyet eşitsizliğinin katlanarak arttığını ortaya koymaktadır. Erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının eğitim haklarının elinden alınarak vasıfsız işgücüne dahil olduğu, emeği üzerinde hak talep edemediği ve erkeğin aile içinde gelir ve mülkiyetin dağılımı üzerinde hakimiyet sağladığı ve kadınların finansal özerklikten mahrum kaldığını ortaya koymaktadır. Evlilik sonrası kadının toplumsal hareket alanının kısıtlandığı, vasıfsız işgücüne dahil olarak finansal özerkliğinin olmadığı, aile içi rollere hapsedildiği görülmektedir.

Bu konuda toplumsal cinsiyet bağlamında “ötekileşen” kadının konumunu Simone de Beauvoir kadını toplumsal cinsiyet ilişkilerinde “öteki” olarak konumlandırmaktadır. De Beauvoir’a (2010) göre erkek kendini özne konumunda merkezde inşa ederken; kadını ise ikincil, bağımlı karşıt bir figür olarak tanımlamaktadır. Bu konumlandırma doğal bir süreci değil, kültürel ve toplumsal süreçlerin ürünü olan tarihsel bir inşa biçimi olduğunu savunur. Tüm bu “diğer”ini inşa eden yapı nihai olarak erkeği, kadının üzerinden ataerkil tahakkümü sürdüren bir efendi konumuna yerleştirmiştir (De Beauvoir, 2010, s.39).

Geleneksel ataerkil kültürel normların hâkim olduğu mevsimlik gezici tarım işçiliği bağlamında kadınlar, üreten bireyler değil, bakım, hizmet, bağımlılık ve bağlılık rolleri üzerinden tanımlandığı görülmektedir. Kadınlar, tarlada fiilen çalışma durumlarında dahi, karar alma süreçlerinde dışlanmakta, varlıkları erkeğin gölgesi altında şekillenmektedir. Bu durum, De Beauvoir’ın kadının içkinliğe hapsedilmesi ve erkeğin ise aşkınlıkla özdeşleştirilmesi üzerinden tanımlanan ve sahada yeniden üretilen bir yapıyla örtüşmektedir.

Çalışmada elde edilen bir diğer bulgu, dini ve kültürel örüntüler alt temasıdır. Bu bağlamda “şükür” söylemi ve mevcut durumdan memnun olma hali, statükoyu sürdürme, yapısal eşitsizlikler karşısında minnet duygusunun olduğu ve yaşam kalitesinin ve şartlarının daha iyi olma ihtimalinin düşünülmediğini ortaya koymuştur. Katılımcıların

ifadelerinde, kültürel kabullenme ve dini meşruiyet bağlamında şükür ve minnet duygusu teselli kaynağı olarak görülmektedir. Bu durum, bireylerin içinde bulundukları zorlu şartlara rağmen mevcut durumdan memnun olduklarını, şükrederek, toplumsal ve kültürel bir kabullenme ile bu durumu “normal” tanımıyla içselleştirdiğini göstermektedir. Çadıda yaşanan zorlu şartların ve yapısal eşitsizliklerin kabullenildiği minnet duygusuyla ifade edildiği görülmektedir. Bu husus, duygusal bir rahatlama, daha iyi bir yaşamın alternatifini düşünmeyi de zayıflatan bir durum olarak karşımıza çıktığı açıktır. Katılımcıların beyanları kültürel bir kabullenme, dini bir meşruiyet ve yapısal eşitsizlikleri sorgulamayan bir söylemin hâkim olduğunu düşündürmektedir.

İlgili literatür incelendiğinde, mevsimlik tarım işçilerinin kültürel normları ve eşitsizlik dinamikleri ataerkil aile yapısı, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, geleneksel yapılara sıkı bağlılık ve fatalist dünya görüşünün yaygın olduğu vurgulanmaktadır. Mevsimlik tarım işçi ailelerinin içinde yaşadıkları koşulları olağan bir yaşam tarzı olarak benimsedikleri, bu durumun nesiller boyunca süreceği inancı hakimdir (Orhan, 2017, Özpekmezci ve Sahil, 2013). Bu durum yürütülen alan çalışmalarında “öğrenilmiş çaresizlik” olarak tanımlanmaktadır (Kaya ve Özgülnar, 2016). Aile içi karar alma mekanizmalarında erkeğin belirli üstünlükleri olduğu belli çalışmalarda dile getirilmiştir (Kaleci, 2007). Eskişehir’de Şanlıurfalı ailelerle yapılan görüşmelerde yaygın bir kaderci dünya görüşünün hâkim olduğu tespit edilmiştir (Kaleci, 2007). Kansu (2025), bu görüşe katılarak yoksulluk döngüsünün de kaderci bir dünya görüşünün yansıması olan sosyal bir gerçeklik olarak belirtmektedir. Ayrıca, Şanlıurfalı ailelerle yapılan görüşmelerde toplumsal yapının ve ataerkil yaşam şeklinin eğitime atfedilen düşük değer ve çocukların eğitime erişimlerinde kültürel ve geleneksel inanışların engellediğine dikkat çeker. Tarımsal üretimde çalıştırılmak üzere kız çocuklarının beceri, sabır ve itaatkarlık özellikleri nedeniyle tercih edilmesi, kültürel normların işgücü tercihlerine yansıdığını göstermektedir (Koruk, 2010). Özellikle Erzincan’da işçilerle yapılan görüşmelerde erken yaş evliliklerinin çocukların eğitime devam etmelerinin önünde engel teşkil ettiği ortaya çıkmıştır (Orhan, 2017). Tarım işçisi kadınların hem tarımsal faaliyetlerde aktif rol alması hem de ev içi işlerinin tamamının üstlenilmesi kültürel bağlamda içselleştirilmiş ataerkil yapının karakteristik özelliklerini taşıdığı vurgulanmaktadır (Kaya ve Özgülnar, 2016).

Bu çalışmanın mevcut ampirik veriler ile paralellik gösterdiği, mevsimlik tarım işçiliğinin yoksulluk, güvencesizlik ve ekonomik kısıtlar döngüsüyle ilişkilendirildiği, kültürel norm ve ataerkil yapıların bu döngünün sürdürülmesinde kadın ve kız çocuklarının yaşamlarını biçimlendiren belirleyici roller olduğunu tespit etmiştir.

Bu çalışma kapsamında MGTİ'lerin ayrımcılık ve ötekileştirme süreçleri ile ilgili katılımcılar, kıyafetleri, dilleri, etnik kökenleri nedeniyle hastanelerde, iş yerlerinde ve kamusal alanlarda ayrımcı tutum ve davranışlarla karşılaştıklarını ifade etmektedir. Özellikle bu grup üyeleri diğer göçmen gruplarına (Suriyeli, Iraklı ve Afgan) kıyasla daha fazla ayrımcılığa maruz kaldıkları vurgulanmaktadır. Katılımcılar, kültürlerini yaşatma çabalarının da bazen ötekileştirmeye neden olduğunu dile getirmiştir. Genel olarak, farklı etnik ve kültürel geçmişe sahip bireylerin gündelik hayatlarında çeşitli biçimlerde ayrımcılık ve ötekileştirmeye uğradıkları, bu durumun onların toplumsal kabul ve aidiyetlerini olumsuz etkilediği anlaşılmaktadır.

Edward Said'in (1982) "öteki" kavramı, Batı'nın kendi kimliğini oluşturmak için Doğu'yu karşıt bir imge "öteki" olarak inşa ettiğini belirtirken, mevsimlik tarım işçilerin de bu bağlamda benzer bir ötekileştirme süreci gözlemlenir. Bu kuramsal yaklaşım mevsimlik tarım işçilerinin temsillerinde de görülmektedir. Tarım (göçmen) işçileri, "biz, onlar" ikiliğiyle tanımlanarak "kaderci", "okuryazar olmayan" gibi kalıp yargılarla (stereotiplerle) özdeşleştirilir. Bunun yanı sıra Said'in bilgi ve iktidar arasında vurguladığı ilişkiyi, işçilere yönelik üretilen bilgilerde çoğunlukla emek güçlerini denetleme, gözetleme ve kontrol altına alma amacı taşımaktadır. Buna ek olarak, Doğu'nun izolasyonu gibi, mevsimlik tarım (göçmen) işçiliğinde de benzer biçimde barınma alanlarında izole edilme, toplumsal ve fiziksel ayrıştırılma söz konusudur.

Alan çalışmalarını değerlendirdiğimizde, Türkiye'de mevsimlik gezici tarım işçilerinin ağırlıklı olarak Güneydoğu kökenli olduğu; işçilerin yaklaşık üçte ikisinin Kürt, beşte birinin Arap olduğu, yakın tarihte ise Suriyeli, Gürcü, Iraklı, Azeri göçmenlerin yoğun olarak varlık sürdürdükleri tespit edilmiştir (Arslan, 2016; Çınar ve Lordoğlu, 2010; Dedeoğlu, 2018; Yıldırım, 2015). Bu duruma bağlı olarak mevsimlik tarım işçileri etnik aidiyetleri, dilsel çeşitlilikleri ve sosyal statüleri nedeniyle yapısal ayrımcılık ve dışlanmaya maruz kalmaktadır. İşçilerin sosyal dışlanma ve ayrımcı pratikleri doğrudan ücretlere yansımaktadır. Yerli işçilerle, göçer işçiler arasında bu

farklılık oldukça yüksek orandadır (Arslan, 2016, Dedeoğlu, 2018). Balibar & Wallerstein'in emeğin etkinleşme süreci de tam da bu noktada devreye girdiği görülmektedir.

Bu alanda özellikle Geçgin (2009), Yıldırım (2014), çalışmalarında işçilerin sosyal dışlanma, dilsel ve etnik ayrımcılık konularına eğilmişlerdir. Yıldırım, etnik ayrımın Osmanlı dönemine kadar uzandığı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında ise bu ayrımcılığın devam ettiğini söylemiştir. Bunun yanı sıra işçilerin, giyim tarzı ve farklılıkları (Kürtlerde puşi takma geleneği) nedeniyle de etiketlendiklerini ifade etmiştir.

Küresel çalışmalarda sosyal dışlanma ve ayrımcılık sorunlarını geniş çerçevede ele alınmaktadır. Soroka (2023), Kanada'da geçmiş göç politikalarının, ırksal ön yargılar taşıdığını ve buna bağlı olarak belirli ırkları ülkeye kabul etmediğine dikkat çekerek ayrımcılığın tarihsel ve yapısal boyutlarını ele alır. Bunun yanı sıra, toplumsal cinsiyete dayalı ve acımasız sosyal kontrol mekanizmalarının kadın tarım işçilerinde çok daha derin hissedildiğine dikkat çeker. Kanada hükümetinin özellikle evli ve çocuklu erkek işçileri tercih etmesini de kalıcı ikamet alınmasının önüne geçmek için dışlayıcı bir kalkan olarak kullandığını ifade eder. Ayrıca dil becerisi yetersizliği, kültürel ayrışma, damgalanma ve iki dilli sosyal ve sağlık hizmetlerine erişememe durumu, bireylerin psikososyal iyilik hallerini ve iş güvenliği bilgilerine erişimlerini de etkilemektedir (Ramos et al., 2016; Soroka, 2023).

Kötü yaşam ve çalışma şartlarının işçileri oldukça zorladığını Mitaritonna & Ragot, (2020) dikkat çekerken, Weiler et al., (2017) ise işverenlerin işçilere karşı gözetim ve mahremiyet eksikliği gibi şiddet içerikli davranışlara başvurduklarını belirtmiştir. Mevsimlik tarım (göçmen) işçilerinin açık bir şekilde coğrafi konumdan bağımsız ve mekânsal sınır tanımaksızın ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kaldığı görülmektedir. Dolayısıyla bireylerin coğrafi izolasyonu, dil bariyerleri, giyim tarzına dayalı sosyo-kültürel dışlayıcılık pratikleri temel haklara erişimin önündeki en temel faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmada da elde edilen veriler küresel ölçekteki verilerle örtüşmektedir. Ancak, yerel bağlamda işçilerin sosyodemografik özellikleri, etnik aidiyetlerine ait çeşitlilik ve çok dillilik sorunları ötekileştirme ve dışlayıcı söylemleri yeniden inşa etmektedir. Bu çalışma, mevsimlik tarım işçilerinin etnik kimlik ve kültürel farklılıkları

nedeniyle kamusal alanlarda ötekileştirilerek, aynı zamanda “biz, onlar” ikiliğiyle damgalandıklarını ortaya çıkarmaktadır. Edward Said’in “öteki” kavramsallaştırmasıyla paralellik gösteren temsiller, toplumsal aidiyeti zedeleyerek; giyim tarzı, dil ve inanç gibi göstergeler dışlayıcı pratiklerin gerekçesi olmaktadır. Bu araştırma, mevsimlik gezici tarım işçilerinin yoksulluk döngüsüne doğuştan dahil olduklarını ve nesiller arası emek aktarımı yoluyla göçer yaşam tarzını sürdürdükleri ortaya çıkmıştır. Bireyler, maddi kısıtlar nedeniyle bu mesleği yapmak zorunda kaldıklarını ve ileri yaşlarına rağmen çalışmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Aynı zamanda çocuk emeği bu döngüsel yoksulluğun sürekliliği sağlayarak %88 oranında bu yapısal eşitsizliği pekiştirdiği tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular, okur yazar olmayan bireylerin, %96’sı göçer yaşam tarzını sürdürdüğünü ifade etmiştir. Bu doğrultuda eğitim düzeyi yükseldikçe göçer yaşam süresinin ise azaldığı saptanmıştır.

Türkiye’deki yoksulluk döngüsü, nesiller arası aktarım ve göçer yaşam pratikleriyle iç içe geçmiş yapısal bir olgudur. Mevsimlik tarım işçiliği ise yoksulluk, düşük eğitim seviyesi ve sınırlı düzeyde mesleki becerilerden dolayı kuşaklararası biçimde yürütülmektedir (Sevinç ve Kantar Davran, 2022; Özkan, 2022). Bu döngü, çocuk emeği ve ileri yaşta çalışma gibi yapısal kırılğanlıklarla pekişmektedir. Dedeoğlu (2018), yoksulluk geçişini “nöbetleşe” olarak tanımlamakta ve Suriyeli göçmen işçilerin bu nöbete katılımıyla “rekabete” dönüştüğünü ve buna bağlı emek sömürünün ise derinleştiğine işaret etmektedir. Göçer yaşam tarzı, yıl boyunca yer değişimi ve geçici konaklama şeklinde sürmekte olup temel düzeydeki hizmetlere erişim kısıtlamaları büyük ölçüde yaşlı bireyleri etkilediği görülmektedir (Özkan, 2022).

Bu bağlamda Oscar Lewis’in (1970) “yoksulluk kültürü” yaklaşımı yoksulluğun nesiller arası aktarımını anlamaya yönelik açıklayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Bu kültürel form, marjinal gruplar tarafından zorlu yaşam şartlarına tepki olarak biçimlenmiş olup; zamanla kendini yeniden üreten bir yapıya dönüşmüştür. Mevsimlik tarım işçiliği özelinde ise bu yaklaşımın izleri görülebilir. Tarım işçiliğinin yapısı gereği düşük ve düzensiz gelir kaynakları ile mevsimsel işsizlik durumu aileleri ayrıca yıl boyu güvencesiz işlere yönlendirmektedir. Bu husus sürekli olarak bir hasattan diğerine temel gereksinimlerin karşılanmasını “çözölemeyen sorun ve döngüsel bir yoksulluk” durumuyla pekiştirmektedir (Lewis, 1959). Özellikle çocuk emeğinin yaygınlaşması, bu döngünün sürdürülmesinde temel yapısal eşitsizlik zemini olarak görülmektedir.

Lewis'in (1966) dikkat çektiği gibi kısa vadeli düşünme tarzı, eğitimden uzaklaşma gibi davranış örüntüleri, döngüsel yoksulluk zincirinin kırılmasını zorlaştırmaktadır. Bu ekseninde, mevsimlik tarım işçiliği, Lewis'in tanımlamış olduğu yoksulluk kültürünü ekonomik ve kültürel bağlamda yeniden üreten, yapısal kırılganlıkların sürekliliğine zemin hazırlayan bir yaşam formu olarak ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışma, mevsimlik gezici tarım işçilerinin doğuştan itibaren dahil oldukları yapısal yoksulluk döngüsünü sürdürdüklerini ortaya koymuştur. Düşük eğitim seviyesi, çocuk emeği ve ileri yaş çalışma zorunluluğu gibi faktörler bu döngüyü sürdüren ve yeniden üreten temel yapısal eşitliklerdir. Oscar Lewis'in "yoksulluk kültürü" yaklaşımı bu durumu sadece ekonomik düzlemde değil, aynı zamanda kültürel bağlamda da açıklayıcı bir perspektif sunar. Ayrıca göçer yaşamın süresi ile eğitim düzeyindeki ters ilişki ise eğitimin dönüştürücü rolünü ve güçlü yanını öne çıkarmıştır.

Bu çözümlemenin önceki aşamalarında, mevsimlik tarım işçilerinin göçer yaşam pratiğine bağlı olarak deneyimledikleri yapısal eşitsizlikler kültürel normlar, dinsel kodlar, sosyal ve mekânsal dışlanma biçimleri geniş çerçevede ele alınarak tartışılmıştır. Bu yapısal eşitsizlik ve kırılganlıklar sadece ekonomik ve fiziksel düzeyde değil, aynı zamanda medya kullanımı ve dijital teknolojilere erişim kapsamında da yeniden biçimlenmektedir. Dolayısıyla medya pratikleri, bilgiye erişim imkanlarını ve bireylerin kamusal görünürlüğünü doğrudan etkilemektedir. Bu çerçevede, medya erişimi ve kullanım biçimleri, yapısal eşitsizliklerin medya ve dijital iletişim alanındaki yansımalarını ortaya koymakta ve bireylerin bilgiye ulaşım olanaklarını değerlendirilmesi açısından da güçlü bir analiz sunmaktadır.

Çalışmanın medya sacayağında, medya bilgisi ve erişim dinamikleri bağlamında katılımcıların çoğu iletişim ve bilgi edinme amacıyla akıllı telefona sahip olduklarını dile getirmiştir. Telefonlar bu açıdan temel araç işlevi görse de internet erişiminin sınırlı olma durumu, kullanım kapasitesini düşürdüğü tespit edilmiştir. Televizyon erişimi ise coğrafi engeller, elektrik yetersizliği ve altyapı eksikliği gibi nedenlerle önemli ölçüde kısıtlandığı saptanmıştır. Bu husus da bazı katılımcılar, Şanlıurfa'da televizyona erişebildiklerini ancak büyük bir çoğunluğu geçici çadır alanlarında bu olanaklara sahip olamadıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak elektrik kesintilerinin medya kullanımını çoğunlukla olumsuz yönde etkilediği gözlemlenmiştir. Genel manada bilgi ve iletişim

kaynaklarına erişim, katılımcıların bulundukları bölgeye ve coğrafi kısıtlara bağlı olarak değişkenlik gösterdiği belirlenmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin medya araçlarına sahiplik, erişim ve kullanım tercihleri; cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi demografik değişkenlerle istatistiksel olarak anlamlı ilişki göstermektedir. Kadınlar geleneksel medya aracı olan televizyona (%54), erkeklerse mobil tabanlı dijital akıllı telefonlara (%81) yöneldiği belirlenmiştir. Genç olan bireyler dijital teknolojilere daha fazla eğilim gösterirken (akıllı telefon kullanımı oranı %98); ileri yaş grubundaki bireyler geleneksel medya araçlarını (%75) tercih etmektedir. Orta yaş grubunda ise dengeli bir dağılım söz konusudur. Eğitim seviyesi arttıkça dijital medya kullanımının arttığı, düşük eğitim düzeyine sahip, okuma yazma bilmeyen bireylerde televizyon daha erişilebilir ve yaygın bir araç olduğu tespit edilmiştir. Bu doğrultuda geleneksel medya, düşük eğitim grubundaki bireyler için alternatif bir kamusal bilgi edinme mecrası olduğu belirlenmiştir.

Bireylerin medya bilgisi ve erişim dinamikleri incelendiğinde, katılımcıların bir kısmının tuşlu telefon kullanıyor olması dijital medya ve internet erişiminde belirgin kısıtları ortaya çıkarmaktadır. Bu husus, dijital bölünmeyi derinleştirmekte ve bilgiye erişimi sınırlandırmaktadır. Özellikle geçici kırsal yerleşim alanlarında altyapı eksikliği ve elektrik yetersizliği, bireylerin sosyoekonomik haklara erişimde kısıtlar yaşadığını göstermektedir. Teknolojik erişim kısıtları, aynı zamanda toplumsal ve sosyal entegrasyon süreçlerini engellemektedir.

Katılımcılar medya kavramını genel olarak duymuş ve tanıdık bulmuş; televizyon, radyo, gazete gibi geleneksel medya araçlarını yanı sıra; Instagram, Twitter, Facebook ve TikTok'u da medya kapsamında değerlendirmiştir. Ancak bireylerin medya kavramı ve işlevlerine dair kavramsal bilgi düzeyleri sınırlı olup, medyanın gündelik yaşam pratiklerine etkisi konusunda farkındalıkları oldukça düşük düzeydedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin, medya kavramına yönelik algıları analiz edildiğinde, cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyleri arasında belirgin farklılıklar olduğu gözlemlenmiştir. Erkek katılımcılar medya kavramını daha çok haberleşme ve bilgi edinme amaçlı ilişkilendirirken, kadınların çoğunluğu bu konuda fikir beyan etmediği tespit edilmiştir. Genç yaş grubundaki bireyler, medya kavramına ilişkin daha yüksek farkındalık

sergilerken; yaşın ilerlemesine bağlı olarak kavramsal bilgi düzeyinde de azalma görülmüştür.  ğrenim düzeyi ise medyanın tanımlanması konusunda belirleyici bir faktör olarak öne çıkmış; eğitim düzeyi arttıkça medya kavramı da daha net biçimde ifade edilmiştir. Okuryazar olmayan bireyler ise medya kavramına ilişkin beyanda bulunmamıştır.

Göçer yaşam koşulları, kadın ve erkek tarım işçilerini farklı düzeylerde etkilediği görülmektedir. Cinsiyet ve öğrenim düzeyi, yaşanan kısıtlamalarla anlamlı ilişki gösterirken, yaş değişkeni ise belirleyici bir faktör olmadığı gözlemlenmiştir. Erkek tarım işçileri gündem ve güncel bilgiye erişim konusunda daha fazla sınırlandıklarını hissederken, kadınlar yüz yüze sosyalleşme açısından daha fazla kısıtlandıklarını belirtmiştir.  ğrenim düzeyinin artışına bağlı olarak bilgiye erişim kısıtlamalarının da arttığı ortaya çıkmıştır.  ğrenim düzeyinin düşmesine bağlı ise sosyal ilişki ağlarında dezavantaj durumu artmaktadır.

Mevcut literatürde, Türkiye bağlamında mevsimlik tarım işçilerinin medya araçlarına sahiplik durumu, medya kavramı algısı ve medya araçlarını kullanım tercihlerinin doğrudan bir çalışma konusu yapılmadığı, dolaylı, örtük yollardan elde edilen sınırlı bilgilerle yoksunluk ve yoksulluk kavramlarıyla ya da dışlanma boyutlarıyla ele alındığı, medyada temsil konusu üzerinden bazı çalışmaların varlığı mevcuttur. Ancak Covid-19 pandemisi sonrası işçilerin bilgi edinme hakkı, uzaktan erişim olanakları ve medyanın sağlık hizmetleri bilgisine erişimi konusundaki rolü üzerinden bazı çalışmalar olduğu tespit edilmiştir.

Bu konuda Pauli & Gülçubuk'un (2024), son yaptığı  alışma Ankara'nın Bala ilçesinde 80 hane ile yüz yüze görüşme gerçekleştirmiştir. Araştırmanın temel amacı mevsimlik gezici tarım işçilerinin çok boyutlu yoksunluklarını anlamaktır. Çalışma ekseninde, barınma, sağlık, enerji kaynakları ve bilgi ve iletişim teknolojileri (B T) gibi çok yönlü bir çalışma yürütülmüştür. Bu  er evede, B T'lerine erişimde yaşanan eşitsizlikler ve işçilerin haber alma olanağından yoksun olma durumlarına dair bilgiler mevcuttur. Bu kapsamda, 80 hane ile yapılan yüz yüze görüşmeler sonrası sadece 47 hanede akıllı telefonun bulunduğu, toplamda 75 akıllı telefon, 12 geleneksel (tuşlu) telefon, 5 tablet ve 4 televizyon tespit edilmiştir. Buna karşın televizyon gibi temel bir kitle iletişim aracının iki hanede bulunması, radyo gibi alternatif olabilecek medya

aracının yokluğu, işçilerin güncel bilgiye ve haberlere erişimde dijital dışlanma yaşadığını açıkça göstermektedir. Yaman ve Kılıç (2023), mevsimlik tarım işçilerinin Covid-19 ile ilgili bilgi edinme kaynaklarını doğrudan incelemiş televizyon ve akranları en temel bilgi kaynağı olarak saptamıştır. Yıldırım vd., (2025), genel çerçevede mevsimlik tarım işçilerinin iletişim amaçlı cep telefonu kullandığını dile getirirse de medyanın Covid-19 bilgisi edinme aracı olarak spesifik rolünü incelememiştir.

Bu çalışma MGTİ'lerinin medya kullanım pratiklerine dair özgün bulgular sunmakta, katılımcıların medya araçlarına sahiplik ve erişim biçimleri; coğrafi konum, sosyo-ekonomik ve demografik özelliklerle anlamlı bir biçimde ilişkilidir. Özellikle cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenleri medya tercihlerinde belirleyici rol oynadığı yönündeki tespitleri dijital bölünme ekseninde yürütülen tartışmalarla paralellik göstermektedir. Bunun yanı sıra geçici yaşam şartları bilgiye erişim süreçlerini doğrudan etkilerken, Pauli & Gülçubuk (2024), Yaman ve Kılıç (2023) ve Yıldırım vd., (2025) gibi çalışmalardan ayrılan bu araştırma medya araçlarına erişim konusunu daha kapsamlı ve katılımcı odaklı bir perspektifle ortaya koymuştur. Küresel ölçekte yürütülen çalışmalar ise geleneksel medya kullanımına odaklanmadığı, aksine medya temsil biçimleri, dijital medya kullanımı, erişim ve dijital teknolojilerinin nasıl bir gözetim ve denetim mekanizmasına dönüştükleri ele alınmaktadır.

İnternet erişim pratikleri ekseninde elde edilen veriler, katılımcıların dijital erişim konusunda çeşitli sosyoekonomik engellerle karşılaştığını göstermektedir. Özellikle internet paketlerinin yüksek maliyeti ve altyapı eksiklikleri, erişimin sürekliliğini sınırlandırdığı saptanmıştır. Bazı katılımcılar, belirli dönemlerde (bayram gibi istisna durumlarda) internet paketi alabildiklerini, diğer katılımcıların ise çoğunlukta erişim dışı kaldıklarını ifade etmiştir. Paket sınırlılığı nedeniyle ebeveynlerin çocuklarına internet kullandırmalarından kaçınmaları, dijital kaynaklara erişimde kuşaklar arası kırılganlıkların sürdüğünü kanıtlamaktadır. Genel manada, ekonomik kısıtlar medya araçlarına erişimi sınırlandırarak, bireylerin güncel bilgi akışını engellemektedir.

Çalışmada, kırsal ve geçici yerleşim alanlarında internet altyapısının yetersizliği ve veri paketi sınırlamaları internet kullanımını ve sıklığını etkilediği belirlenmiştir. Katılımcıların çoğu interneti aile bağlarının sürdürülmesi ve pratik ihtiyaçların karşılandığı bir alan olarak dile getirmektedir. İnternetin, bireyler tarafından iş temposu

ile sosyoekonomik koşulları arasında bir dinlenme aracı olarak algılandığını göstermektedir. Bunun yanı sıra internet erişimi noktasında ise alt yapı yetersizlikleri ve ekonomik kısıtlar veri paketinin sınırlı kullanımı bireylerin internet pratiklerinin kırılgan bir zeminde ilerlediğine işaret etmektedir. Bireylerin internet kullanım sıklığı da cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeylerine göre incelenmiştir. Cinsiyet ve yaş değişkeni arasında bir fark görülmezken, eğitim düzeyini kullanım sıklığı üzerinde belirleyici bir faktör olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla eğitim seviyesi arttıkça bireylerin dijital kullanım yoğunluğu da arttığı ortaya çıkmıştır.

Bireylerin, internete erişimine ilişkin veriler, cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenleri bağlamında analiz edilmiş, bu değişkenlerin erişim üzerinde belirleyici etkisinin olduğu saptanmıştır. Kadınların erişim oranı erkeklerden düşükken; genç bireyler (18-30) yaş ve lise üstü eğitime sahip bireylerde yüksek erişim göstergesi (%99) tespit edilmiştir. Özellikle okuryazarlık düzeyi düşük bireylerin erişim olanaklarının sınırlı olması, öğrenim düzeyi ile dijital erişim arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir. Bireyler interneti çok yönlü şekilde; bilgi edinmek, merak duydukları konularda araştırma yapmak, iletişim kurmak ve boş zamanlarını değerlendirmek için kullanmaktadır. Aynı zamanda, iletişim kurma, gündelik yaşamı kolaylaştırma ve boş zaman aktivitelerini gerçekleştirmek gibi işlevler üstlenmektedir. Özellikle internetin uzakta bulunan aile bireyleri ve sosyal çevreyle görüntülü konuşma imkânı sunması, sağlıkla ilgili bilgi erişimini kolaylaştırması ve dini içeriklere erişim sağlaması gibi katkıları bulunmaktadır. Bunun yanı sıra televizyon, radyo ve gazete gibi geleneksel medya kaynaklarını tamamlayıcı bir rol üstlenerek; boş zamanın değerlendirilmesi ve eğlence amaçlı içerik tüketiminde işlevsel bir platform özelliği taşıdığı tespit edilmiştir.

Bireylerin internet kullanım amaçları; cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenine göre anlamlı farklılıklar gösterdiği saptanmıştır. Cinsiyet faktörü bağlamında kadın katılımcıların yarısından fazlasının interneti kullanmadığı tespit edilirken, erkeklerin daha yaygın dijital erişim sağladığı tespit edilmiştir. Genç yaş grubunda özellikle haberleşme ve mesajlaşma amacıyla internet kullanımı yoğunken, buna karşılık yaşın ilerlemesine bağlı olarak kullanım biçimleri azaldığı gözlemlenmiştir. Öğrenim düzeyi ise kullanım amacını farklılaştıran temel bir değişkendir. Eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak internet daha çok bilgi edinme ve eğitim amaçlı kullanılırken; düşük eğitim düzeyine sahip bireylerde ise kullanım amacı ağırlıklı olarak temel iletişim ihtiyacını

gidermekle sınırlı kaldığı ortaya konmuştur. İnternet, bireylerin gündelik yaşamda karşılaştıkları pratik sorunlara çözüm bulduğu, bilgiye erişimi hızlandıran ve dijital farkındalıklarını artıran bir iletişim teknoloji olduğu belirlenmiştir. Kiraz saklama yöntemleri, araç arızalarının giderilmesi ya da yemek tariflerine erişim gibi kullanımlarının yanı sıra; erken evlilik gibi toplumsal sorunlara ilişkin bilinçlenme süreçlerini desteklemekte; bu sayede bireylerin bilgi temelli karar alma süreçlerine katkı sunmaktadır.

Türkiye bağlamında mevsimlik gezici tarım işçilerinin internet erişimi, kullanım amacı ve sıklığına ilişkin çalışmalar oldukça yetersizdir. Yaman ve Kılıç'ın (2023) Covid-19 pandemisi kapsamında yapmış oldukları çalışmada bireylerin internet kullanımının kısıtlı altyapısal eksikliklere ve elektrik erişimine bağlı olarak erişim sorunu yaşadıklarına dikkat çekmiş ve internetin bilgi kaynağı olarak düşük seviyede kullanıldığı vurgulanmıştır. Benzer sonuçları Yıldırım vd., (2025) internetin kısıtlı ve iletişim amaçlı kullanıldığına işaret etmiştir. Her iki kaynakta da internet sıklığına dair spesifik bir bilgi bulunmamaktadır.

Pauli & Gülçubuk (2024) ise bu iki kaynağa nazaran daha detaylı bir çalışma sunmuş; bilgi ve iletişim teknolojileri kapsamında internete erişimin sınırlı, kesintili, cinsiyetler arası eşitsizlik gösteren bir yapıda olduğunu vurgulamıştır. Genel olarak internetin, oyun ve eğlence amaçlı sosyal medya için kullanıldığı belirtilmiştir. Bu kullanımın ise erkek bireyler tarafından yapıldığı ifade edilmiştir.

Türkiye bağlamında yürütülen çalışmalarla, araştırma bulguları paralellik göstermekle birlikte, internet kullanım amaçları konusunda farklı sonuçlar elde edilmiştir. Aynı zamanda detaylı bir internet kullanım sıklığı analizi de yapılmış olması araştırmayı diğer çalışmalardan ayırmaktadır. Küresel ölçekte de yapılan çalışmalarda farklı bulgular elde edilse de çalışmalarda kesişen ortak noktalarda bulunmaktadır. İnternet erişiminin kısıtlı ve güvensiz, büyük bir bölümünün kişisel kullanımlar için akıllı telefon ve hücresel veri ağlarına bağlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. İnternete erişimin tutarsız olmasının nedenlerinin hücresel veri sinyalinin zayıflığı, tek bir erişim noktasının çok sayıda kişi tarafından kullanılması ve hücresel veri kotasının bitmesi gibi sınırlılıklar kaydedilmiştir. Ayrıca internet kullanım amacının hem kişisel hem de işle ilgili ihtiyaçları gidermek için kullanıldığını;

aileleriyle iletişime geçmek, para göndermek, hava durumu takibi, bilgi edinme, sağlıklı beslenmeye ilişkin bilgiler almak, online bankacılık işlemleri gibi çok yönlü amaçlarla kullandıkları gözlemlenmiştir (Doggett et al., 2024; Kanter et al., 2023; LePrevost et al., 2025; Lee et al., 2024).

Tüm çalışmalarda, mevsimlik tarım işçilerinin internet erişimi, kullanım motivasyonu ve sıklığına ilişkin bazı veriler örtüşse de coğrafi bölgelerdeki farklılık, işçi profillerindeki çeşitlilik internet erişim pratiklerini etkilediğini göstermektedir. Dolayısıyla, konuya dair genel bir fikir beyan etmek pek mümkün olmasa da bireylerin internet erişim kısıtı yaşadıkları, kontör ya da hücresel verilere bağımlılık, yüksek ödeme maliyetleri, altyapı yetersizlikleri dijital erişimdeki eşitsizliğe işaret ettiği söylenebilir. Özellikle kullanım sıklığına yönelik yürütülen farklı dinamiklere sahip gruplarda dijital araçların 7/24 neredeyse hiç kapatılmadan kullanıldığı ve dijital platformların modern yaşamda sürekli ve yoğun kullanımı olduğu dikkat çekicidir (Binark, 2023). Ancak mevsimlik gezici tarım işçileri gibi kırılgan gruplarda mobil yaşam tarzı, ekonomik kısıtlar ve yapısal eşitsizlikler gibi çok yönlü parametreler işçilerin kullanım sıklığını etkileyen faktörlerdir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin dijital medya kullanım pratikleri bağlamında, sosyal ağ sahipliği varlığı incelendiğinde, cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenleri arasında anlamlı ilişkiler elde edilmiştir. Cinsiyet, dijital davranışları şekillendiren önemli bir faktördür; erkek katılımcıların sosyal medya hesap oranı, kadınlara göre daha yüksektir. Bu durum, dijital motivasyonların cinsiyet temelli ayrıştığını göstermektedir. Yaş değişkeni de sosyal medya kullanımında belirleyici bir faktördür. Genç yetişkin bireylerin (18-30) üçte ikisi aktif kullanıcı iken, 60 yaş ve üzeri bireylerde sosyal medya hesabı sahipliği oranı oldukça düşüktür. Bu veri, yaşın dijital teknolojileri benimseme de kritik bir rol üstlendiğini desteklemektedir. Öğrenim düzeyinin ise sosyal medya kullanımıyla güçlü şekilde ilişkilidir. Lise ve üstü eğitim almış bireyler büyük oranda hesap sahibi iken, okuryazar olmayan bireylerin %80'inin sosyal medya hesabı bulunmamaktadır. İlkokul mezunlarında ise hesap sahipliği oranı, kullanmayanlara kıyasla yaklaşık olarak iki kat daha fazladır. Bu bulgular, dijital katılımı eğitimin etkili ve belirleyici bir unsur olduğunu kanıtlamaktadır.

Katılımcılar arasında dijital pratiklere erişimde çeşitli kısıtlar ve yapısal eşitsizlikler gözlemlenmiştir. Sosyal medya hesabı sahibi olmayan bireylerin bir kısmı, kullanım tercihinden, hesap oluşturma kaygısından ya da eşlerinin izin vermemesinden dolayı dijital erişim sağlayamamaktadır. Özellikle kadın katılımcılar, fotoğraf paylaşımı ve konum bilgisi gibi dijital etkileşimlere yönelik güvenlik endişelerinden dolayı sosyal medya kullanımında uzak durmaktadır. Buna ek olarak, zaman yetersizliği ve dijital okuryazarlık eksikliği de erişim kısıtının önündeki belirleyici unsurlardır. Bazı katılımcılar, sosyal medyayı alışveriş amaçlı tercih etse de bu kullanım kısa süreli ve düşük etkileşimli olduğu saptanmıştır. Bu bulgular, dijital katılım üzerinde cinsiyet, güvenlik algısı, zaman yönetimi ve teknik beceri gibi unsurların etkili olduğu ortaya çıkmıştır. Dijital platformların tercih edilmesine ilişkin bulgularda ise TikTok kullanımının yaygın olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir kısmı bu mecra da hesap sahibi olduğunu belirtirken, diğer katılımcılar ise hesap açmadan platformu kullandıklarını belirtmişlerdir. YouTube özellikle yemek tarifleri gibi içerikler üzerinden tercih edilen bir diğer platformdur. Facebook ve Instagram sık kullanılan platformlar arasında yer alırken, WhatsApp bireyler arası iletişim amacıyla ön plana çıkmaktadır. Twitter ise katılım düzeyi daha sınırlı bir sosyal platform olarak tespit edilmiştir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal ağları tercih etme süreçlerinde cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kadın katılımcıların TikTok gibi görsel ağırlıklı platformlara yöneldiği, erkek katılımcıların ise Facebook ve Instagram gibi haber ve bilgi paylaşımına olanak sağlayan mecraları tercih ettikleri tespit edilmiştir. Söz konusu tercihler cinsiyet temelli bir farklılaşmaya işaret etmektedir. Yaş faktörü de yine sosyal ağ kullanımı üzerinden etkili bir unsurdur. Genç yetişkin grubun TikTok ve Instagram gibi etkileşimli mecralara eğilim gösterdiği, ileri yaş grubundaki bireylerin ise sosyal ağların kullanımı düşük olduğu ancak Facebook gibi alternatif platformlara yönelim gösterdiği görülmektedir. Öğrenim düzeyi ise dijital platform tercihlerinde etkili bir faktördür. Öğrenim düzeyi yüksek bireyler, Instagram gibi yoğun görsel ve etkileşimli platformları tercih ederken; düşük öğrenme düzeyine sahip bireylerde eğlence odaklı ve kullanım kolaylığı sağlayan TikTok ve Facebook gibi mecraların yaygın olarak kullanıldığı gözlemlenmiştir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal medya kullanım motivasyonları cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenleri arasında ayırt edici farklılıklar bulunmaktadır. Kadın katılımcıların %78'i sosyal medyayı haberleşme ve mesajlaşma odaklı kullanırken, erkek katılımcıların %61'i de benzer motivasyonlarla kullanım eğilimi göstermektedir. Buna karşın, erkek katılımcıların içerik paylaşımları görsel iletilere yönelimi (%28), kadınlara (%8) kıyasla daha yüksek seviyededir. Kadınlar sosyal medyayı ağırlıklı olarak iletişim, erkekler ise içerik paylaşımı odaklı kullandığı tespit edilmiştir. Dolayısıyla kullanım motivasyonları cinsiyete göre farklılaştığı kanıtlanmıştır. Yaş değişkeni incelendiğinde genç yetişkinler, sosyal ağları içerik üretimi bilgi amaçlı kullanım eğilimi gösterirken; ileri yaş grubundaki bireylerde ise bu eğilim daha çok iletişim odaklıdır. Başka bir değişle, öğrenim düzeyi arttıkça sosyal medya kullanımında çeşitlenme ve etkileşim oranı artmaktadır. Yüksek öğrenim seviyesine sahip bireyler, sosyal ağları sadece haberleşme amaçlı değil, aynı zamanda içerik üretimi ve bilgi erişimi için aktif şekilde kullanmaktadır. Düşük öğrenim düzeyindeki bireyler ise sosyal ağları temel iletişim ihtiyaçları kapsamında sınırlı bir biçimde kullanımı söz konusudur. Tüm katılımcılar, sosyal medyayı, Arapça kültürel içerik ve düğün videolarının takibi, TikTok üzerinden sosyal ağ etkileşimi, çevrimiçi dizi izleme, boş zaman değerlendirme, iletişim kurma ve görünürlük gibi gündelik motivasyonlar doğrultusunda kullandığı ortaya çıkmıştır. Sosyal ağları kullanım motivasyonu arasında merak etme, zaman geçirme, bilgi edinme gibi temel etmenler belirginleşmektedir.

Elde edilen verilere göre, bireylerin dijital pratik ve alışkanlıkları sosyoekonomik ve kültürel dinamikleri etkilediği ortaya çıkmıştır. Bireylerin platform tercihleri sosyal etkileşim, anadilde içerik tüketimine bağlı kültürel bağların güçlendirilmesi, boş vaktin değerlendirilmesi öne çıkmaktadır. TikTok kullanımı bu bağlamda dikkat çekicidir. Bireylerin veri paketi erişim kısıtı, düşük gelir düzeyi, yoğun çalışma temposuna bağlı dijital araçlara erişim kısıtı, kadın katılımcıların mahremiyet endişesi ve aile içi güç ve ekonomik bağımlılık nedeniyle erişim engelleri ve eşitsizliklerin derinleştiğini göstermektedir. Katılımcıların motivasyon kaynağı olarak pratik bilgilere hızlı ve kısa süreli erişimi, anadilde izlenen video içerikleri aidiyet duygusu ve aile ve yakın akrabaları ile sosyal etkileşim ve duygusal bağların güçlendirilmesi öne çıkmaktadır. Bu ekseninde, bireylerin dijital mecraları sosyal ve

ekonomik temel ihtiyaçların karşılanması için kullanırken, dijital ve toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri ve dinamikleri internete erişimi kısıtlamaktadır. Dolayısıyla, bu kapsamda grup üyelerinin sosyal entegrasyonu güçleşirken dijital uçurumun derinleştiği gözlenmektedir. Bu husus, gerekli teknolojik altyapının güçlendirilmesi ve bireylerin dijital okuryazarlık eğitimi almasının bir ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

Küresel ölçekte yapılan çalışmalarda mevsimlik tarım (göçmen) işçileri üzerinden çeşitli bilgi ve iletişim teknolojilerine dönük temel düzeyde araştırmalar yapıldığı tespit edilmiştir. Ancak, bu konuda internet erişimi, dijital bölünmeye ilişkin birincil düzey çalışmaların varlığı söz konusudur. Bu alanda en yakın çalışmayı Petrou & Connell (2019) ni-Vanuatu mevsimlik işçilerin Avustralya'daki misafir işçi Programları kapsamında güvensiz koşulları aşmak ve yönetebilmek için sosyal medya platformlarından biri olan Facebook'u nasıl kullandıklarını incelemiştir. Aynı zamanda Facebook aracılığıyla işçilerin nasıl bir dayanışma, bilgi paylaşımı ve bu mecrayı bir e-demokrasi alanına nasıl çevirdiklerini analiz etmiştir. Bu çalışmada işçilerin Facebook kullanım amacı bilgi paylaşımı, iletişim amaçlı kullanım ve sosyal çevre edinme gibi bulgularla örtüşmektedir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal medya kullanımında cinsiyet, yaş ve öğrenim düzeyinin belirleyici olduğunu göstermektedir. Erkekler dijital ortamda daha aktif rol alırken, kadınlar ise güvenlik ve mahremiyet gerekçesiyle daha sınırlı bir katılım sağladığı gözlemlenmiştir. Gençler daha çok etkileşimli platformları tercih ederken, ileri yaş daha sınırlı mecralarını kullandığı saptanmıştır. Öğrenim düzeyinin artışına bağlı kullanım şekli çeşitlenmekte, düşük öğrenim düzeyinde ise sosyal ağları daha çok haberleşme ve eğlence amaçlı kullandıkları görölmüştür. Düşük gelir düzeyi, altyapı yetersizliği, teknik bilgi eksikliği gibi etmenler dijital katılımı kısıtlayan faktörlerdir.

Geleneksel medya tüketim pratikleri çerçevesinde elde edilen bulgularda, bireylerin geleneksel medya kullanım pratiklerinde öncelikli olarak haber içeriklerine yöneldikleri görölmektedir. Televizyon birincil enformasyon kaynağı olarak konumlanmakta; Kanal 7, Show TV, Kanal D, Fox TV, Star, A Haber, ATV gibi yayın platformları aracılığıyla içeriklere erişim sağlandığı tespit edilmiştir. Bazı bireyler ise dijital ağlar üzerinden bilgi edinme pratiklerini sürdürdüğü gözlemlenmiştir. Eğlence

odaklı içeriklerde ise kurgusal diziler, rekabet temelli yarışma formatları, özellikle dini temsiliyet içeren yapımlar ile yemek programları tercih edilmektedir. Medya tüketim sıklığı bireysel zamansal kısıtlarla (uzun çalışma saatleri, aşırı iş yükü) değişkenlik arz ederken, katılımcıların büyük çoğunluğu medya içeriklerine sınırlı erişim sağlamaktadır. Aile içi medya tüketim pratiklerinde ise bazı katılımcılar çocuklarıyla birlikte ortaklaşa katılım yoluyla çizgi film içeriklerine yöneldiklerini ifade etmiştir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel medya tercihleri; cinsiyet, yaş ve öğrenim değişkenlerine göre anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Erkek katılımcılar, haber içeriklerini daha sık takip ettiğini belirtmiştir. Yaş faktörüne bağlı, ileri yaş grubundaki bireyler Kanal 7 gibi dini içeriklere yönelirken; genç yetişkin grubundakiler ise daha çok Fox TV ve Star gibi eğlence odaklı kanalları tercih ettiği tespit edilmiştir. Öğrenim düzeyi bağlamında ise, Kanal 7 izleyicileri arasında okuryazar olmayan bireyler %43, ilkokul mezunları %14, lise ve üzeri öğrenim düzeyine sahip bireylerde ise bu oran %10'dur. ATV izleyicileri arasında ilkokul mezunları %28, okuryazar olmayanlar %22 ve lise ve üzeri eğitim düzeyinde olanların oranı %29'dur. Fox ve Star gibi kanallar ağırlıklı lise ve üzeri eğitim alanlar tarafından tercih edilirken, Kanal D ve Show TV farklı öğrenim düzeyinde izleyiciler tarafından takip edilmekle beraber, düşük eğitilmiş bireyler arasında yaygındır. Bu dağılım, medya tercihlerinin sosyo-demografik yapı üzerinden şekillendiğini göstermektedir.

Geleneksel medya tüketim pratikleri kapsamında, mevsimlik tarım işçileri açısından temelde bilişsel rahatlama, eğlence temelli boş zaman değerlendirme ve enformasyon erişimi gibi işlevsel amaçlar taşıdığı ortaya çıkmıştır. Televizyon, bireylerin hem gündelik yaşam pratiklerinde anlam üretiminde rol alan bir kitle iletişim aracı hem de bireysel ve kolektif tüketim biçimlerinin mekânsal formu olarak öne çıkmaktadır. Katılımcıların medya yönelimi cinsiyet değişkeni ile anlamlı şekilde farklılaşmakta; kadın bireyler dini temsiliyet içeren içeriklere %35 oranında yönelirken, erkek bireyler %22 oranında haber odaklı içeriklere ilgi gösterdiği görülmektedir. ATV gibi kanallar görece dengeli bir dağılım (kadınlar %25; erkekler %26) göstermektedir. A haber örneğinde ise belirgin cinsiyet farkı gözlenmekte kadınların izleme oranı %3 iken, erkeklerin oranı %22'ye çıktığı gözlemlenmektedir. Yaş değişkeni bağlamında, ileri yaş grupları daha çok dinin içerikli yayınlara yönelmekte; genç bireylerde ise haber ve güncel bilgi takibi daha yaygındır. Öğrenim düzeyi ile medya tercihleri arasında kurulan ilişki,

medya tüketiminde yapısal eşitsizlikleri görünür kıldığı belirlenmiştir. Okuryazar olmayan bireylerde dini temalı yayınlara yönelim %43 iken, lise ve üzeri öğrenim düzeyine sahip bireylerde bu oran %10 olarak tespit edilmiştir. Buna karşın haber ve eğlence temelli içerikler yüksek öğrenim düzeyine sahip gruplar tarafından daha yoğun biçimde tüketilmektedir.

Mevsimlik tarım işçilerinin medya içerik tercihleri ile cinsiyet, yaş ve öğrenim durumları arasında anlamsal bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni medya içeriklerini önemli ölçüde etkilemekte; kadın katılımcılar dizi içeriklerine daha fazla yönelirken, erkek katılımcılar ise haber, spor ve belgesel türü içeriklere yöneldiği saptanmıştır. Ancak bu içerik türleri tüm yaş gruplarında düşük düzeyde seyretmektedir. Yaş değişkenine bağlı medya tercihleri arasında dizi izleme eğilimi, yaşın ilerlemesiyle birlikte orta yaş döneminde belirgin biçimde arttığı, ileri yaş grubunda ise bu durum sürmekle birlikte haber içeriklerinin tercih edilmesi dikkat çekici bir bulgudur. Genç yaş grubu eğlence programlarına diğer yaş gruplarına göre daha fazla eğilim gösterse de bu yönelim toplam katılımcı kitlesi içinde izlenme oranlarını anlamlı seviyede arttırmamakta ve genel olarak eğlence, belgesel ve spor türleri tüm yaş gruplarında düşük düzeyde tercih edilmektedir. Öğrenim düzeyi yükseldikçe bilgi temelli içeriklere yönelim arttığı, öğrenim düzeyi düştükçe ise dizi içeriklerine yönelim arttığı tespit edilmiştir.

Mevsimlik tarım işçilerinin medyada karşılaştıkları içeriklere yönelik algılarında, cinsiyet ve yaş değişkenleri arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Buna karşın öğrenim düzeyi içerik duyarlılığını etkileyen temel bir faktör olarak öne çıkmıştır. Okuryazar olmayan bireyler afet ve ölüm temalı haberlere daha fazla odaklanırken; iş ve trafik kazası haberlerine ise düşük seviyede ilgi gösterdiği belirlenmiştir. Lise ve üstü eğitim düzeyine sahip olan bireylerde daha yüksek düzeyde maruz kaldıkları ve bu içeriklere karşı daha yüksek duyarlılık gösterdikleri ortaya çıkmıştır.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin gazete okuma alışkanlığına yönelik yapılan analizlerde cinsiyet ve yaş değişkenleri ile gazete okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır. Öğrenim düzeyi ise belirleyici bir faktör olarak ön plana çıkmıştır. Okuryazarlık düzeyi azaldıkça, yazılı basına erişim ve gazete okuma alışkanlığı belirgin biçimde düştüğü tespit edilmiştir. Mevsimlik gezici tarım işçilerinin mobil yaşam bölgelerinde radyo kullanmadıkları tespit edilmiştir. Geleneksel medya araçlarına

bireylerin erişiminde çeşitli yapısal eşitsizlikler bulunmaktadır. Bazı bireyler televizyon, radyo ve gazeteye fiziksel ya da zamansal erişim sağlayamadıklarını; medyayı takip etme açısından çalışma şartları, göçer yaşam zorlukları ve elektrik altyapısının yetersizliği nedeniyle sürdüremediklerini ifade etmektedir. Bilgi akışına dahil olamama durumu, medya dışlanmasını ve bilgiye erişim eşitsizliğini görünür kıldığı ortaya çıkmaktadır.

Medya tüketim pratiklerinin, bireylerin psikososyal durumları üzerinde doğrudan etki de bulunduğu tespit edilmiştir. Özellikle travmatik içerikler, örneğin; “ekonomik krize” ilişkin haberler bireylerde duygu durum bozuklukları ve motivasyon kayıplarına yol açtığı saptanmıştır. Medyada sunulan içerikler gündelik yaşam pratikleriyle örtüşmediğinde bireysel deneyimlere katkı sağlamadığı gözlemlenmiştir. Örneğin; yemek tarifi gibi önerilerde, sosyoekonomik erişilebilirlik açısından sorun haline gelebilmektedir. Bununla beraber televizyonda kurgusal diziler bilgi aktarımı ve pedagojik etkileşim açısından kritik bir değere sahiptir. Genel çerçevede medya, bireyler üzerinde psikolojik, duygusal ve yaşamsal düzeyde etki yaratmaktadır.

Sonuç olarak, geleneksel medya tüketim pratikleri, bireylerin sosyoekonomik güçlükler ve psikososyal etkiler çerçevesinde şekillendiği görülmektedir. Katılımcılar tarafından eğlence ve dizi odaklı içerik tüketiminin tercih edilmesi zihinsel rahatlama isteği ve kaçışı desteklemektedir. Bireylerin bilgi ve haber odaklı içerik tüketimi günlük bilgiye erişim ve haberdar olma isteğini göstermektedir. Katılımcıların, kültürel ve dini içerikli kanal tercihleri ise aidiyet duygusunun güçlendirilmesi ve manevi destek ve motivasyon amaçlı tercih edildiği görülmektedir. Geçici yerleşim alanlarındaki altyapı yetersizliği, medya araçlarına erişim kısıtı, ekonomik kırılganlık dijital erişim ve bilgiye erişim düzeyini sınırlandırmaktadır. Medyadaki temsiller bireyler üzerinde olumlu, olumsuz ve psikososyal açıdan etkiler yarattığı görülmektedir. Bunlar; dil edinimi ve kültür bağlar açısından olumlu bir destekleyici unsur olurken, içerik-yaşantı uyumsuzluğu gerçek yaşamla ideal temsiller arasında uçurumun derinleştiğini kanıtlamaktadır. Bu durum, geçici yerleşim alanlarında medya altyapısının güçlendirilmesine dönük adımların atılması, bireylere medya okuryazarlığı konusunda eğitim programlarının verilmesi kritik bir öneme sahiptir.

Bu alanda yapılan alan yazın taramasında, mevsimlik tarım işçilerinin geleneksel medya kullanımına ilişkin kapsamlı incelemelere rastlanmamıştır. Mevcut çalışmaların

bir kısmı televizyon erişimi ve medya aracılığıyla bilgi edinme biçimlerini dolaylı olarak ele aldıkları, buna karşın işçilerin geleneksel medyayı kullanım motivasyonu, medya tercihlerine yönelik daha derin ve detaylı bir analiz sunulmadığı tespit edilmiştir.

Sonuç olarak, mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel medya kullanımını göçer yaşam koşulları, bireysel ve sosyodemografik değişkenler etkili olmaktadır. Televizyon bilgi ve eğlence kaynağı olarak ön plana çıkarken, içerik tercihleri, toplumsal cinsiyet rolleri, yaş gruplarına bağlı deneyimsel farklılıklar ve eğitim düzeyine göre çeşitlilik göstermektedir. Kadınlar daha çok dini ve dizi içeriklerine, erkekler ise haber ve güncel programlara yönelmektedir. Yaş ilerledikçe dini yayınlara ilgi artarken, genç gruplar ise eğlence ve haber kanallarını tercih etmektedir. Öğrenim düzeyi düşük bireylerde dini içerikler ve diziler öne çıkmakta; öğrenim düzeyi yüksek olan bireylerde ise bilgi temelli yayınlara yöneldiği görülmektedir. Ancak ağır çalışma şartları, mobilite, altyapı eksiklikleri medya erişimini çok boyutlu kısıtlamakta; medya içeriklerinin işçilerin gündelik yaşamıyla örtüşmediği ve bu durumun işçiler üzerinde psikososyal ve duygusal etkiler doğurduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma kapsamında elde edilen veriler ışığında mevsimlik gezici tarım işçilerinin göçer yaşam biçiminin sosyodemografik değişkenlerle bağlantılı yapısal eşitsizlikler yaşadığını ortaya koymuştur. Eğitim seviyesi düşük bireylerde sağlık sorunu ve göç süresi artarken; hizmetlere erişim eşitsizlikleri, toplumsal dışlanma ve hak temelli ihlaller belirginleşmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin karşılaşmış olduğu çok boyutlu eşitsizlikler yalnızca ekonomik temelli değil, güçlü kültürel normlar, dini örüntüler ve fatalist söylemlerle pekiştiği görülmektedir. Özellikle tarım işçisi kadınların ve kız çocuklarının erken evlilik, eğitime erişimde yaşanan kısıtlar, toplumsal cinsiyet örüntüleri ataerki yapının üretimini yeniden inşa etmektedir. “şükür”, “kabullenme” söylemleri ile yapısal eşitsizliklerin mevcut statükoyu koruduğu ve sürdürdüğü, bu durumda yoksulluk döngüsünü kültürel bir norm olarak kabulüne yol açmaktadır. Tüm bu eşitsizlik dinamikleri ile mücadelede maddi koşulların iyileştirilmesinin yanı sıra kültürel norm ve kabullerinde beraberinde değişip, dönüşmesi gerekmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin sosyal dışlanma, etnik ayrımcılık, kültürel ötekileştirilme gibi çok katmanlı kırılganlıklara maruz kaldığı görülmektedir. Bu süreç, sadece dışsal faktörlere bağlı olmadığı; aynı zamanda işçilerin içselleştirdiği kültürel ve dini normlarla pekiştiği ve bu yapısal kırılganlık ve eşitsizliklerin kurumsal ve toplumsal olarak yeniden üretildiğini göstermektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçiliği, Türkiye’de kuşaklararası aktarılan ve kültürel düzeyde içselleştirilmiş yapısal eşitsizlikleri içinde barındıran bir yoksulluk formu olarak tanımlanabilir. Çocuk emeği ve düşük eğitim seviyesi, bu döngüsel yoksulluğun sürdürülmesinde belirleyici bir faktördür. Göçer yaşam formu ise sadece ekonomik kırılganlık değil, aynı zamanda sosyal hizmetlere erişimi engelleyen eşitsiz bir yapıya dönüşmektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçileri, medya erişimi konusunda yapısal eşitsizliklerle karşı karşıya kalmakta; medya kavramına ilişkin algıları ise sınırlı seviyede bulunmaktadır. Birincil iletişim aracı olarak akıllı telefonların öne çıkmasına rağmen; internet bağlantısı, elektrik temini ve altyapıda yaşanan eksiklikler bu teknolojik aracın işlevini sınırlandığını göstermektedir. Medya kullanım biçimleri, cinsiyet, yaş, öğrenim

gibi demografik değişkenlerin yanı sıra toplumsal cinsiyet bağlamında anlamlı bir düzeyde biçimlenmektedir. Bulgular, dijital dışlanma olgusunun kırsal ve geçici yaşam alanlarında yaşayan bireyler açısından daha yoğun ve derin bir biçimde hissedildiğini göstermektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin internet erişim ve kullanımına yönelik koşulların dijital uçurumu derinleştirdiğini ve dijital araçların işlevsel şekilde kullanılmasında ciddi sınırlılıkların olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular ışığında, özellikle altyapı yetersizliği, yüksek veri maliyetleri ve öğrenim düzeyine bağlı kırılganlıkların dijital erişimi kısıtladığını göstermektedir. İnternet kullanımının çoğunlukla kişisel ve iletişim odaklı kullanıldığı; eğitim, sağlık ve bilgi edinme gibi alanlarda ise düşük seviyede fayda sağladığı saptanmıştır.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin dijital medya pratikleri ve alışkanlıkları kapsamında sosyodemografik farklılıkların, dijital yapısal eşitsizliklerin etkili olduğunu göstermektedir. Toplumsal cinsiyet temelli kısıtlar, yaşa bağlı oluşan dijital mesafe, eğitim düzeyine bağlı sınırlı erişim ve etkileşim ve teknik olarak yetersizlikler bireylerin dijital katılımını etkilemektedir.

Mevsimlik gezici tarım işçilerinin geleneksel medya tüketim pratikleri kapsamında, geleneksel medya; işçilerin bilgiye erişim, gündelik rahatlama ve aidiyet hissini destekleyen başlıca araçlardan biridir. Bu bağlamda televizyon hem erişebilirliği hem de içerik çeşitliliğiyle, işçilerin günlük yaşam pratiklerinde hala merkezi bir kitle iletişim aracı olarak misyonunu sürdürmektedir. Medya içeriklerinin tüketimi; yaş grupları, toplumsal cinsiyet rolleri ve eğitim düzeyi ekseninde farklılık göstermektedir. Mobilite yerleşim bölgelerinde altyapı yetersizliği ve erişim sınırlılıkları, medya kullanım motivasyonlarını ciddi oranda kısıtlamaktadır. Medya içeriklerinin işçilerin yaşam gerçekleriyle örtüşmemesi durumunda ise işçiler üzerinde psikososyal ve duygusal etkiler ortaya çıkmaktadır.

Aşağıda sunulan politika önerileri, Birleşmiş Milletler ‘in Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları kapsamında yer alan nitelikli eğitim, toplumsal cinsiyet eşitliği, eşitsizliklerin azaltılması ve altyapının güçlendirilmesi hedefleriyle; aynı zamanda Türkiye’nin 12. Kalkınma Planında öngörülen dijital eşitlik, toplumsal kapsayıcılık ve fırsat eşitliği ilkeleriyle örtüşmektedir (Birleşmiş Milletler, 2015; T.C Cumhurbaşkanlığı,

2023). Bu ekseninde, ilgili önerilerin ısrarla yaygınlaştırılması ve kurumsal düzeyde ısrarla güçlendirilerek desteklenmesi, kapsayıcı bir medya ekosisteminin inşası noktasında, kalkınma hedefi önceliği taşıdığı belirtilmelidir. Bu nedenle bu araştırmadan elde edilen sonuçlara dayalı olarak aşağıdaki öneriler verilebilir.

Göçer yaşamın sosyal-mekânsal kısıtlarına ilişkin politika önerileri;

- İnsana yakışır barınma koşullarının sağlanması
- Temel altyapı hizmetlerinin kurumsallaşması ve sürekliliğinin sağlanması
- Mobil sağlık ve iletişimin artırılmasına dönük somut adımların atılması
- Toplumsal cinsiyet temelli yaklaşımın geliştirilmesi
- Nesiller arası göçerlik döngüsünün kırılmasına yönelik eğitim programlarının yaygınlaştırılması

Kültürel normlar ve dini örüntülere ilişkin politika önerileri;

- Ekonomik kırılganlıkların azaltılmasına yönelik sosyal koruma mekanizmalarının geliştirilmesidir.
- Kadın ve kız çocuklarının erken yaşta evlenmelerine yönelik yasal düzenlemelerin yapılması ve sosyal koruma mekanizmalarının geliştirilmesi
- Eğitime erişim konusunda özellikle kız çocuklarının eğitime devamlılığını destekleyecek yerel teşvik ve kapsayıcı eğitim programlarının güçlendirilmesi
- Kadının ekonomik güçlenmesi adına ekonomik ve finans özerkliğini sağlayacak ve gelir arttırıcı faaliyetler için makro, mezo ve mikro düzeyde finansal destek ve olanakların sağlanması gerekmektedir.
- Toplumsal farkındalığı arttırmak adına ataerkil yapıların dönüşümünü esas alan kültürel duyarlılığa sahip kampanya faaliyetlerinin yaygınlaştırılması sağlanmalıdır.
- İşçilere yönelik kapsayıcı sosyal hizmetlerin, kültürel bağlamlarında gözetildiği ve erişilebilir ihtiyaç temelli yapılandırma ile desteklenmelidir.

MGTİ'lerin ayrımcılık ve ötekileştirilme süreçlerine ilişkin politika önerileri;

- Sosyo-kültürel çeşitliliği göz önünde bulundurarak sosyal politikalar geliştirilmelidir.

- Kamu hizmetlerinde ayrımcı davranışları önlemek için çok dilli iletişim imkanları ve kültürel aracı olabilecek mekanizmalar oluşturulmalıdır.
- Dışlayıcı temsillerin simgesel düzeyde yeniden üretilmesine yönelik medya okuryazarlığına dayalı eğitim ve programlar uygulanmalıdır.

Yoksulluk döngüsünü kırmaya ilişkin politika önerileri;

- Çocuk emeğinin önlenmesine dönük denetleme ve izleme mekanizmalarının kurumsal düzeyde geliştirilmelidir.
- Gezici tarım işçilerinin çocuklarına yönelik, mekânsal hareketlerine uyumlu mobil eğitim programlarının yaygınlaştırılmalıdır.
- Yetişkin tarım işçilerine ise temel eğitim düzeyinde beceri ve mesleki yeterliliğe yönelik programlar sunulmalıdır.
- Göçer işçiliğe bağlı sürdürülen yapısal yoksulluklarla mücadele kapsamında, bölgesel kalkınma eksenli stratejiler geliştirilmelidir.

MGTİ'lerinin medya algısı, araç sahipliği, erişim düzeyi ve kullanım tercihlerine ilişkin politika önerileri:

- Mobil yerleşim bölgelerinde, internet erişimi, mobil kapsama alanı ve elektrik arzı sürdürülebilir şekilde güçlendirilerek, dijital altyapı yatırımı yapılmalıdır.
- Akıllı cihaz sahipliği göz önünde bulundurularak, mobil erişime uygun kamu hizmeti uygulamaları tanıtılarak erişimi teşvik edilmelidir.
- Düşük eğitim seviyesine sahip bireylere yerel dil bazında sadeleştirilmiş medya okuryazarlığı eğitimleri uygulanmalı, özellikle kadınların ve kız çocuklarının erişimini arttırmaya yönelik toplumsal cinsiyete duyarlı içerikler ve programlar sunulmalıdır.
- STK'lar, yerel yönetim ve amirliklerin medya ve iletişim süreçlerine farkındalık temelli kampanyalara aktif katılımı sağlanmalıdır.
- Türkiye'de farklı göç güzergahları, mevsimsel ve bölgesel değişkenlere bağlı olarak karşılaştırmalı medya araştırmaları yaygınlaştırılmalıdır.

MGTİ'lerinin internet erişimi, kullanımı ve sıklığına ilişkin politika önerileri:

- Mobil yerleşim alanlarında internet altyapısı, yerel yönetim ve ilgili kurumlar arasında koordinasyon sağlanarak güçlendirilmelidir.

- Düşük gelirli gruplara uygun fiyatlı veri paketleri sağlanarak dijital erişime süreklilik desteklenmelidir.
- Dijital okuryazarlık eğitimleri, kadınlar ve kız çocukları için acil olarak önceliklendirilmelidir.
- Sosyal politika üreticileri, dijital eşitsizlikleri azaltmaya dönük kapsayıcı stratejiler belirleyerek, mevsimlik gezici tarım işçilerini dijital mecralara entegre etmelidir.

MGTİ'lerinin dijital pratik ve alışkanlıklarına ilişkin politika önerileri:

- Mevsimlik gezici tarım işçilerine yönelik dijital okuryazarlık eğitimi yaygınlaştırılmalıdır.
- Dijital içerikler anadil ve kültürel bağlama uygun şekilde çeşitlendirilerek sunulmalıdır.
- İnternet altyapısına yönelik çalışmalar güçlendirilmeli ve veri erişim maliyetleri düşürülmelidir.

MGTİ'lerinin geleneksel medya tüketim pratiklerine ilişkin politika önerileri:

- Mevsimlik gezici tarım işçilerinin geçici yerleşim bölgelerinde medya erişimine yönelik altyapı yetersizliğinin giderilmesi sağlanmalıdır.
- Bireylerin medya okuryazarlığı bağlamında medya içeriklerini eleştirel çözümlemesi teşvik edilerek yaygınlaştırılmalıdır.
- Medyada sosyoekonomik bağlamı temsil edecek içerik çeşitleri sunulmalıdır.
- Kadınlar ve düşük öğrenim seviyesine sahip bireyler için katılımı destekleyen sosyal programlar yaygınlaştırılmalıdır.
- Yerel ve kültürel hassasiyetleri gözeten, bilgilendirici ve duyarlılığı yüksek medya içerik üretimleri desteklenerek yaygınlaştırılmalıdır.

Sonuç bölümünde ortaya konduğu üzere, mevsimlik gezici tarım işçilerinin maruz kalmış olduğu yapısal eşitsizlikler sadece ekonomik temelli değil; aynı zamanda sosyokültürel kodlar, toplumsal yapılaşma, dijital kırılganlık dinamikleri, medya ortamlarına erişimde teknik ve sosyoekonomik kısıtlar ve temel kamusal hizmetlere erişimde yaşanan yapısal erişim engelleri belirgin şekilde kendini hissettirmektedir. Göçer yaşam tarzı, eğitimde fırsat eşitsizliği, toplumsal cinsiyet temelli ayrımcılık ve

dışlanma pratikleri, dijital eşitsizlik kamu hizmetlerine erişim güçlükleri, medya ve dijital medya araçlarına sınırlı erişim ile birlikte nesiller arası yoksulluk döngüsünü pekiştiren bir mekanizmaya dönüştüğü görülmektedir. Medya kullanımına ilişkin erişim ve yeterlilik alanlarındaki eşitsizlikler; bilgilendirilme, toplumsal katılım, temsiliyet süreçlerinde mevsimlik gezici tarım işçileri açısından yapısal dışlanmaya zemin hazırlamaktadır. Bu çok yönlü dışlanma, işçilerin yaşam kalitesini uzun vadede olumsuz etkileyerek, sosyal ve coğrafi izolasyonu daha fazla derinleştirmektedir. Yapısal eşitsizlikler boyutunda yürütülecek mücadele ise sadece ekonomik kaynakların sağlanması değil, bunun yanı sıra kültürel kabulleri dönüştürmeyi hedefleyen bütüncül ve sürdürülebilir politika stratejileri ile mümkündür. Söz konusu saha araştırması; sosyal, dijital, kültürel ve medya kapsayıcılık merkezli çok katmanlı müdahale stratejilerine gereksinimi açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bundan sonra yürütülecek çalışmalarda araştırmacılara şu öneri sunulabilir: mevsimlik gezici tarım işçilerinin farklı göç rotaları ve göçer yaşam biçimleri, işçilerin dijital araçlara erişim ve medya kullanımını etkileyebilir; bu durumun farklı bölgelere göre karşılaştırmalı analizini yapmak, medya pratiklerinin sosyal ve mekânsal boyutlarını daha iyi anlamak ve değerlendirmek açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Afşar, S. (2018). *Türkiye’de Mevsimlik İşgücü Hareketliliği ve Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Hayatında Karşılaştıkları Sorunlar: Manisa/Alaşehir Örneğinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Anabilim Dalı.
- Akalın, M. (2018). “Mevsimlik Tarım İşçilerinin Barınma Koşullarının Değerlendirilmesi: Yenice, Tarsus, Silifke Örnekleri”. *Sosyal Güvence*, (13), 1-30.
- Akço, S. (2018). *Tarımsal Üretimde Çocuk İşçiliğinin Önlenmesine Yönelik Kurumsal Boşluk Analizi ve Öneriler*. Ankara: Kalkınma Atölyesi.
- Akdağ, B. (2024). *Mevsimlik Göçten Yerleşik Hayata: Manisa Turgutlu’da Kadın Tarım İşçileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Munzur Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Akgeyik, M. (2022). *Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuk İşçiliği Üzerine Bir Araştırma: Hilvan Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Enstitüsü.
- Alemayehu, M., Paintain, L., Adera, C., Berhe, R., Gebeyehu, A., Gizaw, Z., & Elnaiem, D. E. A. (2020). “Impact Of Education On Knowledge And Practice Of Kala Azar Preventive Measures Among Seasonal And Migrant Agricultural Workers In Northwest Ethiopia”. *The American Journal Of Tropical Medicine And Hygiene*, 102(4), 758.
- Althusser, L. (1978). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (Çev. Yusuf Alp ve Mahmut Özışık). Birikim.
- Altın, C. (2014). *Mevsimlik Göç ve Yoksulluk: Ankara-Polatlı Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Arslan, H. (2016). “Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliğini Kırsal Yoksulluk Perspektifinden Anlamak”. *International Journal of Social Sciences And Education Research*, 2(4), 1136-1147.
- Aslan, Ö. F. (2023). *Duygu Sosyolojisi Temelinde Yoksulluk Kültürü ve Yardım Arama Davranışının Sosyal Hizmet Açısından Değerlendirilmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Ata, R. (2020). *Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri ve Sosyal Hizmet İhtiyacı: Adıyaman İl Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Atalay, B. I., Sağlan, R., Önsüz, M. F., Işıklı, B. ve Metintaş, S. (2018). “Mevsimlik Tarım İşçilerinde Pestisit Maruziyetinden Korunma Davranışları”. *Estüdam Halk Sağlığı Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Atış, M. (2019). *Mevsimlik İşçilerde Sosyal Dışlanmışlık: Adıyaman İli Örneği*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, R., Ünal, E., & Metintaş, S. (2016). Eskişehir Mevsimlik Tarım İşçileri ile Yerli Halkın Acil Servis Başvurularının Karşılaştırılması. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 13(1), 15-22.
- Aygüneş, H. T. (2022). *Tarım İşçilerinin Tarımsal Faaliyetleri Esnasında Karşılaştıkları Tehlike ve Risklerin İş Sağlığı ve Güvenliği Açısından İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Aykaç, S. (2024). *Mevsimlik Göç Sürecinde Tarım İşçileri: Alaca (ÇORUM) İlçesi Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Balibar, E., & Wallerstein, I. (2000). *İrk Ulus Sınıf: Belirsiz Kimlikler*. (Çev. Nazlı Ökten). İstanbul: Metis.
- Baş, B. (2019). *Türkiye’de Tarımsal Dönüşüm ve Mevsimlik Tarım İşçiliği: Adana Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Bendaş, K. (2024). “Geleneksel Medya ve Yeni Medya Üzerine Ekonomi Politik Bir İnceleme”. *Uluslararası Sosyal Medya ve İletişim Araştırmaları Dergisi*, 5(9), 42-63.
- Biaback Anong, D. (2024). “Seasonal Workers Wanted! Germany’s Seasonal Labour Migration Regime And The COVID-19 Pandemic”. *Politics*, 44(2), 219-234.
- Binark, M. (2015). “Yeni Medya Çalışmaları Özel Sayısı Hakkında: Neden?”. *Folklor/Edebiyat*, 21(83), 9-18.
- Binark, M., Arun, Ö., Özsoy, D., Kandemir, B ve Şahinkaya, G. (2020). *Covid-19 Sürecinde Yaşlıların Enformasyon Arayışı ve Enformasyon Değerlendirmesi*. TÜBİTAK SOBAG. 120k613 numaralı Araştırma Projesi.
- Blumler, J. G., & McQuail, D. (1969). *Television In Politics: Its Uses And Influence*. Chicago: University Of Chicago Press.
- Bogoeski, V. (2022). “Continuities of Exploitation: Seasonal Migrant Workers In German Agriculture During The COVID-19 Pandemic”. *Journal Of Law And Society*, 49(4), 681-702.
- Boratav, K. (1980) *Tarımsal Yapılar ve Kapitalizm*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları No: 454.
- Bourdieu, P. (2020). *Habitus and Field: General Sociology, Vol. 2, Translated By Peter Collier*. Cambridge: Polity.
- Bourdieu, P. (2023). *Kültür Üretimi: Sembolik Ürünler/Sembolik Sermaye*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bozkurt, M. E., & Ersin, F. (2023). “Evaluation of Health Beliefs and Testicular Cancer Early Detection Behaviours of Young Adult Males in Seasonal Agricultural Workers”. *Harran Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 20(1), 39-44.
- Buğra, A. (2013). *Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika*. Altıncı Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Calnitsky, N.A. (2019). "Labours of Love: Family, Human Rights, and Worker Invisibility in Seasonal Mexican Farm Worker Agricultural Migrations to Canada, 1974–Present". *Left History: An Interdisciplinary Journal of Historical Inquiry and Debate*.
- Cantürk, F. G. (2020). *Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Kamu Hizmetlerinden Yararlanması Üzerine Bir Değerlendirme: Kırşehir İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). iyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı.
- Carvajal Gutiérrez, L., Mendoza González, M. Á., & Stallmann, J. I. (2023). "Motivations Of Mexican Workers To Participate In Canada's Seasonal Agricultural Workers Program". *Investigación Económica*, 82(323), 153-178.
- Castell Roldán, E. Z., & Alvarez Anaya, Y. P. (2022). "Migration And Dependency: Mexican Countryside Proletarianization And The Seasonal Agricultural Worker Program". *Dialectical Anthropology*, 46(2), 163-182.
- Castells, M. (2008). *Enformasyon Çağı: Ekonomi, Toplum ve Kültür*. İkinci Baskı. (Çev. Ebru Kılıç). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Cevher, R., & Ustakara, F. (2019). "Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Bağlamında Sosyal Medya Kullanımına Yönelik Bir Araştırma". *Sciences*, 5(19), 812-831.
- Charmaz, K. (2006). *Constructing Grounded Theory: A Practical Guide Through Qualitative Analysis*. London, UK: Sage.
- Chen, F., Shi, S. & Chen, W. (2024). "Internet Usage and Non-Farm Employment of Rural Labor: Micro-Survey Data from Rural China". *Soc Indic Res*. <https://doi.org/10.1007/s11205-024-03363-2>.
- Clark, V. L. P., & Ivankova, N. V. (2015). "Mixed Methods Research: A Guide To The Field" (Vol. 3). *Sage Publications*.
- Cohen, A. & Caxaj, S. (2018). "Bodies And Borders: Migrant Women Farmworkers and The Struggle for Sexual and Reproductive Justice In British Columbia, Canada". *Alternate Routes: A Journal of Critical Social Research*, 29.

- Cohen, A. (2017). ""Slavery Hasn't Ended, It Has Just Become Modernized": Border Imperialism and The Lived Realities of Migrant Farmworkers In British Columbia, Canada". *ACME: An International E-Journal for Critical Geographies*, 18, 130-148.
- Creswell, J. W. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin 30 Temel Beceri*. İkinci baskı. (Çev. H. Özcan,) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Creswell, J. W., & Creswell, J. D. (2021). *Araştırma Tasarımı*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Cruz-Lopez, I.F. (2013). *The Seasonal Agricultural Workers Program: Looking at Mexican Participation Through a Magnifying Glass*. (Doctor of Law). Canada: University of Ottawa. Ottawa.
- Çalgüner, C. (1943). *Türkiye'de Ziraat İşçileri*. Ankara: Ankara Yük. Zir. Ens.
- Çayır, K. ve Ceyhan, M. A. (2012). *Gruplararası İlişkiler Bağlamında Ayrımcılık, Ayrımcılık Çok Boyutlu Yaklaşımlar*. (Der. Kenan Çayır ve Müge Ayan Ceyhan), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, E. (2020). "İnsan Hakları Bakımından Kırılgan Kavramına Bir Giriş ve Kavramın Aihm Kararlarındaki Görünürlüğü". *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 22(1), 57-77.
- Çınar, S. & Lordoğlu, K. (2010). "Mevsimlik Tarım İşçiliğinde Tekil Bir Analiz: Karasu Fındık Toplama İşçileri". *Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 38, 23-33.
- Çınar, S. (2012). *Bağımlı Çalışma İlişkileri Kapsamında Mevsimlik Tarım İşçilerinin Malatya Örneği Üzerinden Analizi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Çınar, S. (2014). *Öteki Proletarya: De-Proletarizasyon ve Mevsimlik Tarım İşçileri*. Ankara: Notabene Yayınları.
- Çiçekli, B. (2009). *Göç Terimleri Sözlüğü*. Cenevre: Uluslararası Göç Örgütü.
- Dansuk, E. (1997). *Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılarla Ölçülmesi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü Ücretler ve Gelirler Dairesi Başkanlığı. Devlet Planlama Teşkilatı.

- De Beauvoir, S. (2010). "The Second Sex". (Translated by Borde, C., & Malovany-Chevallier, S.) *Tulsa Studies in Women's Literature*, 29(2), 437-445.
- Dedeoğlu, S. (2018). "Tarımsal Üretimde Göçmen İşçiler: Yoksulluk Nöbetinden Yoksulların Rekabetine". *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 1(56), 37-68.
- Dedeoğlu, S. (2023). "Hasat Güvencesizliği: Türkiye'nin Tarım Sektöründe Göçmen Emekini Yöneten Rejimler". *Asya ve Pasifik Göç Dergisi*, 32, 704 - 724.
- Dedeoğlu, S., Bayraktar, S. S., ve Çetinkaya, Ö. (2019). "Yoksulun Umudu Çocuk: Türkiye'de Suriyeli Tarım İşçisi Çocuklar". *Çalışma ve Toplum*, 4(63), 2585-2610.
- Değirmen, G. C., & Özbükerci, İ. (2016). "Bilgi Toplumu ve Dijital Uçurum". *İnönü Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (İNİF E-Dergi)*, 1(2), 102-118.
- Díaz Mendiburo, A. (2015). "Las Representaciones Sociales Que Tienen Los Migrantes" Temporales" 1 Respecto A Los Habitantes De Saint-Rémi, Quebec". *Migraciones Internacionales*, 8(2), 231-257.
- DiMaggio, P., & Hargittai, E. (2001). *From The 'Digital Divide' To 'Digital Inequality': Studying Internet Use as Penetration Increases*. Princeton University Center For Arts and Cultural Policy Studies.
- DiMaggio, P., Hargittai, E., Celeste, C., & Shafer, S. (2004). "Digital Inequality: From Unequal Access to Differentiated Use". In K. M. Neckerman (Ed.), *Social Inequality* (pp. 355–400). Russell Sage Foundation.
- Doggett, O., Ratto, M., & Chandra, P. (2024). "Migrant Farmworkers' Experiences of Agricultural Technologies: Implications For Worker Sociality and Desired Change". In *Proceedings of The 2024 CHI Conference On Human Factors In Computing Systems* (Pp. 1-23).
- Doğan, B. K., & Pekasıl, A. N. (2021). "COVID-19 Pandemisi Bağlamında Evsizler, Mevsimlik Tarım İşçileri, Mülteci, Şartlı Mülteci ve Geçici Koruma Kapsamında Bulunan Suriyelilerin Sorunları Üzerine Bir Değerlendirme". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(1), 275-292. <https://doi.org/10.33417/tsh.770342>.

- Duruiz, D. (2011). *Seasonal Agricultural Workers In Manisa: Materialization of Labor, Bodies and Places Through Everyday*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Elçi Çarıkçı, E. (2016). *Critique Of Vulnerability Discourse Through An Alternative Development Approach: A Case Of Seasonal Migrant Agricultural Workers in Turkey*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Erdoğan, N. (2016). *Yoksulluk Halleri*. 3. Baskı. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Erkuş, A. (2012). *Psikolojide Ölçme ve Ölçek Geliştirme*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Fudge, J. (2012). "Precarious Migrant Status and Precarious Employment: The Paradox of International Rights for Migrant Workers". *Comp. Lab. L. & Pol'y J.*, 34, 95.
- Geçgin, E. (2009). "Ankara – Polatlı Örneğinde Sosyal Dışlanma Açısından Mevsimlik Tarım İşçiliği". *Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 3-35.
- Görücü, İ., ve Akbıyık, N. (2010). "Türkiye’de Mevsimlik Tarım İşçiliği: Sorunları ve Çözüm Önerileri". *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 3(5), 189-219.
- Griffin, C., & Blotta, V. (2025). "Mídias Sociais E As Disrupções Da Democracia". *Estudos Avançados*, 39(113), E39113325.
- Güell, B. (2022). "La Interseccionalidad En El Trabajo Agrícola Estacional: El Caso De Huelva En Tiempos De COVID-19". *Estudios Geográficos*, 83(293), E113. <https://doi.org/10.3989/Estgeogr.2022119.119>
- Güneş, F. (2017). "‘Görsel Sosyoloji’ Üzerinden Mevsimlik Tarım İşçiliğini Anlamak: Eskişehir Alpu Örneği". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 135-154.

- Güneyan, G. (2019). *Nepotizm Hipotezi & Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk*. Erişim Linki: [http://www. Europolitika. Com/Guney-Guneyan-Ile-Soylesi-Nepotizm-Hipotezi/](http://www.Europolitika.Com/Guney-Guneyan-Ile-Soylesi-Nepotizm-Hipotezi/), (Erişim Tarihi: 2, 2020).
- Hall, S. (2003). *Culture, Media, Language: Working Papers In Cultural Studies, 1972-79*. (Eds. Hobson, D., Lowe, A., & Willis, P.) Routledge.
- Hall, S. (2013). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices*. (Translated by Evans, J., & Nixon, S.).
- Hargittai, E. (2001). *Second-Level Digital Divide: Mapping Differences in People's Online Skills*. Arxiv Preprint Cs/0109068.
- Hennebry, J. L. (2008). “Bienvenidos A Canadá? Globalization and the Migration Industry Surrounding Temporary Agricultural Migration in Canada”. *Canadian Studies in Population [Archives]*, 35(2), 339-356.
- Hennebry, J.L. (2012). *Permanently Temporary? Agricultural Migrant Workers and Their Integration in Canada*. <https://irpp.org/research-studies/permanently-temporary/> .
- Hjalmarson, E. (2022). “Sentenced For the Season: Jamaican Migrant Farmworkers On Okanagan Orchards”. *Race & Class*, 63(4), 81-100.
- Hobbs, R. (2010). *Digital and Media Literacy: A Plan of Action. A White Paper on the Digital and Media Literacy Recommendations of the Knight Commission on the Information Needs of Communities in a Democracy*. Aspen Institute. 1 Dupont Circle NW Suite 700, Washington, DC 20036.
- Hoffman, D. L., & Novak, T. P. (2012). “Toward A Deeper Understanding Of Social Media”. *Journal of Interactive Marketing*, 26(2), 69-70. <https://Doi.Org/10.1016/J.Intmar.2012.03.001> .Original Work Published.
- Ili, B. (2025). “Exploring Trends in New Media Literacy (NML) Field: A Bibliometric Analysis Using Bibliometrix R-Tool”. *Galactica Media: Journal of Media Studies*, 7(1), 207-231.
- Ivancheva, M. (2007). “Strawberry Fields Forever? Bulgarian And Romanian Student Workers In The UK”. *Focaal*, 2007, 110-117.

- Jenkins, H. (2006). *Convergence Culture: Where old and New Media Collide*. New York University Press.
- Kaleci, H. (2007). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sosyolojik Analizi: Eskişehir Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Kalkınma Atölyesi (2013). *Mevsimlik Tarım İşçiliği ve Çocuklar. Sorun Analizi ve Politika Önerileri*. 2. Basım, Ankara.
- Kalkınma Atölyesi. (2014). *Fındık Hasadı Oyuncuları Batı Karadeniz İllerinde Fındık Hasadında Yer Alan Mevsimlik Gezici Tarım İşçileri, Tarım İşçilerinin Çocukları, Tarım Aracıları ve Bahçe Sahipleri Temel Araştırması* (1 b.). Ankara: Altan Matbaası.
- Kansu, A. Ö. (2025). "Mevsimlik Göç Sarmalında Çocuk İşçiliği ve Eğitim: Şanlıurfa Örneği". *Göç Dergisi*, 12(1), 101-119.
- Kanter, R., Boza, S., & Acuña-Salazar, P. (2023). "Pilot Study of A Digital Literacy-Based Intervention to Confront Concomitant Crises Amongst Key Food System Actors In Chile". *Frontiers In Sustainable Food Systems*, 7, 1244759.
- Karlangıç, O. (2018). "Mısırlı İbrahim Paşa Döneminden Birinci Dünya Savaşı Sonlarına Kadar Adana'da İşçilerin Serüveni (1832-1918)". *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 4(2), 75-88.
- Katz, E., Blumler, J. G., & Gurevitch, M. (1973). "Uses and Gratifications Research". *The Public Opinion Quarterly*, 37(4), 509-523.
- Katz, E.J, Blumler, J.G. & Gurevitch, M. (1974). "Uses and Gratifications Research". *Public Opinion Quartely*, 37(4), 509-523.
- Katz, E.J, Haas, H. & Gurevitch, M. (1973). "On the Use of the Mass Media For Important Things". *American Sociological Review*, 38(2), 164-181.
https://repository.upenn.edu/asc_papers/267

- Kaya, M., ve Özgülnar, N. (2016). “Mevsimlik (Gezici/Geçici) Tarım İşçilerinin İki Yerleşim Birimindeki Yaşam Koşulları ve Sağlık Durumlarına Niteliksel Bakış”. *Turkish Journal of Public Health*, 13(2), 115-126. <https://doi.org/10.20518/Thsd.87652>
- Kellner, D. & Share, J. (2019). *The Critical Media Literacy Guide: Engaging Media And Transforming Education* (Vol. 2). Brill.
- Kılıç, M. (2006). “4857 Sayılı Yeni İş Kanunu Kapsamında Tarım İşçilerinin Hukuki Durumu”. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 12(1 ve 2), 39-49.
- Kontaş Azaklı, T. (2021). *Gezici Mevsimlik Tarım İşçilerinin 36-72 Aylık Çocuklarına Yönelik Geliştirilen Aile Eğitim Programının ve Okul Öncesi Eğitim Etkinliklerinin Etkilerinin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Koruk, İ. (2010). “İhmal Edilen Bir Grup: Göçebe Mevsimlik Tarım İşçileri”. *Ttb Mesleki Sağlık ve Güvenlik Dergisi*, 10(38), 18-22.
- Koyuncu, T., Metintas., Ayhan, E., Oz, F., Bugrul, N., & Gokler, M. E. (2016). “Evaluation of Reproductive Health Criteria in Seasonal Agricultural Workers: A Sample From Eskisehir, Turkey”. *Rural and Remote Health*, 16(4), 1-9.
- Köroğlu, M. A. (2023). “Sociocultural Problems of Seasonal Migrant Agricultural Workers In Manisa Region (Turkey): A Qualitative Study”. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-13.
- Kurnaz, Z. (2016). *Türkiye’de Siyasal Korku ve Akademik Hayatın İnşası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Küçük Durur, E. (2016). *Medya Okuryazarlığı*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Lee, J. G., Roby, M., Cofie, L. E., LePrevost, C. E., Harwell, E. L., Reed, E. C., & Russell, R. G. (2024). “Internet Devices And İnternet Access Among Migrant And Seasonal Farmworkers, North Carolina, 2023”. *Public Health Reports* .

- LePrevost, C., Lee, J., & Moore, M. (2025). "Implementing Spanish-Language Pesticide Labeling: The Role of Internet Access for Migrant and Seasonal Farmworkers". *Journal of Agriculture, Food Systems, and Community Development*, 14(2), 301–304. <https://doi.org/10.5304/jafscd.2025.142.025>.
- Lewis, O. (1959). *Five Families: Mexican Case Studies in the Culture of Poverty*. New York: Basic Books.
- Lewis, O. (1966). *La Vida: A Puerto Rican Family in the Culture of Poverty—San Juan and New York*. New York: Random House.
- Lewis, O. (1970). *Anthropological Essays*. First Edition. New York: Random House.
- Lister, M., Dovey, J., Giddings, S., Grant, I., & Kelly, K. (2009). *New Media: A Critical Introduction*. (2nd ed.). Birleşik Krallık. Routledge.
- Lordoglu, K. (1998). "Enformel İstihdam ve Sosyal Güvenlik Sorunu". *Ekonomik Yaklaşım*, vol. 9(31), 5-23.
- McLaughlin, J., Wells, D., Mendiburo, A.D., Lyn, A., & Vasilevska, B. (2018). "‘Temporary Workers’, Temporary Fathers: Transnational Family Impacts of Canada’s Seasonal Agricultural Worker Program". *Relations Industrielles-industrial Relations*, 72, 682-709.
- McLuhan, M. (1994). *Understanding Media: The Extensions of Man* (L. H. Lapham, Introduction). London and New York: MIT Press.
- McQuail, D. (2010). *McQuail's Mass Communication Theory*. (6th ed.). London: Sage Publications.
- Mevsimlik İşçi Göçü İletişim Ağı (2012). *Tarımda Mevsimlik İşçi Göçü, Türkiye Durum Özeti*. İstanbul: Yayınevi.
- Mitaritonna, C., & Ragot, L. (2020). "After Covid-19, Will Seasonal Migrant Agricultural Workers in Europe Be Replaced by Robots". *CEPII Policy Brief*, 33, 1-10.
- Molinero-Gerbeau, Y., & López-Sala, A. (2022). "Los Trabajadores Inmigrantes En El Sector Agrícola Europeo En Tiempos De COVID-19. Reglamentos, Condiciones De Trabajo Y Nuevas (In)Movilidades". *Estudios Geográficos*, 83(293), E106. <https://doi.org/10.3989/Estgeogr.2022112.112>

- Molnar, L. (2023). "Trapped Within Borders: Exploitation Of Migrant Seasonal Workers In German Agriculture During COVID-19 Lockdown; Placing the Actors and Understanding Their Roles". *International Journal of Rural Criminology*, 7(3), 313–333. <https://doi.org/10.18061/ijrc.v7i3.8795>
- Mwansa, G., Ngandu, M. R., & Mkwambi, Z. (2025). "Bridging The Digital Divide: Exploring The Challenges and Solutions For Digital Exclusion In Rural South Africa". *Discover Global Society*, 3(1), 54.
- Nakiboğlu, C. (2004). *Neoliberalleşme Sürecinde Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nguyen, D. T., & Hoang, H. G. (2025). "Determinants Of Farmers' Use Of The Internet In Agriculture: A Case Study In Quang Nam Province Of Vietnam". *Information Development*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/02666669251338221>.
- Norris, P. (2001). *Digital Divide: Civic Engagement, Information Poverty, and the Internet Worldwide*. New York: Cambridge University Press. <http://dx.doi.org/10.1017/CBO9781139164887>.
- NTIA (National Telecommunications and Information Administration). (1995). *Falling Through the Net: A Survey of the "Have Nots" in Rural and Urban America*. U.S. Department of Commerce.
- Nuh, H. (2019). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Türk Yazılı Basınında Sunumu*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Nuh, H., & Yıldırım, B. (2025). "Medyanın Görmediği Hakikat: Mevsimlik Tarım İşçileri ile İlgili Trafik Kaza Haberlerinin Çerçeveleme Kuramı Bağlamında İncelenmesi". *Turkish Journal of Agriculture-Food Science and Technology*, 13(6), 1652-1664.
- Odabaş, H. ve Çetintaş, H.B. (2015). "İletişim Araçlarında Etik Sorunlar, İntihal-Kaynak Gösterme ve Bibliyografik Veri Yönetimi". *İletişim Araştırmalarında Yöntemler* içinde (463-479). Editör Besim Yıldırım. Konya: Literatür Acameia.

- Orhan, F. (2017). “Erzincan’da Mevsimlik Gezici Tarım İşçiliği ve Yaşanan Sorunlara Yönelik Coğrafi Bir İnceleme”. *Türk Coğrafya Dergisi*, (69), 59-68.
- Örüm MH, Mart G, Örüm D, Mart M, Kaplan Y. Evaluation of Variables Affecting Depression Symptoms in Seasonal Agricultural Workers. *Ağrı Med J. Şubat 2024;2(1):5-9. doi:10.61845/agrimedical.1405065.*
- Özbekmezci, Ş., ve Sahil, S. (2004). Mevsimlik tarım işçilerinin sosyal, ekonomik ve barınma sorunlarının analizi. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 19 (3), 261-274.
- Özcan, A., & Tugen, B. (2014). “Geleneksel Medya Olarak Gazete Ve Radyoda Yeni İletişim Uygulamaları”. *Bildiriler Kitabı-III*, 259.
- Özdoğan, F. (2010). “Yoksulluk Kültürü Yaklaşımı Üzerine Bir Değerlendirme”. *Yardım ve Dayanışma Dergisi*, 1(1), 97-114.
- Özer, Ö. (2017). “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı Çerçevesinde Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İ.İ.B.F. Öğrencilerinin Twitter Kullanımı Üzerine Bir Analiz”. *Internedia International E-Journal*, 4(6), 40-58.
- Özkan, G. (2022). *Mevsimlik Tarım İşçisi Yaşlı Bireylerin Yaşam Deneyimleri ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri: Sivas İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özsoy, D., Akbulut, E., Atılğan, S. S., & Muschert, G. W. (2020). “Determinants of Digital Skills in Northeast Anatolia, Turkey”. *Journal of multicultural discourses*, 15(2), 148-164.
- Özsoy, D., Eyyup Akbulut, Sait Sinan Atılğan & Glenn W. Muschert (2020). “Determinants of digital skills in Northeast Anatolia, Turkey”. *Journal of Multicultural Discourses*, 15(2), 148-164, DOI: 10.1080/17447143.2020.1797053.
- Öztürk, Ş. (2008). “Kırsal Yoksulluk ve Neo-Lberal Ekonomi Politikaları”. *Rural Poverty And Neo-Liberal Economy Policies, Journal of International Social Research*, 1(5), 605.

- Patton, M. Q. (2018). *Nitel Araştırma ve Değerlendirme Yöntemleri*. İkinci Baskı. (Çev. M. B. Demir), Ankara: Pegem Yayınları.
- Pauli, E. A., & Gülcubuk, B. (2024). “Mevsimlik Gezici Tarım İşçisi Hanelerin Karşılaştığı Yoksunlukları Anlamak: Ankara İli Bala İlçesi Örneği”. *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 21(5), 1294-1307.
- Perry, J. A. (2022). “Images of Work, Images of Defiance: Engaging Migrant Farm Worker Voice Through Community-Based Arts”. In *Critical Adult Education in Food Movements* (pp. 107-120). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Petrou, K., & Connell, J. (2019). “Overcoming Precarity?: Social Media, Agency And Ni-Vanuatu Seasonal Workers in Australia”. *The Journal of Australian Political Economy*, (84),116–146. <https://Search.Informit.Org/Doi/10.3316/Ielapa.979336040710659>
- Rajappa, A., & Sawhney, R. D. (2024). “ ‘I Don’t Play Games’: Migrant Workers and Digital Media in Bengaluru”. *Society And Culture In South Asia*, 10(2), 255-276. <https://Doi.Org/10.1177/23938617241256238> .
- Paz Ramirez, A. G. (2013). *Embodying and resisting labour apartheid : racism and Mexican farm workers in Canada’s Seasonal Agricultural Workers Program* (T). University of British Columbia. Retrieved from <https://open.library.ubc.ca/collections/ubctheses/24/items/1.0103384> .
- Ramos, A. K., Carlo, G., Grant, K., Trinidad, N., & Correa, A. (2016). “Stress, Depression, and Occupational Injury Among Migrant Farmworkers in Nebraska”. *Safety*, 2(4), 23.
- Robinson, L., Schulz, J., Blank, G., Ragnedda, M., Ono, H., Hogan, B., Khilnani, A. (2020). “Digital Inequalities 2.0: Legacy Inequalities in the Information age”. *First Monday*, 25(7). <https://doi.org/10.5210/fm.v25i7.10842>.
- Rodríguez-Guerrero, L. A., Mateos, J. T., Pérez-Urdiales, I., Jiménez-Lasserrotte, M., González, J. A., & Briones-Vozmediano, E. (2024). “Challenges Faced By Migrant Seasonal Agricultural Farmworkers For Food Accessibility in Spain: A Qualitative Study”. *Global Public Health*, 19(1), 2352570.

- Rodríguez-Guerrero, L. A., Pérez-Urdiales, I., Escrig-Piñol, A., Jiménez-Lasserrotte, M. D. M., Pastor-Bravo, M. D. M., Mateos, J. T., & Briones-Vozmediano, E. (2024). "Water Insecurity Among Seasonal Agriculture Workers: Perspectives from Spanish Professionals". *International Journal for Equity in Health*, 23(1), 31.
- Sağlam, D. (2022). *Yoksulluk Kültürünün Öğrencilerin Yaşantılarına ve Gelişim Alanlarına Yansımalarının İncelenmesi (Annelerin Deneyimleri)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Düzce: Düzce Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Said, E. W. (1982). *Oryantalizm: Sömürgeciliğin Keşif Kolu*. İkinci Baskı. İstanbul: Pınar Yayınları.
- Saldaña, J. (2019). *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*. A. Tüfekçi Akcan ve S.N. Şad, Çev. Ed). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sevinç, M. R. ve Davran, M. K. (2022). "Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Çalışma ve Sosyal Hayatlarının İyileştirilmesi Stratejisi ve Eylem Planlarının (Metip I ve Metip II) Uygulanmasına Yönelik Eleştirel Bir Yaklaşım (Adana İli Örneği)", *International Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, (Issn:2630-631X) 8(65): 2057-2066.
- Seyrek, Ü. (2023). *Suriyeli Tarım İşçilerine Yönelik Yerli Halkın Deneyimleri Üzerine Bir İnceleme: Erdemli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Shaengchart, Y., & Bhumpenpein, N. (2025). "Bridging the Digital Divide in Rural Thailand: Understanding Potential Factors Influencing Starlink's Satellite Internet Adoption". *Social Sciences & Humanities Open*, 11, 101355.
- Sheldon, P (2008). "The Relationship Between Unwillingness-To-Communicate and Students Facebook Use". *Journal Of Media Psychology*, 20(2), 67-75.
- Smith, A. (2024). " 'Agtech' and the Restructuring of Agrifood Labour Regimes: Digital Technologies, Migrant Labour and the Intensification of Production in the UK Glasshouse Sector". *New Technology, Work And Employment*, 39, 309–334. <https://Doi.Org/10.1111/Ntwe.12294>.

- Soroka, T. (2022). *Canada's Temporary Labor Migration Policy: The Case of Mexican Seasonal Agricultural Workers*. (2022). *Politeja*, 19(6(81), 279-303. <https://doi.org/10.12797/Politeja.19.2022.81.14>.
- Şen, B., ve Altın, C. (2018). "Mevsimlik Göç ve Yoksulluk İlişkisi: Mevsimlik Tarım İşçileri Örneği". *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 11(23), 174-192. <https://Doi.Org/10.12981/Motif.470>.
- Şenses, F. (2006). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü Yoksulluk*. 4. Baskı, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şimşek, A. (2015). "İletişim Araştırmalarında Paradigma Değişimi". *B. Yıldırım (Der.)*, *İletişim Araştırmalarında Yöntemler Uygulama ve Örneklerle*, 155-197.
- Şimşek, Z. & Eşigül-Yaghmaei, S.N. (2019). "Mevsimlik Genç Tarım Çalışanları Örneğinde İş Sağlığı ve Güvenliği Alanında Sosyal Hizmet Uygulamalarına Yaklaşım". *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 30(3), 767-795.
- Şimşek, Z. (2012). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin ve Ailelerinin İhtiyaçlarının Belirlenmesi Araştırması*. Ankara: Harran Üniversitesi Tıp Sağlığı Anabilim Dalı ve Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu.
- Tabcu, G. (2015). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Ortaokul Çağındaki Çocuklarının Eğitim Sorunlarının Sosyolojik Olarak İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Adıyaman Üniversitesi.
- Thompson, J. B. (2008). *Medya ve Modernite*. (Çev. Öztürk, S.). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Tiryaki Yenilmez, D. (2024). *Türkiye'de Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çalışma Yaşamı: Gaziantep'te Fıstık Toplama İşçileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Toffler, A. (2008). *Üçüncü Dalga* (Çev. Selim Yeniçeri). İstanbul: Koridor Yayıncılık.
- Tsutskiridze, M. (2021). *Karadeniz Bölgesinde Mevsimlik Tarım İşçileri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Türkay, E. (2024). “Kullanımlar ve Doyumlar Kuramından Esinle: Neden Kısa Film İzliyoruz?”. *ART/Icle: Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(2), 126-144.
- Türkdoğan, O. (1998). *Güneydoğu Kimliği*, 2. Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım.
- Uyan Semerci, P. (2010). *İnsan Hakları İhlali Olarak Yoksulluk (Poverty As A Human Rights Violation)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ürkmez, S. ve Eskicumalı, A. (2021). “Kullanımlar ve Doyumlar Teorisi Çerçevesinde COVID-19 Pandemi Sürecinde Bireylerin Sosyal Medya Kullanım Motivasyonları: Instagram Örneği”. *Sosyal, Beşerî ve İdari Bilimler Dergisi*, 4(2), 111-129.
- Van Dijk, J. A. (2006). “Digital Divide Research, Achievements and Shortcomings”. *Poetics*, 34(4-5), 221-235.
- Van Dijk, J. A. G. M. (2005). *The Deepening Divide: Inequality in the Information Society*. London: Sage Publications.
- Van Dijk, J. A. G. M. (2017). “Digital Divide: Impact of Access”. *The international encyclopedia of media effects*, 1, 1-11.
- Van Dijk, J., & Hacker, K. (2003). “The Digital Divide As A Complex And Dynamic Phenomenon”. *The Information Society*, 19(4), 315-326.
- Walia, H. (2010). “Transient Servitude: Migrant Labour in Canada and The Apartheid of Citizenship”. *Race & Class*, 52(1), 71-84.
- Warschauer, M. (2004). *Technology and Social Inclusion: Rethinking the Digital Divide*. London/England: MIT Press.
- Warschauer, M. (2010). “Digital Divide”. *Encyclopedia of Library and information Sciences*, 1(1), 1551-1556.
- Weiler, A. M., McLaughlin, J., & Cole, D. C. (2017). “Food Security at Whose Expense? A Critique of The Canadian Temporary Farm Labour Migration Regime and Proposals for Change”. *International Migration*, 55(4), 48-63.
- Williams, R. (2003). *Television: Technology and Cultural Form*. New York: Routledge.

- Wu, A.Y.C. (2021), "Migration, Family And Networks: Timorese Seasonal Workers' Social Support in Australia". *Asia Pac. View.*, 62, 313-330. <https://doi.org/10.1111/Api.12308>.
- Yalçın, M. G., Düzen, N. E., Bardak, F., Uskul, A. K. ve Öztürk, M. (2023). "Current Research in Ecological and Social Psychology". *Current Research in Ecological and Social Psychology*, 5, 100170.
- Yaman, S. ve Kılıç M. (2023). "Seasonal Agricultural Workers' Personal Well-Being and Preventive Behaviors About Covid-19 In Turkey". *BMC Public Health*, 23(1), 102.
- Yasak, H. (2022). *Çocuk Hakları Bağlamında Orta Okul Çağı Mevsimlik Tarım İşçilerinin Çocuklarının Yaşam Koşullarının Değerlendirilmesi: Turgutlu Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, S. A., Baydemir, C., & Pekey, B. (2025). "Evaluation of Seasonal Agricultural Workers' perception of Covid-19 And Attitudes Toward Covid-19 Vaccination: A Cross-Sectional Study In Malatya". *Journal of Health Sciences of Kocaeli University/Kocaeli Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 11(2).
- Yıldırım, Ş., Özdemir, M. & Alparslan, E. (2018). "A Social Networking Site Survey Based on Uses and Gratifications Theory: Facebook Sample". *Intermedia International e-Journal. Spring/ June*, 5(8), 42-65.
- Yıldırım, U. D. (2014). *1980 Sonrası Türkiye Tarımında Yapısal Dönüşüm ve Mevsimlik Tarım İşçileri: Sakarya Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, Ç., ve Yıldırım İşler, A. S. (2021). "Covid-19 Pandemi Sürecinin Fındık Hasadında Mevsimlik Tarım İşçiliğine Etkisi". *Toplum ve Sosyal Hizmet, Covid-19, Özel Sayı Cilt 1*, 1-22. <https://doi.org/10.33417/tsh.911561>.
- Yılmaz, E. (2020). *Mevsimlik Tarım İşçilerinde Barınma Sorunlarına Yönelik Analiz Çalışması: (Ankara-Polatlı) Sarioaba Mahallesi'nin İncelenmesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

- Yiğit, B. (2018). *Gezici Mevsimlik Tarım İşçileri ile Yerel Mevsimlik Tarım İşçilerinin Durumlarının Karşılaştırmalı Analizi: Isparta İli Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yurdakul, S., Gür, B.S., Çelik, Z. ve Kurt, T. (2016). *Öğretmenlik Mesleği ve Mesleğin Statüsü*. Ankara: Eğitim-Bir-Sen Stratejik Araştırmalar Merkezi.
- Yürük, E. N. (2024). *Mevsimlik Tarım İşçilerinin Göçü: (Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Panoraması)*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

İnternet Kaynakları

4857 Sayılı İş Kanunu (2003).

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2003/06/20030610.htm> (Erişim Tarihi: 16.06.2025)

Birleşmiş Milletler. (2015). Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları.

<https://turkiye.un.org/tr/sdgs> (Erişim Tarihi: 12.07.2025).

International Labour Organization (ILO). (2001). C184- Safety And Health in Agriculture Convention, 2001 (No. 184)Madde 1, 3, 8.

https://Www.ilo.Org/Dyn/Normlex/En/F?P=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_ILO_CODE:C184 (Erişim Tarihi: 16.06.2025).

T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023). On ikinci Kalkınma Planı (2024-2028). <https://www.sbb.gov.tr/kalkinma-planlari/> . (Erişim Tarihi: 12.07.2025).

T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Kütüphanesi.

https://kutuphane.tarimorman.gov.tr/pdf_goster?file=7ea5ce4772862a80a29d10d1a47e5f12#book/13 . (Erişim Tarihi: 16.06.2025)

Türk Dil Kurumu. (2025). Online Sözlük. <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 15.07.2025).

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2015). Mevsimlik Tarım İşçilerinin Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu. <https://www.tbmm.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 26.06.2025).

Türkiye İstatistik Kurumu (2024), İşgücü istatistikleri.

<https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Isgucu-Istatistikleri-2024-54059> (Erişim Tarihi: 15.07.2025).

World Bank. (2023). Migrants, Refugees and Societies

<https://www.worldbank.org/en/publication/wdr2023> (Erişim Tarihi:15.07.2025).

EKLER**EK 1. Uzman Görüşme Formu**

Sayın Hocam,

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Doktora Programı kapsamında, Prof. Dr. Besim Yıldırım danışmanlığında “*Mevsimlik Gezici Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Biçimleri Eskişehir Örneği*” konulu tez çalışması kapsamında, mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerini değerlendirmek amacıyla “anket” tasarlanmıştır.

Çalışmanın amacı mevsimlik gezici tarım işçilerinin göçebe ve yerleşik yaşamlarında medyayı kullanım biçimini ortaya koymaktır. Bunun yanı sıra, geleneksel ve yeni medyanın işçilerin hayatlarına yansımalarını, avantaj ve dezavantajlarını yoksulluk kültürü ve kullanımlar ve doyumlar teorisi bağlamında ele almaktır. Bu formu; araştırmanın amaçları, kazanımları ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin özelliklerini dikkate alarak değerlendirmenizi beklemekteyiz. Uygun gördüğünüz anket sorularını ‘uygun’ sütununa, uygun olmadığını ya da değiştirilmesi gerektiğini düşündüğünüz anket sorularını ‘uygun değil’ sütununa işaretleyip, gerekli gördüğünüz değişikliği açıklama sütununda belirtiniz.

Uzman görüş formunda belirtilen açıklama bölümüne, ilgili madde hakkında görüşlerinizi ifade etmeniz, anketin bilimsel niteliklerinin geliştirilmesine önemli katkı sağlayacaktır.

Değerli katkılarınız için çok teşekkür ederim.

Araştırmacının adı soyadı

Handan NUH

U. - Uygun K.U. - Kısmen Uygun U.D. - Uygun Değildir

Anket	Anket Değerlendirme Soruları	Uygun	Kısmen Uygun	Uygun Değildir	Açıklama
Anket Soruları	Anket çalışmanın amacına uygundur.				
	Anket belirlenmiş olan kazanımlar uygundur.				
	Anket soruları mevsimlik gezici tarım işçilerinin medya kullanım biçimlerinin ortaya koymaya uygundur.				
	Anket soruları açık ve anlaşılır.				
	Anket soruları amaçlanan özelliği ölçmede uygun.				
	Anket soruları ilgili kapsama uygun boyutta sınıflandırılmış.				
Diger:					

Uzman Ad-Soyadı ve İmza

Tarih :

EK 2. Görüşme Formu

Değerli Katılımcı,

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalında, danışmanlığını Prof. Dr. Besim Yıldırım'ın yürüttüğü doktora tez çalışması kapsamında veri toplanmaktadır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır ve dilediğiniz zaman görüşmeyi sonlandırabilirsiniz. Katılım sağlamadan önce veya araştırma süreci boyunca herhangi bir sorunuz olursa, araştırmacıya danışabilirsiniz.

Araştırmada veriler, **yarı yapılandırılmış görüşme yöntemiyle** toplanacaktır. Görüşme sırasında yöneltilecek sorular, araştırmanın temel konularına ilişkin derinlemesine bilgi edinmeyi hedeflemektedir. Katılımcının verdiği yanıtlar, çalışmanın bilimsel niteliğini desteklemekte olup, içtenlikle ve detaylı bir biçimde yanıtlanması beklenmektedir. Görüşme sürecinde ek açıklamalar veya paylaşmak istediğiniz ek bilgiler araştırma açısından değerli katkılar sağlayacaktır.

Veri Kaydı ve Gizlilik İlkeleri

Görüşme sırasında not alma sürecinde yaşanabilecek zorlukları ortadan kaldırmak ve veri kaybını önlemek amacıyla, izin vermeniz hâlinde ses kaydı alınabilir. Ses kaydı alınması durumunda, görüşme metni çözümlendikten sonra içeriği inceleyerek onaylama fırsatına sahip olabilirsiniz.

Araştırma kapsamında kişisel bilgileriniz talep edilmemekte olup, verdiğiniz tüm yanıtlar **gizli tutulacak ve yalnızca akademik amaçlarla değerlendirilecektir**. Görüşme formunun uygulanması için **Atatürk Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan gerekli etik onay alınmıştır**.

Katılımınız ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Handan Nuh

Atatürk Üniversitesi

Gazetecilik Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

- Doğduğunuz yer neresidir?
- Yaşınız kaç?
- Cinsiyetiniz nedir?
- Medeni durumunuz nedir?
- Eğitim durumunuz nedir?
- Kaç çocuğunuz var?
- Çalıştığınız ilçeye bağlı mahalle/belde ismi nedir?

GÖRÜŞME SORULARI

1. Her yıl mevsimlik işlerde çalışmak için göç etme nedeninizi anlatır mısınız? Bu süreçte yaşadığınız temel sıkıntılar nelerdir?
2. Günlük çevrenizle iletişim kurarken hangi dilleri kullanıyorsunuz? Çevrenizle dil konusunda iletişime geçerken ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz anlatır mısınız?
3. Yaşadığınız yerleşim yerini tanımlar mısınız? Barınma, ulaşım, çevresel koşullar olarak detaylandırır mısınız?
4. Bu şartlara bağlı çevrenizde ayrımcılığa ve sosyal dışlanmaya uğradığınızı düşünüyor musunuz? Günlük yaşamınızda ne tür dışlanmayla karşılaştığınızı anlatır mısınız?
5. Çevresel koşullarınız medya kullanım alışkanlıklarınızı ne ölçüde etkiliyor?
6. Ekonomik zorluklar medya araçlarına erişiminizi nasıl etkiliyor? İnternet, televizyon, gazete, radyo gibi kaynaklara erişirken ne tür maddi zorluklar yaşıyorsunuz?
7. Televizyon, gazete, radyo gibi geleneksel medya araçlarını ve dijital platformları kullanıyorsunuz?
8. İnternet ve medya araçlarına erişimi nasıl sağlıyorsunuz? Erişim konusunda yaşadığınız sorunlar nelerdir?
9. Medya ürün içeriklerini nasıl değerlendiriliyorsunuz? Size yansıyan boyutuyla yorumlar mısınız?
10. Haber ve bilgi erişimini hangi kanallardan sağlıyorsunuz anlatır mısınız?
11. Medya içeriklerini hangi amaçla takip ediyorsunuz? Eğlence, güncel haber, bilgi edinme gibi hangi türleri tercih ediyorsunuz?
12. Sosyal medyayı hangi amaçla kullanıyorsunuz? Takip etme, etkileşim kurma, topluluklara katılım gibi hangi yönler olduğunu açıklar mısınız?
13. Televizyon, gazete, radyo gibi geleneksel medya araçları ile internet ve sosyal ağları ne kadar sıklıkla kullanıyorsunuz? Kullanım sıklığınız çalışma sürenizden ne derece etkileniyor anlatır mısınız?

EK 3. Gönüllü Katılım Formu

Değerli Katılımcı,

Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı bünyesinde, danışmanlığını **Prof. Dr. Besim Yıldırım**'ın yürüttüğü bu doktora tez çalışmasında veri toplanması hedeflenmektedir. Araştırmanın başlığı "**Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Biçimleri: Eskişehir Örneği**" olup, **mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım pratikleri ve tüketim alışkanlıklarının incelenmesi** amaçlanmaktadır. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Görüşme süresi **katılımcının tercihinine bağlı olup, dilediği vakit sonlandırılabilir**. Görüşmeye onay vermeden önce veya görüşme sırasında herhangi bir sorunuz olursa, araştırmacıya sormaktan çekinmeyiniz.

Araştırma kapsamındaki veriler, formda belirtilen sorular doğrultusunda yürütülecek görüşmelerle toplanacaktır. Katılımcılardan soruları **samimi ve içtenlikle** yanıtlamaları beklenmektedir. Araştırmanın detaylı bir inceleme sağlaması hedeflendiğinden, görüşme esnasında paylaşacağınız ek bilgiler de çalışmaya önemli katkılar sunacaktır. Ayrıca, veri kaybını önlemek ve not alma sürecindeki olası aksaklıkları gidermek adına, onayınız halinde **ses kaydı alınacaktır**. Kaydedilen görüşmeler analiz edildikten sonra, ortaya çıkan metni inceleme ve onaylama hakkına sahipsiniz.

Görüşme sürecinde herhangi bir risk veya zarar söz konusu değildir. Kimlik bilgileriniz talep edilmemekte olup, verdiğiniz tüm yanıtlar gizli tutulacak ve yalnızca akademik amaçlarla kullanılacaktır.

Bu araştırma için **Atatürk Üniversitesi Etik Komisyonu'ndan etik onay alınmıştır** ve ilgili belgeler ekte yer almaktadır. Çalışmayla ilgili sorularınız olması durumunda veya araştırma sonuçları hakkında bilgi edinmek istemeniz halinde **Handan Nuh** ile iletişime geçebilirsiniz.

Katılımınız ve değerli katkılarınız için teşekkür ederiz.

Araştırmacılar

Prof. Dr. Besim Yıldırım

Handan Nuh

Adres: Atatürk Üniversitesi Erzurum/Merkez

Tel:

E-posta:

İmza:

Katılımcı Beyanı

Bu araştırmaya katılımımın **tamamen gönüllü olduğunu** ve görüşme sürecinde **kendimi rahatsız hissettiğimde katılımımı sonlandırabileceğimi** biliyorum. Bu kararımın herhangi bir yükümlülük yaratmayacağını ve hiçbir sorumluluk taşımayacağımı kabul ediyorum. Araştırma sırasında elde edilen tüm verilerin **gizli tutulacağını**, üçüncü şahıslarla paylaşılmayacağını ve yalnızca bilimsel amaçlarla kullanılacağını anlıyorum. Ayrıca, bu çalışmanın **Atatürk Üniversitesi Etik Komisyonu tarafından onaylandığını** ve verdiğim bilgilerin **akademik yayınlarda bilimsel amaçlarla kullanılmasını kabul ettiğimi** beyan ediyorum.

Tarih:

Adı Soyadı:

Adres:

İmza:

EK 4. Gözlem Formu

Araştırmanın Adı: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Biçimleri: Eskişehir Örneği

Gözlem Tarihi:

Gözlem Yeri :

Gözlem Süresi:

1. Göçer Yaşam Alanı ve Çevresel Koşullar

Gözlem Kriterleri	Gözlemlendi (✓)	Gözlem Notları
Barınma koşulları ve yerleşim alanı gözlemlendi mi?		
Barınma koşullarında temel ihtiyaçlar (su, elektrik, hijyen) var mı?		
Sağlık hizmetlerine erişim durumu gözlemlendi mi?		
Eğitim durumu olanakları gözlemlendi mi?		
Çalışma şartları ve ekonomik durumları gözlemlendi mi?		
Günlük yaşam pratiklerinde yoksulluk durumu incelendi mi?		
İklim şartlarının yaşamı zorlaştırıcı etkileri gözlemlendi mi?		
Ulaşım ve altyapı sorunları gözlemlendi mi?		

2. Medya Kullanım Pratikleri ve Erişim

Gözlem Kriterleri	Gözlemlendi (✓)	Gözlem Notları
Katılımcılar televizyon, gazete ve radyo gibi konvansiyonel medya araçlarını kullanıyor mu?		
Dijital medya ve platformlarına katılımcıların erişimi var mı?		
Katılımcıların internete erişim durumu var mı?		
Ekonomik şartların geleneksel medya ve yeni medya kullanımına etkisi gözlemlendi mi?		
Katılımcılar medya kavramı konusunda ne düşünüyor?		
Katılımcıların çevresel koşullara bağlı dışlanma deneyimini var mı?		
Çevreyle iletişimde dil yeterliliği gözlemlendi mi?		

3. Genel Gözlem Notları

EK 5. Anket Formu

Anket No:

Bu çalışmanın amacı, doktora tezi kapsamında mevsimlik tarım işçilerinin medya kullanım biçimleri ile ilgili bilgi toplamaktır. Ankette bulunan sorulara vereceğiniz cevaplar tarafımızca saklı tutulacak ve tamamen bilimsel amaçlı olarak kullanılacaktır.

Bu anket altı bölümden oluşmaktadır. Kişisel bilgilerin elde edilmesi için hazırlanan sorulardan; görüş ve düşüncelerinizi belirlemek amacıyla hazırlanan açık ve kapalı uçlu sorular mevcuttur. Anket sonuçlarının sağlıklı olabilmesi için soruları samimi ve doğru olarak yanıtlamanız gerekmektedir. Lütfen anketlerin üzerine isim belirtmeyiniz. Anket sürecektir.

İlgi ve yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

BÖLÜM 1: DEMOGRAFİ SORULARI

1. Cinsiyetiniz nedir? Sorulmayacak, anketör tarafından not alınacak.

.....

2. Yaşınızı gün / ay / yıl olarak belirtir misiniz? Açık uçlu not alınacak.

.....

3. Doğduğunuz il neresidir? Açık uçlu not alınacak.

.....

4. Medeni durumunuzu belirtir misiniz?

Evli	1
Bekar	2
İmam Nikahlı	3
Resmi ve İmam Nikâhlı	4
Boşanmış	5

5. Çocuğunuz var mı?

Evet	1 – soru 6 ile devam et
Hayır	2

6. Kaç tane çocuğunuz var?

0-1	1
2-3	2
4-5	3
5+	4

7. Hanehalkı arasında akrabalık bağı var mı?

Evet	1
Hayır	2

8. Hanenizde yaşayan ve evinizin gelirine ve giderlerine katkı sağlayan ve en yüksek gelire sahip kişi kimdir?

Ben	1	Amca / Dayı / Enişte	7
Eşim	2	Teyze / Hala / Yenge	8
Babam	3	Büyükbaba / Dede	9
Annem	4	Büyükanne / Anneanne / Babaanne	10
Kardeşim / Ablam / Abim	5	Kayınpeder/Kayınvalide	11
Kızım/oğlum	6	Diğer (Belirtiniz)	12

9. Mezun olduğunuz okulu belirtir misiniz?

Üniversite mezunu (4 yıllık)	1
Üniversite mezunu (Açıköğretim)	2
2 yıllık üniversite mezunu (Meslek yüksek okulu)	3
Lise mezunu	4
Ortaokul mezunu	5
İlkokul mezunu	6
Eğitimsiz	7

BÖLÜM 2: GÖÇER HAYATI ANLAMAK ve İNTERNET KULLANIMI

1. Kaç yıldır göçer hayatı yaşıyorsunuz?

0-1	1
2-3	2
4-5	3
5+	4
Doğduğundan beri	5

2. Sizce göçer hayatın zorlukları nelerdir? Açık uçlu not alınız.

.....

1. Göçer olmanın kısıtladığı temel şeyler nelerdir?

Bilgi almak	1
Gündemden ve güncel bilgilerden haberdar olmak	2
Haber izlemek, takip etmek	3
Sosyal medya takip etmek	4
Yüzyüze sosyalleşmek	5
Diğer (Belirtiniz)	6

2. İnternetiniz var mı?

Evet	1-soru 3 ile devam et
Hayır	2

3. İnterneti günlük ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?

1-2	1
2-3	2
4-5	3
5+	4

4. İnterneti hangi amaçla kullanıyorsunuz?

.....

5. İnternet üzerinden gazete, televizyon ve radyo takip ediyor musunuz?

Evet	1-soru 6 ile devam et
Hayır	2

6. İnternette hangi gazeteyi takip ediyorsunuz?

Hürriyet	1
Milliyet	2
Star	3
Cumhuriyet	4
Sözcü	5
Türkiye	6
Yenişafak	7
Diğer(Belirtiniz)	8

BÖLÜM 4: SOSYAL MEDYA KULLANIMI

1. Sosyal medya denilince aklınıza ilk ne geliyor?

İletişim	1
Eğlence	2
Paylaşım	3
Anlık Erişim	4
Mesaj	5

2. Sosyal medya hesabınız var mı?

Evet	1
Hayır	2

3. Hangi sosyal ağı kullanıyorsunuz?

Facebook	1
Twitter	2
Instagram	3
Tiktok	4
Diğer (Belirtiniz)	5

4. Sosyal ağlara hangi araçla erişiyorsunuz?

Akıllı telefon	1
Tablet PC	2
Masaüstü Bilgisayar	3
Dizüstü Bilgisayar	4
Diğer (Belirtiniz)	5

5. Sosyal medya ağları üzerinden içerik üretimi(paylaşım) yapıyor musunuz?

Evet	1
Hayır	2

6. Sosyal ağları hangi amaçla kullanıyorsunuz?

Haberleşmek	1
Bilgi edinmek	2
İleti Paylaşmak	3

Görsel öğeler paylaşmak (fotoğraf, video)	4
Mesajlaşmak	5
Çevre edinmek	6
Diğer (Belirtiniz)	7

7. Günlük ortalama kaç saat sosyal ağlarda geçiriyorsunuz?

1-2	1
2-3	2
4-5	3
5+	4

8. Sosyal medyayı günün hangi saatlerinde kullanıyorsunuz?

8.30 -12.00	1
12.00-15.00	2
15.00-18.00	3
18.00-21.00	4
21.00-23.00	5
Diğer(Belirtiniz)	6

9. Sosyal medyanın yararlı olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet	1
Hayır	2

Anketöre not: Evet/ Hayır ise neden olduğunu belirtiniz.

.....
.....

BÖLÜM 5: KONVANSİYONEL MEDYA ARAÇLARINA YAKLAŞIM

1. Medya denilince aklınıza ilk olarak ne geliyor? Açık uçlu not alınız.

.....

2. Hangi iletişim aracına sahipsiniz?

Televizyon	1
Radyo	2
Gazete	3
Bilgisayar	4
Telefon	5
Diğer(Belirtiniz)	6

3. Televizyon izliyor musunuz?

Evet	1-soru 4 ile devam et
Hayır	2

4. Hangi televizyon kanalını izliyorsunuz?

Kanal D	1
Star	2
ATV	3
Show Tv	4
A Haber	5
TV 8	6
Kanal 7	7
Fox Tv	8
Diğer (Belirtiniz)	9

5. Günlük ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

30 dakikadan az	1
30 dakika	2
1-2	3
2-3	4
4-5	5
5+	6

6. Günüň hangi saatleri televizyon izliyorsunuz?

8.30 -12.00	1
12.00-15.00	2
15.00-18.00	3
18.00-21.00	4
21.00-23.00	5
Diğer(Belirtiniz)	6

7. Radyo dinliyor musunuz?

Evet	1-soru 8 ile devam et
Hayır	2

8. Radyoyu günlük ortalama kaç saat dinliyorsunuz?

1-2	1
2-3	2
4-5	3
5+	4

9. Radyoyu günün hangi saat dilimlerinde dinliyorsunuz?

8.30 -12.00	1
12.00-15.00	2
15.00-18.00	3
18.00-21.00	4
21.00-23.00	5
Diğer(Belirtiniz)	6

10. Hangi radyo istasyonunu (kanal) takip ediyorsunuz?

.....

11. Radyoyu hangi amaçla dinliyorsunuz?

.....

12. Gazete okuyor musunuz?

Evet	1-soru 13 ile devam et
Hay	2

13. Günün hangi saatlerinde gazete okuyorsunuz?

8.30 -12.00	1
12.00-15.00	2
15.00-18.00	3
18.00-21.00	4
21.00-23.00	5
Diğer(Belirtiniz)	6

14. Hangi gazeteyi takip ediyorsunuz?

Hürriyet	1
Milliyet	2
Türkiye	3
S�zct�	4
Cumhuriyet	5
Diğer (Belirtiniz)	9

BÖLÜM 6: MEDYA İÇERİKLERİ YAKLAŞIMI

1. Medyada yer alan hangi içeriği sıklıkla takip ediyorsunuz?

Haber	1
Belgesel	2
Dizi	3
Magazin	4
Spor	5
Eğlence programları	6
Diğer(Belirtiniz)	7

2. Medyada yer alan mevsimlik işçiler ile ilgili içeriklere rastlıyor musunuz?

Evet	1
Hayır	2

3. Medyada tarım işçileri ile ilgili hangi içeriklere rastlıyorsunuz?

.....

4. Medyada yer alan tarım işçi haberlerinin sizi temsil ettiğini düşünüyor musunuz?

Evet	1
Hayır	2

Adı / Soyadı Tarih Saat:

Anketör:

Saha kontrolörü:

Veri giriş elemanı:

EK 6. Etik Kurul Raporu

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-77040475-000-2300051399
Konu : Etik Kurul Onay Belgesi Talebi
Sonucu (Prof.Dr. Besim
YILDIRIM)

09.02.2023

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 09.01.2023 tarihli ve E-48553601-000-2300010273 sayılı belge.

İlgide kayıtlı yazınız ile; Enstitünüz Gazetecilik Ana Bilim Dalı öğretim üyesi Prof.Dr.Besim YILDIRIM danışmanlığında, doktora öğrencisi Handan NUH'un yürütüldüğü "Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Biçimleri: Eskişehir Örneği" konulu tez çalışması için talep edilen Etik Kurul uygunluk-onay belgesi tanzim edilmiş olup yazınız ekinde gönderilmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof.Dr. Ömer ÇOMAKLI
Rektör

Ek : 25.01.2023 tarihli E-88656144-000-2300029053 sayılı belge

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: c38440eb-b865-48a4-93a0-dc9a20a9a32c
Atatürk Üniversitesi Rektörlüğüne Hukuk Müşavirliği 25170
Emirhan
Tel: +90 442 2311009
Elektronik Ağ: http://www.atauni.edu.tr/birim=hukuk-
muzsavirligi
Kep Adresi: atauni@hs01.kep.tr

Doğrulama Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/atauni-universitesi-ebys>

Bilgi: Muhammet Emin ALAN
Faks: +90 442 2313773
E-Posta: hukukmvs@atauni.edu.tr

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı

Sayı : E.88656144-000-2300029053

ETİK KURUL ONAY BELGESİ

KARAR BİLGİLERİ	Oturum Sayısı : 3 Karar No : 48	Toplantı Tarihi: 24.01.2023	
	Aşağıda bilgileri verilen proje ile ilgili çalışmanın, etik ilkeler açısından değerlendirilmesi isteği ile ilgili husus görüşüldü. Yapılan görüşmelerden sonra; söz konusu projeye alakalı yapılacak çalışma için, araştırmanın gerekçe, amaç, yaklaşım ve yöntemleri dikkate alınarak konuyla ilgili çalışmanın gerçekleştirilmesinde <i>bilim etiği yönünden sakınca bulunmadığına</i>, Etik Kurulu oy birliği ile karar vermiştir.		
PROJE - TEZ BİLGİLERİ	Proje- Tez Danışmanı : <i>Prof.Dr. Besim YILDIRIM</i> Proje- Tez Yürütücüsü : <i>Doktora Öğrencisi Handan NUH</i> Proje -Tez Konusu: <i>" MEVSİMLİK TARIM İŞÇİLERİNİN MEDYA KULLANIM BİÇİMLERİ: ESKİŞEHİR ÖRNEĞİ"</i>		
	SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU		
	Unvanı/Adı Soyadı	Görevi	İmza
	<i>Prof.Dr. Vedat KAYA</i>	<i>Etik Kurul Başkanı.</i>	<i>(İZİNLİ)</i>
	<i>Prof.Dr. Ufuk ŞİMŞEK</i>	<i>Etik Kurul Başkan V.</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Dilaver DÜZGÜN</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(İZİNLİ)</i>
	<i>Prof.Dr. Gökalep Nuri SELÇUK</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Cavit YEŞİLYURT</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Musa BİLGİZ</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>
	<i>Prof.Dr. Adem YILMAZ</i>	<i>Etik Kurul Üyesi</i>	<i>(e-imza)</i>

EK 7. Proje Kabul

TC
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi)

Konu:Yürürlüğe Giren Proje Öneriniz

Tarih
03.07.2023

Sayın : Prof.Dr. Besim YILDIRIM

Aşağıda bilgileri özetlenen proje önerinize yönelik değerlendirme süreci tamamlanmış ve BAP Komisyonu tarafından desteklenmesi uygun görülen projeniz, proje sözleşmesinin Rektörlük Makamı tarafından onaylanmasıyla yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Tebrik eder, çalışmalarınızda başarılar dilerim.

Saygılarımla,

Prof.Dr. Abdulkadir ÇİLTAS
Koordinatör

Proje Başlığı: Mevsimlik Tarım İşçilerinin Medya Kullanım Biçimleri Eskişehir Örneği

Proje No: SDK-2023-11999

Proje Türü: Doktora

Süresi: 18 ay

Başlama Tarihi: 03.07.2023

Onaylanan Bütçesi: 7024,23 TL

Proje Yürütücüsü: Prof.Dr. Besim YILDIRIM

Araştırmacı(lar): ÖĞRENCİ HANDAN NUH

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Handan NUH
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Önlisans Öğrenimi	Kırıkkale Üniversitesi Meslek Yüksekokulu Radyo ve Televizyon Yayıncılığı-2010.
Lisans Öğrenimi	Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi Basın ve Yayın Bölümü-2014.
Y.Lisans Öğrenimi	Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basın ve Yayın Ana Bilim Dalı- 2019.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetler	<u>Ulusal/Uluslararası Bildiriler</u> Nuh, H. (2023), Türkiye’de Çocuk Yaşta, Erken ve Zorla Evliliklerin Dijital Medyada Temsili, Tam Metin Bildiri, II. Ulusal İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü Lisansüstü Araştırmalar Kongresi, Özet Bildiri Kitabı. 20-21 Ocak 2023. Nuh, H. (2021). Mevsimlik Kadın Tarım İşçilerinin Medyada Temsili, Özet Bildiri, I. Uluslararası Medya ve Kültürel Çalışmalar Konferansı, 06 Eylül 2021, 07 Eylül 2021, 17, 2- 94. Nuh, H. (2021). Türk Yazılı Basımında Mevsimlik Tarım İşçi Haberlerinin İçerik Analiz Yöntemi ile Çözümlemesi, Tam Metin Bildiri, I. Ulusal İletişim Bilimi ve İnternet Enstitüsü Lisansüstü Araştırmalar Kongresi, Özet Bildiri Kitabı, 21 Mayıs 2021, 51, 3. Nuh, H. (2014). Mevsimlik Çocuk Tarım İşçilerinin Durumu. UNICEF Dijital Gelecekte Çocuk Haklarının Kurumsallaştırılması. Uluslararası Konferansı. Poster Bildiri Sunumu. 2014.
İş Deneyimi	
Stajlar	TRT Ulus – Kameraman Asistanlığı

Sertifikalar	Birleşmiş Milletler Güvenlik Belgesi I-II UNDSS 2015 – 2018. Pedagojik Formasyon Sertifika Programı Anadolu Üniversitesi, Gazetecilik Öğretmenliği, 2014-2015.
Projeler	Proje Yürütücüsü, Göç Okulu, Yürütülen Kuruluş: Anadolu Üniversitesi, Destek Alınan Kuruluş: Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu, Millî Eğitim Bakanlığı (2014-2016).
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E- posta Adresi	
Tarih	25.07.2025